Elif Shafak

Keturiasdešimt meilės taisyklių

TYTO ALBA

Elif
Shafak

Keturiasdešimt meilės taisyklių

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

VILNIUS 2012

UDK 821.111(73)-31
Sa51

Elif SHAFAK
THE FORTY RULES OF LOVE
Viking Penguin, London, 2010

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Copyright © 2010 by Elif Shafak
© Rasa Drazdauskienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2012
© Asta Puikienė, viršelio dizainas, 2012
© „Tyto alba", 2012

ISBN 978-9986-16-915-4

Skiriama Zahirui ir Zeldai

Kai buvau vaikas, aš mačiau Dievą,
mačiau angelus;
stebėjau aukštesniojo ir žemesniojo pasaulio slėpinius.
Maniau, kad visi mato tą patį. Ir tik paskui supratau,
kad kiti tam akli...

ŠAMSAS IŠ TEBRIZO

Prologas

Baikščiai paimi į ranką akmenį, suspaudi pirštais, meti į tekantį vandenį. Ne iš karto pamatai, kas nutiks. Akmeniui palietus upės paviršių, vanduo suraibuliuoja, pasigirsta pliumptelėjimas, bet jį tuojau pat užgožia tekančios srovės čiurlenimas. Ir viskas.

O dabar meskite akmenį į ežerą. Poveikis bus ne tik aiškiau matomas, bet ir ilgesnis. Akmuo sudrums ramų vandenį. Toje vietoje, kurioje jis pramuš vandens paviršių, susidarys ratilai – vienas, paskui kitas, trečias. Neilgai trukus raibuliai, sukelti pliumptelėjusio akmens, išplis, pasklis visame veidrodiniame vandens paviršiuje. Išnyks tik pasiekę pakrantę.

Jei akmuo įkris į upę, upė jį priims kaip dar vieną įveiktiną kliūtį savo audringai tėkmei. Nieko ypatingo. Nieko tokio, ko nebūtų galima suvaldyti.

Bet jei akmuo įkris į ežerą, ežeras jau niekada nebebus toks, koks buvęs.

Keturiasdešimt metų Elos Rubinštein gyvenimas buvo kaip ramus vanduo – lengvai nuspėjamų įpročių, poreikių ir pomėgių seka. Daugeliu požiūrių jis buvo monotoniškas ir eilinis, bet jos tai nevargino. Štai jau dvidešimt metų kiekvieną savo norą, kiekvieną žmogų, su kuriuo susipažindavo, ir kiekvieną sprendimą ji vertino savo santuokos kontekste. Jos vyras Deividas, geras odontologas, daug dirbo ir labai gerai uždirbo. Ji seniai žinojo, kad

iš esmės juos mažai kas sieja, bet emocinis ryšys nebūtinai turi būti svarbiausias sutuoktinių tikslas, ypač jei vyras ir moteris taip ilgai gyvena susituokę. Santuokoje yra svarbesnių dalykų už meilę ir aistrą – supratimas, simpatija, užuojauta vienas kitam, jau nekalbant apie dieviškiausią dalyką, kurį tik gali suvokti žmogus: atleidimą. Visa tai svarbiau už meilę. Žinoma, romanuose ar romantiškuose filmuose viskas kitaip – jų veikėjai visada nežemiški, apie jų meilę kuriamos legendos.

Elos vertybių sąrašo viršuje buvo vaikai. Gražuolė duktė Dženetė, koledžo studentė, ir paaugliai dvyniai Orli ir Avi. Dar vienas šeimos narys buvo dvylikametis auksaspalvis retriveris Spiritas, su kuriuo Ela mėgdavo vaikščioti rytais, linksmiausias jos bičiulis nuo tada, kai dar buvo mažas šunytis. Dabar jis paseno, sustorėjo, visai apkurto ir beveik apako; Spiritui artėjo paskutinioji, bet Elai labiau patiko manyti, kad jis gyvens amžinai. Tiesą sakant, ji tokia buvo. Nemokėjo pripažinti baigties – įpročio, etapo, santuokos baigties, net tada, kai ji matyti plika akimi, aiški ir neišvengiama.

Rubinšteinai gyveno Nortamptone, Masačusetso valstijoje, dideliame karalienės Viktorijos stiliaus name, gal šiek tiek apleistame, bet vis tiek nuostabiame, su penkiais miegamaisiais, trimis vonios kambariais, iki blizgesio nušveistomis kietmedžio grindimis, garažu trims automobiliams, stiklinėmis durimis į sodą ir – geriausias daiktas – sūkurine vonia lauke. Jie buvo apsidraudę gyvybę, automobilius, turėjo pensijų planus, santaupų vaikų mokslams koledže, bendrą banko sąskaitą ir, be namo, kuriame gyveno, dar du prabangius butus – vieną Bostone, kitą Rod Ailende. Ela su Deividu sunkiai dirbo, kol tai pasiekė. Erdvūs, suaugusiųjų ir vaikų šurmulio pilni namai, elegantiški baldai ir sklindantis iš virtuvės kepamų naminių pyragų kvapas kitiems gali pasirodyti banalybė, bet jiems tai buvo idealaus gyvenimo paveikslas. Abu grindė savo santuoką šia bendra vizija ir pamažu įgyvendino daugumą savo svajonių – galima sakyti, beveik visas.

Pernai Valentino dienos proga vyras dovanojo Elai širdies formos deimantinį pakabutį ir atviruką su įrašu:

Mieloji Ela,

ramaus būdo, dosnios širdies ir šventos kantrybės moterie – ačiū, kad priimi mane tokį, koks esu. Ačiū, kad esi mano žmona.

Tavo Deividas

Ela Deividui neprisipažino, kad skaitydama atviruko įrašą pasijuto tarsi skaitytų savo nekrologą. „Štai ką apie mane rašys, kai numirsiu", – pamanė ji. O nuoširdžiausi gal pridurs dar štai ką: Ela visą gyvenimą rūpinosi vyru ir vaikais, todėl neišsiugdė išgyvenimo įgūdžių, reikalingų norint savarankiškai įveikti kylančius sunkumus. Ji buvo ne iš tų, kurie priima beatodairiškus sprendimus. Jai buvo didelė problema net nusipirkti kitokios negu įprasta rūšies kavos.

Štai dėl ko niekas, net pati Ela, negalėjo paaiškinti, kodėl 2008 metų rudenį, santuokoje išgyvenusi dvidešimt metų, Ela padavė skyrybų pareiškimą.

Tačiau priežastis buvo: meilė.

Jie gyveno skirtinguose miestuose. Net skirtinguose žemynuose. Juos skyrė ne tik atstumas; jie buvo nepanašūs kaip diena ir naktis. Jų gyvenimo būdas taip skyrėsi, kad atrodė, jog neįstengs net pakęsti vienas kito, jau nekalbant apie meilę. Tačiau tai įvyko. Ir įvyko taip greit, kad Ela, tiesą sakant, neturėjo laiko susivokti, kas vyksta, neturėjo laiko griebtis atsargumo priemonių, jei tik nuo meilės išvis galima kaip nors apsisaugoti.

Meilė užklupo Elą staiga ir netikėtai, tarsi į ramų jos gyvenimo tvenkinį nežinia iš kur būtų įmestas akmuo.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 17-OJI

Buvo šilta pavasario diena, už virtuvės lango giedojo paukščiai. Vėliau Ela tiek kartų atmintyje kartojo šią sceną, kad ji ėmė rodytis ne praeities fragmentas, bet amžina akimirka, tebevykstanti kažin kur visatos platybėse.

Kadangi buvo šeštadienis, visa šeima sėdėjo prie stalo ir valgė vėlyvus pietus. Vyras dėjosi į lėkštę savo mėgstamų vištos šlaunelių. Avi grojo šakute ir peiliu tarsi būgno lazdelėmis, o jo dvynė sesuo Orli stengėsi apskaičiuoti, kiek ir ko galima suvalgyti, kad nepažeistų dietos, kurios laikantis reikia suvartoti 650 kalorijų per dieną. Dženetė, gretimo Maunt Holioko koledžo pirmakursė, sėdėjo paskendusi savo mintyse ir tepė ant duonos varškę. Dar prie stalo sėdėjo teta Estera, – ji užsuko su savo garsiuoju marmuriniu pyragu ir pasiliko pietauti. Elos laukė begalė darbų, bet ji dar nenorėjo keltis nuo stalo. Pastaruoju metu šeima ne taip dažnai valgydavo kartu, ir moteris norėjo pasinaudoti puikia galimybe atgaivinti tarpusavio ryšius.

– Estera, ar Ela tau jau pranešė naujieną? – staiga paklausė Deividas. – Ji susirado puikų darbą.

Ela kadaise studijavo anglų literatūrą ir labai mėgo knygas, bet baigusi koledžą šioje srityje beveik nedirbo: kartais redaguodavo trumpus tekstus moterų žurnalams, apsilankydavo knygų klubo susitikimuose ar parašydavo knygų apžvalgų vietos laikraščiams. Ir tiek. Kadaise ji troško tapti garsia literatūros kritike, bet paskui

tiesiog susitaikė su tuo, kad gyvenimas susiklostė kitaip, ir virto darbščia trijų vaikų mama, nuolat užsiėmusia namų šeimininke.

Ji nesiskundė. Turėjo ką veikti – kaip motina, žmona, šuns globėja ir namų šeimininkė. Nesistengė tapti dar ir duonpelne. Nors Elos apsisprendimui nepritarė nė viena iš jos feminisčių draugių, baigusių Smito koledžą, ji pati patenkinta augino vaikus ir džiaugėsi, kad jiems su vyru pakanka pinigų taip gyventi. Be to, knygų aistros nebuvo pamiršusi ir iki šiol tebelaikė save godžia skaitytoja.

Prieš keletą metų padėtis ėmė keistis. Vaikai užaugo ir aiškiai parodė, kad ji jiems nebe tokia reikalinga kaip anksčiau. Pamačiusi, kad turi per daug laisvo laiko ir per mažai draugijos, kurioje galėtų jį praleisti, Ela ėmė mąstyti, ar nevertėtų susirasti darbo. Deividas ją skatino, juodu nuolatos apie tai kalbėdavosi, bet ji retai sumanydavo pasinaudoti pasitaikiusiomis progomis, o jei ir pamėgindavo, pasirodydavo, jog potencialūs darbdaviai ieško arba jaunesnės, arba labiau patyrusios darbuotojos. Bijodama būti vėl atstumta, ji paprasčiausiai liovėsi bandžiusi.

Vis dėlto kliūtys, trukdžiusios jai susirasti darbą, 2008 metų gegužę staiga dingo. Likus dviem savaitėms iki keturiasdešimtojo gimtadienio Ela jau dirbo Bostone įsikūrusioje literatūros agentūroje. Darbą jai surado vyras, padedamas vieno iš savo pacientų, o gal kurios nors savo meilužės.

– Ak, nieko ypatinga, – paskubėjo teisintis Ela. – Dirbsiu ne visą darbo dieną: būsiu literatūros agento recenzentė.

Bet Deividas atrodė pasiryžęs neleisti jai menkinti naujojo darbo.

– Nagi, pasakyk jiems, kad tai garsi agentūra, – ragino jis, niuksėdamas žmoną į šoną, o šiai atsisakius paklusti, karštai pats sau pritarė. – Tai prestižinis darbas, Estera. Kad tu matytum kitus padėjėjus! Vaikinai ir merginos tiesiai iš geriausių koledžų. Ela vienintelė, kuri grįžta į darbą, prieš tai daug metų buvusi namų šeimininke. Na, ar ji ne šaunuolė?

Ela pamanė, gal vyras širdies gelmėse junta kaltę, jog neleido jai siekti karjeros, o gal dėl to, kad ją apgaudinėja – tik šiomis dviem priežastimis ji įstengė paaiškinti taip staiga jį užplūdusį bekraštį entuziazmą.

Deividas tebesišypsodamas pareiškė:

– Štai ką aš vadinu *chutzpah*. Mes visi didžiuojamės Ela.

– Ji tikras lobis. Seniai tai sakiau, – ištarė teta Estera tokiu sentimentaliu tonu, kad galėjai pamanyti, jog Ela pasitraukė nuo stalo ir paliko juos visiems laikams.

Visi sužiuro į ją su meile. Net Avi neištarė nė vienos ciniškos pastabos; Orli, atrodo, bent kartą parūpo kažkas kita, ne vien jos išvaizda. Ela prisivertė pasidžiaugti šia gerumo akimirka, bet ji jautė begalinį nuovargį, kokio dar niekada nebuvo patyrusi. Slapta meldėsi, kad kas nors pakeistų temą.

Tikriausiai jos maldą nugirdo vyriausioji dukra Dženetė, nes ji staiga įsiterpė į pokalbį.

– Aš irgi turiu gerų naujienų.

Visi atsuko į ją lūkesčiu švytinčius veidus.

– Mudu su Skotu nutarėme susituokti, – paskelbė Dženetė. – Ak, aš žinau, ką jūs man pasakysite! Kad mes dar nebaigėme koledžo ir panašiai, bet privalote suprasti, mes abu jaučiamės tikrai pasirengę dideliam pokyčiui.

Virtuvės stalas paskendo nejaukioje tyloje, o visus gaubusi šiluma garuote išgaravo. Orli ir Avi susižvalgė nieko nesakančiais žvilgsniais, teta Estera sustingo, sugniaužusi rankoje stiklinę obuolių sulčių. Deividas padėjo šakutę, tarsi staiga praradęs apetitą, ir prisimerkęs žvelgė į Dženetę šviesiai rudomis akimis su giliomis šypsenos raukšlėmis kampučiuose. Tiesa, dabar jis tikrai nesišypsojo. Lūpos buvo tvirtai suspaustos, tarsi ką tik būtų išgėręs acto.

– Nuostabu! Tikėjausi, kad pasidžiaugsite mano laime, o sulaukiau tokios šaltos reakcijos, – pasiskundė Dženetė.

– Tu ką tik pasakei, kad ruošiesi tekėti, – ištarė Deividas, tarsi Dženetė nežinotų, ką pasakiusi, ir jai reikėtų tai pranešti.

– Tėti, aš žinau, kad tau tai atrodo per greitai, bet Skotas užvakar man pasipiršo ir aš jau sutikau.

– Bet kodėl? – paklausė Ela.

Iš Dženetės žvilgsnio Ela suprato, kad tokio klausimo dukra nesitikėjo. Geriau būtų paklaususi „Kada?“ ar „Kaip?“ Tada būtų aišku, kad jau reikia pradėti ieškotis vestuvinės suknelės. Klausimas „Kodėl?“ buvo visai kitos srities, jis ją galutinai išmušė iš vėžių.

– Na, turbūt todėl, kad aš jį myliu, – Dženetė kalbėjo šiek tiek iš aukšto.

– Mieloji, aš norėjau paklausti, kam ta skuba? – neatlyžo Ela. – Tu nėščia, ar ką?

Teta Estera pasimuistė, jos griežtame veide šmėkštelėjo nesmagumo šešėlis. Išsitraukusi iš kišenės tabletę nuo skrandžio rūgštingumo, ėmė ją kramtyti.

– Aš būsiu dėdė, – sukikeno Avi.

Ela suėmė Dženetės ranką ir švelniai spustelėjo.

– Mums visada gali pasakyti tiesą. Tu juk tai žinai, ar ne? Mes tavęs nepaliksime, kad ir kas atsitiktų.

– Mama, gal jau baigsi? – atkirto Dženetė, ištraukdama ranką. – Nėštumas čia niekuo dėtas. Tu mane privertei nesmagiai pasijusti.

– Aš tik norėjau padėti, – ramiai atsakė Ela, nors nusiraminti pastaruoju metu jai darėsi vis sunkiau.

– O iš tiesų įžeidei. Atrodo, vienintelė tau suprantama priežastis, dėl kurios mudu su Skotu galėtume tuoktis, būtų mano nėštumas! Ar tau išvis atėjo į galvą, kad aš galbūt noriu už jo ištekėti tik todėl, kad aš jį *myliu*? Mes draugaujam jau aštuonis mėnesius.

Tai išgirdusi, Ela nusišaipė.

– Na, žinoma, tarsi per aštuonis mėnesius būtų galima pažinti žmogų! Tavo tėvas ir aš esame susituokę jau beveik dvidešimt metų ir vis tiek negalime tvirtinti, kad viską žinome vienas apie kitą. Aštuoni mėnesiai – tai tik pati santykių pradžia!

– Dievas per šešias dienas sukūrė visą pasaulį, – išsišiepė Avi, bet šalti prie stalo sėdinčiųjų žvilgsniai privertė jį užsičiaupti.

Deividas, pajutęs augančią įtampą, įsmeigė akis į vyresniąją dukterį, mąsliai suraukė kaktą ir įsiterpė:

– Saulele, mama norėjo pasakyti, kad vienas dalykas – draugauti, o visai kitas – susituokti.

– Tėti, bet nejaugi tu manei, kad mes taip visą laiką ir draugausim? – paklausė Dženetė.

Ela giliai įkvėpė ir tarė:

– Jei jau kalbėsime visai atvirai, mes tikėjomės, kad tu susirasi geresnį vaikiną. Esi dar per jauna tokiems rimtiems santykiams.

– O žinai, ką aš manau, mama? – atsiliepė Dženetė tokiu bereikšmiu balsu, kad jis atrodė neatpažįstamas. – Aš manau, kad tu permeti man savo būgštavimus. Tu pati ištekėjai tokia jauna ir mano metų jau turėjai kūdikį, bet tai dar visiškai nereiškia, kad aš pakartosiu tavo klaidą.

Ela skaisčiai išraudo, tarsi gavusi per veidą. Iš atminties gelmių iškilo sunkus nėštumas, pasibaigęs per ankstyvu Dženetės gimimu. Kūdikystėje ir kiek vėliau, augdama, duktė išsiurbė iš jos visas jėgas, todėl ji dar kartą pastojo tik po šešerių metų.

– Mieloji, mes labai džiaugėmės, kai tu pradėjai draugauti su Skotu, – atsargiai prakalbo Deividas, nutaręs pamėginti kitą strategiją. – Jis geras vaikinas. Bet kas gali žinoti, ką tu pasakysi, kai baigsi koledžą? Gal tada viskas atrodys visiškai kitaip.

Dženetės linktelėjimas galėjo reikšti apsimestinį sutikimą. Ji paklausė:

– Ar tai dėl to, kad Skotas ne žydas?

Deividas išplėtė akis, netikėdamas tuo, ką išgirdo. Jis visada didžiavosi esąs plačių pažiūrų kultūringas tėvas ir namuose vengė neigiamai kalbėti rasės, religijos ar lyties klausimais.

Tačiau Dženetė atrodė negailestinga. Atsisukusi į motiną, ji paklausė:

– Ar tu galėtum man prisiekti, žiūrėdama tiesiai į akis, kad lygiai taip pat priešintumeisi, jei tai būtų ne Skotas, o simpatiškas žydas jaunuolis, vardu Aronas?

Dženetės balse buvo girdėti kartėlis ir sarkazmas; Ela baiminosi, kad panašių jausmų duktė prikaupė nemažai.

– Mieloji, aš tau pasakysiu visiškai atvirai, nors tau gal tai ir nepatiks. Žinau, kaip nuostabu būti jaunai ir įsimylėjusiai. Tikėk manimi, aš tai žinau. Bet ištekėti už kitos aplinkos žmogaus – didelė rizika. Mes tavo tėvai ir norime įsitikinti, kad tu elgiesi tinkamai.

– O kaip jūs sužinosite, kad tai, kas jums atrodo tinkama, yra geriausia man?

Šis klausimas trumpam išmušė Elą iš pusiausvyros. Ji atsiduso ir pamasažavo kaktą, tarsi baimindamasi artėjančios migrenos.

– Aš jį myliu, mama. Ar tau tai ką nors reiškia? Ar tu išvis atsimeni tokį žodį? Kai apie jį pagalvoju, mano širdis ima smarkiau plakti. Negaliu be jo gyventi.

Ela išgirdo savo prunkštelėjimą. Ji anaiptol neketino šaipytis iš dukters jausmų, toli gražu ne, bet tikriausiai šis jos juokas nuskambėjo būtent taip. Ji nesuprato, kodėl staiga taip sutriko. Jai teko ginčytis su Dženete ir anksčiau, šimtus kartų, bet šiandien pasijuto taip, tarsi ginčytųsi su kažin kuo daug didesniu už save.

– Mama, ar tu niekada nebuvai įsimylėjusi? – atkirto Dženetė, ir jos balse pasigirdo paniekos gaidelė.

– Ak, liaukis pagaliau! Baik svaičioti ir atsipeikėk. Tu kalbi kaip kokia... – Ela nukreipė žvilgsnį į langą, ieškodama stipresnio žodžio, ir galiausiai užbaigė sakinį: – ... romantikė!

– O kodėl blogai būti romantike? – įsižeidusi paklausė Dženetė.

Iš tiesų, negi blogai būti romantike, pamanė Ela. Nuo kada romantika pradėjo ją taip erzinti? Neįstengdama atsakyti į klausimą, nuklydusį kažin kur pasąmonės gelmėn, ji vis dėlto tęsė toliau:

– Na, baik, saulele. Kokiais laikais tu gyveni? Suprask pagaliau, moterys ne visada išteka už vyrų, kuriuos įsimyli. Kai reikia rimtai apsispręsti, jos pasirenka tą vaikiną, kuris bus geras tėvas

ir patikimas vyras. Meilė – tai tik saldus jausmas, jis greitai ateina, greitai ir praeina.

Baigusi kalbėti Ela atsigręžė į vyrą. Deividas sukryžiavo rankas, lėtai, tarsi vandenyje, ir žiūrėjo į ją, lyg anksčiau niekada nebūtų matęs.

– Žinau, kodėl tu taip elgiesi, – tarė Dženetė. – Tu man pavydi laimės ir jaunystės. Nori mane paversti nelaiminga namų šeimininke. Mama, tu nori, kad aš būčiau tokia kaip tu.

Ela pajuto pilve keistą sunkumą, tarsi ten gulėtų didžiulis akmuo. Ar ji nelaiminga namų šeimininkė? Vidutinio amžiaus moteriškė, motina, įkalinta irstančioje santuokoje? Ar tokią ją mato jos vaikai? Ir vyras? O kaip draugai, kaimynai? Staiga ją apėmė jausmas, kad visi aplinkui slapčia jos gailisi; šis įtarimas pasirodė toks skausmingas, kad ji net šiurptelėjo.

– Prašau atsiprašyti mamos, – tarė Deividas, suraukta kakta atsisukdamas į Dženetę.

– Nieko tokio, nereikia manęs atsiprašinėti, – liūdnai tarė Ela.

Dženetė apsimestinai išsišiepė motinai. Netarusi daugiau nė žodžio atstūmė kėdę, metė šalin servetėlę ir išėjo iš virtuvės. Po minutėlės ja pasekė Orli ir Avi – arba norėjo parodyti retai pasitaikantį solidarumą su vyresniąja seserim, arba jiems tiesiog pabodo suaugusiųjų šnekos. Netrukus išėjo ir teta Estera, murmėdama kažkokius neįtikinamus pasiteisinimus ir kramtydama paskutinę vaistų nuo rūgštingumo tabletę.

Deividas su Ela liko sėdėti prie stalo, apgaubti keisto, nejaukaus jausmo. Elai buvo skaudu žvelgti į šią tuštumą, kuri – jie abu tai žinojo – neturėjo nieko bendra nei su Dženete, nei su kitais jų vaikais.

Deividas paėmė šakutę, kurią buvo padėjęs ant stalo, ir pradėjo ją apžiūrinėti.

– Tai aš turėčiau daryti išvadą, kad tu ištekėjai ne už to, kurį mylėjai?

– O, būk geras, aš visai ne tai norėjau pasakyti.

– Ką gi tada tu norėjai pasakyti? – Deividas ir toliau kalbėjo, žiūrėdamas į šakutę. – Maniau, kad kai mes tuokėmės, tu mane mylėjai.

– Aš tave mylėjau, – atsiliepė Ela, tačiau nesusilaikė nepridūrusi, – tada mylėjau.

– Ir kada nustojai? – visiškai ramiai paklausė Deividas.

Ela apstulbusi pažvelgė į savo vyrą kaip žmogus, niekada gyvenime nematęs savo atvaizdo ir staiga atsidūręs prieš veidrodį. Ar ji nustojo jį mylėti? Tokio klausimo niekada sau nebuvo uždavusi. Norėjo atsakyti, tačiau neįstengė atrasti ne tiek valios, kiek žodžių. Širdies gilumoje suvokė, kad juodu turėtų labiau susirūpinti savimi, ne vaikais. Bet vis tiek abu darė tai, ką geriausiai mokėjo: leido laikui ramiai tekėti pro šalį, užsiėmė kasdieniais darbais ir laukė, kol laikas neišvengiamai atbukins visus jausmus.

Ji pravirko, nebeįstengdama sulaikyti nesiliaujančio liūdesio, kuris, pačiai nesuvokiant, tapo jos dalimi. Deividas liūdnas nusigręžė į šalį. Jie abu žinojo, kad jis negali žiūrėti į jos ašaras, lygiai taip pat ji nekentė verkti jo akivaizdoje. Laimė, kaip tik tada suskambo telefonas ir išgelbėjo juos abu.

Deividas pakėlė ragelį.

– Alio... taip, ji čia. Palaukite, tuoj pakviesiu.

Ela susitvardė ir atsiliepė, iš paskutiniųjų stengdamasi kalbėti linksmai.

– Klausau, čia Ela.

– Labas, čia Mišelė. Atsiprašau, kad trukdau savaitgalį, – žvaliu balsu sučiulbo jauna moteris. – Stivas man liepė vakar jums paskambinti, bet aš paprasčiausiai pamiršau. Ar jau pradėjote dirbti su rankraščiu?

– O, – atsiduso Ela, tik dabar prisiminusi jos laukiančią užduotį.

Pirmas jos darbas literatūros agentūroje buvo perskaityti nežinomo Europos autoriaus atsiųstą romaną. Po to – parašyti išsamią jo recenziją.

– Pasakykite, kad nesijaudintų. Aš jau pradėjau skaityti, –

pamelavo Ela. Mišelė buvo ambicinga ir užsispyrusi, Ela nenorėjo su ja susipykti jau dėl pirmos užduoties.

– Labai gerai! Ir kaip jums?

Nesusigaudydama, ką atsakyti Ela nutilo. Ji nieko nenutuokė apie rankraštį, tik žinojo, jog tai istorinis romanas apie garsų poetą mistiką Rumį, kuris, kaip ji sužinojo, vadinamas islamo pasaulio Šekspyru.

– O, jis labai... *mistiškas*, – Ela sukikeno, tikėdamasi išsisukti juokeliu.

Bet Mišelė išliko dalykiška.

– Aišku, – šaltai ištarė ji. – Klausykit, aš manau, kad jums reikėtų paskubėti. Parašyti tokio romano recenziją gali užtrukti ilgiau, negu jums atrodo...

Ragelyje pasigirdo tylus murmesys ir Mišelės balsas nutolo. Ela įsivaizdavo, kaip ji vienu metu dirba kelis darbus – tikrina elektroninį paštą, skaito kurio nors iš savo autorių knygos recenziją, atsikanda sumuštinio su tunu ir gludina nagus – ir dar, žinoma, kalba telefonu.

– Jūs klausot? – netrukus paklausė Mišelė.

– Taip, klausau.

– Gerai. Na, šiandien čia beprotnamis. Man reikia baigti. Tik nepamirškit, kad recenzijos laukiu po trijų savaičių.

– Žinau, – trumpai atsakė Ela, stengdamasi kalbėti kuo ryžtingiau. – Aš spėsiu.

Iš tikrųjų Ela jau abejojo, ar išvis nori recenzuoti tą rankraštį. Iš pradžių taip troško, tikėjo savo jėgomis. Atrodė nepaprasta pirmai perskaityti dar neišspausdintą nepažįstamo autoriaus romaną, bent šiek tiek prisidėti prie jo likimo. Bet dabar ji nebežinojo, ar sugebės įsigilinti į tokius jai nesvarbius dalykus kaip sufijų filosofija, ir dar susijusius su tolimu XIII amžiumi.

Mišelė, atrodo, pajuto jos abejones.

– Kas nors ne taip? – paklausė ji. Neišgirdusi atsakymo, neatlyžo. – Klausykite, manimi galite pasitikėti.

Patylėjusi Ela nutarė pasakyti tiesą.

– Tiesiog mano dabar ne tokia nuotaika, kad galėčiau susikaupusi skaityti istorinį romaną. Tai yra, man labai įdomus Rumis ir visa kita, bet šiaip jau tai ne visai mano tema. Gal galėtumėte man rasti kitą romaną – na, ką nors tokio, man artimesnio?

– Tai labai neteisinga nuostata, – atsakė Mišelė. – Manote, jums geriau seksis dirbti su knygomis, apie kurias ką nors išmanote? Nieko panašaus! Jūs gyvenate šioje valstijoje, tai gal tikitės redaguoti tik tuos romanus, kurių veiksmas vyksta Masačusetse, ar ne?

– Aš ne tai norėjau pasakyti... – atsiliepė Ela ir tuojau pat suvokė, kad šiandien šį sakinį jau kartojo kelis kartus. Dirstelėjo į vyrą, norėdama patikrinti, ar jis irgi tai pastebėjo, bet Deivido išraišką buvo sunku iššifruoti.

– Dažniausiai mums tenka skaityti knygas, neturinčias nieko bendra su mūsų gyvenimu. Toks darbas. Šią savaitę baigiau redaguoti knygą, kurią parašė iranietė rašytoja; ji Teherane laikė viešnamį ir turėjo bėgti iš šalies. Gal turėjau jai pasiūlyti verčiau nusiųsti rankraštį Irano literatūros agentūrai?

– Ne, žinoma, ne, – sumurmėjo Ela, pasijutusi kvaila ir kalta.

– Ar galimybė suartinti tolimas šalis ir kultūras nėra vienas iš geros literatūros ypatumų?

– Žinoma, taip. Klausykit, pamirškite, ką aš jums kalbėjau. Recenziją turėsite laiku, – nusileido Ela, neapkęsdama Mišelės už tai, kad ši elgiasi su ja tarsi su visiška bukagalve, o savęs – kad leidžia taip su savimi elgtis.

– Na ir puiku, taip ir reikia, – progiesmiu ištarė Mišelė. – Nesupraskite manęs klaidingai, bet, manau, turėtumėte nepamiršti, jog dešimtys žmonių svajoja apie tokį darbą kaip jūsų. Ir dauguma jų perpus jaunesni už jus. Štai jums ir motyvacija.

Padėjusi ragelį Ela pamatė, kad Deividas ją stebi rimta ir santūria veido išraiška. Atrodė, jis laukia, kol jie pratęs nutrauktą pokalbį. Bet ji nebenorėjo šnekėtis apie dukters ateitį, jei jam rūpėjo būtent ši tema.

Vėliau, likusi viena, ji atsisėdo verandoje, savo mėgstamame supamajame krėsle, atgręžtame į raudoniu nutviekstą oranžinį Nortamptono saulėlydį. Dangus atrodė toks artimas ir atviras, kad galėjai jį beveik paliesti. Jos galvoje viskas nurimo, tarsi pavargo nuo šurmulio. Kreditinių kortelių mokesčiai, netikę Orli valgymo įpročiai, blogi Avi pažymiai, teta Estera ir liūdesį keliantys jos pyragai, silpstanti šuns Spirito sveikata, Dženetės vedybų planai, slapti vyro romanai, meilės trūkumas jos pačios gyvenime... Vieną po kito visus šiuos dalykus ji uždarė į mažas įsivaizduojamas dėžutes.

Taip nusiteikusi, Ela išėmė rankraštį iš aplanko ir pakilnojo rankoje, tarsi sverdama. Romano pavadinimas buvo užrašytas ant viršelio tamsiai mėlynu rašalu: „Saldi šventvagystė".

Elai pasakė, kad apie autorių mažai kas žinoma – tai toks A. Z. Zahara, gyvenantis Olandijoje. Rankraštį į agentūrą atsiuntė iš Amsterdamo su atvirlaiškiu, įdėtu į voką. Atviruke pavaizduotas tulpių laukas, akinantis rausvomis, geltonomis ir purpuro spalvomis, o kitoje pusėje elegantišku braižu parašyta:

Gerbiami ponai / ponios,

sveikinimai iš Amsterdamo. Romano, kurį jums siunčiu, veiksmas vyksta XIII a. Konijos mieste Mažojoje Azijoje. Tačiau aš nuoširdžiai tikiu, kad jis aktualus visose šalyse, visoms kultūroms ir visais laikais.

Tikiuosi, jūs atrasite laiko perskaityti „Saldžią šventvagystę", istorinį ir mistinį romaną apie nepaprastą Rumio, geriausio islamo istorijoje poeto ir labiausiai gerbiamo dvasios vadovo, ir Šamso iš Tebrizo, niekam nežinomo, nepaprasto, skandalingo ir kupino staigmenų dervišo, ryšį.

Tegu jus visada lydi meilė, būkite visada apsupti meilės.

A. Z. Zahara

Ela suprato, kad atvirlaiškis pakurstė literatūros agento smalsumą. Bet Stivas ne iš tų, kurie švaisto laiką skaitydami nežinomų rašytojų kūrinius. Tad jis perdavė aplanką savo padėjėjai Mišelei, o ši – savo naujajai padėjėjai. Taip „Saldi šventvagystė" pateko į Elos rankas.

Tuo metu ji nė nenutuokė, kad tai ne šiaip sau knyga, o knyga, pakeisianti jos gyvenimą. Kol ji ją skaitys, jos gyvenimas bus perrašomas iš naujo.

Ela atsivertė pirmą puslapį. Jame buvo informacija apie autorių.

A. Z. Zahara gyvena Amsterdame su savo knygomis, katėmis ir vėžliais; kartais jis keliauja po pasaulį. „Saldi šventvagystė" – pirmas ir tikriausiai paskutinis jo romanas. Jis visai neketina tapti rašytoju ir šią knygą parašė vien iš susižavėjimo ir meilės didžiam filosofui, mistikui ir poetui Rumiui bei jo mylimajam Šamsui iš Tebrizo.

Bėgdama akimis per puslapį, Ela užkliuvo už kitos eilutės. Ji pasirodė keistai pažįstama:

Kad ir ką žmonės sakytų, meilė – tai ne tik malonus jausmas, kuris ateina ir greitai praeina.

Apstulbusi ji suvokė, kad tai tiesiogiai prieštarauja tam, ką ji pati neseniai virtuvėje pasakė dukteriai. Ji tylėdama sustojo, sudrebėjusi nuo minties, kad ją stebi kažkokia mįslinga visatos galia, o gal šis rašytojas, kad ir kas jis būtų. Gal jis jau rašydamas knygą žinojo, kas pirmas ją skaitys. Šis rašytojas įsivaizdavo ją, Elą, savo skaitytoja. Ela nesuprato kodėl, bet ši mintis ją ir sutrikdė, ir sujaudino.

XXI amžius daugeliu požiūrių labai panašus į XIII amžių. Abu jie įeis į istoriją kaip neregėtų religinių susirėmimų, kultūrinių konfliktų, nesaugumo ir svetimųjų keliamos baimės laikotarpiai. Tokiais laikais kaip niekad reikia meilės.

Staiga papūtė vėsus ir stiprus vėjas, išblaškė verandoje gulinčius lapus. Saulėlydžio grožis nuslinko horizontu į vakarus, oras atrodė duslus, bedžiaugsmis.

Juk meilė – gyvenimo esmė ir tikslas. Kaip Rumis mums primena, meilė ištinka visus, net tuos, kurie jos vengia – net tuos, kurie vartoja žodį „romantika“ nepritarimui išreikšti.

Ela pasijuto tokia pritrenkta, tarsi ką tik būtų perskaičiusi: *Meilė ištinka visus, net vidutinio amžiaus namų šeimininkę iš Nortamptono, vardu Ela Rubinštein.*

Nuojauta jai kuždėjo padėti šalin rankraštį, grįžti vidun, paskambinti Mišelei ir pasakyti, kad ji neįstengs parašyti šio romano recenzijos. Bet ji tik giliai įkvėpė, pervertė puslapį ir pradėjo skaityti.

Saldi šventvagystė

Romanas

A. Z. ZAHARA

Sufijų mistikai sako, kad Korano slėpinys glūdi suroje Al-Fatiha,
O Al-Fatiha slėpinys glūdi *Bismiillahirrahmananirrahim*
O *Bismillah* esmė glūdi raidėje *ba*,
O po šia raide yra taškas...
Taškas po raide *B* įkūnija visatą...

• • •

Mathnawi prasideda raide B,
Kaip ir visi šios knygos skyriai...

Įvadas

Baisių religinių susirėmimų, politinių kovų ir begalinių galios žaidimų laikotarpis – XIII amžius – Anatolijoje buvo labai neramus. Vakaruose kryžininkai, keliavę į Jeruzalę, užėmė ir apiplėšė Konstantinopolį, paskatino Bizantijos imperijos skilimą. Rytuose sparčiai plito drausminga mongolų kariuomenė, vadovaujama karo genijaus Čingischano. Viduryje tarp savęs kovėsi įvairios tiurkų gentys, o bizantiečiai stengėsi atgauti prarastas žemes, turtus ir galią. Tai buvo neregėto chaoso laikai: krikščionys kariavo ir su krikščionimis, ir su musulmonais, o šie taip pat kovėsi tarpusavyje. Visur, kur pasisuksi, tvyrojo priešiškumas, sielvartas ir nepakeliama rytojaus baimė.

Šiame chaose gyveno didis islamo mokslininkas, žinomas kaip Dželalis ad-Dinas Rumis. Daugelio vadinamas Maulana – „mūsų mokytoju" – jis turėjo tūkstančius mokinių bei gerbėjų savo šalyje ir už jos ribų; visi musulmonai jį laikė šviesiausiu pavyzdžiu.

1244 metais Rumis sutiko Šamsą – neįprasto elgesio ir eretiškų pažiūrų klajoklį dervišą. Šis susitikimas pakeitė jų abiejų gyvenimą. Prasidėjo tvirta, nepakartojama draugystė, vėlesniais šimtmečiais gyvenusių sufijų prilyginta dviejų vandenynų susiliejimui. Sutikęs šį nepaprastą bičiulį Rumis, visų pripažintas dvasininkas, virto mistiku, aistringu poetu, meilės dainiumi, ekstazės kupino besisukančių dervišų šokio kūrėju, drįsusiu sulaužyti visas įprastas taisykles. Giliai įsišaknijusios veidmainystės ir susirėmimų

laikais jis skelbė visuotinį dvasingumą, atvėręs savo namų duris įvairiausiems žmonėms. Vietoj išorės džihado – apibūdinamo kaip kova su netikėliais ir daug kam patrauklaus tais laikais, kaip ir dabar, – Rumis skelbė vidinį džihadą, kurio tikslas – stoti į kovą ir galiausiai įveikti savo paties savastį, *nafs*.

Tačiau ne visiems šios idėjos atrodė priimtinos, lygiai kaip ne visi atvėrė meilei savo širdis. Tvirtas Šamso ir Rumio dvasinis ryšys virto gandų, šmeižto ir išpuolių taikiniu. Jų nesuprato, jiems pavydėjo, juodino ir galiausiai išdavė patys artimiausi žmonės. Po trejų metų tragedija juos išskyrė.

Bet istorija tuo nesibaigė.

Iš tiesų ji niekada nesibaigė. Dabar, kone po aštuonių šimtų metų, Šamso ir Rumio dvasios tebegyvuoja ir šokdamos sukasi tarp mūsų...

Žmogžudys

ALEKSANDRIJA, 1252 METŲ LAPKRITIS

Bet jis jau nebegyvas tuose tamsiuose šulinio vandenyse. Ir vis tiek jo akys seka mane visur, kur tik eičiau, tarsi dvi tamsios žvaigždės, grėsmingai žibančios danguje man virš galvos. Atėjau į Aleksandriją tikėdamasis, kad, nukeliavęs ganėtinai toli, pagaliau pabėgsiu nuo veriančios jo atminties, mano galvoje liausis aidėjęs šaižus klyksmas, paskutinis klyksmas, po kurio jo akys išvirto, o gerklėje nutilo nebaigtas atodūsis – durklu nudurto žmogaus atsisveikinimas. Į spąstus įkliuvusio vilko kauksmas.

Kai nužudai žmogų, jo dalis pereina į tave – atodūsis, kvapas, judesys. Aš tai vadinu aukos prakeiksmu. Jis įsigeria į kūną, prasismelkia per odą iki pat širdies ir toliau gyvena tavyje. Žmonės, kurie mato mane einantį gatve, negali to žinoti, bet aš nešuosi pėdsakus visų, kuriuos esu nužudęs. Nešioju juos ant kaklo tarsi neregimus vėrinius, juntu, kaip jie spaudžia ir sveria. Tai labai nepatogu, bet aš jau pripratau gyventi su šia našta ir susitaikiau su ja kaip su darbo dalimi. Nuo tų laikų, kai Kainas nužudė Abelį, kiekviename žmogžudyje alsuoja jo auka – aš tai žinau. Manęs tai netrikdo. Jau nebetrikdo. Bet kodėl tada anas nutikimas mane taip sukrėtė?

Šį kartą viskas buvo ne taip nuo pat pradžios. Pavyzdžiui, kaip aš susiradau šį darbą. O gal reikėtų sakyti – kaip šis darbas susirado mane? Ankstyvą 1248 metų pavasarį aš tarnavau Konijoje viešnamio šeimininkei – hermafroditei, pagarsėjusiai savo pykčiu

ir įtūžio priepuoliais. Mano darbas buvo padėti jai suvaldyti kekšes ir sudrausminti įsisiautėjusius klientus.

Puikiausiai atsimenu tą dieną. Gaudžiau kekšę, kuri pabėgo iš viešnamio, ieškodama Dievo. Ji buvo jauna ir graži, ir man jos buvo beveik gaila, nes pagavęs ketinau taip subjauroti jai veidą, kad niekas daugiau nebenorėtų į ją pažiūrėti. Jau buvau beveik pagavęs paiką moterį, bet staiga savo namų tarpduryje radau paslaptingą laišką. Skaityti taip ir neišmokau, tad nunešiau laišką į medresę ir daviau pinigų studentui, kad man jį perskaitytų.

Paaiškėjo, jog tai anoniminis laiškas, pasirašytas „grupelės tikratikių".

„Mes iš patikimo šaltinio girdėjome, iš kur esi kilęs ir kas iš tiesų esi, – buvo rašoma laiške. – Tu anksčiau priklausei asasinams! Dar mes žinome, kad mirus Hasanui Sabahui ir jūsų vadams atsidūrus kalėjime ordinas neteko buvusios galios. Tu atvykai į Koniją, bėgdamas nuo persekiojimų, ir nuo tol slapstaisi."

Laiške buvo rašoma, kad mano paslaugos skubiai reikalingos nepaprastai svarbiam reikalui. Užtikrino mane, kad bus deramai atlyginta. Jei man tai įdomu, šį vakarą sutemus turiu pasirodyti gerai žinomoje užeigoje. Įėjęs privalau atsisėsti prie stalo, kuris arčiausiai lango, nugara į duris, žemai nulenkti galvą ir įbesti žvilgsnį į grindis. Netrukus prie manęs prisės žmogus ar žmonės, norintys mane pasamdyti. Jie man suteiks visą reikalingą informaciją. Nei jiems įeinant, nei išeinant, nei mums kalbantis man neleidžiama pakelti galvos ir pažvelgti jiems į veidus.

Tai buvo keistas laiškas. Bet, kita vertus, aš buvau pratęs prie užsakovų užgaidų. Metams bėgant mane yra samdę įvairūs žmonės, ir dauguma jų norėjo, kad jų vardas liktų nežinomas. Iš patirties žinojau, kad kuo labiau užsakovas slepia savo vardą, tuo artimesni ryšiai sieja jį su auka, bet tai ne mano reikalas. Mano darbas – žudyti. Ne klausinėti, kokios priežastys paskatino samdytis mane šiam darbui. Nuo tos dienos prieš daugelį metų, kai aš palikau Alamutą, pats pasirinkau tokį gyvenimą.

Aš ir šiaip retai ko nors klausinėju. Kam? Dauguma žmonių, kuriuos pažįstu, norėtų atsikratyti bent vieno iš artimųjų. Kad jie to nedaro, anaiptol nereiškia, jog jiems svetimas troškimas žudyti. Iš tiesų kiekvienas yra pajėgus ką nors nužudyti. Žmonės to nesupranta, kol tai neatsitinka jiems patiems. Jie mano, kad neįstengtų nužudyti kito. Bet tai tik atsitiktinumas. Kartais pakanka vieno judesio, kad žmogus užsiliepsnotų. Tyčinis nesusipratimas, niekingas kivirčas ar tiesiog tai, kad atsidūrei netinkamu metu netinkamoje vietoje, gali paversti žudikais net visai gerus, padorius žmones. Kiekvienas gali žudyti. Bet ne kiekvienas įstengia šaltakraujiškai nužudyti nepažįstamą žmogų. Čia jau mano darbas.

Aš atlieku nešvarius kitų darbelius. Net Dievas suprato, kad tokie kaip aš yra reikalingi, ir skyrė gyvenimus baigti Azraeliui, mirties arkangelui. Taigi žmonės bijo šio angelo, keikia ir nekenčia, o Jo rankos lieka švarios, Jo vardas nesuterštas. Neteisinga angelo atžvilgiu. Kita vertus, šis pasaulis negarsėja kaip teisingas, argi ne?

Sutemus nuėjau į užeigą. Stalas prie lango buvo užimtas – prie jo sėdėjo žmogus randuotu veidu ir, atrodo, giliai miegojo. Ketinau jį pažadinti ir pasiūlyti eiti kur nors kitur, bet niekada negali numatyti, kaip girtuoklis reaguos, o aš stengiausi be reikalo nepatraukti dėmesio. Tad atsisėdau prie kito laisvo stalo, veidu į langą.

Neilgai trukus atėjo du vyrai. Jie susėdo abipus manęs, nenorėdami rodyti veidų. Bet man nereikėjo jų apžiūrinėti, kad suprasčiau, jog jie labai jauni ir visai nepasirengę žingsniui, kurį ketino žengti.

– Girdėjome apie tave labai gerai kalbant, – pasakė vienas ne tiek atsargiu, kiek bailiu balsu. – Sakė, kad tu pats geriausias.

Šie jo žodžiai man pasirodė juokingi, bet aš nuslopinau šypseną. Pastebėjau, kad jie manęs bijo – tai gerai. Jei kaip reikiant juos išgąsdinsiu, jie negalės manęs apsukti.

Tad atsakiau jiems:

– Taip, aš pats geriausias. Todėl mane ir vadina Šakalo Galva.

Nė karto nesu apvylęs užsakovo, kad ir kokį sunkų darbą man skirtų.

– Gerai, – atsiduso jis. – Nes šis darbas gali pasirodyti nelengvas.

Dabar prakalbo antrasis.

– Klausyk, yra toks vyras, užrūstinęs per daug žmonių. Kai tik pasirodė šiame mieste, neša visiems vien nelaimes. Kelis kartus jį įspėjome, bet jis nekreipia į mus jokio dėmesio. O gal tapo tik dar vaidingesnis. Jis mums nepalieka kitos išeities.

Visada tas pats. Kiekvieną kartą, prieš mums susitariant, užsakovas mėgina pasiaiškinti, tarsi mano pritarimas padėtų sumenkinti numatomo darbo sunkumą.

– Suprantu, apie ką kalbate. Pasakykite, kas šis žmogus? – paklausiau.

Jie tarsi nenorėjo sakyti man jo vardo, mėgindami miglotai jį apibūdinti.

– Jis eretikas, svetimas tikrajam islamui. Pasileidėlis, šventvagis ir piktžodžiautojas. Keistuolis dervišas.

Išgirdus pastarąjį žodį, man keistai nutirpo rankos. Mintys sujudo. Esu nužudęs įvairių žmonių – jaunų ir senų, vyrų ir moterų, bet dervišo, tikėjimo žmogaus, tarp jų dar nebuvo. Tikėjau prietarais ir nenorėjau užsitraukti Dievo rūstybės; nepaisant nieko, aš tikėjau Dievą.

– Deja, turėsiu atsisakyti. Nenorėčiau žudyti dervišo. Susiraskite ką nors kitą.

Tai taręs, pakilau eiti. Bet vienas iš vyrų sugriebė mane už rankos ir maldaujamai ištarė:

– Labai prašau, palauk. Tau bus sumokėta už pastangas. Kad ir kiek imi už darbą, mes pasirengę duoti dvigubai.

– O trigubai? – paklausiau, būdamas tikras, kad jie neįstengs tiek sumokėti.

Tačiau, mano didelei nuostabai, jie neilgai padvejoję sutiko. Aš neramus atsisėdau į savo vietą. Turėdamas tiek pinigų, galiausiai

įstengsiu nusipirkti nuotaką, vesti ir liautis kamavęsis, kaip sudurti galą su galu. Net dervišą verta nužudyti už tokį atlygį.

Kaip galėjau tą akimirką žinoti, kad darau didžiausią gyvenime klaidą, kurios gailėsiuosi iki karsto lentos? Kaip galėjau žinoti, kad bus taip sunku nužudyti dervišą, kad jo skvarbus kaip peilis žvilgsnis visur sekios mane dar ilgai po jo mirties?

Praėjo ketveri metai nuo tos dienos, kai nudūriau jį aname kieme ir įmečiau kūną į šulinį, laukdamas plekštelint vandens – bet taip ir neišgirdau. Nė garso. Tarsi, užuot įkritęs į vandenį, jis būtų pakilęs tiesiai į dangų. Iki šiol negaliu miegoti, mane kamuoja košmarai, o kai pažvelgiu į vandenį – bet kokį vandens šaltinį, – po kelių sekundžių visą mano kūną sukausto stingdantis siaubas, ir aš pradedu vemti.

PIRMA DALIS

Žemė

Tai, kas sugeria, kas yra tvirta
ir nepajudinama

Šamsas

Užeiga prie Samarkando, 1242 metų kovas

Bičių vaško žvakės mirkčiodamos dega ant sueižėjusio medinio stalo man prieš akis. Šį vakarą mane ištikęs regėjimas buvo itin ryškus.

Didžiulis namas, jo vidiniame kieme pilna žydinčių geltonų rožių, o kiemo viduryje – vėsiausio pasaulyje vandens šulinys. Rami vėlyvo rudens naktis, pilnatis. Tolumoje ūbauja ir kaukia kažkokie naktiniai gyvūnai. Neilgai trukus iš namo išeina pagyvenęs geraširdiško veido vyras, plačiapetis, giliomis kaštonų rudumo akimis; jis ieško manęs. Jo veide matyti susirūpinimas, akyse – begalinis liūdesys.

– Šamsai, Šamsai, kur tu, – šaukia jis į kairę ir į dešinę.

Kyla skvarbus vėjas, mėnulis pasislepia už debesies, tarsi nenorėdamas būti liudytojas to, kas tuojau įvyks. Liaujasi ūkavusios pelėdos, nebeplaka sparnais šikšnosparniai, nebegirdėti net namo židinyje liepsnojančios ugnies traškesio. Pasaulį apgaubia visiška tyla.

Vyras lėtai prieina prie šulinio, pasilenkia ir žvelgia žemyn.

– Šamsai, brangiausiasis, – pašnibždomis šaukia jis. – Ar tu ten?

Aš žiojuosi, norėdamas atsakyti, bet iš lūpų neišsprūsta nė mažiausias garsas.

Vyras dar žemiau pasilenkia ir vėl žiūri į šulinį. Iš pradžių jis nieko nemato, tik tamsų vandenį. Bet paskui pastebi giliai, pačiame šulinio dugne, raibuliuojančiame vandenyje be tikslo plūduriuojančią mano ranką nelyginant palaikį plaustą po smarkios

audros. Paskui atpažįsta akis – du blizgančius juodus akmenukus, žiūrinčius tiesiai į jį mėnesienoje – mėnulis ką tik išplaukė iš už tamsių, sunkių debesų. Mano akys įbestos į mėnulio pilnatį, tarsi lauktų, kol dangus pasiaiškins dėl mano nužudymo.

Vyras parpuola ant kelių, raudodamas ir mušdamasis į krūtinę.

– Jį nužudė! Nužudė mano Šamsą! – rėkia jis.

Tą akimirką iš už krūmo išnyra šešėlis, greitai, vogčiomis perbėga sodą ir vikriai kaip laukinė katė peršoka per tvorą. Bet vyras žudiko nemato. Pervertas nepakeliamo skausmo, jis šaukia tol, kol jo balsas subyra it stiklas ir pažyra po visą sodą smulkutėmis aštriomis šukelėmis.

– Ei, tu! Liaukis rėkęs kaip koks beprotis.

– ...

– Baik triukšmauti, sakau, o jei ne, išmesiu lauk!

– ...

– Sakiau, užsičiaupk! Ar girdi mane? Užsičiaupk!

Šiuos žodžius grėsmingai arti manęs rėkė griausmingas vyro balsas. Apsimečiau jo negirdįs, nes norėjau dar šiek tiek pabūti savo regėjime. Norėjau daugiau sužinoti apie savo mirtį. Dar norėjau pasižiūrėti į vyrą liūdniausiomis akimis. Kas jis? Kaip jis susijęs su manimi ir kodėl, tokios nevilties apimtas, ieško manęs rudens naktį?

Bet man nespėjus dar kartą vogčiomis dirstelėti į savo regėjimą, kažkas kitame matmenyje sugriebė mane už rankos ir taip papurtė, kad pajutau, kaip sukaleno dantys. Ištraukė mane atgal į šį pasaulį.

Lėtai, nenoromis atsimerkiau ir pažvelgiau į žmogų, stovintį priešais. Tai buvo aukštas, stambus vyras vešlia barzda ir ilgais ūsais, kurių smailūs galiukai užriesti į viršų. Atpažinau užeigos šeimininką. Beveik iškart pastebėjau du dalykus: pirma, tai žmogus, pratęs gąsdinti kitus šiurkščiais žodžiais ir smurtu. Ir antra – dabar jis įsiutęs.

– Ko nori? – paklausiau. – Kam tąsai mane už rankos?

– Ko aš noriu? – išsišiepęs, suriaumojo užeigos šeimininkas. – Pradžiai noriu, kad nustotum rėkęs, štai ko aš noriu. Išvaikysi visus mano lankytojus.

– Tikrai? Aš rėkiau? – sumurmėjau, šiaip ne taip ištrūkęs iš jo gniaužtų.

– Ir dar kaip! Maurojai kaip lokys, kuriam spyglys įstrigo į leteną. Kas tau atsitiko? Užsnūdai valgydamas? Tikriausiai susapnavai kokį nors baisų sapną.

Žinojau, kad tai vienintelis bent kiek įtikinamas paaiškinimas; jei jam pritarsiu, užeigos šeimininkas bus patenkintas ir paliks mane ramybėje. Ir vis tiek nenorėjau meluoti.

– Ne, broli. Aš nei užsnūdau, nei sapnavau baisų sapną, – atsakiau. – Tiesą sakant, aš niekada nesapnuoju.

– Tai kaip tada paaiškinsi, kodėl rėkei? – panoro žinoti užeigos šeimininkas.

– Mane aplankė regėjimas. Tai kas kita.

Jis apstulbęs nužvelgė mane ir pastovėjo, čiulpdamas ūsų galiukus. Galiausiai tarė:

– Jūs, dervišai, visi pamišę kaip žiurkės sandėly. O labiausiai pamišę klajokliai, tokie kaip tu. Jūs per dienas badaujate, meldžiatės, vaikštote saulei kepinant. Nieko nuostabaus, kad netrukus pradedat kliedėti – jums perkaista smegenys!

Aš nusišypsojau. Gal jis teisus. Sakoma, kad riba tarp savasties pametimo Dieve ir proto praradimo labai siaurutė.

Kaip tik tada pasirodė du berniukai patarnautojai, nešantys didžiulį valgiais nukrautą padėklą: lėkštės keptos garuojančios ožkienos, džiovintos sūdytos žuvies, avienos su prieskoniais, kviečių paplotėlių, avinžirnių su mėsos kukuliukais ir lęšių sriubos su avies uodegos taukais. Apėjo visą užeigą, dalydami maistą; ore pakvipo svogūnais, česnakais ir prieskoniais. Kai jie sustojo prie mano stalo, aš pasiėmiau dubenėlį garuojančios sriubos ir gabalą juodos duonos.

– Ar turi pinigų susimokėti už maistą? – šiek tiek iš aukšto paklausė užeigos šeimininkas.

– Ne, neturiu, – atsakiau. – Bet leisk man pasiūlyti mainus. Už maistą ir pastogę aš galiu paaiškinti tavo sapnus.

Į tai jis pašaipiai atrėžė, sukryžiavęs ant krūtinės rankas:

– Tu juk man ką tik pasakei, kad niekada nesapnuoji.

– Teisybė. Aš esu sapnų aiškintojas, bet pats niekada nesapnuoju.

– Reikėtų man tave išmesti lauk. Juk sakiau, visi dervišai beprotiai, – tarsi išspjaudamas žodžius pratarė užeigos šeimininkas. – Klausyk, duosiu tau patarimą. Nežinau, kiek tau metų, bet jau tikrai būsi prisimelgęs tiek, kad pakaks ir šiam, ir anam pasauliui. Susirask gerą moterį ir nustok klajojęs. Susilauk vaikų. Tai tau padės neatitrūkti nuo žemės. Kokia prasmė klaidžioti po pasaulį, kai visur tos pačios nelaimės? Patikėk manim. Niekur nieko naujo nerasi. Pas mane ateina lankytojų iš tolimiausių pasaulio kampelių. Kai jie išgeria porą taurių, iš visų girdžiu tuos pačius pasakojimus. Žmonės visur vienodi. Tas pats maistas, tas pats vanduo, tie patys niekai.

– Aš neieškau ko nors nepaprasto. Aš ieškau Dievo, – atsakiau. – Mano klajonės – Dievo ieškojimas.

– Vadinasi, ne ten Jo ieškai, – atrėžė jis staiga užkimusiu balsu. – Čia Dievo nebėra! Ir mes nežinome, kada Jis grįš.

Tai išgirdus mano širdis vos neišsiveržė iš krūtinės.

– Kai žmogus blogai kalba apie Dievą, jis blogai kalba apie save, – tariau.

Užeigos šeimininko lūpas iškreipė keista, kreivoka šypsena. Jo veide pamačiau kartėlį ir pasipiktinimą, o dar – kažką panašaus į vaikišką nuoskaudą.

– Argi Dievas nesakė: „Aš arčiau jūsų už jūsų miego arteriją?“ – paklausiau. – Dievas ne kažin kur dangaus aukštybėje. Jis mumyse, kiekviename iš mūsų. Todėl Jis niekada mūsų neapleis. Kaip galėtų apleisti save?

– Bet būna, kad apleidžia, – atrėžė užeigos šeimininkas, o jo akys pasidarė šaltos, įžūlios. – Jei Dievas yra su mumis, bet nepajudina nė piršto, mums kenčiant baisiausias kančias, ką tai mums apie Jį sako?

– Tai pirmoji taisyklė, broli, – atsakiau. – *Tai, kaip regime Dievą, yra atspindys to, kaip regime save. Jei išgirdus Dievo vardą pirmiausia kyla baimė ir kaltinimai, tai reiškia, kad mumyse prisikaupė per daug baimės ir kaltinimų. Jei Dievą matome kupiną meilės ir užuojautos, tokie esame ir mes patys.*

Užeigos šeimininkas tuojau pat ėmė prieštarauti, nors mačiau, kad mano žodžiai jį nustebino.

– Ar tai ne tas pats, kaip sakyti, kad Dievas gyvena tik mūsų vaizduotėje? Nesuprantu tavęs.

Bet man atsakyti sutrukdė sąmyšis, kilęs užeigos gale. Atsigręžę į tą pusę, pamatėme du netašytus girtuoklius, rėkalojančius nesąmones. Jie akiplėšiškai užgauliojo kitus lankytojus, valgė iš jų dubenėlių, gėrė iš jų taurių ir tyčiojosi iš tų, kurie drįso jiems pasipriešinti, kaip neklaužados *maktab* berniūkščiai.

– Kažkam reikėtų sutamdyti šituos triukšmadarius, kaip manai? – pro sukąstus dantis sušnypštė užeigos šeimininkas. – Nagi, žiūrėk!

Jis akimirksniu atsidūrė salės gale, trūktelėjęs pakėlė vieną girtuoklį nuo suolo ir smogė jam tiesiai į veidą. Vyriškis to tikriausiai nesitikėjo, nes susmuko ant grindų tarsi tuščias maišas. Iš jo lūpų išslydo vos girdimas atodūsis, bet daugiau jokio garso nebuvo girdėti.

Antrasis triukšmadarys pasirodė tvirtesnis, jis įnirtingai priešinosi, bet neilgai trukus užeigos šeimininkas partrenkė ant žemės ir jį. Partrenkęs spyrė netikusiam lankytojui į šoną, paskui užmynė jo ranką ir dar gerokai spustelėjo sunkiu batu. Išgirdome trakštelint lūžtantį kaulą, gal net ne vieną.

– Liaukis! – sušukau. – Tu jį užmuši. Ar to nori?

Aš esu sufijas, davęs įžadą saugoti gyvybę ir niekam nedaryti

žalos. Šiame iliuzijų pasaulyje tiek daug žmonių, pasiruošusių be jokios dingsties pulti į kovą, ir ne mažiau tų, kurie pasirengę kautis dėl jiems svarbios priežasties. Bet sufijas yra tas, kuris nesikauna net tada, kai turi priežastį. Man jokiomis aplinkybėmis negalima griebtis smurto. Bet galiu tarsi minkšta antklodė įlįsti tarp užeigos šeimininko ir lankytojų, atskirdamas vieną nuo kitų.

– Nelįsk, derviše, nes ir tave taip prikulsiu, kad kvapo neatgausi! – suriko užeigos šeimininkas, bet mudu abu žinojome, jog jis to nepadarys.

Po minutėlės, kai patarnautojai pakėlė nuo grindų abu lankytojus, paaiškėjo, jog vienam sulaužytas pirštas, kitam – nosis, ir visos grindys aptaškytos krauju. Salėje stojo baiminga tyla. Patenkintas pelnęs baugią lankytojų pagarbą, užeigos šeimininkas pašnairavo į mane. Kai vėl prakalbo, atrodė, jog kreipiasi į visus susirinkusius; jo balsas skriejo aukštai ir toli, tarsi besipuikuojantis maitvanagis plačioje padangėje.

– Supranti, derviše, ne visada taip buvo. Smurtas man anksčiau buvo svetimas, bet dabar aš prie jo pripratau. Kai Dievas pamiršta mus, žemės gyventojus, paprastiems žmonėms tenka sutelkti stiprybę ir patiems atkurti teisingumą. Pasakyk Jam tai, kai kitą kartą su Juo kalbėsi. Tegu žino, kad kai Jis apleidžia savo avis, jos nuolankiai nelaukia, kol bus išpjautos. Jos virsta vilkais.

Gūžtelėjęs pečiais, pasukau durų link.

– Tu klysti.

– Aš meluoju, kai sakau, kad kitados buvau ėriukas, o dabar pavirtau vilku?

– Ne, čia tu sakai tiesą. Matau, kad tu iš tiesų tapai vilku. Bet esi neteisus, kai sakai, kad savo darbais sieki „atkurti teisingumą".

– Palauk, aš dar nebaigiau su tavim kalbėti! – sušuko užeigos savininkas man į nugarą. – Tu man skolingas. Mainais už maistą ir prieglobstį žadėjai paaiškinti mano sapnus.

– Turiu geresnį pasiūlymą, – atsakiau. – Išbursiu tau iš delno.

Apsigręžiau ir priėjau, atidžiai žvelgdamas į jo degančias akis.

Jis instinktyviai, nepatikliai atšlijo. Bet kai sučiupau jo dešinę ranką ir atverčiau delnu aukštyn, nenustūmė manęs į šalį. Apžiūrėjau delno linijas – gilias, suskeldėjusias, nelygias. Pamažu pradėjau regėti jo auros spalvas: rūdžių rudumą ir blyškų, beveik pilką, melsvumą. Jo dvasios energija buvo suskystėjusi ir išblukusi ties pakraščiais, tarsi jam nebebūtų likę jėgų gintis nuo aplinkinio pasaulio. Sielos gilumoje šis žmogus buvo leisgyvis, tarsi nuvytęs augalas. Norėdamas kompensuoti prarastas dvasios jėgas, jis dvigubai labiau kliovėsi ir per daug naudojosi kūno jėga.

Mano širdis smarkiau suplakė, nes prieš akis ėmė rastis vaizdai. Iš pradžių jie buvo neryškūs, tarsi pridengti skraistės, bet pamažu darėsi vis ryškesni.

Jauna moteris kaštoniniais plaukais, basos kojos išmargintos juodomis tatuiruotėmis, ant pečių užsimetusi siuvinėtą raudoną skraistę.

– Tu praradai mylimą žmogų, – tariau ir pakėliau prie akių jo kairį delną.

Jos krūtys pilnos pieno, pilvas toks didžiulis, kad, rodosi, tuoj sprogs. Ji uždaryta trobelėje, aplink siaučia gaisras. Trobelę supa kariai, raiteliai ant žirgų sidabru kaustytais balnais. Sodrus degančių šiaudų, degančios žmogienos tvaikas. Mongolų raiteliai plačiomis, priplotomis nosimis, storais trumpais kaklais, akmens kietumo širdimis. Neįveikiamoji Čingischano kariuomenė.

– Tu praradai du mylimus žmones, – pasitaisiau. – Tavo žmona laukėsi pirmo jūsų kūdikio.

Užeigos šeimininkas suraukia antakius, žvilgsnis įsminga į odinius batus, lūpos kietai susičiaupia; jo veidas – neįskaitomas žemėlapis. Staiga jis atrodo ne pagal metus pasenęs.

– Suprantu, kad tau tai menka paguoda, bet manau, kad turėtum žinoti, – sakau jam. – Ją nužudė ne liepsnos ir ne dūmai. Jai ant galvos užkrito medinė lubų sija. Mirė akimirksniu, be jokių kančių. Tu visad manei, kad ji baisiai kankinosi, bet iš tiesų nepatyrė jokių kančių.

Užeigos šeimininkas suraukė kaktą, slegiamas tik jam vienam juntamos naštos. Staiga gergždžiančiu balsu paklausė:

– Iš kur tu visa tai žinai?

Klausimą nuleidau negirdomis.

– Kaltinai save, kad nesurengei jai tinkamų laidotuvių. Iki šiol sapnuoji, kaip ji šliaužia iš duobės, kurioje buvo užkasta. Bet vaizduotė tave apgaudinėja. Iš tikrųjų tavo žmona ir sūnus dabar laimingi, jie klajoja begalybėje laisvi tarsi šviesos krislai.

Paskui pridūriau, raiškiai tardamas kiekvieną žodį:

– Tu gali vėl atvirsti ėriuku, nes tavyje jis tebėra gyvas.

Tai išgirdęs, užeigos šeimininkas skubiai atitraukė ranką, tarsi palietęs karščiu šnypščiančią keptuvę.

– Tu man nepatinki, derviše, – tarė jis. – Šią naktį gali čia pasilikti. Bet iš pat ryto būtinai išeik. Nenoriu čia daugiau matyti tavo veido.

Visada taip. Kai sakai žmonėms tiesą, jie pradeda tavęs nekęsti. Kuo daugiau kalbi apie meilę, tuo labiau jie tavęs nekenčia.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 18-OJI

Bejėgė nuo įtampos, kilusios ginčijantis su Deividu ir Dženete, Ela nutarė trumpam atidėti į šalį „Saldžią šventvagystę“. Jai atrodė, tarsi kas nors būtų nukėlęs dangtį nuo verdančio puodo ir su jo garais ore būtų pasklidę seni konfliktai ir naujos nuoskaudos. Nelaimei, dangtį nukėlė ne kas kitas, o ji pati. Tai ji paskambino Skotui ir paprašė nevesti jos dukters.

Vėliau, gerokai vėliau ji nuoširdžiai gailėsis visko, ką tąsyk pasakė telefonu. Bet aną gegužės dieną taip pasitikėjo savimi ir juto tokį tvirtą pagrindą po kojomis, kad nė už ką nebūtų įstengusi įsivaizduoti jokių netinkamų savo įsikišimo pasekmių.

– Labas, Skotai. Čia Ela, Dženetės mama, – pasisveikino ji, stengdamasi kalbėti linksmai, tarsi būtų įpratusi nuolatos skambinėti dukters vaikinui. – Ar galim pasikalbėti?

– Ponia Rubinštein, kuo galiu jums būti naudingas? – užsikirsdamas paklausė nustebęs, bet kaip visada mandagus Skotas.

Tokiu pat mandagiu tonu Ela jam paaiškino, kad asmeniškai ji nelaikanti jo netinkamu ar prastu, tiesiog jis esąs per jaunas ir nepatyręs, kad galėtų vesti jos dukterį. Gal jam dabar labai nemalonu klausytis tokių dalykų, toliau kalbėjo ji, bet vėliau, ir ne taip jau negreit, jis viską supras ir net jai padėkos už laiku gautą įspėjimą. O kol kas ji jo maloniai prašanti nebekalbėti apie santuoką ir niekam nepasakoti apie šį telefono pokalbį.

Stojo sodri, įtampos kupina tyla.

– Ponia Rubinštein, man regis, jūs nesuprantate, – galiausiai atgavęs žadą pratarė Skotas. – Mudu su Dženete mylime vienas kitą.

Štai ir vėl! Kaip žmonės gali būti tokie naivūs, manyti, kad meilė atveria jiems visus kelius? Meilė jiems tarsi burtų lazdelė, kurios stebuklingas prisilietimas panaikina visas bėdas.

Tačiau garsiai Ela to nesakė. Ji pasakė:

– Aš suprantu, ką jūs jaučiate, tikėk – tikrai suprantu. Bet jūs tokie jauni, o gyvenimas ilgas. Kas gali žinoti? Gal rytoj tu pamilsi kitą?

– Ponia Rubinštein, aš nenorėčiau būti nemandagus, bet ar jums neatrodo, kad ši taisyklė galioja visiems, jums taip pat? Kas gali žinoti? Gal rytoj ir jūs pamilsite ką nors kitą?

Ela susijuokė. Juokėsi ilgiau ir garsiau, negu buvo ketinusi.

– Aš ištekėjusi moteris. Mano sprendimas padarytas visam gyvenimui. Tas pat galioja ir mano vyrui. Apie tai aš ir kalbu. Santuoka – rimtas apsisprendimas, viską reikia labai atidžiai apgalvoti.

– Tai jūs norite, kad aš nevesčiau jūsų dukters, kurią myliu, nes kada nors – nežinia kada – galbūt pamilsiu ką nors kitą? – pasiteiravo Skotas.

Po šio klausimo pokalbis nebesimezgė, liko tik nusivylimas ir liūdesys. Galiausiai padėjusi ragelį, Ela nuėjo į virtuvę ir ėmėsi to, ko visad griebdavosi užplūdus emocijų audroms: ruošti valgį.

Po pusvalandžio jai paskambino vyras.

– Negaliu patikėti, kad tu tikrai skambinai Skotui ir prašei nevesti mūsų dukters. Pasakyk, kad tai netiesa.

Ela aiktelėjo.

– Oho, kaip greitai sklinda žinios. Mielasis, tuoj aš tau viską paaiškinsiu.

Bet Deividas susirūpinęs ją pertraukė:

– Nėra ko aiškinti. Tu pasielgei blogai. Skotas viską papasakojo Dženetei, ir ji labai nuliūdo. Kelias dienas ketina pagyventi pas draugę. Šiuo metu ji nenori tavęs matyti. – Jis patylėjo. – Ir aš jos nekaltinu.

Tą vakarą ne tik Dženetė neparėjo namo. Deividas atsiuntė Elai žinutę – pranešė apie netikėtai atsiradusį reikalą. Koks tas reikalas, nepaaiškino.

Toks poelgis buvo visai ne jo būdui, ir visai ne toks, kokie įprasti jų šeimoje. Taip, ji žinojo, kad jis flirtuoja su kitomis moterimis, net miega su jomis, leidžia joms savo pinigus, bet iki šiol vakarais visada pareidavo namo ir sėsdavo į savo vietą prie stalo. Kad ir kokie stiprūs būtų jų nesutarimai, ji visada pagamindavo vakarienę ir jis visada dėkingas, su džiaugsmu valgydavo tai, ką ji jam įdėdavo. Po kiekvienos vakarienės Deividas jai būtinai padėkodavo – tai nuoširdi padėka, kurią Ela įprato laikyti atsiprašymu už jo neištikimybę. Ji jam atleisdavo. Visada atleisdavo.

Pirmą kartą jos vyras pasielgė taip įžūliai, ir Ela dėl šios permainos kaltino save. Bet *kaltė* ir šiaip buvo jos svarbiausia emocija.

Susėdus su dvyniais prie stalo, Elos kaltę pakeitė melancholija. Ji atsispyrė Avi maldavimams užsisakyti picą ir Orli mėginimams išvengti valgymo; privertė juos kramtyti laukinius ryžius su žaliais žirneliais ir garstyčiomis glazūruotą keptą jautieną. Ir nors iš pažiūros ji tebebuvo ta pati rūpestinga, atidi motina, širdyje juto kylant nevilties bangą, o burnoje aitrų skonį, panašų į tulžies.

Kai vakarienė baigėsi, Ela viena atsisėdo virtuvėje prie stalo; aplink tvyranti tyla jai kėlė nerimą ir baugulį. Staiga maistas, kurį ji ilgas valandas kruopščiai gamino, jai pasirodė ne tik nuobodus, vienodas, bet ir visiškai vidutiniškas. Jai pagailo savęs. Kaip gaila, kad sulaukusi beveik keturiasdešimties ji gyvenime pasiekė tiek

nedaug. Joje tiek meilės, kurią galėtų dovanoti, bet jos niekam nereikia.

Prisiminė „Saldžią šventvagystę". Ją sudomino tas veikėjas – Šamsas iš Tebrizo.

„Būtų smagu susipažinti su tokiu žmogumi, – pajuokavo mintyse. – Su juo tai jau tikrai niekada nebūtų nuobodu!"

Kažkodėl prieš akis iškilo paveikslas – aukštas, tamsiaplaukis, paslaptingas vyriškis odinėmis kelnėmis, motociklininko striuke ir juodais pečius siekiančiais plaukais ant blizgančio raudono *Harley-Davidsono* su spalvotais kutais papuoštomis rankenomis. Paveikslas privertė ją nusišypsoti. Išvaizdus, seksualus sufijas motociklininkas, dideliu greičiu lekiantis tuščiu greitkeliu! Argi ne puiku būtų, jei toks vyrukas sustotų paimti ją, balsuojančią prie kelio?

Paskui Ela ėmė mąstyti, ką pamatytų Šamsas, jei nutartų išburti jai iš delno. Ar jis paaiškintų, kodėl jos galvoje kartais ima kūliais verstis vien juodos mintys? Arba kodėl ji jaučiasi tokia vieniša, nors turi didelę, mylinčią šeimą? Kokios būtų jos auros spalvos? Ar jos skaisčios ir ryškios? Ar jos gyvenime pastaruoju metu išvis kas nors ryšku ir skaistu? O anksčiau?

Tą akimirką Ela, vieniša sėdėdama virtuvėje prie stalo, apšviesta tik blausios lempelės, degančios orkaitėje, suprato, kad, nors įnirtingai neigia, nors geba tvardytis ir nepasiduoti, širdies gilumoje ji be galo trokšta meilės.

Šamsas

UŽEIGA PRIE SAMARKANDO, 1242 METŲ KOVAS

Be atodairos paskendę kiekvienas savo sapnuose, slegiami vienatvės, užeigoje miegojo gera dešimtis keliautojų. Peržengęs jų plikas rankas ir kojas, pasiekiau savo tuščią patalą, iš tolo dvokiantį prakaitu ir pelėsiais. Gulėjau tamsoje, svarstydamas apie dienos įvykius ir mąstydamas, kokius dieviškuosius ženklus galbūt regėjau, bet per skubėjimą ar neišmanymą nesugebėjau įvertinti.

Nuo pat vaikystės mane lankė regėjimai, aš girdėjau balsus. Visada kalbėdavausi su Dievu, ir Jis visada man atsakydavo. Būdavo dienų, kai aš lengvai, tarsi šnabždesys, pakildavau į patį septintąjį dangų. Paskui nusileisdavau į pačias giliausias žemės gelmes, persisunkusias dirvos kvapo, paslėptas tarsi akmuo po galingais ąžuolais ir dailiais kaštonais. Kartais prarasdavau apetitą ir nieko nevalgydavau kelias dienas iš eilės. Visa tai manęs nė kiek negąsdino, nors laikui bėgant įpratau apie tai niekam nepasakoti. Žmonės linkę niekinti tai, ko nepajėgia suprasti. Esu patyręs tai savo kailiu.

Pirmasis žmogus, paniekinęs mano regėjimus, buvo tėvas. Buvau gal dešimties, kai kasdien pradėjau regėti savo angelą sargą; buvau toks naivus, kad maniau, jog taip būna visiems. Vieną dieną, kai tėvas mane mokė, kaip padirbdinti kedro skrynią, kad galėčiau kada nors tapti staliumi, kaip ir jis, aš jam papasakojau apie angelą sargą.

– Tavo vaizduotė labai laki, sūnau, – sausai atsakė tėvas. – Geriau niekam nepasakok apie tokius dalykus. Nereikia vėl kelti nerimo valstiečiams.

Prieš kelias dienas kaimynai buvo pasiskundę mano tėvams, esą aš keistai elgiuosi ir gąsdinu jų vaikus.

– Aš tavęs nesuprantu, sūnau. Kodėl niekaip negali susitaikyti, kad esi toks pat paprastas kaip tavo tėvai? – paklausė tėvas. – Kiekvienas vaikas panašus į savo tėvą ir motiną. Tu taip pat.

Tada aš supratau, kad myliu savo tėvus ir trokštu jų meilės, tačiau jie man yra visai svetimi.

– Tėve, aš išsiritau iš kitokio kiaušinio negu kiti tavo vaikai. Įsivaizduok, kad esu ančiukas, kurį augina vištos. Aš ne naminis paukštis, man neskirta gyventi paukščių aptvare. Vanduo, kuris tave taip baugina, man teikia atgaivą. Aš moku plaukti, kitaip negu tu, ir aš mėgstu plaukioti. Mano gimtinė – vandenynas. Jei nori būti su manimi, eime prie vandenyno. Jei ne, liaukis man trukdęs ir grįžk atgal į vištidę.

Tėvo akys labai išsiplėtė, paskui staiga sumažėjo, žvilgsnis pasidarė tolimas.

– Jei tu jau dabar taip kalbi su tėvu, – rimtai atsakė jis, – tai nežinau, kaip užaugęs kalbėsi su savo priešais.

Didelei mano tėvų širdgėlai, man augant regėjimai nesiliovė. Priešingai, jie tapo dar stipresni ir visai mane užvaldė. Žinojau, kad tėvams dėl manęs neramu, jaučiausi kaltas, kad juos liūdinu, bet iš tiesų nemokėjau sustabdyti regėjimų, o jei ir būčiau mokėjęs, vargu ar būčiau tai padaręs. Neilgai trukus visiems laikams palikau namus. Nuo tada Tebrizas man tėra tik glotnus, saldus žodis, toks subtilus ir švelnus, kad tiesiog tirpsta ant liežuvio. Trys kvapai lydi mano atsiminimus apie gimtinę: šviežios medienos, paplotėlių su aguonomis ir švelnus, gaivus sniego kvapas.

Nuo tol aš esu klajojantis dervišas, nė vienoje vietoje nenakvoju ilgiau negu vieną naktį, niekada du kartus iš eilės nevalgau

iš to paties dubens, kasdien aplink save regiu vis kitus veidus. Kai išalkstu, užsidirbu keletą monetų aiškindamas sapnus. Taip aš klajoju iš rytų į vakarus ieškodamas Dievo visur, kur tik nukeliauju. Atkakliai ieškau gyvenimo, kurį būtų verta gyventi, ir pažinimo, kurį verta įgyti. Niekur nesu įleidęs šaknų, todėl galiu laisvai keliauti visur.

Klajojau įvairiausiais keliais – ir prekiautojų pramintais plačiais vieškeliais, ir pamirštais takeliais, kuriais eidamas dienų dienas nesutiksi nė gyvos dvasios. Nuo Juodosios jūros pakrančių iki Persijos miestų, nuo neaprėpiamų Vidurinės Azijos stepių iki Arabijos smėlio kopų. Ėjau per tankius miškus, plokščias žole apaugusias plynes ir dykumas; nakvojau karavansarajuose ir pakelės užeigose; klausiau mokytų žmonių išminties šimtmečių senumo bibliotekose; klausiausi *maktab* mokytojų, mokančių mažus vaikus; su medresių studentais diskutavau apie *tafsir* ir logiką; lankiau šventyklas, vienuolynus, šventąsias vietas; meditavau su atsiskyrėliais jų olose; atlikau zikr su dervišais; pasninkavau su išminčiais ir pietavau su eretikais; su šamanais šokau per mėnulio pilnatį; regėjau visų tikėjimų, visų amžių ir profesijų žmonių, tapau ir nelaimių, ir stebuklų liudytoju.

Mačiau skurdo pakirstus kaimus, nuo gaisrų pajuodusius laukus, apiplėštus miestus, kuriuose upių vanduo paraudo nuo kraujo ir nebeliko nė vieno gyvo žmogaus, vyresnio negu dešimties metų. Mačiau žmonėse tai, kas blogiausia, ir tai, kas geriausia. Niekas manęs nebenustebins.

Kaupdamas šias patirtis, ėmiau galvoje sudarinėti sąrašą – jis neužrašytas jokioje knygoje, tik įrėžtas mano sieloje. Šį savo sąrašą pavadinau „Pamatiniais klajojančio islamo mistiko principais“. Man jie tokie pat visuotiniai, patikimi ir nekintami, kaip gamtos dėsniai. Sudėjus draugėn, jie sudaro „Keturiasdešimt meilės tikėjimo taisyklių“: tikėjimo, kurį galima pasiekti tik – vien tik – per meilę. Viena iš šių taisyklių skelbia: *Kelias į Tiesą – tai širdies, o ne proto darbas. Tegu tave pirmiausia veda širdis! Ne protas. Sutik*

ir iškviesk į dvikovą savo nafs, galiausiai ją įveik širdimi. Pažinęs savo ego, galėsi pažinti ir Dievą.

Man prireikė ne vienų metų, kol baigiau kurti šias taisykles. Visas keturias dešimtis. Dabar, kai jas pabaigiau, supratau, jog baigiasi man skirtas laikas. Pastaruoju metu mane vis dažniau lanko su tuo susiję regėjimai. Man nerimą kelia ne mirtis – aš jos nelaikau pabaiga, – bet tikimybė mirti po savęs nieko nepalikus. Manyje prisikaupė begalė žodžių, daugybė istorijų, kurios prašėsi papasakojamos. Norėjau visas šias žinias kam nors perduoti – ne mokytojui, bet ir ne mokiniui. Ieškojau sau lygaus – ieškojau draugo.

„Dieve, – sušnibždėjau aš tamsioje, drėgnoje patalpoje, – aš visą gyvenimą klajojau po pasaulį, ėjau Tavo keliu. Kiekvienas sutiktas žmogus man buvo kaip atversta knyga, kaip vaikščiojantis Koranas. Iš tolo apeidavau mokslininkų dramblio kaulo bokštus, verčiau leidau laiką su atstumtaisiais, pabėgėliais, tremtiniais. Dabar aš sprogstu. Padėk man perduoti Tavo išmintį tam, kuriam jos labiausiai reikia. Tada galėsi elgtis su manimi kaip nori."

Beregint kambarį nušvietė tokia skaisti šviesa, kad miegančių keliautojų veidai pasirodė skaisčiai mėlyni. Oras viduje pasidarė gaivus ir grynas, tarsi būtų atlapoti visi langai ir gūsingas vėjas būtų įnešęs vidun tolimame sode žydinčių lelijų ir jazminų aromatą.

– Keliauk į Bagdadą, – progiesmiu ištarė mano angelas.

– Kas manęs laukia Bagdade? – paklausiau.

– Tu meldei draugo – tu jį gausi. Bagdade atrasi mokytoją, kuris nukreips tave teisinga linkme.

Akyse susikaupė dėkingumo ašaros. Supratau, kad žmogus, kurį regėjau, buvo ne kas kitas, o mano dvasios draugas. Anksčiau ar vėliau mudviem lemta susitikti. O kai susitiksime, aš sužinosiu, kodėl jo geraširdiškose lazdynų riešutų spalvos akyse šviečia amžinas liūdesys, ir kaip atsitiko, kad mane nužudė ankstyvo pavasario naktį.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 19-OJI

Buvo dar šviesu, vaikai negrįžę namo, kai Ela įkišo žymeklį į „Saldžios šventvagystės" rankraštį ir atidėjo jį šalin. Susidomėjusi žmogumi, parašiusiu šį romaną, ji prisijungė prie interneto ir *Google* surinko „A. Z. Zahara"; buvo įdomu, ką atras, bet pernelyg daug nesitikėjo.

Labai nustebusi pamatė, kad atsidarė asmeninis tinklaraštis. Puslapyje vyravo ametisto ir turkio spalvos, o viršuje buvo mažytė, lėtai besisukanti vietoje, vyro figūrėlė ilgu baltu drabužiu. Ela niekada nebuvo mačiusi besisukančio dervišo, todėl atidžiai ją apžiūrėjo. Tinklaraščio pavadinimas buvo „Kiaušinio lukštas, vardu gyvenimas"; po antrašte ji perskaitė to paties pavadinimo eilėraštį.

> Pasirinkime draugais vieni kitus!
> Sėdėkime vieni kitiems prie kojų!
> Mūsų viduje yra daugybė dermių – nemanykime,
> Kad esame tik tai, kas matyti.

Puslapyje buvo daugybė atvirukų iš įvairių pasaulio miestų ir vietovių. Po kiekvienu iš jų – komentarai apie tą vietą. Juos skaitant, Elos dėmesį iškart patraukė trys dalykai. Pirmas: raidė A reiškia autoriaus vardą, Azizas. Antras: Azizas save laiko sufiju. Trečias: šiuo metu jis keliauja po Gvatemalą.

Kitame skyrelyje buvo sudėtos jo darytos nuotraukos. Daugiausia įvairių rasių, įvairių tipų žmonių portretai. Žmonės buvo labai skirtingi, tačiau juos visus vienijo vienas keistas bruožas: aiškiai matyti, kad visiems portretų herojams ko nors trūksta. Vieniems – paprasčiausių daiktų: auskaro, bato, sagos; kitiems – ko nors esmingesnio, pavyzdžiui, danties, piršto, kartais kojos. Po nuotraukomis buvo parašyta:

Kad ir kas mes būtume, kad ir kur gyventume, širdies gelmėse visi jaučiamės netobuli, nebaigti. Tarsi būtume ko nors netekę ir trokštume susigrąžinti. Dauguma iš mūsų taip niekada ir nesužinome, ko mums trūksta. Ir tik dalis tų, kurie vis dėlto sužino, išdrįsta eiti to ieškoti.

Ela išnaršė visą svetainę, apžiūrėjo visas nuotraukas, prieš tai jas padidinusi, perskaitė visus Azizo komentarus. Puslapio apačioje buvo elektroninio pašto adresas *azizZzahara@gmail.com*, jį užsirašė ant popierėlio. Po adresu rado Rumio eilėraštį:

Meilę, rinkis Meilę! Be saldžios Meilės
gyvybės gyvenimas tampa našta – jau pats tai žinai.

Skaitant šį eilėraštį Elai dingtelėjo keisčiausia mintis. Vieną akimirką ji pajuto, kad viskas, ką Azizas Z. Zahara sudėjo į savo tinklaraštį – nuotraukos, komentarai, citatos, eilėraščiai – buvo skirta tik jos vienos akims. Mintis buvo keista, šiek tiek pasipūtėliška, bet Elai ji pasirodė labai pagrįsta.

Vėliau, vakarop, Ela sėdėjo prie lango, jautėsi pavargusi ir šiek tiek prislėgta; saulė kaitino jai nugarą, virtuvėje kvepėjo jos kepamais šokoladiniais pyragaičiais. Priešais ji buvo pasidėjusi

„Saldžią šventvagystę“, bet galvoje kirbėjo tiek minčių, kad nesisekė skaityti rankraščio. Ji pamanė, kad gal ir jai reikėtų parašyti savą pamatinių taisyklių rinkinį. Galėtų pavadinti jį „Keturiasdešimt seniai susitupėjusios, racionalios namų šeimininkės taisyklių“.

– Pirma taisyklė, – sumurmėjo ji. – Nustok ieškojusi meilės! Nesivaikyk neįgyvendinamų svajonių! Ištekėjusiai moteriai, kuriai netrukus sueis keturiasdešimt, tikrai yra svarbesnių dalykų.

Bet jos pačios juokas sukėlė Elai neaiškų nesmagumo jausmą ir priminė apie didesnius rūpesčius. Nebeįstengdama tvardytis, ji paskambino vyriausiai dukteriai. Atsiliepė atsakiklis.

– Dženete, mieloji, aš žinau, kad blogai padariau, paskambinusi Skotui. Bet aš norėjau tik gero. Tik norėjau užtikrinti...

Ji nutilo, iš širdies gailėdamasi, kad iš anksto nepasiruošė, ką sakys. Girdėjo šnarėjimą, atsakikliui įrašinėjant jos žodžius. Ją trikdė suvokimas, kad juostelė sukasi ir laikas tuojau baigsis.

– Dženete, aš labai atsiprašau už tai, ką padariau. Žinau, kad neturėčiau skųstis, juk tiek daug visko turiu. Bet aš tiesiog tokia... tokia nelaiminga...

Klikt. Atsakiklis išsijungė. Kai Ela suvokė, ką pasakė, širdis sustingo iš siaubo. Kas jai užėjo? Nė pati nežinojo, kad yra nelaiminga. Ar įmanoma, kad depresijos slegiamas žmogus pats to nežinotų? Keista, bet ji nesijautė nelaiminga dėl to, kad prisipažino esanti nelaiminga. Pastaruoju metu išvis mažai ką jautė.

Jos žvilgsnis nuslydo popierėliu, ant kurio buvo užsirašiusi Azizo Z. Zaharos elektroninio pašto adresą. Adresas atrodė paprastas, neįmantrus ir kažkoks svetingas. Daug negalvojusi ji sėdo prie kompiuterio ir pradėjo rašyti elektroninį laišką:

Gerbiamas Azizai Z. Zahara,

mano vardas Ela. Aš esu literatūros agentūros darbuotoja ir gavau perskaityti jūsų romaną „Saldi šventvagystė“. Tik pradėjau, bet jis man be galo patinka. Žinoma, tai tik mano asmeninė nuomonė,

ji anaiptol neatspindi mano vadovybės nuostatos. Nesvarbu, patiks man romanas ar ne, aš neturėsiu jokios įtakos galutiniam sprendimui priimti jus kaip mūsų klientą ar ne.

Atrodo, jūs tikite, kad meilė – tai gyvenimo esmė, ir kad niekas daugiau nesvarbu. Neketinu veltis su jums į tuščius ginčus šiuo klausimu. Pakaks pasakyti, jog ne visai su jumis sutinku. Bet ne todėl jums rašau.

O rašau todėl, kad man atrodo keisčiausias sutapimas, jog gavau skaityti „Saldžią šventvagystę" būtent dabar. Aš kaip tik stengiuosi įtikinti vyriausią dukterį, kad ji per jauna tekėti. Vakar paprašiau jos vaikino, kad atšauktų numatomą santuoką. Dabar mano duktė manęs nekenčia ir atsisako su manimi kalbėti. Juntu, kad judu su ja gerai sutartumėte, nes abu panašiai žiūrite į meilę.

Atsiprašau už tai, kad pasakoju jums savo asmenines problemas. Neketinau to daryti. Jūsų tinklaraštyje (ten radau jūsų elektroninio pašto adresą) parašyta, kad šiuo metu esate Gvatemaloje. Tikriausiai labai įdomu keliauti po visą pasaulį. Jei kartais atvyktumėte į Bostoną, gal galėtume susitikti ir pasikalbėti prie puodelio kavos.

Linkėjimai,
Ela

Pirmasis jos elektroninis laiškas Azizui buvo ne tiek žinia ar pranešimas, kiek kvietimas, pagalbos šauksmas. Bet Ela, sėdinti tylioje virtuvėje ir rašanti nepažįstamam rašytojui, su kuriuo neketino susitikti nei dabar, nei ateityje, negalėjo to žinoti.

Mokytojas

Bagdadas, 1242 metų balandis

Bagdadas nė nepastebėjo, kad atvyko Šamsas iš Tebrizo, bet aš niekada nepamiršiu tos dienos, kai jis atėjo į mūsų kuklią dervišų buveinę. Tą popietę pas mus viešėjo svarbūs svečiai. Užsuko aukščiausiasis teisėjas su būreliu vyrų, ir aš įtariau, kad jų apsilankymą lėmė ne vien draugiškumas. Teisėjas, pagarsėjęs tuo, kad nemėgsta sufizmo, norėjo man priminti nenuleidžiąs nuo mūsų akių, kaip ir nuo visų aplinkui gyvenančių sufijų.

Teisėjas – ambicingas žmogus. Plataus veido, nukarusiu pilvu ir trumpais bukais pirštais, kurių kiekvienas apmaustytas brangiais žiedais. Jam reikėtų liautis tiek daug valgius, bet, manau, niekas, net jo gydytojas, nedrįsta jam to pasakyti. Jis kilęs iš senos religijos mokslininkų giminės ir yra vienas įtakingiausių apylinkės žmonių. Vienas jo žodis gali pasiųsti žmogų į kartuves, bet taip pat lengvai jis gali dovanoti kaliniui jo nusikaltimus ir išlaisvinti iš tamsiausio kalėjimo rūsių. Jis visad vilki kailinį apsiaustą ir brangius drabužius, elgiasi didingai, kaip dera žmogui, suvokiančiam savo valdžią. Man nepatiko jo pasipūtimas, bet, rūpindamasis mūsų buveinės gerove, stengiausi palaikyti su šiuo įtakingu žmogumi gerus santykius.

– Mes gyvename didingiausiame pasaulio mieste, – pareiškė teisėjas ir įsimetė į burną figą. – Šiandien Bagdade knibždėte knibžda pabėgėlių nuo mongolų kariuomenės. Mes jiems teikiame

saugų prieglobstį. Čia pasaulio centras, kaip manote, Baba Samanai?

– Šis miestas – tikras brangakmenis, tuo neverta abejoti, – atsargiai atsakiau. – Bet nepamirškime, kad miestai – kaip žmonės. Jie gimsta, auga, išgyvena paauglystę, subręsta, paskui pasensta ir galiausiai miršta. Šiuo metu Bagdadas išgyvena vėlyvą jaunystę. Mes nebe tokie turtingi, kokie buvome kalifo Harūno al Rašido laikais, tačiau vis dar galime didžiuotis tuo, kad esame prekybos, amatų ir poezijos centras. Bet kas gali žinoti, kaip mūsų miestas atrodys po tūkstančio metų? Gal viskas bus kitaip.

– Koks pesimizmas! – Teisėjas palingavo galva, ištiesė ranką prie kito dubens ir išsirinko datulę. – Valdovų Abasidų galia neišnyks, mes irgi klestėsime. Žinoma, jei tarp mūsų tūnantys išdavikai nesugriaus *status quo*. Yra tokių, kurie save vadina musulmonais, bet jų aiškinamas islamas daug pavojingesnis už netikėlių keliamą grėsmę.

Aš nutariau nutylėti. Ne paslaptis, kad visi mistikai, ezoteriškai ir individualistiškai aiškinantys islamą, teisėjui atrodo nepatikimi. Jis mus kaltina tuo, kad nesilaikome šariato, o tai reiškia – nerodome pagarbos valdžios žmonėms, tokiems kaip jis. Kartais mane apima nuojauta, kad jis mielai ištremtų iš Bagdado visus sufijus.

– Tavo brolija niekam žalos nedaro, bet ar nemanai, kad kai kurie sufijai peržengia visas ribas? – paklausė teisėjas, glostydamasis barzdą.

Nežinojau, ką į tai atsakyti. Dėkui Dievui, kaip tik pasigirdo beldimas į duris. Atėjo rusvaplaukis naujokas. Jis priėjo tiesiai prie manęs ir pašnibždėjo man į ausį, kad mus aplankė svečias, klajoklis dervišas, jis atkakliai reikalauja susitikti su manimi ir atsisako kalbėti su kitais.

Šiaip būčiau paprašęs naujoko nuvesti atvykėlį į tylų, jaukų kambarį, duoti jam šilto maisto ir paprašyti palaukti, kol išeis svečiai. Bet teisėjas mane taip spaudė, kad nutariau, jog klajoklis

dervišas savo spalvingais pasakojimais apie tolimas šalis gali padėti išsklaidyti kambaryje susikaupusią įtampą. Paprašiau naujoko atvesti svečią.

Po kelių minučių durys atsidarė ir įėjo žmogus, nuo galvos iki kojų apsitaisęs juodais drabužiais. Jis buvo aukštas, perkaręs, nenusakomo amžiaus, smailia nosimi, giliai įsodintomis juodomis kaip anglys akimis ir tamsiais plaukais, krintančiais jam ant akių vešliomis garbanomis. Buvo užsimetęs ilgą apsiaustą su gobtuvu, po juo vilkėjo vilnonį drabužį, avėjo avies odos batais. Ant jo kaklo kyburiavo daug talismanų. Rankoje laikė medinį dubenėlį – tokius nešiojasi klajojantys dervišai, kurie, siekdami įveikti tuštybę ir puikybę, gyvena iš kitų žmonių teikiamos labdaros. Supratau, kad prieš mane žmogus, kuriam nelabai rūpi visuomenės nuomonė. Jam buvo visiškai tas pats, kad kas nors gali jį palaikyti valkataujančiu dykaduoniu ar net elgeta.

Vos pamatęs jį, stovintį ir laukiantį leidimo prisistatyti, iškart pajutau, kad šis žmogus ne toks kaip visi. Tai buvo matyti iš jo akių, iš įmantrių gestų, iš visos jo laikysenos. Nelyginant gilė, kuri neišmanėliui gali pasirodyti kukli ir trapi, bet kurioje jau gyvena išdidus, vėliau iš jos išaugsiantis, ąžuolas, jis pažvelgė į mane veriančiomis juodomis akimis ir tylėdamas linktelėjo.

– Sveikas atvykęs į mūsų būstą, derviše, – tariau, rankos judesiu kviesdamas jį prisėsti ant pagalvės, gulinčios priešais mane.

Pasveikinęs visus esančius kambaryje dervišas atsisėdo ir įdėmiai apsižvalgė, nepraleisdamas nė vienos smulkmenos. Galiausiai jo žvilgsnis sustojo prie teisėjo. Abu vyrai ištisą minutę žiūrėjo vienas į kitą, netardami nė žodžio, ir aš negalėjau nepasvarstyti, ką gi jie vienas apie kitą mano – juk abu tokie skirtingi.

Pasiūliau dervišui šilto ožkos pieno, saldintų figų ir įdarytų datulių; jis visko mandagiai atsisakė. Paklaustas, kuo jis vardu, atsakė esąs Šamsas iš Tebrizo ir pridūrė, jog yra klajojantis dervišas, visur ieškantis Dievo.

– Ar tau pavyko Jį rasti? – pasiteiravau.

Dervišo veidu nuslinko šešėlis, jis linktelėjo galva ir atsakė:

– Tiesą sakant, Jis visą laiką buvo su manimi.

Teisėjas įsiterpė su pašaipa, kurios nė nemėgino nuslėpti:

– Niekaip nesuprantu, kodėl jūs, dervišai, taip apsunkinate sau gyvenimą. Jei Dievas visą laiką buvo su tavimi, tai kam reikėjo Jo ieškant išmaišyti visą pasaulį?

Šamsas iš Tebrizo susimąstęs nulenkė galvą ir minutėlę pasėdėjo tylėdamas. Kai vėl pakėlė akis, jo veidas buvo ramus, balsas mąslus.

– Ieškojimais Jo nesurasi, tai faktas, bet Jį suras tik tas, kuris ieškos.

– Tai tik žodžių žaismas, – niekinamai atrėmė teisėjas. – Ar tu nori mums pasakyti, kad jei visą gyvenimą gyvensime vienoje vietoje, tai negalėsime atrasti Dievo? Nesąmonė. Ne kiekvienam reikia apsitaisyti skarmalais ir leistis į klajones kaip tau!

Pasigirdo juoko papliūpa – kambaryje esantys vyrai nekantravo parodyti, kad pritaria teisėjui; šaižus, netvirtas, nelinksmas juokas žmonių, įpratusių pataikauti viršesniems už save. Man pasidarė nesmagu. Supratau, kad padariau klaidą, suvesdamas draugėn teisėją ir dervišą.

– Gal mane ne taip supratote. Nenorėjau pasakyti, kad Dievo nepavyks rasti, jei liksite gyventi gimtajame mieste. Be abejo, tai įmanoma, – nusileido dervišas. – Yra žmonių, kurie niekada nėra keliavę, bet pasaulį jie pažįsta.

– Visiškai teisingai! – Teisėjas pergalingai nusišiepė, bet jo šypsena tuojau pat išnyko išgirdus, ką toliau pasakė dervišas.

– Iš tiesų norėjau pasakyti, teisėjau, kad Dievo neatrasi, jei neatsisakysi brangių papuošalų, nesiliausi vilkėjęs kailinio apsiausto ir šilko drabužių, kaip jūs šiandien.

Kambaryje stojo trikdanti tyla; aplink mus visi garsai ir atodūsiai subiro į dulkes. Sulaikėme kvapą, tarsi laukdami įvykstant kažko įspūdingesnio, nors kas galėjo mus dar labiau sukrėsti, aš nežinau.

– Derviše, tavo liežuvis per aštrus, – pasakė teisėjas.

– Jei ką nors reikia pasakyti, aš sakysiu, net jei visas pasaulis mane griebs už gerklės ir lieps tylėti.

Teisėjas, tai išgirdęs, suraukė kaktą, bet paskui atsainiai gūžtelėjo pečiais.

– Na, kaip nori, – tarė jis. – Kad ir kaip ten būtų, tu esi tas žmogus, kurio mums reikia. Kaip tik kalbėjome apie šį nuostabų miestą. Tau tikriausiai teko daug matyti. Ar yra kur nors miestas, žavingesnis už Bagdadą?

Šamsas tyliai atsakė, apžvelgęs visus susirinkusiuosius:

– Niekas neabejoja, kad Bagdadas nepaprastas miestas, bet žemėje joks grožis neamžinas. Miestai stovi ant dvasios kolonų. Jos kaip milžiniški veidrodžiai atspindi gyventojų širdis. Kai širdys aptemsta ir praranda tikėjimą, miestai netenka spindesio. Taip būna, ir tai gali nutikti bet kada.

Negalėjau susilaikyti nelinktelėjęs. Šamsas iš Tebrizo atsisuko į mane, trumpam atitrūkęs nuo savo minčių, draugiškai suspindusiomis akimis. Jutau jo žvilgsnį kaip kaitrios saulės šilumą. Tada ir pamačiau, už ką jis pelnė tokį vardą. Nuo šio žmogaus, degančio vidine ugnimi tarsi liepsnų kamuolys, sklido gyvybė ir žvalumas. Iš tiesų jis buvo *šams* – „saulė“.

Bet teisėjas manė kitaip.

– Jūs, sufijai, viską labai sudėtingai aiškinate. Kaip ir filosofai, ir poetai! Kam reikia tiek daug žodžių? Žmonės – paprasti padarai, jų poreikiai paprasti. Vadovams priklauso pasirūpinti jų poreikiais ir sužiūrėti, kad jie niekur nenuklystų. Tam reikia, kad be priekaištų būtų laikomasi šariato įsakymų.

– Šariatas kaip žvakė, – atsakė Šamsas iš Tebrizo. – Ji mums dovanoja būtinai reikalingos šviesos. Bet nepamirškime, kad žvakė padeda tamsoje pereiti iš vienos vietos į kitą. Kokia bus nauda, jei užsižiūrėję į žvakę pamiršime, kur einame?

Teisėjas susiraukė, jo veidas surimtėjo. Pajutau, kaip kūnu perbėga nerimo banga. Pradėti diskusiją apie šariato svarbą su

žmogumi, kurio darbas – teisti, o dažnai ir bausti žmones, laikantis šariato, reiškė leistis į pavojingus vandenis. Nejau Šamsas to nesupranta?

Kol svarsčiau, kokia dingstimi galėčiau išsivesti dervišą iš kambario, išgirdau jį sakant:

– Yra viena taisyklė, kurią galima pritaikyti šiai situacijai.

– Kokia taisyklė? – įtariai paklausė teisėjas.

Šamsas iš Tebrizo išsitiesė ir, įsmeigęs žvilgsnį į tolį, tarsi skaitydamas iš neregimos knygos, prabilo:

– *Kiekvienas šventojo Korano skaitytojas jį išmano savaip, tai priklauso nuo suvokimo gelmės. Yra keturi suvokimo lygmenys. Pirmasis – tai išorinė, iš pažiūros regima prasmė; ja pasitenkina dauguma žmonių. Toliau yra Batim – vidinis lygmuo. Trečiasis lygmuo glūdi vidinio lygmens viduje. O ketvirtasis lygmuo taip giliai, kad jo neįmanoma išreikšti žodžiais ir todėl jis amžinai liks neapsakytas.*

Žiburiuojančiomis akimis Šamsas tęsė toliau:

– Mokslininkai, tyrinėjantys šariatą, išmano išorinį lygmenį. Sufijai – vidinį. Šventiesiems pasiekiamas vidinis vidinio lygmens lygmuo. O ketvirtasis lygmuo pasiekiamas tik pranašams ir tiems, kurie arčiausiai Dievo.

– Tai tu nori man pasakyti, kad eilinis sufijas suvokia Koraną giliau už šariatą išmanantį mokslininką? – paklausė teisėjas, barbendamas pirštais į dubenėlio kraštą.

Dervišo lūpose atsirado subtili, sardoniška šypsena, bet jis nieko neatsakė.

– Atsargiau, bičiuli, – tarė teisėjas. – Tai, ką tu šneki, nuo grynos šventvagystės skiria labai plona riba.

Jei šiuose žodžiuose nuskambėjo grasinimas, dervišas, regis, jo neišgirdo.

– O kas yra toji „gryna šventvagystė"? – paklausė jis, o paskui, staiga įkvėpęs oro, pasiūlė: – Nori, papasakosiu tau istoriją?

Štai ką jis mums papasakojo:

Vieną dieną Mozė vienišas vaikščiojo po kalnus ir tolumoje

pamatė piemenį. Šis klūpojo, iškėlęs į dangų rankas, ir meldėsi. Mozė labai apsidžiaugė. Bet priėjęs arčiau dar labiau apstulbo, išgirdęs piemens maldą.

„O mano mylimiausias Dieve, aš Tave taip myliu, kad Tu net neįsivaizduoji. Padarysiu dėl Tavęs viską, tik tark žodį. Net jei palieptum man paskersti riebiausią mano bandos avį Tavo vardu, padaryčiau tai nė kiek nedvejodamas. Tu galėsi ją pasikepti ir įsipilti jos uodegos riebalų į savo ryžius, kad šie būtų skanesni.“

Mozė pamažu artinosi prie piemens, atidžiai klausydamasis.

„Paskui aš numazgosiu Tau kojas, išvalysiu Tau ausis ir išgaudysiu nuo Tavęs utėles. Štai kaip aš Tave myliu.“

Pakankamai prisiklausęs, Mozė pertraukė piemenį, garsiai šaukdamas:

„Tuojau pat nutilk, neišmanėli! Ką tu sau galvoji? Nejau manai, kad Dievas valgo ryžius? Gal manai, kad Jis turi kojas, kurias duos tau mazgoti? Tai ne malda. Tai gryna šventvagystė.“

Nustėręs ir susigėdęs piemuo daug kartų atsiprašė ir pažadėjo melstis, kaip meldžiasi visi padorūs žmonės. Mozė tą pačią dieną išmokė jį keleto maldų. Tai padaręs, nuėjo savo keliais, labai patenkintas savimi.

Bet naktį Mozė išgirdo balsą. Tai kalbėjo Dievas.

„O, Moze, ką tu padarei? Apibarei vargšą piemenį, nė nesuprasdamas, koks jis man brangus. Gal jis kalbėjo ne tą ir ne taip, bet jis buvo nuoširdus. Jo širdis tyra, o ketinimai geri. Jis man buvo malonus. Tavo ausims jo žodžiai nuskambėjo kaip šventvagystė, o man jie – saldi šventvagystė.“

Mozė iškart suprato savo klaidą. Kitą dieną iš pat ryto jis nuėjo į kalnus ieškoti piemens. Rado jį besimeldžiantį, bet dabar jau taip, kaip buvo išmokytas. Stengdamasis melstis teisingai, jis nuolat užsikirsdavo, nebejuto nei aistros, nei jaudulio, kuriais spinduliavo ankstesnė malda. Mozė, gailėdamasis taip pasielgęs su piemeniu, paplekšnojo jam per nugarą ir tarė:

„Mano drauge, aš buvau neteisus. Meldžiu man atleisti. Ir

toliau melskis taip, kaip anksčiau meldeisi. Dievo akyse tokia malda vertingesnė.“

Piemuo apstulbo tai išgirdęs, bet dar stipresnis už nuostabą buvo jį apėmęs palengvėjimas. Tačiau jis jau nebenorėjo melstis taip, kaip anksčiau. Atrado naują būdą bendrauti su Dievu. Nors jo naivus maldingumas buvo patenkintas ir palaimintas, piemuo jau buvo perėjęs į kitą lygmenį – už saldžios šventvagystės.

– Tad matai, niekada neteisk žmonių, kurie bendrauja su Dievu kitaip, – pabaigė pasakojimą Šamsas.– Kiekvienam savas būdas ir sava malda. Dievui rūpi ne tik mūsų žodžiai. Jis žvelgia giliai mums į širdis. Jam svarbūs ne ritualai ir apeigos, o mūsų širdžių tyrumas.

Pažvelgiau teisėjui į veidą. Po visiško pasitikėjimo savimi ir ramybės kauke buvo aiškiai matyti, kad jis suirzęs. Tačiau, būdamas įžvalgus žmogus, suvokė, kad padėtis gana kebli. Jei jis sureaguotų į Šamso pasakojimą, tektų žengti dar vieną žingsnį ir nubausti jį už įžūlumą; tada reikalas pasidarytų rimtas ir visi sužinotų, kad paprastas dervišas drįso pasipriešinti aukščiausiajam teisėjui. Todėl geriausia bus apsimesti, kad nieko neįvyko, neįsižeisti ir palikti viską kaip buvo.

Lauke leidosi saulė, nuspalvindama padangę tuzinais raudonio atspalvių, kuriuos kur ne kur kirto tamsios debesų dėmelės. Neilgai trukus teisėjas pakilo eiti sakydamas, kad jo laukia svarbūs reikalai. Nežymiai linktelėjęs man ir šaltai nužvelgęs Šamsą iš Tebrizo, jis išėjo į lauką. Iš paskos, netarę nė žodžio, nusekė jo vyrai.

– Bijau, tu teisėjui nelabai patikai, – pasakiau aš, kai visi išėjo.

Šamsas iš Tebrizo šypsodamasis krestelėjo plaukus nuo kaktos.

– O, tai nieko tokio. Aš pripratau prie to, kad nelabai patinku žmonėms.

Negalėjau nuslėpti jaudulio. Jau seniai vadovauju šiai buveinei, tad puikiai žinau, jog tokių svečių pasitaiko retai.

– Pasakyk man, derviše, – paklausiau, – kas tokį žmogų kaip tu atvedė į Bagdadą?

Nekantravau išgirsti atsakymą, bet kartu keistai jo baiminausi.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 20-OJI

Besisukantys dervišai ir pilvo šokio šokėjos kamavo sapnuose Elą visą naktį, kai jos vyras neparėjo namo. Pasidėjusi po galva rankraštį, ji stebėjo, kaip apskurę karžygiai pietauja pakelės užeigoje, prisikrovę į lėkštes skaniausių pyragų ir saldumynų.

Paskui ji pamatė save. Svetimoje šalyje, šurmuliuojančiame dengtame turguje, ji kažko ieškojo. Aplink ją visi judėjo lėtai, tarsi šokdami pagal jai negirdimą melodiją. Ji sustabdė storą vyrą nukarusiais ūsais, norėdama kažko paklausti, bet užmiršo klausimą. Vyras beprasmiškai pažvelgė į ją ir nukėblino tolyn. Ji mėgino kalbinti prekijus, paskui pirkėjus, bet niekas jai neatsakė. Iš pradžių pamanė, jog tai todėl, kad ji nemoka jų kalbos. Paskui, prisidėjusi prie burnos ranką, pašiurpusi suprato, jog jai išpjautas liežuvis. Apimta vis didėjančios panikos, ėmė dairytis veidrodžio, norėdama pasižiūrėti į save ir nuspręsti, ar ji tebėra ta pati, bet turguje veidrodžio neatsirado. Ji pradėjo verkti ir prabudo nuo gąsdinančių garsų, dar nesusivokdama, turi ji liežuvį ar ne.

Atsimerkusi Ela pamatė, kad Spiritas it paklaikęs krapšto užpakalines duris. Tikriausiai į verandą įlindo koks nors žvėrelis, ir šuo užuodęs sunerimo. Labiausiai jį nervino šeškai. Atmintyje atgijo vienas itin nesėkmingas susitikimas su šešku, įvykęs pernai žiemą. Kelias savaites Ela kankinosi, plaudama nuo šuns bjaurią jo smarvę, ir net išmaudžius jį pomidorų sulčių vonioje kvapo pėdsakai liko ir priminė deginamos gumos dvoką.

Ela dirstelėjo į sieninį laikrodį. Buvo be penkiolikos trys. Deivido dar nėra, gal jis niekada nebesugrįš. Dženetė neatskambino, ir Ela, apimta pesimizmo, pradėjo abejoti, ar kada nors bepaskambins. Pagauta siaubo, kad ją paliko ir vyras, ir duktė, ji atsidarė šaldytuvą ir kelias minutes dairėsi po jo vidų. Troškimas įsidėti keletą samtelių vanilinių ledų su vyšniomis grūmėsi su baime priaugti svorio. Ne be pastangų ji pasitraukė nuo šaldytuvo ir kiek smarkiau negu paprastai užtrenkė dureles.

Paskui Ela atkimšo butelį raudonojo vyno ir įsipylė taurę. Vynas buvo geras, lengvas ir gaivus, lengvai karstelėjęs ir salsvas – toks, kokį ji mėgo. Tik pilantis antrą taurę jai atėjo mintis, juk galėjo atkimšti kurį nors iš brangiųjų Deivido bordo vynų. Pažvelgė į etiketę – *Château Margaux 1996*. Nesuprasdama, ką tai galėtų reikšti, suraukusi kaktą apžiūrinėjo butelį.

Buvo tokia pavargusi ir mieguista, kad skaityti nebenorėjo. Nutarė verčiau patikrinti elektroninį paštą. Greta pustuzinio šiukšlių ir Mišelės klausimo, kaip sekasi skaityti rankraštį, rado Azizo Z. Zaharos elektroninį laišką.

Mieloji Ela (jei leisite),

jūsų laišką gavau Gvatemalos kaimelyje, kuris vadinasi Momostenangas. Tai viena iš nedaugelio žemėje likusių vietų, kur iki šiol naudoja majų kalendorių. Tiesiai priešais mano viešbutėlį auga troškimų medis, apkabinėtas visų įmanomų spalvų ir raštų skiautelėmis, kokias tik galima įsivaizduoti. Jį čia vadina Sudužusių širdžių medžiu. Tie, kuriems sudūžta širdis, užrašo savo vardą ant popieriaus skiautelės ir pririša prie jo šakos melsdamiesi, kad širdis sugytų.

Tikiuosi, jums tai nepasirodys įžūlu – perskaitęs jūsų elektroninį laišką aš nuėjau prie troškimų medžio ir pasimeldžiau, kad judvi su dukterimi įveiktumėte nesusipratimą. Negalima nemačiomis nuleisti nė mažiausio meilės krislelio, nes meilė, kaip sakė Rumis, yra gyvybės vanduo.

Man pačiam praeityje labai padėjo pasiryžimas nebesikišti į aplinkinių žmonių gyvenimą ir nesiskaudinti, jei nesiseka jo pakeisti. Gal galėčiau pasiūlyti ir jums – ne kišimąsi, ne pasyvumą, o nuolankumą?

Yra žmonių, kurie nuolankumą painioja su silpnumu, nors iš tiesų tai visai kas kita. Nuolankumas – tylus susitaikymas su pasaulio dėsniais, taip pat ir tais, kurių mes kol kas neįstengiame nei pakeisti, nei suprasti.

Šiandien pagal majų kalendorių sėkminga diena. Netrukus numatomi svarbūs astrologiniai poslinkiai, lemsiantys naują žmonių sąmonę. Privalau skubiai išsiųsti jums šį laišką, kol saulė dar nenusileido ir diena nesibaigė.

Linkiu, kad meilė jus atrastų tada, kai jos mažiausiai tikėsitės, ir ten, kur jos mažiausiai ieškosite.

Nuoširdžiai jūsų,
Azizas

Ela uždarė nešiojamąjį kompiuterį, susijaudinusi, kad visiškai nepažįstamas žmogus tolimame pasaulio kampelyje meldėsi už jos gerovę. Ji užsimerkė ir įsivaizdavo savo vardą, užrašytą ant popierėlio, pririšto prie troškimų medžio, tarsi aitvaras laisvą ir laimingą plevenantį ore.

Po kelių minučių ji atidarė virtuvės duris ir išėjo į užpakalinį kiemą, maloniai jusdama nerimastingą vėjo vėsą. Spiritas stovėjo greta, sunerimęs urzgė, be paliovos uosdamas orą. Šuns akys iš pradžių sumažėjo, paskui išsiplėtė ir prisipildė nerimo, o ausys vis atsistodavo, tarsi tolumoje būtų pamatęs kažką baugaus. Ela ir jos šuo stovėjo vienas šalia kito vėlyvo pavasario mėnesienoje, stebeilydamiesi į neaprėpiamą, neįžvelgiamą tamsą, vienodai baimindamiesi to, kas juda tamsoje, abu bijodami nežinomybės.

Naujokas

Bagdadas, 1242 metų balandis

Brūžuodamas koja grindis, pagarbiai lankstydamasis aš išlydėjau teisėją pro duris ir paskubomis grįžau į kambarį surinkti nešvarių indų. Nustebau, pamatęs Baba Zamaną ir klajoklį dervišą nepajudėjusius iš vietos nuo tada, kai aš išėjau; nė vienas nebuvo prataręs nė žodžio. Nužvelgiau juos akies kampeliu, svarstydamas, ar įmanoma palaikyti pokalbį nekalbant. Delsiau kiek įmanydamas ilgiau: purenau pagalves, tvarkiau kambarį, rankiojau trupinius nuo kilimo, bet galiausiai nebeliko jokių dingsčių pasilikti.

Nenoromis nukėblinau į virtuvę. Vos pamatęs mane, virėjas ėmė įsakinėti.

– Nušluostyk darbastalį, pašluok grindis! Išplauk indus! Nuvalyk krosnį ir sienas aplink keptuvą! O kai viską baigsi, nepamiršk patikrinti spąstų!

Nuo tos dienos, kai aš prieš šešis mėnesius atvykau į šią buveinę, virėjas vaiko mane kaip įmanydamas. Kasdien gainioja kaip šunį ir vadina šiuos kankinimus mano dvasine praktika – tarsi plauti taukuotas lėkštes būtų bent kiek dvasingas užsiėmimas.

Virėjas, nemėgstantis daug kalbėti, kartojo įprastą formulę:

– Valyti – tai melstis, melstis – tai valyti!

– Jei tai būtų tiesa, visos Bagdado šeimininkės seniai būtų dvasios mokytojos, – kartą išdrįsau jam atsakyti.

Jis sviedė man į galvą medinį šaukštą ir iš visų plaučių suriko:

– Atsikalbinėjimais nieko nepasieksi, sūnau. Jei nori tapti dervišu, privalai būti nebylus kaip medinis šaukštas. Maištingumas – blogas naujoko bruožas. Mažiau kalbėsi, greičiau subręsi!

Aš nekenčiau virėjo, dar blogiau – jo bijojau. Niekada nesu išdrįsęs nepaklusti jo įsakymams. Tai yra, niekada iki šio vakaro.

Vos tik virėjas nusisuko, vogčiomis išslinkau iš virtuvės ir ant pirštų galiukų nutipenau atgal į kambarį, nebetverdamas noru daugiau sužinoti apie klajoklį dervišą. Kas jis? Ką jis čia veikia? Jis nė kiek nebuvo panašus į dervišus, gyvenančius mūsų buveinėje. Jo akys buvo nirtulingos ir neklusnios, nors galva kukliai nulenkta. Jame buvo kažin kas neįprasto ir nenuspėjamo, kad darėsi beveik baisu.

Pamėginau dirstelėti pro durų plyšį. Iš pradžių nieko nemačiau. Bet netrukus akys apsiprato su kambario prieblanda, ir jau galėjau įžiūrėti veidus.

Išgirdau, kaip mokytojas paklausė:

– Sakyk man, Šamsai iš Tebrizo, kas atvedė tokį žmogų kaip tu į Bagdadą? Gal regėjai šią vietą sapne?

Dervišas papurtė galvą.

– Ne, mane čia atvedė ne sapnas. Tai buvo regėjimas. Aš niekada nesapnuoju.

– Visi sapnuoja, – švelniai paprieštaravo Baba Zamanas. – Tik ne visada sapnus prisimeni. Bet tai nereiškia, kad niekada nesapnuoji.

– Aš nesapnuoju, – atkakliai pakartojo dervišas. – Tai mano susitarimas su Dievu. Supranti, kai buvau mažas, aš mačiau angelus, stebėjau aukštesniojo ir žemesniojo pasaulio slėpinius. Papasakojau apie tai tėvams, bet jiems tai nepatiko; liepė man liautis sapnavus. Kai papasakojau draugams, jie irgi išvadino mane beviltišku svajotoju. Pamėginau kalbėtis su mokytojais, bet ir jų atsakymas buvo toks pat. Galiausiai aš supratau, kad kai tik žmonės patiria ką nors neįprasto, jie tai vadina sapnu. Todėl man pradėjo nepatikti šis žodis ir viskas, kas su juo susiję.

Dervišas staiga nutilo, tarsi kažką išgirdęs. Paskui nutiko keisčiausias dalykas. Jis atsistojo, išsitiesė ir lėtai, ryžtingai patraukė durų link, visą laiką žiūrėdamas į mano pusę. Tarsi būtų žinojęs, kad jų klausausi.

Tarsi būtų galėjęs matyti kiaurai medines duris.

Mano širdis ėmė beprotiškai daužytis. Norėjau bėgti atgal į virtuvę, bet nežinojau kaip. Rankos, kojos, visas kūnas sustingo. Kitapus durų į mane buvo įsmeigtos juodos Šamso iš Tebrizo akys. Nors ir baisiai persigandęs, sykiu pajutau nepaprastą energijos antplūdį, užliejantį visą kūną. Jis priėjo, uždėjo ranką ant durų rankenos, bet kai jau maniau, kad tuojau atidarys duris ir sučiups mane, staiga stabtelėjo. Iš arti nemačiau jo veido, net neįsivaizdavau, kas privertė jį persigalvoti. Taip praslinko nepakeliamai ilga minutė. Tada jis vėl apsigręžė ir eidamas atgal tęsė savo istoriją.

– Kai paūgėjau, paprašiau Dievo atimti iš manęs gebėjimą sapnuoti, kad kiekvieną kartą, sutikęs Jį, žinočiau, jog tai ne sapnas. Jis sutiko. Atsiėmė visus sapnus. Todėl aš niekada nesapnuoju.

Šamsas iš Tebrizo stovėjo prie atviro lango kitoje kambario pusėje. Lauke lynojo, ir jis, mąsliai žiūrėdamas į lietų, pasakė:

– Dievas atėmė iš manęs gebėjimą sapnuoti. Bet atlygindamas už šią netektį, leido man aiškinti kitų žmonių sapnus. Aš esu sapnų aiškintojas.

Tikėjausi, kad Baba Zamanas nepatikės šiais paistalais ir sudraus jį, kaip nuolatos sudraudžia mane.

Tačiau mokytojas tik pagarbiai linktelėjo ir tarė:

– Tu atrodai nepaprastas žmogus. Sakyk, kuo galiu tau padėti?

– Nežinau. Tiesą sakant, tikėjausi, kad tu pats man tai pasakysi.

– Apie ką tu kalbi? – paklausė mokytojas, ir jo balse buvo girdėti sutrikimas.

– Jau beveik keturias dešimtis metų aš esu klajoklis dervišas. Puikiai išmanau gamtos gyvenimą, bet žmonių draugija man vis dar svetima. Jei būtnai prireikia, galiu kautis kaip laukinis žvėris,

bet pats neįstengiu nieko sužeisti. Galiu išvardyti dangaus žvaigždynus, atpažįstu visus miško medžius ir tarsi atvirą knygą skaitau visus žmones, kuriuos Visagalis sukūrė pagal savo paveikslą.

Šamsas trumpam nutilo ir palaukė, kol mokytojas uždegė aliejinę lempą. Tada tęsė:

– Viena iš taisyklių tokia: *Dievą galima tyrinėti visame pasaulyje ir kiekviename jo daikte, nes Dievas neuždarytas tik mečetėse, sinagogose ar bažnyčiose. Bet jei tau tebereikia žinoti, kur Jo būstas, ieškok vienintelėje vietoje: tikrai mylinčio žmogaus širdyje.* Nėra nė vieno žmogaus, kuris būtų likęs gyvas po to, kai Jį pamatė; kaip nėra nė vieno, kuris būtų miręs, pamatęs Jį. Tas, kas Jį atranda, pasilieka su Juo amžinai.

Blausioje, mirkčiojančioje šviesoje Šamsas iš Tebrizo atrodė dar aukštesnis, jo plaukai krito ant pečių išsidraikiusiomis bangomis.

– Bet žinios yra tarsi suplėkęs vanduo senos vazos dugne, jei jos niekur nenuteka. Metų metus aš meldžiau Dievą draugo, kad pasidalyčiau sukauptomis žiniomis. Galiausiai Samarkande išvydau regėjimą: man liepta atvykti į Bagdadą, kad išsipildytų mano lemtis. Supratau, kad tu žinai mano draugo vardą, žinai, kur jis gyvena, ir man pasakysi – jei ne dabar, tai vėliau.

Lauke stojo naktis ir pro atvirą langą įspindo mėnulio pjautuvas. Supratau, kad jau labai vėlu. Virėjas tikriausiai manęs visur ieško. Bet man tai nerūpėjo. Buvo gera bent kartą sulaužyti taisykles.

– Nežinau, kokio atsakymo tikiesi, – sumurmėjo mokytojas. – Bet jei man lemta atskleisti tau šią informaciją, žinau, kad tai atsitiks, kai ateis laikas. O kol kas paviešėk pas mus. Būk mūsų svečias.

Tai išgirdęs, klajoklis dervišas nuolankus ir dėkingas pasilenkė pabučiuoti Baba Zamanui rankos. Tada mokytojas ir ištarė savo keistąjį klausimą:

– Sakai, kad esi pasirengęs perteikti visas žinias kitam. Nori

ištiesti Tiesą ant delno tarsi brangų perlą ir dovanoti ją kitam, kuris tau yra svarbus. Bet atverti kito širdį dvasios šviesai yra nelengva užduotis žmogui. Tu imiesi Dievo darbo. Ką esi pasirengęs už tai sumokėti?

Kol būsiu gyvas, nepamiršiu atsakymo, kurį ištarė dervišas. Kilstelėjęs antakį, jis tvirtai atsakė:

– Esu pasirengęs paaukoti savo galvą.

Krūptelėjau ir pajutau, kaip nugara nubėgo pagaugai. Kai vėl pažvelgiau pro plyšį, pamačiau, kad mokytojas irgi atrodo sukrėstas atsakymo.

– Gal šiandien jau gana kalbėtis. – Baba Zamanas atsiduso. – Tikriausiai esi pavargęs. Tuoj pakviesiu jaunąjį naujoką. Jis tau parodys, kur galėsi atsigulti, duos švarias paklodes ir puodelį pieno.

Šamsas iš Tebrizo atsigręžė į duris ir aš pajutau visu kūnu, iki kaulų smegenų, kad jis vėl žiūri į mane. Maža to. Jis tartum žiūrėjo kiaurai, į mano vidų, tyrinėjo mano sielos kalnus ir įdubas, apžiūrinėjo tai, kas paslaptis net man pačiam. Gal jis užsiiminėja juodąja magija, gal jį mokė Harutas ir Marutas, du Babilono angelai, apie kuriuos mus įspėja Koranas? O gal jis turi antgamtiškų gebėjimų, leidžiančių jam matyti kiaurai duris ir sienas. Kad ir kaip ten būtų, mane jis išgąsdino.

– Nereikia kviesti naujoko, – tarė jis kiek garsesniu balsu. – Juntu, kad jis čia netoliese ir jau mus girdi.

Aš taip garsiai atsikvėpiau, kad net mirusius būčiau iš kapų prikėlęs. Apimtas panikos, šokau ir išskubėjau į sodą, ieškodamas prieglobsčio tamsoje. Bet ten manęs laukė nemaloni staigmena.

– Tai štai kur tu, mažasis nenaudėli! – suriko virėjas, bėgdamas prie manęs su šluota rankoje. – Na, sūnau, dabar tai jau kad pakliuvai, tai pakliuvai!

Aš atšokau ir sugebėjau paskutinę minutę išvengti šluotos.

– Greičiau eikš čia, o jei ne, sulaužysiu tau kojas! – rėkė virėjas, putodamas man iš paskos.

Bet aš negrįžau. Išlėkiau iš sodo kaip strėlė. Man prieš akis mirguliavo Šamso iš Tebrizo veidas; bėgau ir bėgau vingiuotu takeliu, vedančiu į buveinę nuo pagrindinio kelio, ir negalėjau sustoti net pabėgęs labai toli. Pasiutusiai plakančia širdimi, išdžiūvusia gerkle bėgau tol, kol mano kojos sulinko ir nebeliko jėgų bėgti.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 21-OJI

Beveik išaušus Deividas parėjo namo, pasirengęs ištverti kivirčą, ir rado Elą miegančią lovoje, pasidėjusią į skreitą atverstą „Saldžios šventvagystės“ rankraštį; šalia stovėjo tuščia vyno taurė. Jis žengė artyn, norėdamas pataisyti antklodę ir geriau ją užkloti, bet staiga persigalvojo.

Po dešimties minučių Ela prabudo. Ji nenustebo, išgirdusi jį prausiantis duše. Nors jos vyras mėgo flirtuoti su kitomis moterimis, nors jis, regis, net nakvojo pas vieną iš jų, bet rytą vis tiek parėjo namo nusiprausti savo duše. Kai Deividas nusiprausęs išėjo iš vonios, Ela apsimetė mieganti ir taip apsaugojo jį nuo būtinumo aiškintis, kur buvęs.

Nepraėjus nė valandai vyras ir vaikai išėjo, Ela virtuvėje liko viena. Gyvenimas, atrodo, grįžo į įprastas vėžes. Ji atsivertė savo mėgstamiausią receptų knygą „Paprastas ir lengvas valgių gaminimo menas“ ir apsvarsčiusi keletą variantų pasirinko gana sudėtingus patiekalus, kuriuos gamindama sugaiš visą popietę:

Tiršta moliuskų sriuba su šafranu, kokosų pienu ir apelsinais.
Kepti makaronai su grybais, šviežiomis prieskoninėmis žolelėmis ir penkių rūšių sūriu.
Veršienos šonkauliukai su rozmarinais, actu ir keptais česnakais.
Šparaginių pupelių ir žiedinių kopūstų salotos su žaliųjų citrinų užpilu.

Paskiausiai išsirinko desertą: šilta šokolado suflė.

Buvo daug priežasčių, dėl kurių Ela mėgo gaminti maistą. Iš paprastų ingredientų sukurti gardų patiekalą ne tik malonu ir prasminga, bet ir keistai jusliška. Tačiau dar svarbiau tai, kad ji iš tikrųjų gerai mokėjo tai daryti. Be to, valgio ruošimas ją ramino. Virtuvė buvo vienintelė vieta jos gyvenime, kur ji galėdavo pasislėpti nuo pasaulio ir sustabdyti savyje juntamą laiko tėkmę. Įsivaizdavo, kad yra žmonių, kuriuos panašiai veikia seksas, bet tam reikia dviejų žmonių, o štai norint gaminti tereikia laiko, atidumo ir produktų.

Žmonės, ruošiantys maistą televizijos programose, dažniausiai kalbėdavo, kad tam reikia įkvėpimo, originalumo, kūrybiškumo. Mėgstamiausias jų žodis – „eksperimentuoti". Ela jiems nepritarė. Geriau tegu eksperimentuoja mokslininkai, o keistybes kuria menininkai! Gaminti maistą – tai išmokti pagrindines operacijas, atidžiai laikytis nurodymų ir gerbti amžių išmintį. Reikia laikytis senųjų tradicijų, o ne mėginti *eksperimentuoti!* Valgio gaminimo įgūdžiai – tai įpratimas ir taisyklių laikymasis; nors akivaizdu, kad šiais laikais tokie dalykai menkinami, vis dėlto tradicijoms virtuvėje geriausia vieta.

Ela labai brangino savo kasdienius įpročius. Kas rytą šeima pusryčiaudavo beveik tuo pačiu metu, kiekvieną savaitgalį važiuodavo į tą patį prekybos centrą, o kiekvieno mėnesio pirmą sekmadienį rengdavo vakarienę su kaimynais. Kadangi darbuose paskendęs Deividas niekada neturėjo laiko, Ela rūpinosi visais namais: tvarkė finansus, prižiūrėjo namą, rūpinosi laiku pakeisti baldų apmušalus, užsiiminėjo kasdienėmis smulkmenomis, organizavo vaikų veiklą ir padėjo jiems ruošti namų darbus, ir taip toliau. Ketvirtadieniais ji lankė *fusion* virtuvės kursus, kurių nariai derino įvairių šalių tradicinius patiekalus ir atgaivindavo senovinius receptus, pridėdami naujų prieskonių bei ingredientų. Kiekvieną penktadienį ji valandų valandas praleisdavo ūkininkų turguje, plepėdama su ūkininkais apie jų

produktus, apžiūrinėdama stiklainius beveik becukrės ekologiškų persikų uogienės ir aiškindama kitai pirkėjai, kaip geriausia ruošti jaunus *portobello* grybus. Jei ko nerasdavo turguje, grįždama užsukdavo į *Whole Foods Market* ir nusipirkdavo ten.

Šeštadieniais vakare Deividas vesdavosi Elą į restoraną (dažniausiai tailandiečių arba japonų), o grįžę namo, jei nebūdavo labai pavargę, girti ar tiesiog netinkamos nuotakos, jie mylėdavosi. Trumpi bučiniai ir švelnūs judesiai dvelkė ne tiek aistra, kiek užuojauta ir supratimu. Seksas, kitados patikimiausias juodu siejęs ryšys, jau seniai prarado buvusį žavesį. Kartais jie nesimylėdavo ištisas savaites. Elai atrodė keista, kad kadaise seksas jos gyvenime buvo toks svarbus; dabar, kai jo nebeliko, ji jautė palengvėjimą, kone išsilaisvinimą. Apskritai, jai buvo visai priimtina, kad seniai susituokusi pora pamažu atsisako fizinės traukos apraiškų ir pakeičia jas daug patikimesniais, stabilesniais bendravimo būdais.

Vienintelė problema buvo ta, kad Deividas atsisakė tik sekso su žmona, bet ne sekso apskritai. Ela niekada atvirai su juo nekalbėjo apie jo romanus, net neužsiminė apie savo įtarinėjimus. Kadangi nė vieni iš artimiausių jų draugų nieko nežinojo, jai buvo lengviau apsimesti neišmanėle. Nebuvo nei skandalų, nei nesmagių sutapimų – nieko, dėl ko galėtų pasklisti kalbos. Ji nesuprato, kaip vyrui pavyksta taip gerai tvarkytis, juk jis taip dažnai bendrauja su kitomis moterimis, ypač jaunomis savo asistentėmis; bet jis elgėsi sumaniai ir taktiškai. Vis dėlto neištikimybė turi savo kvapą. Tai Ela žinojo.

Jei šie įvykiai susiję, Ela nežinojo, kas buvo priežastis, o kas – pasekmė. Ar jos vyras ėmė ją apgaudinėti, nes ji nustojo domėtis seksu? Ar atvirkščiai? Gal pirmiausia Deividas buvo jai neištikimas, o paskui ji apleido savo kūną ir prarado seksualinius troškimus?

Kad ir kaip ten būtų, rezultatas tas pats: juos jungiantis švytėjimas, liepsnelė, padėdavusi orientuotis nežinomose santuokos jūrose ir palaikiusi jų geismus net gimus trims vaikams ir praėjus dvidešimčiai metų, paprasčiausiai dingo.

Geras tris valandas Elos galvoje virė mintys, o rankos nepailsdamos triūsė. Ji pjaustė pomidorus, smulkino česnakus, kepino svogūnus, virė padažą, tarkavo apelsinų žieveles, užminkė tešlą nevalytų kviečių duonai. Pastarojo darbo ėmėsi, prisiminusi auksinį Deivido motinos patarimą, kurį išgirdo iš jos tik susižadėjusi.

– Niekas vyrui taip neprimena namų, kaip ką tik iškeptos duonos kvapas, – pasakė ji. – Niekada nepirk duonos. Kepk pati, mieloji. Pamatysi, tai daro stebuklus.

Nepailsdama dirbusi visą popietę, Ela elegantiškai padengė stalą – parinko tarpusavyje derančias servetėles, kvepiančias žvakes, pastatė puokštę geltonų ir oranžinių gėlių, tokių stulbinamai ryškių, kad jos atrodė kaip dirbtinės. Paskiausiai dar padėjo priderintus servetėlių žiedus. Baigus darbą, stalas atrodė tarsi madingo interjero žurnalo fotografija.

Pavargusi, bet patenkinta ji įsijungė virtuvėje televizorių, norėdama pažiūrėti vietos žinias. Jauna gydytoja nudurta peiliu savo namuose, ligoninėje kilo gaisras dėl trumpo elektros jungimo, o keturi vyresniųjų klasių moksleiviai suimti už vandalizmą. Ji žiūrėjo žinias, linguodama galvą dėl begalės pavojų, tykančių čia pat už slenksčio. Iš kur tokie žmonės, kaip Azizas Z. Zahara, ima drąsos ir įkarščio keliauti į menkiau išsivysčiusius pasaulio kraštus, kai gyventi nebesaugu net Amerikos priemiesčiuose?

Elai buvo labai sunku suprasti, kodėl nenuspėjamas, neperprantamas pasaulis tokius žmones kaip ji verčia užsidaryti savo namuose, tačiau beveik priešingai veikia panašius į Azizą – įkvepia juos keliauti į nuošaliausius kampelius ieškoti nuotykių.

Pusę aštuonių Rubinšteinų šeima susėdo prie tobulai padengto stalo; nuo degančių žvakių kambarį užliejo šventumo atmosfera. Prašalaitis, į juos žiūrėdamas, būtų nusprendęs, jog tai tobula šeima – visi elegantiški ir žavūs tarsi ore lėtai besisklaidančios dūmų sruogelės. Paveikslo negadino net tai, kad nebuvo Dženetės.

Valgant Orli ir Avi plepėjo apie dienos įvykius mokykloje. Bent kartą Ela jautėsi jiems dėkinga už plepumą, už triukšmą, už tai, kad jie užgožia tylą, galinčią sunkiai prislėgti ją ir vyrą.

Akies kampeliu Ela stebėjo, kaip Deividas šakute pasmeigia gabalėlį žiedinio kopūsto ir lėtai jį kramto. Jos žvilgsnis nuslydo prie jo plonų, blyškių lūpų, baltų kaip perlai dantų – burnos, kurią taip gerai pažįsta, kurią tiek kartų bučiavo. Įsivaizdavo, kaip jis bučiuoja kitą moterį. Kažkodėl jos vaizduotėje varžovė iškilo ne kaip jauna Deivido sekretorė, bet panaši į aktorę Sjuzen Sarandon, tik didesne krūtine. Sportiška, pasitikinti savimi, krūtis išryškinančia trumpa suknele, su aukštakulniais raudonos odos batais iki kelių, nuo makiažo pertekliaus blizgančiu, beveik spinduliuojančiu veidu. Ela įsivaizdavo, kaip Deividas bučiuoja šią moterį aistringai skubėdamas, visai ne taip, kaip dabar žiautaroja žiedinį kopūstą namie, prie vakarienės stalo.

Kaip tik tada, tą akimirką, valgydama vakarienę, paruoštą pagal „Paprasto ir lengvo valgių gaminimo meno“ receptus, ir įsivaizduodama moterį, su kuria jai buvo neištikimas jos vyras, Ela nebeišlaikė. Visiškai ramiai, stingdančiai aiškiai ji suvokė, kad vieną gražią dieną, nebepaisydama savo nepatyrimo ir drovumo, ji mes visa tai: savo virtuvę, šunį, vaikus, kaimynus, vyrą, kulinarijos knygas ir naminės duonos receptus... Tiesiog atsistos ir išeis į platų pasaulį, kur kiekviename žingsnyje tyko pavojai.

Mokytojas

Bagdadas, 1243 metų sausio 26-oji

Būti dervišų buveinės nariu – darbas, kuriam reikia daugiau kantrybės, negu jos turi Šamsas iš Tebrizo. Tačiau praėjo jau devyni mėnesiai, o jis vis dar su mumis.

Pradžioje aš tikėjausi, kad jis gali bet kada atsistoti ir išeiti: taip aiškiai buvo matyti, kad bodisi vienodu, monotonišku tvarkingu gyvenimu. Mačiau, jog jam be galo nuobodu visada gulti ir kelti tuo pačiu metu, valgyti įprastomis valandomis ir paklusti tai pačiai dienotvarkei, kaip visi kiti. Jis buvo pratęs skrajoti laisvai, kaip vienišas laukinis paukštis. Spėju, jog kelis kartus vos nepabėgo. Ir vis dėlto, net karštai trokšdamas vienatvės, jis jautėsi nuoširdžiai įsipareigojęs atrasti savo draugą. Šamsas tvirtai tikėjo, kad vieną gražią dieną aš jam suteiksiu taip reikalingą informaciją – pasakysiu, kur eiti, ko ieškoti. Šis tikėjimas jį laikė pas mus.

Visus devynis mėnesius aš jį atidžiai stebėjau, svarstydamas, gal jam laikas bėga kitaip – greičiau, intensyviau? Tai, ko kiti dervišai mokėsi ištisus mėnesius, kartais net metus, jis išmokdavo per kelias savaites ar net dienas. Jis nepaprastai domėjosi viskuo, kas nauja bei nepaprasta ir buvo puikus gamtos stebėtojas. Dažnai jį rasdavau sode, besigėrintį simetrišku voratinkliu ar rasos lašeliais, blizgančiais ant naktį žydinčios gėlės žiedo. Atrodė, jog jį labiau domina ir įkvepia vabzdžiai, augalai bei gyvūnai, o ne knygos ir rankraščiai. Tačiau vos tik aš pradėjau manyti, kad skaitymas jo nė kiek nedomina, radau įknibusį į seną

knygą. O paskui vėl kelias savaites nieko neskaitė ir nestudijavo.

Kai jo apie tai paklausiau, atsakė, kad intelektą reikia tenkinti, bet stengtis, kad jis neišleptų. Tai buvo viena iš jo taisyklių. *„Protą ir meilę sudaro skirtingos medžiagos, – sakė jis. – Protas supainioja žmones, suriša juos mazgais ir niekuo nerizikuoja, meilė atmezga visus mazgus ir rizikuoja viskuo. Protas visada atsargus, jis pataria: „Saugokis perdėtos ekstazės!“, o meilė sako: „Ak, nesvarbu! Šok, nebijok!“ Protas ne taip lengvai subyra, užtat meilė per akimirką gali virsti griuvėsiais. Bet griuvėsiuose dažnai slypi lobiai. Sudužusi širdis slepia turtus.“*

Geriau su juo susipažinęs ėmiau žavėtis jo drąsa ir įžvalgumu. Bet įtariau, kad Šamso neprilygstamas išmanumas ir originalumas turi antrą pusę. Viena, jis visada atviras, beveik įžūlus. Aš savo dervišus mokiau niekada neieškoti žmonėse kliaučių, o jų radus – nutylėti ir elgtis atlaidžiai. Bet Šamsas nenutylėdavo nė vienos pastebėtos klaidos. Kai tik pamatydavo ką nors ne taip, tuojau pat apie tai prabildavo, net nemėgindamas nieko slėpti. Jo tiesumas žeisdavo kitus, bet jis mėgo provokuoti žmones ir žiūrėti, kaip jie elgsis supykę.

Buvo sunku jį priversti atlikti kasdienes užduotis. Jam trūko kantrybės, ir vos tik supratęs, kaip ką nors reikia daryti, tuojau pat nustodavo tuo darbu domėtis. O kai užsiėmimas virsdavo rutina, Šamsas puldavo į neviltį tarsi narve uždarytas tigras. Jei pokalbis jam pasirodydavo nuobodus, jei kas nors pasakydavo ką nors kvailo, jis tiesiog atsistodavo ir išeidavo, negaišdamas laiko atsiprašymams. Jam beveik nieko nereiškė daugelio branginamos vertybės – saugumas, patogumai, laimė. Be to, jis taip nepasitikėjo žodžiais, kad kartais dienų dienas praleisdavo visiškai tylėdamas. Tai buvo dar viena iš jo taisyklių: *„Dauguma šio pasaulio problemų kyla dėl kalbos klaidų ir paprasčiausių nesusipratimų. Niekada nesuprask žodžių tiesiogiai. Kai įžengsi į meilės zoną, kalba – tokia, kokią tu ją pažįsti – taps nebereikalinga. Tai, ko neįmanoma išreikšti žodžiais, galima suvokti tik tylint.“*

Laikui bėgant aš ėmiau dėl jo nerimauti. Širdies gilumoje jutau, kad žmogus, liepsnojantis tokia kaitria liepsna, tikriausiai bus linkęs įsivelti į pavojingas situacijas.

Galiausiai mūsų visų likimai yra Dievo rankose, ir tik Jis gali pasakyti, kaip ir kada kiekvienas iš mūsų paliksime šį pasaulį. Aš nusprendžiau, kad geriausia būtų priversti Šamsą sulėtinti tempą ir kiek įmanoma pripratinti jį prie ramesnio gyvenimo. Kurį laiką maniau, kad man pasiseks. Bet paskui atėjo žiema, o su ja – pasiuntinys, nešinas iš toli atsiųstu laišku.

Tas laiškas viską pakeitė.

Laiškas

Iš Kaiserio į Bagdadą, 1243 metų vasaris

Bismillahirrahmanirrahim,

Brangusis mano broli Baba Zamanai,

teaplanko tave Dievo ramybė ir palaima.

Jau seniai mudu nesimatėme, bet aš tikiuosi, kad mano laiškas atras tave geros nuotaikos. Girdėjau daug nuostabių dalykų apie buveinę, kurią įkūrei Bagdado priemiestyje ir kurioje mokai dervišus išminties bei Dievo meilės. Rašau šį laišką, norėdamas asmeniškai pasidalyti su tavimi rūpesčiu, jau senokai neduodančiu man ramybės. Tačiau leisk, pradėsiu nuo pradžių.

Kaip žinai, amžiną atilsį sultonas Aladinas Keikubadas buvo nepaprastas žmogus, puikus šalies vadovas sunkiais laikais. Jis svajojo pastatyti miestą, kuriame galėtų taikiai gyventi ir dirbti poetai, amatininkai bei filosofai. Šią svajonę daug kas laikė neįgyvendinama, kai pasaulyje tiek sumaišties ir priešiškumo, ypač iš abiejų pusių puolant kryžininkams ir mongolams. Mes patys visa tai matėme. Krikščionys žudo musulmonus, krikščionys žudo krikščionis, musulmonai žudo krikščionis, musulmonai žudo musulmonus. Kariauja religijos, sektos, gentys, net broliai. Bet Keikubadas buvo ryžtingas vadas. Jis pasirinko Konijos miestą – pirmą vietovę, išnirusią į sausumą po didžiojo tvano, – ir nutarė jame įgyvendinti savo svajonę.

Tai štai, Konijoje gyvena mokslingas žmogus, apie kurį jau gal esi girdėjęs, o gal ir ne. Jis vardu Mavlana Džalalis ad Dinas, bet

dažniausiai vadinamas Rumiu. Turėjau malonumą su juo susipažinti; negana to, iš pradžių būti jo mokytoju, paskui, mirus jo tėvui, – globėju, o dar vėliau, jau po daugelio metų, – jo mokiniu. Taip, mano drauge, aš tapau savo mokinio mokiniu. Jis pasirodė toks talentingas ir galvotas, kad atėjo laikas, kai aš nebeturėjau ko jo išmokyti ir pradėjau iš jo mokytis pats. Jo tėvas irgi buvo talentingas mokslo vyras. Bet Rumiui būdingas vienas bruožas, retai sutinkamas tarp mokslininkų: gebėjimas prasiskverbti pro religijos luobą gilyn ir iš pačios jos šerdies ištraukti visuotinai svarbią, amžiną brangenybę.

Noriu, kad žinotum – taip manau ne aš vienas. Kai Rumis dar jaunystėje susipažino su didžiuoju mistiku, vaistininku ir parfumeriu Faridudinu Ataru, pastarasis apie jį pasakė taip: „Šis vaikinas atvers vartus į meilės širdį ir įžiebs liepsną visų mistikų širdyse." O garsus filosofas, rašytojas ir mistikas ibn Arabis, vieną dieną pamatęs jaunąjį Rumį, einantį paskui savo tėvą, sušuko: „Tebus pašlovintas Dievas, štai vandenynas eina paskui ežerą!"

Dar visiškai jaunas, vos dvidešimt ketverių, Rumis tapo dvasios vadovu. Šiandien, po trylikos metų, jis yra pavyzdys visiems Konijos gyventojams; kiekvieną penktadienį žmonės iš visos apylinkės traukia į miestą pasiklausyti jo pamokslų. Jis tobulai išmanė teisę, filosofiją, teologiją, astronomiją, istoriją, chemiją ir algebrą. Jau dabar jis, kalbama, turi dešimt tūkstančių mokinių. Jo sekėjai išsižioję klausosi kiekvieno jo žodžio ir regi jame didį šviesėją, kuris lems didžiules permainas į gera islamo, o gal net ir viso pasaulio istorijoje.

Bet man Rumis nuo seno yra kaip sūnus. Pažadėjau velioniui jo tėvui prižiūrėti jį. Dabar esu jau senis, artėja mano dienų galas, todėl noriu užtikrinti, kad jį sups tinkama draugija.

Reikalas tas, kad Rumis, nors yra nepaprastas ir daug pasiekęs žmogus, jau kelis kartus pats man yra užsiminęs apie jį graužiantį vidinį nepasitenkinimą. Jo gyvenime kažko trūksta, ir šios tuštumos neįstengia užpildyti nei šeima, nei mokiniai. Kartą aš jam pasakiau, kad jis gal ir nėra visiškai žalias, bet ir neišdegtas iki galo. Jo taurė sklidina iki kraštų, bet reikia, kad kas nors atvertų jo sielos duris ir į ją bei iš jos galėtų laisvai plūsti meilės vandenys. Kai jis manęs

paklausė, kaip tai padaryti, atsakiau, kad jam reikia draugo, bendrakeleivio, ir priminiau, ką apie tai sako Koranas: „Tikintieji yra vienas kito veidrodis."

Jei šis klausimas nebūtų vėl iškilęs, aš gal ir būčiau jį visai pamiršęs, bet man išvykstant iš Konijos Rumis atėjo pas mane pasiklausti, ką manau apie vieną besikartojantį sapną, kuris jam neduoda ramybės. Pasakojo, kad tame sapne jis kažko ieško dideliame, triukšmingame tolimos šalies mieste. Arabiški žodžiai. Nuostabūs saulėlydžiai. Šilkmedžiai, paslaptinguose kokonuose tūnantys šilkverpiai, laukiantys savo valandos. Paskui jis pamato save patį, sėdintį savo namų kieme prie šulinio su žibintu rankoje ir verkiantį.

Iš pradžių man buvo visiškai neaišku, ką reiškia šios sapno nuobiros. Nebuvo nieko, kas atrodytų pažįstama. Bet paskui vieną dieną, kai gavau dovanų šilko šaliką, atsakymas aplankė mane ir mįslė buvo įminta. Prisiminiau, kaip tu mėgsti šilką ir šilkverpius. Prisiminiau nuostabiausius dalykus, kuriuos esu girdėjęs apie tavo *tariqa*. Ir man nušvito protas: vieta, kurią sapne matė Rumis, yra ne kas kita, kaip tavoji dervišų buveinė. Trumpai tariant, broli, manęs neapleidžia spėliojimai: ar gali būti, kad Rumio draugas gyvena po tavo stogu? Dėl šios priežasties ir rašau tau šį laišką.

Nežinau, ar tavojoje buveinėje yra toks žmogus. Bet jei yra, perleidžiu tau sprendimą pranešti apie jo laukiančią lemtį. Jei mudu su tavimi galėsime bent truputėlį prisidėti prie dviejų upių *susiliejimo, kad jos viena srove galėtų įsilieti į Dieviškosios meilės vandenyną, jei mes padėsime susitikti dviem geriems Dievo draugams, aš save laikysiu palaimintu.*

Tačiau yra vienas dalykas, į kurį reikėtų atsižvelgti. Rumis įtakingas žmogus, daugelis jį gerbia ir garbina, bet tai nereiškia, kad jam trūksta kritikų. Jų yra. Negana to, šis susiliejimas galėtų sukelti pasipriešinimą ir nepasitenkinimą, sužadinti mums nesuprantamas priešiškumo apraiškas. Prisirišimas prie draugo taip pat galėtų lemti problemas šeimoje ir tarp artimiausių žmonių. Žmogus, kuris yra atvirai mylimas, kuriuo žavisi daugybė žmonių, neišvengiamai sukels kitiems pavydą, o gal net neapykantą.

Visa tai gali sukelti Rumio draugui nenuspėjamų pavojų. Kitaip tariant, broli, gali atsitikti, kad žmogus, kurį tu pasiųsi į Koniją, niekada iš jos nebegrįš. Todėl prieš nuspręsdamas, kaip papasakoti apie šį laišką Rumio draugui, kaip reikiant viską apgalvok – to aš tavęs nuoširdžiai prašau.

Labai gailiuosi, kad tenka tau pridaryti sunkumų, bet mudu abu žinome, kad Dievas niekada neužkrauna žmogui daugiau, negu jis įstengia panešti. Nekantriai laukiu tavo atsakymo ir tikiu – kad ir kuo visa tai baigsis, tu pasielgsi teisingai.

Tegu niekada neužgęsta tau ir tavo dervišams šviečianti tikėjimo šviesa,
mokytojas Sejidas Burhanedinas

Šamsas

Bagdadas, 1243 metų gruodžio 18-oji

Braukdamas kybančius varveklius, snieguotu keliu artėjo pasiuntinys. Jis pasakė atvykęs iš Kaiserio ir sukėlė sąmyšį tarp dervišų, žinančių, kad šiuo metų laiku lankytojai retesni už saldžias vasaros vynuoges. Pasiuntinys, atgabenęs tokią skubią žinią, kad ją teko vežti per pūgas, galėjo reikšti viena iš dviejų: arba nutiko kas nors baisaus, arba turi nutikti kas nors svarbaus.

Pasiuntinio pasirodymas atrišo liežuvius visiems buveinės dervišams; visiems buvo smalsu, kas rašoma laiške, kurį jis įteikė mokytojui. Bet jis, apsisiautęs paslapties skraiste, apie tai nė neužsiminė. Tvirtas, mąslus, kruopščiai saugomas jis kelias dienas vaikščiojo kaip besitariantis su savo sąžine žmogus, kuriam nelengva priimti teisingą sprendimą.

Ne vien tik smalsumas mane paskatino tuo metu atidžiai stebėti Baba Zamaną. Širdies gilumoje jutau, kad laiškas susijęs asmeniškai su manimi, nors kaip – nebūčiau galėjęs pasakyti. Ne vieną vakarą praleidau maldos kambaryje, ieškodamas nukreipimo ir kartodamas devyniasdešimt devynis Dievo vardus. Kiekvieną kartą ryškiausiai išsiskirdavo vienas – *al Džabar*: Tas, kurio valdose nutinka tik tai, ką lėmė jo valia.

Vėliau, kol visi buveinės dervišai svarstė ir spėliojo, aš vienas leidau laiką sode, stebėdamas Motiną gamtą, dabar apsiklojusią stora sniego antklode. Galiausiai vieną dieną išgirdome, kaip

kelis kartus nuaidėjo virtuvėje kabantis vario varpas, kviečiantis į skubų susirinkimą. Įėjęs į pagrindinį *khaneqah* kambarį jau radau visus susirinkusius: ir naujokus, ir senius dervišus, susėdusius plačiu ratu. Rato viduryje sėdėjo mokytojas tvirtai suspaustomis lūpomis, apniukusiomis akimis.

Atsikrenkštęs jis tarė:

– *Bismillah*, jūs tikriausiai svarstote, kam aš šiandien jus sukviečiau. Tai dėl laiško, kurį gavau. Nesvarbu, kas jį atsiuntė. Pakaks pasakyti, kad jis atkreipė mano dėmesį į vieną didžiai svarbų dalyką.

Baba Zamanas nutilo ir pažvelgė pro langą. Jis atrodė nuvargęs, sulysęs ir išblyškęs, tarsi gerokai pasenęs per kelias pastarąsias dienas. Bet kai vėl prabilo, balse buvo girdėti netikėtas ryžtas.

– Netoli nuo mūsų esančiame mieste gyvena išmintingas mokslo vyras. Jis išmano žodžius, bet ne metaforas, nes jis ne poetas. Tūkstančiai jį myli, gerbia ir žavisi, bet jis pats nepasidavęs meilei. Dėl priežasčių, kurių nelemta suprasti nei man, nei jums, vienam mūsų buveinės gyventojui gali tekti pas jį nukeliauti, susipažinti ir tapti jo draugu.

Mano širdis suspurdo krūtinėje. Lėtai, labai lėtai iškvėpiau. Negalėjau neprisiminti vienos iš taisyklių. *Vienatvė ir vienišumas – skirtingi dalykai. Kai esi vienišas, lengva apkvailinti save tvirtinant, jog eini tinkamu keliu. Vienatvė mums naudingesnė, nes ji reiškia buvimą vienam, nesijaučiant vienišam. Bet užvis geriausia atrasti žmogų – kitą žmogų, kuris taps tau veidrodžiu. Atmink, tik kito žmogaus širdyje pamatysi save tokį, koks esi iš tiesų, ir Dievą, gyvenantį tavyje.*

Mokytojas kalbėjo toliau:

– Noriu paklausti, ar kuris nors iš jūsų pasisiūlys vykti į šią dvasios kelionę? Galėčiau pats paskirti ką nors savo nuožiūra, bet šios užduoties negalima atlikti vien iš pareigos. Ją galima atlikti tik iš meilės ir meilės vardan.

Jaunas dervišas paprašė leidimo kalbėti.

– Kas šis mokslo vyras, mokytojau?

– Jo vardą galėsiu atskleisti tik tam, kuris bus pasiryžęs keliauti.

Tai išgirdę, keli susijaudinę dervišai nekantraudami pakėlė rankas. Kandidatų buvo devyni. Aš irgi prisidėjau prie jų – tapau dešimtas. Baba Zamanas mostelėjo ranka, gestu prašydamas leisti jam baigti.

– Prieš apsispręsdami turite dar kai ką žinoti.

Mokytojas pasakė, kad kelionėje tyko dideli pavojai ir neįsivaizduojami vargai; nėra jokių garantijų, kad pavyks grįžti atgal. Visos rankos tuojau pat nusileido. Išskyrus manąją.

Baba Zamanas pirmą kartą po ilgo laiko pažvelgė man tiesiai į akis, ir kai tik mūsų žvilgsniai susitiko, aš iškart supratau, jog jis iš pradžių žinojo: aš būsiu vienintelis savanoris.

– Šamsai iš Tebrizo, – pratarė mokytojas lėtai ir rūgščiai, tarsi mano vardas paliktų jo burnoje nemalonų prieskonį, – aš gerbiu tavo pasiryžimą, bet tu net nesi mūsų ordino narys. Tu čia svečias.

– Nemanau, kad tai galėtų sutrukdyti, – atsakiau.

Mokytojas ilgai tylėjo ir mąstė. Paskui netikėtai atsistojo ir pabaigė:

– Kol kas palikime šią temą. Ateis pavasaris, tada vėl apie tai pakalbėsime.

Mano širdis ėmė maištauti. Baba Zamanas žinojo, kad vienintelė priežastis, dėl kurios atvykau į Bagdadą, – atlikti šią misiją, bet vis tiek atima iš manęs galimybę pasitikti savo lemtį.

– Kodėl, mokytojau? Ko laukti, jei aš pasirengęs eiti dabar pat? Tik pasakyk man miesto pavadinimą, mokslo vyro vardą, ir aš keliausiu! – sušukau.

Bet mokytojas atsakė šaltu, griežtu balsu, kokio nebuvau pratęs iš jo girdėti.

– Nebėra ko kalbėti. Susirinkimas baigtas.

Žiema buvo ilga ir sunki. Sodas visiškai užšalo, kaip ir mano lūpos. Tris mėnesius niekam nepratariau nė žodžio. Kas dieną ilgai vaikščiodavau po aplinkinius kaimus, tikėdamasis pamatyti pražydusį medį. Bet po vienos pūgos prasidėdavo kita. Pavasario nebuvo matyti. Ir vis dėlto, iš pažiūros prislėgtas, viduje išlikau dėkingas ir kupinas vilties, nepamiršdamas dar vienos taisyklės. Ji labai tiko mano nuotaikai: *Kad ir kas nutiktų tavo gyvenime, kad ir kaip baugiai viskas atrodytų, nepasiduok nevilčiai. Net kai užsidarys visos durys, Dievas atvers vieną takelį – specialiai tau. Būk dėkingas! Kai viskas einasi gerai, lengva būti dėkingam. Sufijas dėkingas ne tik už tai, kas jam duota, bet ir už tai, ko jam neduota.*

Galiausiai vieną rytą pastebėjau ryškių spalvų pliūpsnį, džiaugsmingą kaip saldi giesmės melodija, kyšantį iš sniego pusnies. Tai buvo dobilūnės krūmas, aptekęs mažyčiais violetiniais žiedeliais. Mano širdį užplūdo džiaugsmas. Eidamas atgal į buveinę sutikau rusvaplaukį naujoką ir linksmai jį pasveikinau. Jis buvo taip įpratęs matyti mane paniurusį, kad tiesiog nustėro.

– Šypsokis, vaikine! – šūktelėjau aš. – Junti, oras kvepia pavasariu!

Nuo tos dienos viskas ėmė keistis svaiginamai greitai. Ištirpo sniego likučiai, išsprogo pumpurai, grįžo žvirbliai ir karetaitės, o netrukus ore pasklido vos juntamas svaigus aromatas.

Vieną rytą vėl išgirdome skambant vario varpą. Dabar jau aš pirmasis atsidūriau kambaryje. Mes vėl susėdome plačiu ratu aplink mokytoją ir klausėme, kaip jis kalba apie žinomą mokslo vyrą, islamo aiškintoją, kuriam pažįstama viskas, išskyrus meilės bedugnę. Ir vėl neatsirado savanorių.

– Matau, kad Šamsas – vienintelis savanoris, – pareiškė Baba Zamanas, ir jo balsas suskambo garsiau ir šaižiau, tarsi vėjo ūkavimas. – Bet aš palauksiu rudens ir tik tada nuspręsiu.

Buvau sukrėstas. Netikėjau, kad taip gali būti. Štai aš, pasirengęs vykti į kelionę po trijų ilgų delsimo mėnesių, o mokytojas man liepia atidėti kelionę dar šešiems mėnesiams. Liūdesio kupina širdimi priešinausi ir skundžiausi, meldžiau mokytojo pasakyti man miesto pavadinimą ir mokslo vyro vardą, bet jis ir vėl atsisakė.

Tačiau šį kartą aš žinojau, kad laukti bus lengviau, nes ilgiau delsti nebegalima. Ištvėrus nuo žiemos iki pavasario, man buvo nesunku pakurstyti savo ugnį ir nuo pavasario iki rudens. Baba Zamano atsisakymas nesugniuždė manęs. Priešingai, tik dar labiau pakurstė mano ryžtą ir pakėlė dvasią. Kita taisyklė sako: *Būti kantriam nereiškia kantriai viską iškęsti. Būti kantriam – tai toliaregiškai pasitikėti proceso rezultatu. Ką reiškia kantrybė? Ji reiškia žiūrėti į dyglius ir matyti rožę, žiūrėti į naktį ir matyti aušrą. Būti nekantriam – tai trumparegystė, nesugebėjimas matyti rezultato. Dievo mylėtojai niekada nepritrūksta kantrybės, nes žino, kad mėnulio pjautuvui tapti pilnatimi reikia laiko.*

Kai rudenį vario varpas suskambėjo dar kartą, aš įėjau į kambarį ramiai, neskubėdamas, tikėdamas, kad dabar viskas bus galutinai nuspręsta. Mokytojas atrodė dar silpnesnis ir labiau išblyškęs, tarsi visai praradęs jėgas. Ir vis dėlto kai pamatė, kad vėl keliu ranką, jis nenusigręžė ir neliepė baigti pokalbio. Ryžtingai man linktelėjo.

– Gerai, Šamsai, neabejoju, kad tai tu turi vykti į šią kelionę. Rytoj iš pat ryto galėsi iškeliauti, *inshallah*.

Pabučiavau mokytojui ranką. Galų gale aš susitiksiu savo draugą.

Baba Zamanas šiltai ir mąsliai man nusišypsojo, kaip šypsosi tėvas vienatiniam sūnui, siųsdamas jį į mūšio lauką. Tada išsitraukė iš ilgo dengiamosios spalvos drabužio kišenės užantspauduotą laišką, padavė jį man ir tylėdamas išėjo iš kambario. Visi kiti išėjo jam iš paskos. Likęs kambaryje vienas, aš perlaužiau vaško antspaudą. Laiške buvo du dalykai, parašyti elegantiška

rašysena. Miesto pavadinimas ir mokslo vyro vardas. Atrodo, man teks vykti į Koniją pas kažkokį Rumį.

Mano širdis suspurdėjo. Niekada anksčiau nebuvai girdėjęs šio vardo. Gal jis labai garsus mokslininkas, bet man – visiška paslaptis. Vieną po kitos ištariau jo vardo raides: galingą, ryškią R, aksominę U, bebaimę, pasitikėjimo kupiną M ir paslaptingą I, kurios dar nepavyko įspėti.

Sudėjęs raides draugėn, aš kelis kartus pakartojau šį vardą, kol jis ėmė tirpti man ant liežuvio tarsi saldumynas ir tapo pažįstamas, kaip „vanduo“, „duona“ ar „pienas“.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 22-OJI

Bejėgė Ela gulėjo po balta antklode ir skaudama gerkle mėgino nuryti seiles. Keli vėlyvi vakarai ir peržengtos įprasto saikingo vyno gėrimo ribos netruko atsiliepti. Bet ji vis tiek nulipo apačion paruošti pusryčių, atsisėdo prie stalo su dvyniais ir vyru, iš paskutiniųjų stengėsi rodytis susidomėjusi jų kasdienėmis šnekomis apie tai, kas mokykloje turi įspūdingiausią automobilį, nors iš tiesų norėjo tik pulti atgal į lovą ir dar pamiegoti.

Staiga Orli nei iš šio, nei iš to pasisuko į motiną ir paklausė:

– Avi sako, kad sesė namo nebegrįš. Ar tikrai, mama? – Jos balse buvo girdėti įtarimas ir kaltinimai.

– Nesąmonė. Mudvi su jūsų sese susibarėme, patys žinote, bet mes mylime viena kitą, – atsakė Ela.

– Ar tiesa, kad tu paskambinai Skotui ir paprašei jo mesti Dženetę? – išsišiepęs paklausė Avi; buvo aiškiai matyti, kad jam ši tema nepaprastai įdomi.

Ela išplėtusi akis pažvelgė į vyrą, bet Deividas kilstelėjo antakius ir pamojavo prieš nosį delnais, norėdamas pasakyti, kad ne jis jiems tai pasakė.

Kadangi buvo įpratusi, Ela nesunkiai nutaisė valdingą balsą, kuriuo paprastai duodavo nurodymus vaikams.

– Tai ne visai tiesa. Taip, aš kalbėjau su Skotu, bet tikrai jo neprašiau, kad mestų jūsų sesę. Tik paprašiau neskubėti tuoktis.

– Aš tai niekada neketinu tuoktis, – įsitikinusi pareiškė Orli.

– Kurgi ne, kas tave norės vesti, – pasišaipė Avi.

Ela klausėsi, kaip dvyniai erzina vienas kitą, ir pati nesuprato, kodėl jos lūpose pasirodė drovi šypsenėlė. Ji pasistengė ją nuslėpti. Bet šypsenėlė išliko, tarsi pasislėpusi po oda, kai ji lydėjo visus prie durų ir linkėjo sėkmės.

Tik grįžus prie stalo jai pavyko nusikratyti šypsenėlės – ir tai tik dėl to, kad nebesistengė rodytis linksma. Virtuvė atrodė tarsi nusiaubta žiurkių gaujos. Ant stalo kūpsojo nebaigta valgyti plakta kiaušinienė, pusryčių javainiai, nešvarūs puodeliai. Spiritas neramiai slampinėjo po virtuvę, nekantraudamas eiti pasivaikščioti, bet Ela, net išgėrusi du puodelius kavos ir multivitaminų tabletę, vargais negalais įstengė išvesti jį tik keletui minučių į sodą.

Grįžusi iš sodo Ela pamatė, kad atsakiklyje mirkčioja raudona lempelė. Ji paspaudė mygtuką ir be galo apsidžiaugė, kai kambaryje pasigirdo skambus Dženetės balsas.

– Mama, tu čia?.. Na, atrodo, kad ne, nes būtum atsiliepusi. – Ji sukikeno. – Žodžiu, aš buvau taip ant tavęs supykusi, kad maniau, jog niekada nebenorėsiu matyti. Bet dabar jau viskas gerai. Ne, tu vis tiek pasielgei negražiai. Tikrai nereikėjo skambinti Skotui. Bet aš suprantu, kodėl taip padarei. Klausyk, tau tikrai nėra reikalo be paliovos mane nuo visko saugoti. Aš seniai nebesu pirma laiko gimęs kūdikis, kurį tenka laikyti inkubatoriuje. Liaukis mane be saiko globoti. Tiesiog leisk gyventi, kaip noriu, ką?

Elos akys pritvinko ašarų. Atmintyje iškilo naujagimės Dženetės vaizdas. Visiškai raudona, iškankinta odelė, raukšlėti pirščiukai beveik perregimi, prie plaučių prijungtas kvėpavimo aparatas – ji atėjo į šį pasaulį visai tam nepasirengusi. Ela daugelį bemiegių naktų klausėsi jos alsavimo, norėdama įsitikinti, kad kūdikis gyvas ir nesiruošia mirti.

– Mama, ir dar, – tarsi kažką prisiminusi pridūrė Dženetė. – Aš tave myliu.

Tai išgirdusi Ela giliai atsikvėpė. Jos mintys peršoko prie Azizo elektroninio laiško. Troškimų medis išpildė jo norą. Bent jau pirmą jo dalį. Dženetė paskambino motinai – atliko savo vaidmenį. Dabar Elos eilė padaryti visa kita. Ji paskambino dukteriai į mobilųjį; ši atsiliepė pakeliui į universiteto miestelio biblioteką.

– Saulyte, išklausiau tavo pranešimą. Klausyk, aš tikrai atsiprašau. Man labai gaila.

Trumpa, tačiau prasminga tyla.

– Viskas gerai, mama.

– Ne, negerai. Man reikėjo labiau atsižvelgti į tavo jausmus.

– Pamirškim visa tai, ką? – pasiūlė Dženetė, tarsi ji būtų motina, o Ela – neklaužada duktė.

– Gerai, mieloji.

Dženetė prabilo tyliau, tarsi dalydamasi paslaptimi ar bijodama išgirsti atsakymą į tai, ko tuoj paklaus.

– Aš šiek tiek sunerimau dėl to, ką tu tada pasakei. Norėjau paklausti, ar tai tiesa? Tu tikrai *nelaiminga*?

– Aišku, ne, – kiek per greitai atsiliepė Ela. – Aš juk užauginau tris nuostabius vaikus – kaip galėčiau būti nelaiminga?

Bet neatrodė, kad Dženetę tai įtikino.

– Aš turėjau galvoje – nelaiminga su tėčiu?

Ela nesusizgribo, ką atsakyti: liko tik tiesa.

– Mudu su tėčiu jau labai seniai susituokę. Per šitiek metų sunku išsaugoti meilę.

– Suprantu, – atsakė Dženetė; keista, tačiau Elai pasirodė, jog ji iš tiesų supranta.

Baigusi pokalbį Ela leido sau pamąstyti apie meilę. Ji sėdėjo susirietusi supamojoje kėdėje ir svarstė, kaip jai, tokiai ciniškai ir taip įskaudintai, pavyktų vėl patirti meilę. Meilės reikia tiems, kurie nori suprasti šį nesuprantamą, beprotiškai besisukantį pasaulį. Tačiau ką daryti tiems, kurie seniai atsisakė šių pastangų?

Dienai dar nesibaigus, ji parašė Azizui:

Brangusis Azizai (jei leisite),

Dėkoju už jūsų malonų ir šiltą atsakymą, kuris man padėjo ištverti šeimos krizę. Mudviem su dukteria pavyko pamiršti aną siaubingą nesusipratimą, kaip jūs mandagiai pavadinote tą nutikimą.

Vienu požiūriu buvote teisus. Aš be paliovos blaškausi tarp dviejų priešybių: agresijos ir pasyvumo. Arba pernelyg aktyviai kišuosi į mylimų žmonių reikalus, arba jaučiuosi visai bejėgė, žiūrėdama į tai, ką jie daro.

O kalbant apie nuolankumą – man niekada nėra tekę patirti taikaus nuolankumo, apie kurį jūs rašote. Garbės žodis, aš nemanau, kad turiu bent mažiausių duomenų tapti sufija. Tačiau negaliu nepripažinti: keisčiausiu būdu mūsų santykiai su Dženete pasidarė tokie, kokių aš norėjau, tik tada, kai pati lioviausi to norėti ir kištis. Už tai turiu nuoširdžiai padėkoti jums. Aš irgi būčiau už jus meldusis, bet praėjo tiek daug laiko nuo tada, kai pastarąjį kartą beldžiausi į Dievo duris; net nebežinau, ar Jis ten pat tebegyvena. Ojojoi, ar tik aš nesidarau panaši į užeigos šeimininką, apie kurį jūs rašote savo romane? Nesijaudinkit, mano kartėlis ne toks aitrus. Dar ne. Dar ne.

Jūsų draugė Nortamptone,
Ela

Laiškas

Iš Bagdado į Kaserį, 1243 metų rugsėjo 29-oji

Bismillahirrahmanirrahim,

Broli Sejidai Burhanedinai,

teaplanko tave Dievo ramybė ir palaima.

Su dideliu malonumu perskaičiau tavo laišką ir sužinojau, kad tu ir toliau ištikimai eini meilės keliu. Tačiau sykiu tavo laiškas sukėlė man daug klausimų. Vos tik perskaičiau, kad ieškai draugo Rumiui, iškart supratau, apie ką tu kalbi. Bet nežinojau, kaip toliau elgtis.

Supranti, po mano stogu gyveno klajoklis dervišas Šamsas iš Tebrizo, visiškai atitinkantis tavo aprašymą. Šamsas tikėjo, kad jam pasaulyje skirta ypatinga misija, ir troško apšviesti nušvitimą patyrusį asmenį. Jis neieškojo nei mokinių, nei mokytojų; meldė, kad Dievas atsiųstų draugą. Kartą jis man pasakė, kad atėjo ne dėl paprastų žmonių. Jis atėjo vardan tų, kurie veda pasaulį Tiesos link.

Kai gavau tavo laišką, supratau, kad Šamsui lemta susitikti su Rumiu. Tačiau norėjau, kad visi mano dervišai gautų vienodas galimybes; subūriau juos ir nesismulkindamas apsakiau mokslo vyrą, trokštantį, kad jo širdis būtų atverta. Atsirado keli kandidatai, tačiau Šamsas vienintelis neprarado ryžto net po to, kai išgirdo apie jo laukiančius pavojus. Tai buvo aną žiemą. Tas pats pasikartojo pavasarį, paskui rudenį.

Tikriausiai tu stebiesi, ko aš taip ilgai laukiau. Daug apie tai mąsčiau ir atvirai sakau – regiu tik vieną priežastį: aš prisirišau prie Šamso. Man buvo skaudu suvokti, kad išsiųsiu jį į pavojingą kelionę.

Supranti, Šamsas nėra paprastas žmogus. Kol gyveno klajoklio gyvenimą, jam visai neblogai sekėsi, bet kai apsistojo mieste ir pradėjo bendrauti su paprastais miestiečiais, deja, ėmė daugelį jų erzinti. Todėl aš ir stengiausi kiek įmanydamas atidėti jo kelionę.

Išvykimo išvakarėse mudu su Šamsu ilgai vaikščiojome aplink šilkmedžius, kuriuose aš auginu šilkverpius. Senų įpročių sunku atsikratyti. Šilkas iki skausmo plonas ir stebėtinai stiprus, jis panašus į meilę. Papasakojau Šamsui, kad šilkverpis, išsiveržęs iš savo kokono, sunaikina savo nuaustą šilką. Todėl valstiečiams visada reikia rinktis: šilkas arba šilkverpis. Dažniausiai jie užmuša šilkverpius, kol jie dar kokonuose, kad galėtų pasiimti nesudraskytą šilką. Vienam šilko šaliui nuausti reikia šimtų šilkverpių gyvybių.

Vakaras artėjo prie pabaigos. Į mus papūtė žvarbus vėjas, aš susigūžiau. Senatvėje lengvai persišaldau; bet žinojau, kad šį kartą šiurpstu ne nuo šalčio. Tiesiog supratau, kad Šamsas stovi mano sode paskutinį kartą. Daugiau mudu nebepasimatysime. Bent jau šiame pasaulyje. Jis tikriausiai irgi tai pajuto, nes jo akyse pasirodė sielvartas.

Šį rytą, vos išaušus, jis užėjo pabučiuoti man rankos ir paprašyti palaiminimo. Nustebęs pamačiau, kad jis nusikirpo ilgus plaukus ir nusiskuto barzdą, bet jis nieko neaiškino, o aš neklausiau. Prieš išeidamas tarė, kad jo vaidmuo šioje istorijoje – būti šilkverpiu. Juodu su Rumiu užsidarys dieviškosios meilės kokone ir išsiverš iš jo tik tada, kai subręs laikas, kai bus nuaustas brangusis šilkas. Tačiau tam, kad šilkas išliktų, šilkverpiui galiausiai teks žūti.

Tada jis iškeliavo į Koniją. Tesaugo jį Dievas. Aš žinau, kad pasielgiau teisingai, tu irgi, bet mano širdį slegia liūdesys, aš jau dabar ilgiuosi keisčiausio ir neklusniausio dervišo iš visų, kurie tik yra apsistoję pas mane.

Galiausiai mes visi priklausome Dievui ir visi pas Jį sugrįšime.

Tepakanka tau Dievo,
Baba Zamanas

Naujokas

Bagdadas, 1243 metų rugsėjo 29-oji

Būti dervišu nelengva. Visi man taip kalbėjo. Bet pamiršo pasakyti, kad kol juo tapsiu, teks ištverti tikrą pragarą. Nuo tos dienos, kai čia atvykau, aš triūsiu kaip arklys. Dažniausiai per dieną taip nuvargstu, kad kai vakare galiausiai griūvu ant čiužinio, negaliu užmigti – maudžia raumenis, gelia kojas. Kažin, ar kas nors pastebi, kaip siaubingai čia su manimi elgiasi? Net jei ir pastebi, tai tikrai nerodo nė mažiausios užuojautos. Kuo labiau stengiuosi, tuo, atrodo, darosi blogiau. Net mano vardo niekas nežino. „Tas naujokas“, kreipiasi į mane, o kai nusisuku, pašnibždomis priduria: „Tas rusvaplaukis neišmanėlis.“

Užvis blogiausia dirbti virtuvėje, kur man vadovauja virėjas. To žmogaus širdis – kietas akmuo. Jam labiau tiktų būti kraugeriu, mongolų kariuomenės karvedžiu negu dervišų buveinės virėju. Nepamenu, kad jis kam nors būtų pasakęs nors vieną malonų žodį. Abejoju, ar jis išvis moka šypsotis.

Kartą paklausiau vyresnio dervišo, ar visiems naujokams tenka šis išbandymas – dirbti virtuvėje, prižiūrimiems virėjo? Jis mįslingai nusišypsojo ir atsakė:

– Ne visiems, tik kai kuriems.

Tai kodėl man? Kodėl mokytojas nori, kad aš kentėčiau daugiau už kitus naujokus? Ar tai dėl to, kad mano *nafs* didesnė už kitų ir ją reikia griežčiau tramdyti?

Kiekvieną rytą keliuosi anksčiau už kitus ir einu atnešti vandens iš gretimo upelio. Paskui kuriu krosnį ir kepu plonus duonos papločius su sezamais. Virti sriubą, kuri bus valgoma pusryčiams, – irgi mano darbas. Nelengva pamaitinti penkiasdešimt žmonių. Viską reikia virti didžiuliuose katiluose, panašiuose į vonias. Atspėkite, kas po to juos šveičia ir plauna? Aš nuo aušros iki sutemų mazgoju grindis, valau stalus, šluoju laiptus ir vidinį kiemą, skaldau malkas ir valandų valandas klūpomis šveičiu girgždančias grindų lentas. Verdu uogienes ir aštrius padažus. Rauginu morkas ir moliūgus, stengiuosi druskos įberti lygiai tiek, kiek reikia – kad tirpale plauktų kiaušinis. Jei persūdau ar druskos įberiu per mažai, virėjas pasiunta ir puola daužyti puodus; tada viską tenka pradėti iš naujo.

Be to, atlikdamas kiekvieną darbą aš privalau kartoti arabiškas maldas. Virėjas reikalauja melstis garsiai, kad galėtų stebėti, ar ko nors nepraleidau ir ar visus žodžius tariu taisyklingai. Tad aš meldžiuosi ir dirbu, dirbu ir meldžiuosi.

– Kuo geriau ištversi sunkumus virtuvėje, tuo greičiau subręsi, sūnau, – skelbia mano kankintojas. – Kol mokysiesi virti, tavo siela patyliukais kunkuliuos.

– Bet kiek laiko truks mano išbandymas? – kartą paklausiau.

– Tūkstantį ir vieną dieną, – pasigirdo atsakymas. – Jei pasakotoja Šachrazada įstengė tiek laiko kasdien sugalvoti po naują pasaką, tai ir tu galėsi ištverti.

Tai beprotybė! Ar aš bent kiek panašus į tą plačiagerklę Šachrazadą? Be to, ką jai reikėjo daryti – tik gulėti ant aksomo pagalvėlių ir išgalvoti visokias pasakas, maitinti valdovą saldžiomis vynuogėmis ir savo vaizduotės vaisiais. Nematau čia didelių sunkumų. Jei jai būtų duota bent pusė mano darbų, neištvertų nė savaitės. Nežinau, ar kas nors skaičiuoja. Bet aš tikrai skaičiuoju. Liko dar 624 dienos.

Pirmas keturiasdešimt savo išbandymo dienų aš gyvenau tokioje mažoje ir ankštoje celėje, kad negalėjau nei atsistoti, nei

atsigulti; teko visą laiką klūpoti. Jei užsinorėdavau gero maisto, patogumų, išsigąsdavau tamsos ar vienatvės, arba – neduok Dieve – užsisvajodavau apie moters kūną, man būdavo liepta skambinti sidabro varpais, kabančiais prie lubų, ir šauktis dvasinės pagalbos. Niekada to nedariau. Tai nereiškia, kad manęs nė karto neaplankė netinkamos mintys. Bet ką bloga gali padaryti keletas netikusių minčių, jei žmogus net pajudėti negali?

Pasibaigus atsiskyrimo laikotarpiui, mane vėl parsiuntė į virtuvę ir atidavė kankinti virėjui. Aš tikrai kentėjau. Bet pasakysiu tiesą, kad ir kaip pykstu ant virėjo, niekada nesulaužiau jo taisyklių – tai yra, nesulaužiau iki to vakaro, kai atvyko Šamsas iš Tebrizo. Tą vakarą virėjas, galiausiai mane pasivijęs, prilupo taip, kaip dar niekas gyvenime nebuvo lupęs, vieną po kitos sulaužė į mano nugarą kelias gluosnio lazdas. Po to pastatė mano kurpes priešais duris nosimis į lauką, aiškiai leisdamas suprasti, kad man laikas išeiti. Dervišų buveinėje niekas nėra išvaromas atvirai, niekam nesakoma, kad iš jo nieko nebus, – tiesiog tylomis *padaro*, kad pats išeitum.

– Negalime tavęs paversti dervišu prieš tavo valią, – paskelbė virėjas. – Galima nuvesti asilą prie vandens, bet gerti jo nepriversi. Asilas pats turi norėti. Kito būdo nėra.

Tai aš dabar, žinoma, asilas. Atvirai pasakius, seniai būčiau iš čia pabėgęs, jei ne Šamsas iš Tebrizo. Mane čia laiko smalsumas. Niekada anksčiau nebuvau sutikęs į jį panašaus žmogaus. Jis nieko nebijo ir niekam nepaklūsta. Jį gerbia net virėjas. Jei šioje dervišų buveinėje yra bent vienas žmogus, kurio pavyzdžiu noriu sekti, tai Šamsas iš Tebrizo: jis žavus, orus, nevaldomas. Visai kitoks, negu romus senasis mokytojas.

Taip, Šamsas iš Tebrizo – mano didvyris. Jį pamatęs nusprendžiau, kad neprivalau virsti nuolankiu dervišu. Jei ilgiau pabūsiu greta jo, irgi tapsiu toks įžūlus, nepalenkiamas ir maištingas. Tad rudenį, kai paaiškėjo, kad Šamsas išvyksta visam laikui, aš irgi nutariau keliauti su juo.

Taip nusprendęs nuėjau pas Baba Zamaną; radau jį sėdintį prie aliejinės lempos ir skaitantį seną knygą.

– Ko nori, naujoke? – pavargusiu balsu paklausė jis, tarsi būtų nuilsęs vien mane matydamas.

Aš jam atsakiau tiesiai, kaip tik įstengiau:

– Girdėjau, mokytojau, kad Šamsas iš Tebrizo netrukus ketina išvykti. Aš noriu keliauti su juo. Jam gali prireikti bendrakeleivio.

– Nežinojau, kad tu prie jo taip prisirišęs, – įtariai atsakė mokytojas. – O gal taip ieškai būdo išsisukti nuo darbų virtuvėje? Tavo išbandymas dar nesibaigė. Tu dar nenusipelnei būti vadinamas dervišu.

– Gal kelionė su tokiu žmogumi kaip Šamsas ir yra mano išbandymas, – pasiteiravau; žinojau, kad drąsu taip kalbėti, ir vis tiek pasakiau.

Mokytojas nuleido akis ir paskendo kontempliacijoje. Kuo ilgiau jis tylėjo, tuo tvirčiau tikėjau, kad netrukus išbars mane už įžūlumą ir pakvietęs virėją palieps geriau mane prižiūrėti. Bet jis nieko panašaus nepadarė. Tik pažvelgė ilgesingai į mane ir papurtė galvą.

– Gal tu nesukurtas gyvenimui dervišų buveinėje, sūnau. Juk iš septynių naujokų, pasirinkusių šį kelią, paprastai lieka tik vienas. Mano nuojauta sako, kad tu netinki būti dervišu ir savosios *kismet* tau reikia ieškoti kitur. O dėl kelionės drauge su Šamsu – teks paklausti jo paties.

Taip pareiškęs, kad paleidžia mane į laisvę, Baba Zamanas užbaigė pokalbį mandagiai, bet tvirtai linktelėjęs galva, ir vėl ėmėsi skaityti.

Aš pasijutau menkas ir liūdnas, tačiau keistai laisvas.

Šamsas

Bagdadas, 1243 metų rugsėjo 30-oji

Be atodairos skubėdamas prieš vėją, išjojau apyaušriu. Tik kartą sustojau ir atsigręžiau atgal. Dervišų buveinė priminė paukščio lizdą, pasislėpusį tarp šilkmedžių ir krūmokšnių. Man prieš akis iškilo pavargęs Baba Zamano veidas. Žinojau, kad jam dėl manęs neramu. Bet nemačiau jokio pagrindo nerimauti. Aš leidausi į vidinę Meilės kelionę. Kokių pavojų ji gali kelti? Mano dešimtoji taisyklė: *Nesvarbu – rytai, vakarai, šiaurė ar pietūs. Kryptis nesvarbi, tik nepamiršk, kad kiekviena kelionė turi būti kelionė vidun. Jei keliausi vidun, apkeliausi visą platųjį pasaulį ir dar daugiau.*

Tikėjausi patirti sunkumų, bet pernelyg dėl jų nesijaudinau. Laukiau visko, ką likimas man bus paruošęs Konijoje. Būdamas sufijas, įpratau neskirti dyglių nuo rožės, gyvenimo grožybių – nuo vargų. Iš čia kyla dar viena taisyklė: *Pribuvėja žino, kad be skausmingų sąrėmių neatsivers kelias kūdikiui ir motina negalės pagimdyti. Lygiai taip pat reikalingi vargai ir sunkumai, kad gimtų nauja Savastis.*

Molį, kad jis taptų tvirtas, būtina išdegti nepakeliamoje kaitroje – taip ir Meilė tobulėja tik kančiose.

Vakare, ruošdamasis palikti dervišų buveinę, aš atidariau visus savo kambario langus, įsileidau vidun visus nakties garsus ir kva-

pus. Blykčiojančioje žvakės šviesoje nusikirpau ilgus plaukus. Jie vešliomis sruogomis krito ant grindų. Paskui nusiskutau barzdą ir ūsus, atsikračiau antakių. Baigęs apžiūrėjau savo veidą veidrodyje – skaistesnį, jaunesnį. Netekęs plaukų, mano veidas neteko vardo, amžiaus ir lyties. Jame nebuvo nei praeities, nei ateities: įamžinta tik dabarties akimirka.

– Kelionė jau pradėjo tave keisti, – tarė mokytojas, kai įėjau pas jį atsisveikinti. – O ji juk dar neprasidėjo.

– Taip, aš tai supratau, – tyliai atsakiau. – Tai dar viena iš keturiasdešimties taisyklių: *Meilės paieškos mus keičia. Nėra nė vieno Meilės ieškotojo, kuris pakeliui nebūtų subrendęs. Kai tik pradedi ieškoti Meilės, pradedi keistis vidumi ir išore.*

Švelniai šypsodamasis Baba Zamanas paėmė aksominę dėžutę ir padavė ją man. Joje aš radau tris daiktus: sidabro veidrodėlį, šilko skepetaitę ir stiklinį buteliuką tepalo.

– Šie daiktai tau gelbės kelionėje. Naudok juos, kai prireiks. Jei kada prarasi savigarbą, šis veidrodis tau parodys tavo vidinį grožį. Jei bus suteršta tavo reputacija, skepetaitė primins, kokia tyra tavo širdis. O balzamas užgydys žaizdas – tiek vidaus, tiek išorės.

Paglosčiau kiekvieną daiktą, sudėjau juos atgal į dėžutę ir padėkojau Baba Zamanui. Daugiau nebeliko ko sakyti.

Sučiulbus paukščiams, kai ant šakų kabojo mažyčiai rasos lašeliai, spindintys pirmuose ryto spinduliuose, aš sėdau ant žirgo. Pasukau į Koniją, nežinodamas, ko tikėtis, bet pasitikėdamas lemtimi, kurią man parengė Visagalis.

Naujokas

Bagdadas, 1243 metų rugsėjo 30-oji

Baksnodamas pentinais vogtą žirgą, aš jojau paskui Šamsą iš Tebrizo. Labai stengiausi laikytis saugaus atstumo, bet netrukus paaiškėjo, kad neįmanoma sekti jam iš paskos neišsiduodant. Kai Šamsas sustojo Bagdado turguje, norėdamas atsigaivinti ir nusipirkti šio bei to kelionei, aš nutariau pasirodyti jam ir puoliau jo žirgui į kojas.

– Rusvaplauki neišmanėli, ką čia veiki, ko tysai ant žemės? – nuo žirgo sušuko Šamsas, pusiau nustebęs, pusiau juokdamasis.

Aš atsiklaupiau, sudėjau rankas, palenkiau į šoną galvą, kaip buvau matęs darant elgetas, ir ėmiau maldauti:

– Noriu keliauti su tavimi. Prašau, pasiimk ir mane.

– Ar tu bent nutuoki, kur aš keliauju?

Patylėjau. Toks klausimas man nebuvo atėjęs į galvą.

– Ne, bet tai visai nesvarbu. Noriu būti tavo mokinys. Tu man pavyzdys.

– Ačiū, aš visada keliauju vienas ir man nereikia mokinių! Ir jau tikrai nesu niekam pavyzdys, ypač tau, – atkirto Šamsas. – Tad eik savo keliais. Bet jei ateityje ketini ieškotis mokytojo, malonėk prisiminti auksinę taisyklę: *Šiame pasaulyje daugiau netikrų pranašų ir netikrų mokytojų, negu žvaigždžių mums regimame pasaulyje. Nepainiok galios trokštančių savimylų su tikrais mokytojais. Tikras dvasios mokytojas niekada nesistengs atkreipti tavo dėmesio į save, nesitikės tavo visiško paklusnumo ar begalinio žavėjimosi; jis*

padės tau suvokti ir pamilti savo paties vidinę savastį. Tikrieji mokytojai perregimi kaip stiklas. Jie perleidžia per save Dievo šviesą.

– Prašau, leisk man pamėginti, – neatlyžau. – Visi garsieji keliautojai turėjo pagalbininkus, kokius nors pameistrius ar ką.

Šamsas mąsliai pasikrapštė smakrą, tarsi pripažindamas, kad sakau tiesą.

– Ar tau pakaks jėgų ištverti mano draugiją? – paklausė jis.

Aš pašokau ant kojų ir iš visos širdies sulinksėjau galva.

– Tikrai pakaks. Mano jėgos ateina iš vidaus.

– Tai gerai. Štai tau pirma užduotis: noriu, kad nueitum į artimiausią smuklę ir užsisakytum ąsotį vyno. Jį išgersi čia, turguje.

Žinoma, aš buvau pratęs šveisti grindis savo drabužiu, blizginti puodus ir keptuves iki žvilgesio tarsi Venecijos stiklo taures, kurias buvau matęs pas amatininką, seniai pabėgusį iš Konstantinopolio, kai miestą apiplėšė kryžininkai. Galėjau vienu prisėdimu susmulkinti šimtą svogūnų, lupti ir pjaustyti česnakų skilteles, taip ugdydamas dvasią. Bet gerti vyną vidury triukšmingo, pilno žmonių turgaus buvo ne mano jėgoms. Pažvelgiau į Šamsą siaubo kupinu žvilgsniu.

– Aš negaliu. Jei sužinos mano tėvas, jis man sulaužys kojas. Jis nusiuntė mane į dervišų buveinę, kad tapčiau geresnis musulmonas, o ne kad virsčiau pagonimi. Ką apie mane pamanys draugai ir šeima?

Jutau deginantį Šamso žvilgsnį ir suvirpėjau nuo jo kaip tą dieną, kai jis mane aptiko besiklausantį už durų.

– Matai, tu negali būti mano mokiniu, – įsitikinęs pareiškė jis. – Tu man per bailus. Tau labai rūpi, ką apie tave mano kiti. Bet žinai ką? Kadangi iš paskutiniųjų stengiesi pelnyti žmonių pritarimą, tu niekada neišvengsi jų kritikos, kad ir kaip stengtumeisi.

Supratau, kad galimybė sekti jam iš paskos slysta man iš rankų, ir suskubau apsiginti:

– Kaip galėjau žinoti, kad tu klausi rimtai? Islamas griežtai draudžia gerti vyną. Maniau, tu nori mane išmėginti.

– Bet tai reikštų apsimesti Dievu. Ne mūsų reikalas matuoti kitų pamaldumą ir apie jį spręsti, – atsakė Šamsas.

Apimtas nevilties apsidairiau aplink, nežinodamas, kaip suprasti jo žodžius; jutau, kad mano protą minko tarsi virtinių tešlą.

Šamsas kalbėjo toliau:

– Sakai, kad nori keliauti šiuo keliu, bet nenori dėl jo nieko aukoti. Pinigai, šlovė, prabanga ar kūno malonumai – žmogus pirmiausia turėtų atsikratyti to, kas jam gyvenime atrodo brangiausia.

Plekšnodamas per sprandą žirgui, Šamsas ištarė tokiu balsu, kad nebuvo kaip jam prieštarauti:

– Aš manau, kad tau reikia likti Bagdade su šeima. Susirask dorą pirklį ir pasisamdyk jo padėjėju. Nujaučiu, kad kada nors tu gali būti geras pirklys. Tik nebūk godus! O dabar, jei leisi, man jau reikia keliauti.

Tai taręs, jis paskutinį kartą atsisveikino su manimi, paragino žirgą ir šuoliais nulėkė tolyn, žirgo kanopomis atstumdamas pasaulį. Aš užskriejau ant savo žirgo ir sekiau jį iki pat Bagdado priemiesčio, bet mus skiriantis atstumas vis didėjo, ir galiausiai iš jo liko tik tamsus taškas tolumoje. Dar ilgai po to, kai šis taškas dingo už horizonto, jutau į mane įsmeigtą sunkų Šamso žvilgsnį.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 24-OJI

Būtina ir svarbiausia dienos dalis – pusryčiai. Tvirtai tuo tikėdama, Ela kiekvieną rytą – ir darbo, ir poilsio dienomis – atkakliai eidavo į virtuvę. Jos manymu, geri pusryčiai tinkamai nuteikia visai dienai. Moterų žurnaluose buvo skaičiusi, kad šeimos, kuriose įprasta kasdien drauge pusryčiauti, esančios darnesnės ir glaudesnės už šeimas, kurių nariai išlekia rytais pro duris pusalkaniai, kiekvienas atskirai nusičiupęs ką nors užkąsti. Tačiau, kad ir labai tikėdama šių tyrimų rezultatais, ji nė karto nebuvo patyrusi smagių ir malonių pusryčių, apie kuriuos rašė žurnaluose. Jos pusryčiai prilygo kelių galaktikų susidūrimui – kiekvienas šeimos narys šoko pagal savą melodiją. Kiekvienas mėgo valgyti ką nors kita, o tai iš esmės prieštaravo Elos supratimui apie bendrus pusryčius. Kaip galima išsaugoti vienybę prie stalo, kai vienas pusryčiautojas (Dženetė) knebena skrebutį su uogiene, kitas (Avi) kemša javainius su medumi, trečias (Deividas) kantriai laukia, kol gaus plaktos kiaušinienės, o ketvirtas (Orli) nevalgo visai nieko? Ir vis tiek pusryčiai labai svarbūs. Ela kiekvieną rytą juos ruošė, tvirtai pasiryžusi neleisti savo vaikams iš pat ryto prisikimšti pilvo saldainių ar kokio kitokio jovalo.

Bet šį rytą įėjusi į virtuvę Ela nepradėjo virti kavos, spausti apelsinų sulčių ar skrudinti duonos; pirmiausia ji atsisėdo prie stalo ir įsijungė nešiojamąjį kompiuterį. Prisijungė prie interneto

patikrinti, ar nėra Azizo laiškų. Didžiausiam jos džiaugsmui, laiškas buvo.

Brangioji Ela,

Aš taip džiaugiuosi, kad jūsų ir jūsų dukters santykiai pagerėjo. O aš vakar vos išaušus išvykau iš Momostenango kaimo. Keista, pabuvau ten vos kelias dienas, bet kai atėjo metas išvykti, pajutau, kad liūdžiu, beveik sielvartauju. Ar dar kada nors pamatysiu šį mažą Gvatemalos kaimelį? Nemanau.

Kas kartą, kai atsisveikinu su vieta, kuri man patinka, jaučiuosi paliekąs joje dalį savęs. Žinoma, nesvarbu, ar mes pasirenkame nenuilsdami keliauti kaip Markas Polas, ar nuo lopšio iki karsto gyventi toje pačioje vietoje, gyvenimas vis tiek yra gimimų ir mirčių virtinė. Akimirkos gimsta, akimirkos miršta. Kad iškiltų į šviesą nauji išgyvenimai, naujos patirtys, senosios turi mirti. Kaip manote?

Momostenange aš meditavau ir mėginau atspėti, kokios spalvos jūsų aura. Neilgai trukus man pasirodė trys spalvos: šiltas geltonis, neryški oranžinė ir santūri metalo atspalvio violetinė. Turiu nuojautą, kad tai jūsų spalvos. Man jos atrodo gražios – ir kartu, ir atskirai.

Paskutinė mano stotelė Gvatemaloje yra Chajulas – mažas miestelis su baltais tinkuotais namukais ir vaikais protingomis ne pagal amžių akimis. Kiekviename jo name įvairaus amžiaus moterys audžia pasakiškus raštuotus audeklus. Paprašiau vienos močiutės išrinkti audeklą ir pasakiau, kad jis skirtas poniai, gyvenančiai Nortamptone. Neilgai pagalvojusi, ji iš didžiulės krūvos ištraukė vieną audeklą. Prisiekiu Dievu, toje krūvoje buvo gal penkiasdešimt įvairiausių spalvų audeklų. Tačiau tas, kurį ji ištraukė, buvo tik trijų spalvų: geltonos, oranžinės, violetinės. Pamaniau, kad jums bus įdomu sužinoti apie šį sutapimą, jei šiame Dievo pasaulyje išvis yra tokių dalykų.

Ar jums niekada nepasirodė, kad šis mūsų susirašinėjimas gali būti neatsitiktinis?

Nuoširdžiausi linkėjimai,
Azizas

P. S. Jei norit, galiu jums audeklą atsiųsti paštu; arba palaukite, kol susitiksime išgerti kavos, ir aš jį įteiksiu pats.

Ela užsimerkė ir pamėgino įsivaizduoti savo auros spalvas, gaubiančias jos veidą. Įdomu, kad atmintyje iškilo ne suaugusios moters vaizdas, o vaikystės atsiminimas – iš tų laikų, kai jai buvo kokie septyneri.

Užplūdo prisiminimai, kurių daugelį ji manė seniai pamiršusi. Mama, stovinti su pistacijų spalvos ilga prijuoste, rankoje suspaudusi matavimo puodelį, veidas iš skausmo papilkėjęs kaip pelenai; ant sienų prikabinėta popierinių širdžių, ryškių ir blizgančių; ir tėvo kūnas, kabantis po lubomis, tarsi tėvas būtų norėjęs susilieti su kalėdinėmis puošmenomis, suteikti namui šventiškos nuotaikos. Ela prisiminė, kaip ji visą paauglystę kaltino motiną dėl tėvo savižudybės. Dar būdama jauna mergina Ela sau davė žodį, kad ištekėjusi visad stengsis padaryti savo vyrą laimingą ir neleis santuokai sužlugti, kaip atsitiko jos motinai. Stengdamasi, kad jos santuoka kuo labiau skirtųsi nuo motinos santuokos, ji neištekėjo už krikščionio, o pasirinko savo tikėjimo jaunuolį.

Tik prieš kelerius metus Ela liovėsi nekentusi pasenusios savo motinos, ir nors jų santykiai pastaruoju metu pasidarė geri, iš tiesų jai vis dar nejauku prisiminti praeitį.

– Mama! Alio, mama! Ku kū!

Ela išgirdo už nugaros kikenimą ir šnabždesius. Atsigręžusi pamatė į ją įsmeigtas keturias poras linksmų akių. Bent kartą Orli, Avi, Dženetė ir Deividas atėjo pusryčių visi kartu ir dabar sustoję žiūrėjo į ją tarsi į kokį egzotišką padarą. Iš jų išraiškų galėjai spręsti, kad stovi jau senokai, stengdamiesi atkreipti jos dėmesį.

– Visiems labas rytas, – nusišypsojo Ela.

– Kaip tu mūsų neišgirdai? – paklausė Orli, nuoširdžiai nustebusi.

– Atrodei taip įsigilinusi į kompiuterį, – ištarė Deividas, nežiūrėdamas į ją.

Ela akimis nusekė vyro žvilgsnį ir pamatė tiesiai prieš jį atskleistame kompiuterio ekrane blausiai švytintį elektroninį Azizo Z. Zaharos laišką. Mikliu judesiu ji uždarė nešiojamąjį kompiuterį nelaukdama, kol jis išsijungs.

– Man reikia labai daug perskaityti literatūros agentūrai, – pakėlusi akis pratarė Ela. – Ruošiau recenziją.

– Nieko panašaus! Tu skaitei elektroninį paštą, – rimtu veidu dalykiškai paprieštaravo Avi.

Kodėl paaugliai berniukai taip trokšta atskleisti visus žmonių trūkumus ir melagystes, pamanė sau Ela. Tačiau jai palengvėjo pamačius, kad kitiems ši tema neįdomi. Tiesą sakant, visi dabar žiūrėjo kitur, į virtuvės stalą.

Orli pirmoji atsisuko į Elą ir ištarė visų klausimą:

– Mama, kaip čia yra, kad tu šiandien mums neparuošei pusryčių?

Dabar ir Ela atsigręžė į virtuvės stalą ir pamatė tą patį, ką matė jie. Nebuvo matyti nei verdančios kavos, nei plaktos kiaušinienės ant viryklės, nei skrebučių su mėlynių uogiene. Ji kelis kartus linktelėjo galva, tarsi pritardama vidiniam balsui, kalbančiam neginčijamą tiesą.

Iš tiesų, pamanė ji, kaipgi aš pamiršau pusryčius?

ANTRA DALIS

Vanduo

Tai, kas skysta, kinta ir yra nenuspėjama

Rumis

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 15-OJI

Baugiai ryškus ir apskritas mėnulis atrodė panašus į danguje kabantį didžiulį perlą. Atsikėliau iš lovos ir pažvelgiau pro langą į mėnesienos užlietą kiemą. Tačiau net toks grožis nenuramino mano besidaužančios širdies ir drebančių rankų.

– *Efendi*, atrodai išblyškęs. Ar vėl sapnavai tą patį sapną? – sukuždėjo žmona. – Gal atnešti stiklinę vandens?

Liepiau jai nesijaudinti ir miegoti toliau. Ji niekuo negali padėti. Sapnai – mūsų likimo dalis, jie skleidžiasi taip, kaip panori Dievas. Be to, pamaniau, tikriausiai ne be priežasties štai jau keturiasdešimt naktų iš eilės sapnuoju tą patį sapną.

Sapnas kiekvieną kartą prasideda šiek tiek kitaip. O gal ir taip pat, bet kas vakarą įeinu į jį pro kitus vartus. Šį kartą regėjau save, skaitantį Koraną kilimais iškloto kambaryje, kuris man atrodė pažįstamas, bet iš tiesų nebuvo panašus į jokią mano lankytą vietą. Tiesiai priešais mane sėdėjo dervišas – aukštas, liesas, tiesus, skraiste prisidengęs veidą. Jis laikė žvakidę su penkiomis degančiomis žvakėmis, kurių šviesoje aš galėjau skaityti.

Neilgai trukus pakėliau galvą, norėdamas dervišui parodyti pastraipą, kurią skaičiau, ir tik tada apstulbęs supratau, kad tai, ką anksčiau palaikiau žvakide, iš tiesų yra jo dešinė ranka. Jis laikė prie manęs ištiesęs ranką, ir visi penki pirštai skaisčiai liepsnojo.

Apimtas panikos ėmiau dairytis vandens, bet niekur jo nebuvo. Nusiėmiau apsiaustą ir apsiaučiau juo dervišą, norėdamas

užgesinti liepsnas. Tačiau kai pakėliau apsiaustą, dervišas buvo dingęs – liko tik deganti žvakė.

Nuo šios vietos sapnas visada toks pat. Aš pradedu jo ieškoti po visus namus, apžiūrinėju kiekvieną užkaborį, kiekvieną kampelį. Paskui išbėgu į kiemą, kuriame tarsi ryškiai geltona jūra žydi rožės. Šaukiu, sukiodamasis į kairę ir į dešinę, bet dervišo niekur nematyti.

– Grįžk, mylimasis. Kur tu?

Galiausiai, tarsi vedamas pikta lemiančios nuojautos, prieinu prie šulinio ir pasilenkęs žvelgiu į tamsius apačioje urduliuojančius vandenis. Iš pradžių nieko nematyti, bet neilgai trukus mėnulio pilnatis viską nužeria spindulinga šviesa, ir kieme tampa stebėtinai šviesu. Tik tada pamatau, kad į mane iš šulinio dugno žiūri neprilygstamo sielvarto kupinos juodos akys.

– Jį nužudė! – kažkas sušunka. Gal tai aš. Gal taip skambėtų mano balsas, pakirstas nepakeliamo skausmo.

Aš šaukiu, šaukiu, kol žmona tvirtai apglėbia mane, prispaudžia prie krūtinės ir tyliai paklausia: „*Efendi*, ar tu ir vėl sapnavai tą patį sapną?“

Kera vėl užmigo, o aš patyliukais išėjau į kiemą. Tą akimirką atrodė, kad sapnas dar tebėra su manimi, gyvas ir baugus. Nakties tyloje išvydus šulinį nugara nubėgo pagaugai, bet negalėjau neatsisėsti prie jo, klausydamasis nakties vėjelio, tyliai šlamančio medžių lapuose.

Tokiomis akimirkomis jusdavau, kaip mane staiga užlieja liūdesio banga, nors pats negalėjau suprasti, kodėl. Mano gyvenimas ramus ir gausus gėrybių, esu palaimintas turėdamas tris dalykus, kuriuos labiausiai branginu: žinias, dorą ir gebėjimą padėti kitiems atrasti Dievą.

Dabar, būdamas trisdešimt aštuonerių, esu iš Dievo gavęs daugiau, negu kada nors būčiau drįsęs prašyti. Mokiausi būti

pamokslininku ir teisininku, esu įvesdintas į dieviškosios intuicijos mokslą – pažinimą, kurio įvairius lygius išmano pranašai, šventieji ir mokslo vyrai. Vadovaujamas savo amžiną atilsį tėvo, ugdomas geriausių mūsų laikų mokytojų, aš sunkiu darbu siekiau gilinti savo žinias ir suvokimą, tikėdamas, jog tai Dievo man skirtoji pareiga.

Senasis mano mokytojas Sejidas Burhanedinas mėgo sakyti, kad aš esu Dievo numylėtinis, nes man suteikta garbinga užduotis skleisti Jo žinią žmonėms ir padėti jiems skirti gera nuo blogo.

Jau daug metų aš dėstau medresėje, diskutuoju apie teologiją su kitais šariato žinovais, mokau studentus, nagrinėju įstatymus ir *hadiths*, o kiekvieną penktadienį sakau pamokslus didžiausioje miesto mečetėje. Seniai nebesuskaičiuoju studentų, kuriems esu vadovavęs. Man malonu girdėti, kai žmonės giria mano gebėjimą sakyti pamokslus, kai pasakoja, kaip mano žodžiai pakeitė jų gyvenimą tą akimirką, kai jiems labiausiai reikėjo patarimo.

Esu palaimintas, nes turiu mylinčią šeimą, gerų draugų ir ištikimų mokinių. Niekada gyvenime man nėra tekę alkti ar kęsti nepriteklių, nors pirmosios žmonos mirtis vos manęs nesugniuždė. Maniau, kad daugiau niekada nebevesiu, bet vedžiau ir Keros dėka vėl patyriau meilę bei džiaugsmą. Abu mano sūnūs jau suaugę, nors niekaip negaliu atsistebėti, kokie skirtingi jie abu pasidarė. Tarsi dvi sėklos, pasodintos į tą pačią dirvą, gavusios tos pačios saulės šviesą ir laistytos tuo pačiu vandeniu, išaugusios pražystų visiškai skirtingais žiedais. Aš jais didžiuojuosi, didžiuojuosi ir mūsų įdukra, turinčia nepaprastų gebėjimų. Aš laimingas, patenkintas žmogus ir asmeniniame gyvenime, ir bendruomenėje.

Tai kodėl juntu viduje šią tuštumą, kodėl kiekvieną dieną ji darosi vis platesnė ir gilesnė? Ji graužia mano sielą tarsi liga, lydi mane visur, kur tik eičiau, tyli kaip pelė ir tokia pat nepasotinama.

Šamsas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Būtinai sustoju kiekvieną kartą prieš įeidamas pro nepažįstamo miesto vartus – trumpai, vieną minutę pasveikinu jo gyvuosius ir mirusiuosius, tai, kas jame regima, ir tai, kas paslėpta. Dar niekada gyvenime nesu atvykęs į naują vietą, pirmiausia negavęs jos šventųjų palaiminimo. Man visai tas pats, ar ši vieta priklauso musulmonams, ar krikščionims, ar žydams. Tikiu, kad šventiesiems nerūpi tokios smulkmeniškos pavadinimų perskyros. Šventasis priklauso visai žmonijai.

Tad pirmą kartą pamatęs Koniją iš tolo, pasielgiau kaip visada. Bet tuojau pat nutiko labai neįprastas dalykas. Šventieji, užuot atsakę į mano pasveikinimą ir palaiminę mane, kaip visada elgdavosi, išliko tylūs kaip suskilę antkapių akmenys. Aš dar kartą juos pasveikinau, dar garsiau ir tvirčiau, jei kartais jie būtų neišgirdę. Bet ir vėl – tyla. Supratau, kad šventieji mane kuo puikiausiai girdi. Tiesiog nenori suteikti palaiminimo.

– Pasakykite, kas negerai? – paklausiau vėjo, kad šis išnešiotų mano klausimą toli, visiems šventiesiems.

Neilgai trukus vėjas grįžo, nešdamas atsakymą.

– Derviše, šiame mieste rasi tik du kraštutinumus, o viduryje – ničnieko. Gryną meilę arba gryną neapykantą. Mes tave įspėjame. Įeik, bet žinok, tau gresia pavojus.

– Tada nerimauti nėra ko, – atsakiau. – Jei tik galėsiu atrasti čia gryną, tyrą meilę, daugiau nieko neprašysiu.

Tai išgirdę, Konijos šventieji palaimino mane. Bet aš nenorėjau iš karto eiti į miestą. Atsisėdau po ąžuolu, ir kol mano žirgas rupšnojo aplink augančią retą žolę, žvelgiau į tolumoje dunksantį miestą. Konijos minaretai blizgėjo saulėkaitoje tarsi stiklo šukės. Kartais išgirsdavau lojant šunis, bliaunant asilus, juokiantis vaikus; iš visų plaučių rėkavo prekiautojai – paprasti, kasdieniai gyvybe pulsuojančio miesto garsai. Kažin, pamaniau, kokius džiaugsmus ir sielvartus dabar išgyvena žmonės už jo uždarų durų ir pinučiais pridengtų langų? Pratęs prie klajoklio gyvenimo, aš visad nejaukiai jausdavausi, apsistojęs mieste, bet prisiminiau dar vieną pagrindinę taisyklę: *Stenkis nesipriešinti tave ištinkančioms permainoms. Leiskis būti gyvenamas tavimi tekančio gyvenimo. Ir nesijaudink, kad tavasis gyvenimas verčiasi aukštyn kojomis. Iš kur žinai, gal ta jo pusė, kuri dabar atsiverčia, bus geresnė už buvusią?*

Iš svajų mane pažadino draugiškas šūksnis:

– *Selamun aleykum*, derviše!

Atsigręžęs pamačiau tamsiaodį, kresną valstietį nukarusiais ūsais. Jis važiavo važiu, kurį traukė toks liesas jautis, kad rodėsi, jog vargšas galvijas netrukus išleis paskutinį kvapą.

– *Aleykum selam*, telaimina tave Dievas! – atsiliepiau aš.

– Ko čia vienas sėdi? Jei pavargai joti tuo savo arkliu, galiu tave pavėžėti.

Nusišypsojau.

– Ačiū, bet aš pėsčias galiu eiti greičiau, negu tavo jautis.

– Neniekink mano jaučio, – atsakė valstietis, regimai įsižeidęs. – Gal jis senas ir nusilpęs, bet vis tiek tai geriausias mano draugas.

Sugėdintas šių žodžių, aš pašokau nuo žemės ir nusilenkiau valstiečiui. Kaip galiu aš, smulki milžiniškos Dievo kūrinijos dalelė, niekinti kitą jos dalį – nesvarbu, ar tai žmogus, ar gyvulys?

– Aš atsiprašau tavęs ir tavo jaučio, – tariau. – Meldžiu man atleisti.

Valstiečio veidu nuslydo nepatiklumo šešėlis. Jis pastovėjo, nieko neatsakydamas, svarstydamas, ar aš iš jo nesišaipau.

– Niekas taip nesielgia, – galiausiai tarė, šiltai man nusišypsojęs.

– Nori pasakyti – neatsiprašo tavo jaučio?

– Na, to irgi. Bet aš norėjau pasakyti, kad niekas neatsiprašinėja manęs. Dažniausiai būna atvirkščiai. Tai aš nuolatos visų atsiprašinėju. Net tų, kurie man daro bloga – jų aš irgi atsiprašau.

Tai išgirdęs susijaudinau.

– Koranas mus moko, kad kiekvienas iš mūsų buvo nuliedintas pačios geriausios formos. Tai viena iš taisyklių, – tyliai pridūriau aš.

– Kokių taisyklių? – paklausė jis.

– *Dievas stengiasi užbaigti tave kaip kūrinį – ir viduje, ir išorėje. Jis užsiima tik tavimi. Kiekvienas žmogus – tai nebaigtas kūrinys, kuris pamažu, bet neišvengiamai artėja prie tobulybės. Kiekvienas iš mūsų esame nebaigti meno kūriniai, laukiantys ir siekiantys užbaigimo. Dievas su kiekvienu iš mūsų dirba atskirai, nes žmonija – tai subtilus kaligrafijos menas, ir kiekvienas taškelis vienodai svarbus bendram vaizdui.*

– Ar tu irgi atvykai pasiklausyti pamokslo? – vėl susidomėjęs paklausė valstietis. – Atrodo, žmonių bus tiršta. Jis nepaprastas žmogus.

Mano širdis suspurdėjo, nes supratau, apie ką jis kalba.

– Sakyk, kuo ypatingi Rumio pamokslai?

Valstietis nutilo ir užsižiūrėjo į beribį horizontą. Jo mintys, atrodo, klaidžiojo visur ir niekur.

Galiausiai tarė:

– Aš atvykau iš kaimo, kuris neišvengė vargų. Iš pradžių badas, paskui mongolai. Jie sudegino ir apiplėšė visus kaimus, pro kuriuos jojo. Bet tai, ką padarė dideliuose miestuose, buvo dar blogiau. Jie užėmė Erzurumą, Sivą ir Kaiserį, iššudė visus vyrus ir pasiėmė visas moteris. Aš pats nesu praradęs nei mylimo žmogaus, nei namų. Bet šį tą vis dėlto praradau. Praradau džiaugsmą.

– O kodėl tu kalbi apie Rumį? – paklausiau.

Vėl nukreipęs žvilgsnį į savo jautį, valstietis monotoniškai sumurmėjo:

– Visi sako, kad jei pasiklausysi Rumio pamokslo, liūdesys praeis.

Asmeniškai man neatrodo, kad liūdesys kuo nors blogas. Priešingai – veidmainystė daro žmones laimingus, tiesa juos liūdina. Bet valstiečiui to nesakiau. Pasiūliau:

– Kaip manai, gal keliaukime kartu į Koniją, tu man dar papasakosi apie Rumį?

Pririšau žirgo vadžias prie valstiečio važio ir atsisėdau greta, džiaugdamasis, kad jautis ramiai susitaikė su nauja našta. Jis ir toliau ėjo tuo pačiu nepakeliamai lėtu žingsniu. Valstietis pavaišino mane duona ir ožkos sūriu. Valgydami kalbėjomės. Taip, saulei plieskiant tamsiai mėlyname danguje, atidžiai stebimas miesto šventųjų, aš įvažiavau į Koniją.

– Laikykis, drauge, – palinkėjau, iššokdamas iš važio ir atrišdamas žirgo vadžias.

– Būtinai ateik į pamokslą! – nekantraudamas šūktelėjo valstietis.

Aš linktelėjau ir pamojau atsisveikindamas.

– *Inshallah*.

Labai troškau paklausyti pamokslo ir nekantravau pamatyti Rumį, bet pirmiausia norėjau pasivaikščioti po miestą ir sužinoti, ką jo gyventojai mano apie didįjį pamokslininką. Pirmiausia norėjau pamatyti jį svetimų žmonių – piktų ir geraširdžių, mylinčių ir nemylinčių – akimis.

Elgeta Hasanas

Konija, 1244 metų spalio 17-oji

Baisias šios skaistyklos kančias, norite – tikėkite, norite – ne, žmonės vadina „šventomis“. Aš raupsuotasis, įstrigęs limbe. Manęs priimti nenori nei gyvieji, nei mirusieji. Motinos rodo į mane gatvėse, drausmindamos išdykaujančius mažylius, o vaikai mėto į mane akmenis. Amatininkai veja mane nuo savo krautuvėlių, nenorėdami užsikrėsti nelaimėmis, kurios mane visur persekioja, o nėščios moterys, vos mane išvydusios, skubiai nusuka akis, baimindamosi, kad kūdikis negimtų nesveikas. Nė vienas iš šių žmonių, taip besistengiančių manęs išvengti, nesupranta, kad aš jų išvengti noriu dar labiau.

Pirmiausia persimaino oda – sustorėja, patamsėja. Ant pečių, kelių, alkūnių, veido atsiranda įvairaus dydžio tamsūs lopai, supuvusių kiaušinių spalvos. Tuo metu labai dažnai odą skauda, gelia, degina, bet vėliau skausmas nunyksta arba kūnas prie jo pripranta. Paskui lopai ima plėstis ir tinti, virsta bjauriais gumbais. Rankos darosi panašios į paukščio nagus, veidas taip deformuojasi, kad tampa nebeatpažįstamas. Dabar, jau priartėjęs prie paskutinio etapo, aš nebegaliu užsimerkti. Ašaros ir seilės teka nevaldomos. Nukrito šeši nagai nuo rankų pirštų, dar vienas vos laikosi. Keista, plaukai išliko. Tikriausiai tai reiškia, kad man pasisekė.

Girdėjau, kad Europoje raupsuotuosius laiko už miesto sienų. Čia mums leidžia gyventi mieste, bet privalome nešiotis varpelį ir įspėti kitus apie tai, kad artinamės. Dar mums leidžia elgetauti, ir

tai labai gerai, nes kitaip tikriausiai mirtume badu. Elgetavimas – vienas iš dviejų būdų išgyventi. Antrasis – malda. Ne dėl to, kad Dievas ypač globotų raupsuotuosius, bet dėl to, kad žmonės kažkodėl taip mano. Todėl miestelėnai, nors mus ir niekina, podraug keistai gerbia. Samdo mus pasimelsti už ligonius, luošius, senelius. Gerai mus maitina ir sumoka, tikėdamiesi išspausti iš mūsų burnų keletą papildomų maldelių. Gatvėse su raupsuotaisiais elgiasi blogiau negu su šunimis, bet ten, kur viešpatauja mirtis ir neviltis, mes esame sultonai.

Kai mane pasamdo melstis, aš nulenkiu galvą ir neaiškiai burbu arabiškus žodžius, apsimesdamas, kad esu paskendęs maldoje. Tegaliu tik apsimetinėti, nes nemanau, kad Dievas mane girdi. Neturiu jokios priežasties taip manyti.

Elgetauti ne taip pelninga, bet man tai daug lengviau negu melstis. Aš bent jau nieko neapgaudinėju. Geriausia elgetauti penktadieniais, išskyrus ramadaną; tada gana pelningas būna visas mėnuo. Paskutinė ramadano diena – pats geriausias laikas pasipelnyti. Tą dieną net beviltiškiausi šykštuoliai dalija išmaldą, trokšdami atpirkti visas savo nuodėmes, buvusias ir esamas. Vieną dieną metuose žmonės nenusigręžia nuo elgetų. Priešingai – patys jų ieško, ir kuo elgeta labiau suvargęs, tuo geriau. Jų troškimas parodyti savo dosnumą ir artimo meilę toks stiprus, kad jie ne tik varžosi vieni su kitais, kas duos daugiau išmaldos, bet tą dieną beveik myli mus.

Šiandien irgi gali būti pelninga diena, nes Rumis sako savo penktadieninį pamokslą. Mečetė jau dabar prisigrūdusi žmonių. Tie, kuriems nepavyko susirasti vietos viduje, rikiuojasi kieme. Tokia popietė – puikiausia proga prekiautojams ir kišenvagiams. Jie, kaip ir aš, jau čia, pasklidę minioje.

Atsisėdu tiesiai priešais įėjimą į mečetę, nugara atsirėmęs į klevą. Ore justi drėgnas lietaus kvapas, sumišęs su silpnu saldžiu aromatu, atsklindančiu nuo tolumoje augančių sodų. Pastatau priešais savo dubenėlį. Kitaip negu kitiems mano amato broliams, man niekada netenka tiesiogiai prašyti išmaldos. Raupsuotajam

nėra prasmės vaitoti ir maldauti, kurti istorijų apie tai, koks nelaimingas jo gyvenimas ar kokia silpna sveikata. Parodau žmonėms savo veidą – tai veikia geriau už tūkstančius žodžių. Tad aš tiesiog atsidengiau veidą ir atsilošiau.

Per valandą į mano dubenėlį skimbtelėjo kelios monetos. Visos – variokai. Aš troškau auksino su iškaltais saulės, liūto ir pusmėnulio simboliais. Nuo tų laikų, kai velionis Aladinas Keikubadas atšaukė griežtas monetų kaldinimo taisykles, galiojančiomis paskelbtos visos monetos – kaldintos Alepo bėjų, Kairo valdovų Fatimidų ir Bagdado kalifo, jau nekalbant apie itališkus florinus. Konijos valdovai priima jas visas, miesto elgetos irgi.

Drauge su monetomis man į skreitą įkrito keli sausi lapai. Klevas buvo bebaigiąs nusimesti raudonus ir auksinius lapus, ir papūtus stipresniam vėjui keletas jų įkliuvo į mano dubenėlį, tarsi medis man būtų davęs išmaldą. Staiga suvokiau, kad mudu su šiuo klevu šis tas sieja. Medis, rudenį metantis lapus, primena raupsuotąjį, kuris, pasiekęs paskutinę ligos stadiją, netenka rankų ir kojų.

Aš buvau nuogas medis. Mano oda, mano vidaus organai, mano veidas baigia suirti. Kiekvieną dieną netenku dar kurios nors kūno dalies. Bet man, kitaip negu klevui, nebus pavasario, kai vėl sužaliuosiu. Tai, ką praradau, praradau amžiams. Kai žmonės žiūri į mane, jie mato ne tai, kas aš esu, o tai, ko man trūksta. Monetas į mano dubenėlį deda stebėtinai greitai, stengdamiesi nesusitikti akimis su manimi, tarsi mano žvilgsnis galėtų užkrėsti. Jų akyse aš baisesnis už vagį ar žmogžudį. Kad ir kaip jie nekęstų anų nusikaltėlių, vis dėlto nesielgia su jais taip, tarsi šie būtų nematomi. Tačiau, žiūrėdami į mane, mato vienintelį dalyką – mirtį, žvelgiančią jiems tiesiai į veidą. Štai kuo aš juos gąsdinu – jie mato, kad mirtis gali būti taip arti ir tokia šlykšti.

Staiga tolėliau kilo nemenka sumaištis. Išgirdau kažkieno šūksmą:

– Jis ateina! Jis ateina!

Tikrai, pasirodė Rumis; jis jojo ant balto tarsi pienas žirgo,

vilkėjo puošnų gintaro spalvos durtinį, siuvinėtą aukso lapais ir mažyčiais perlais, tiesus ir išdidus, išmintingas ir kilnus, o iš paskos sekė gerbėjų minia. Jis spinduliavo žavesį ir pasitikėjimą savimi, atrodė panašesnis ne į mokslininką, o į valdovą – vėjo, ugnies, vandens ir žemės sultoną. Net jo žirgas žengė tiesiai ir tvirtai, tarsi suvokdamas, kokį didį žmogų neša.

Įsidėjau į kišenę monetas iš dubenėlio, apsivyniojau galvą, palikdamas atvirą pusę veido, ir įėjau į mečetę. Viduje buvo tiek žmonių, kad beveik negalėjai kvėpuoti, jau nekalbant apie tai, kad susirastum vietą atsisėsti. Bet vienintelis privalumas būti raupsuotuoju yra tas, kad net labiausiai žmonių prisigrūdusioje vietoje aš visada randu kur atsisėsti, nes niekas nenori sėdėti greta manęs.

– Broliai, – kreipėsi Rumis, jo balsas pakilo į aukštybes ir nusileido žemėn. – Pasaulio didybė verčia mus jaustis menkais, net nepastebimais. Kai kurie iš jūsų tikriausiai klausiate: „Kokią prasmę aš, toks ribotas padaras, galiu turėti Dievui?“ Tikiu, kad šis klausimas ne kartą yra kilęs daugeliui iš jūsų. Šios dienos pamoksle norėčiau pateikti kelis konkrečius atsakymus į jį.

Du Rumio sūnūs sėdėjo pirmoje eilėje – išvaizdusis, sultonas Valadas, kuris, kaip sakė žmonės, labai panašus į velionę motiną, ir jaunasis Aladinas, gyvybės kupinu veidu, bet keistai lakstančiomis akimis. Aiškiai mačiau, kad abu didžiuojasi tėvu.

– Adomo vaikams suteikta garbė gauti tiek daug žinių, kad jų neatlaikytų nei kalnai, nei dangūs, – toliau kalbėjo Rumis. – Todėl Korane sakoma: *Iš tiesų Mes siūlėme pasitikėjimą dangui ir žemei, bet jie atsisakė, nes bijojo. Tik žmogus jį prisiėmė.* Žmogus, kuriam suteikta tokia garbė, neturėtų elgtis menkiau, negu norėjo Dievas.

Keistai tardamas balsius, kaip daro mokyti žmonės, Rumis kalbėjo apie Dievą, tikindamas mus, kad Jis ne sėdi toli ant aukšto sosto, bet yra labai arti kiekvieno iš mūsų. Dar labiau mus prie Dievo priartina, pasakė jis, ne kas kita, kaip kančios.

– Jūsų delnai nuolatos atsigniaužia ir susigniaužia. Jei taip nedarytų, jūsų būtumėte paralyžiuoti. Kiekviename iš šių judesių prasmingai dalyvaujate jūs patys. Abu šie judesiai taip pat puikiai suderinti ir pusiausviri, kaip paukščio sparnų mostai.

Iš pradžių man patiko tai, ką jis kalbėjo. Mano širdis šilo pagalvojus apie džiaugsmą ir sielvartą, surištus vieną su kitu kaip paukščio sparnai. Tačiau beveik iš karto pajutau, kaip gerklėje kyla apmaudo gniutulas. Ką Rumis išmano apie kančią? Jis garsaus žmogaus sūnus, kilęs iš turtingos, žinomos giminės, gyvenimas jam visad buvo palankus. Žinojau, kad jis neteko pirmosios žmonos, bet netikėjau, kad yra kada nors patyręs tikrų nelaimių. Gimęs su sidabro šaukštu burnoje, augintas aukščiausiuose sluoksniuose, auklėtas ir mokytas geriausių mokytojų, visada mylimas, lepinamas, apsuptas žavėjimosi – kaip jis drįsta sakyti pamokslą apie kančią?

Nuliūdusia širdimi suvokiau, kad nėra Rumiui didesnės priešybės už mane. Kodėl Dievas toks neteisingas? Man Jis davė skurdą, ligą ir nelaimes. Rumiui – turtus, sėkmę ir išmintį. Turėdamas tokią nepriekaištingą reputaciją ir mokėdamas taip karališkai elgtis jis beveik nepriklauso šiam pasauliui, bent jau ne šiam miestui. Man tekdavo dengtis veidą, jei nenorėjau, kad žmonės manimi baisėtųsi, o jis švytėjo prieš visus tarsi retas brangakmenis. Pasvarsčiau, kažin, kaip jam eitųsi, jei jis atsidurtų mano vietoje? Ar jam kada nors atėjo į galvą, kad net toks tobulas, toks privilegijuotas žmogus gali vieną gražią dieną paslysti ir nupulti? Ar jis niekada nepagalvojo, ką reiškia būti atstumtuoju – bent vieną dieną? Ar jis tebebūtų didysis Rumis, jei būtų gavęs tokį gyvenimą, koks teko man?

Sulig kiekvienu nauju klausimu mano pagieža stiprėjo, kol galiausiai nušlavė bet kokį susižavėjimą, kurį anksčiau jam jutau. Suirzęs ir kupinas kartėlio atsistojau ir pro žmones prasibroviau laukan. Keli susirinkusieji permetė mane nustebusiais žvilgsniais, nesuprasdami, kodėl išeinu iš pamokslo, kurį troško išgirsti tokia daugybė žmonių.

Šamsas

Konija, 1244 metų spalio 17-oji

Beklaidžiodamas po miesto centrą, iki kurio mane pavežė gerasis valstietis, radau vietą apsistoti sau ir savo žirgui. „Cukraus pirklių užeiga“ man kuo puikiausiai tiko. Iš keturių man parodytų kambarių pasirinkau tą, kuriame buvo mažiausiai daiktų: čiužinys su papelijusia antklode, beveik nusibaigusi aliejinė lempa, saulėje džiovinta plyta, kurią galėjau pasidėti po galva vietoj pagalvės, ir geras miesto vaizdas iki pat jį supančių kalnų papėdės.

Įsikūręs leidausi klaidžioti gatvėmis, stulbdamas nuo ore sklandančios religijų, papročių ir kalbų įvairovės. Mano kelyje pasitaikė čigonų muzikantų, arabų keliautojų, krikščionių piligrimų, žydų pirklių, budistų dvasininkų, frankų trubadūrų, persų menininkų, kinų akrobatų, indų gyvačių kerėtojų, magų zoroastininkų ir graikų filosofų. Vergų turguje mačiau sugulovių pieno baltumo oda ir stambių tamsiaodžių eunuchų, regėjusių tokių žvėriškumų, kad visiems laikams prarado gebėjimą kalbėti. Turguje sutikau keliaujančių barzdaskučių, nešinų įrankiais kraujui nuleisti, lemties spėjikų su krištolo rutuliais ir burtininkų, ryjančių ugnį. Čia buvo piligrimų, keliaujančių į Jeruzalę, ir klajoklių, kurie, kaip spėjau, buvo iš pastarųjų kryžiaus žygių pabėgę kareiviai. Girdėjau žmones kalbant venecijiečių, frankų, saksų, graikų, persų, turkų, kurdų, armėnų, hebrajų kalbomis ir dar keletu tarmių, kurių net nesugebėjau atpažinti. Visi šie

žmonės, nors atrodė be galo skirtingi, iš tiesų rodėsi nebaigti – kaip nebaigti darbai; kiekvienas iš jų – nebaigtas šedevras.

Miestas priminė Babelio bokštą. Viskas čia be paliovos judėjo, trūkinėjo, kilo į šviesą, darėsi regima, klestėjo, tirpo, iro ir galiausiai mirdavo. Apsuptas šio chaoso aš stovėjau, kupinas ramybės ir neįveikiamos tylos, visiškai abejingas aplink urduliuojančiam pasauliui ir sykiu jusdamas deginančią meilę visiems jame besigrumiantiems, kenčiantiems žmonėms. Stebėdamas aplinkui vaikščiojančius žmones, prisiminiau dar vieną auksinę taisyklę: *Lengva mylėti tobulą Dievą, nes jis neturi ydų ir yra neklystantis. Daug sunkiau mylėti žmones su visais jų netobulumais ir trūkumais. Atmink – pažinti galima tik tai, ką įstengi pamilti. Be meilės nėra išminties. Jei neišmoksime mylėti Dievo kūrinijos, negalėsime nei tikrai mylėti, nei tikrai pažinti Dievo.*

Klaidžiojau siauromis gatvelėmis, kur mažytėse, apytamsėse savo krautuvėlėse triūsė seni ir jauni amatininkai. Visur, kur tik eidavau, nugirsdavau miestelėnus kalbant apie Rumį. Kažin, pamaniau, kaip jaučiasi toks populiarus žmogus? Kaip tai veikia jo ego? Mintyse spręsdamas šiuos klausimus, nuklydau į priešingą pusę nuo mečetės, kurioje Rumis sakė pamokslą. Pamažu aplinka ėmė keistis. Man einant šiaurės kryptimi, namai darėsi vis labiau suklypę, sodų tvoros apirusios, vaikai triukšmingesni ir labiau išdykę. Pasikeitė ir kvapai – darėsi sunkesni, aitriau buvo justi česnakas ir prieskoniai. Galiausiai įžengiau į gatvę, kurioje orą persmelkė trys kvapai: prakaito, kvepalų ir geismo. Priėjau ydingąją miesto dalį.

Stačios akmenimis grįstos gatvelės viršuje stovėjo palaikis namas, kurio sienas rėmė bambuko kolonos, stogas dengtas išdžiūvusia žole. Priešais namą sėdėjo ir šnekučiavosi grupelė moterų. Pamačiusios ateinant mane, jos smalsiai sužiuro ir atrodė, jog šis vaizdas jas linksmina. Už jų žydėjo rožynas – visų įmanomų spalvų ir rūšių rožės skleidė neįsivaizduojamą, stulbinamą kvapą. Įdomu, kas jas prižiūri, pamaniau.

Atsakymo į šį klausimą nereikėjo ilgai laukti. Vos aš priėjau rožyną, atsilapojo namo durys ir į lauką išlėkė moteris. Ji buvo aukšta, plataus veido, nudribusiais skruostais ir neapsakomai stora. Kai prisimerkdavo – kaip dabar – riebalų raukšlės visai paslėpdavo akis. Ji turėjo plonus tamsius ūsus ir vešlias žandenas. Ne iš karto supratau, kad tai ir vyras, ir moteris.

– Ko tau čia reikia? – įtariai paklausė hermafroditė. Jos veidas nuolat keitėsi: čia jis atrodė kaip moters, čia ir vėl, užplūdus kitai bangai, virsdavo vyro veidu.

Aš prisistačiau ir paklausiau jos vardo, bet ji nekreipė dėmesio į mano klausimą.

– Čia tau ne vieta, – pareiškė, mosuodama ranka, tarsi aš būčiau musė, kurią ji norėtų nuvyti.

– Kodėl?

– Gal nematai, kad čia viešnamis? Argi jūs, dervišai, nesate davę įžadų susilaikyti nuo geidulių? Žmonės mano, kad aš čia skęstu nuodėmėje, bet aš duodu išmaldą ir uždarau savo įstaigą per ramadaną. O dabar ketinu išgelbėti tave. Pasitrauk nuo mūsų šalin. Čia bjauriausia miesto vieta, grynas purvas.

– Purvas būna viduje, ne išorėje, – paprieštaravau. – Taip skelbia taisyklė.

– Ką čia kalbi? – gergždžiančiu balsu paklausė ji.

– Tai viena iš keturiasdešimties taisyklių, – pamėginau paaiškinti. – *Tikrasis purvas slypi viduje. Visa kita lengva nusiplauti. Yra nešvaros, kurios nenuplausi tyru vandeniu: tai neapykantos ir dviveidiškumo dėmės, teršiančios sielą. Kūną galima išvalyti susilaikymu ir pasninku, bet širdį apvalys tik meilė.*

Hermafroditė nenorėjo manęs nė girdėti.

– Jūs, dervišai, visi išprotėję. Pas mane ateina įvairiausių klientų. Bet dervišas? Tai jau ne, nebent kai varlėms išaugs barzdos! Jei leisiu tau čia pasilikti, Dievas sugriaus mano namus iki pamatų ir prakeiks mus, kad sugundėme tikėjimo žmogų.

Neištvėriau nesusijuokęs.

– Kur tu prisirinkai tokių juokingų minčių? Nejau manai, kad Dievas – tai piktas, irzlus patriarchas, stebintis mus iš dangaus ir pasiruošęs pasiųsti mums akmenų ir varlių lietų, vos tik mes nusižengsime?

Šeimininkė timptelėjo savo plonų ūsų galiukus ir nužvelgė mane irzliai, beveik piktai.

– Nesijaudink, aš atėjau ne į tavo viešnamį, – nuraminau ją. – Tik gėrėjausi tavo rožių sodu.

– A, šitas, – hermafroditė niekinamai gūžtelėjo pečiais, – jį išaugino viena iš mano merginų, Dykumos Rožė.

Tai pasakiusi, šeimininkė rankos mostu parodė jauną moterį, sėdinčią tarp kitų paleistuvių. Švelni smakro linija, švytinti tarsi perlas oda, tamsios, nerimo aptemdytos migdolinės akys. Ji buvo tokia graži, kad širdį vėrė. Pažvelgęs į ją pajutau, jog tai būtybė, patirianti didžiulį persimainymą.

Prakalbau tyliau, beveik pašnibždomis, kad mane išgirstų tik šeimininkė.

– Ši mergina – gera mergina. Vieną dieną ji leisis į dvasios kelionę ieškoti Dievo. Ir visiems laikams paliks šią vietą. Kai ta diena išauš, nesistenk jos sulaikyti.

Hermafroditė apstulbusi pažvelgė į mane, paskui pratrūko:

– Ką, po perkūnais, čia paistai? Niekas man nenurodinės, kaip turiu elgtis su savo merginomis! Geriau nešdinkis. Jei ne, pašauksiu Šakalo Galvą!

– Kas jis toks? – paklausiau.

– Tikėk manim, geriau tau to nesužinoti, – atsakė hermafroditė ir pabrėždama savo žodžius pagrasė man pirštu.

Išgirdęs šio nepažįstamo žmogaus vardą, pajutau silpną drebulį, bet nutariau nekreipti į jį dėmesio.

– Gerai, aš einu, – tariau. – Bet dar grįšiu, todėl nenustebk, kai vėl mane pamatysi. Aš nesu iš tų pamaldžiųjų, kurie visą gyvenimą leidžia susirietę ant maldų kilimėlio, užvėrę akis ir širdis visam pasauliui. Jie skaito Korane tik tai, kas matyti paviršiuje.

Bet aš skaitau Koraną sprogstančiuose gėlių pumpuruose ir migruojančiuose paukščiuose. Skaitau Kvėpuojantį Koraną, kuris paslėptas žmonėse.

– Nori pasakyti, kad tu skaitai žmones? – Šeimininkė dirbtinai nusijuokė. – Kokius čia niekus šneki?

– Kiekvienas žmogus yra atversta knyga, kiekvienas iš mūsų – vaikščiojantis Koranas. Kiekvieno žmogaus širdyje – nesvarbu, ar tai prostitutė, ar šventasis – įrėžtas Dievo ieškojimas. Nuo pat mūsų gimties akimirkos mumyse egzistuoja meilė ir laukia, kol bus atrasta. Apie tai ir kalbama visose keturiasdešimtyje taisyklių: *Visas pasaulis slypi viename žmoguje – tavyje. Viskas, ką regi aplink save, net ir tai, kas tau nepatinka, net ir žmonės, kuriais bjauriesi ar kuriuos niekini, šiek tiek egzistuoja ir tavyje. Todėl neieškok Šėtono kitur, tik savyje. Velnias nėra nepaprasta jėga, puolanti tave iš išorės. Jis yra paprasta jėga, glūdinti tavyje. Jei iki galo pažinsi save, jei atvirai ir nedvejodamas žvelgsi į savo tamsiąją ir šviesiąją puses, pasieksi aukščiausią sąmonės lygį. Žmogus, kuris pažįsta save, pažįsta Dievą.*

Hermafroditė, sukryžiavusi rankas ant krūtinės, palinko į priekį ir grėsmingai prisimerkė.

– Dervišas sako pamokslus paleistuvėms! – suurzgė ji. – Aš tave įspėju, neketinu tau leisti čia sukti žmonėms galvos savo nesąmonėmis. Geriau laikykis atokiau nuo mano viešnamio! Jei nepaklusi, prisiekiu Dievu, Šakalo Galva išpjaus tavo aštrų liežuvį ir aš jį su didžiausiu malonumu suvalgysiu.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 28-OJI

Blausi ir liūdna, kaip visad pastaruoju metu, Ela prabudo ankstyvą rytą. Bet liūdesys buvo ne toks, kad skatintų verkti ir sielotis – tiesiog nebuvo noro šypsotis ir žvelgti į viską lengva širdimi. Jai atrodė, kad priėjo svarbų keliaženklį, kuriam dar nepasirengusi. Virtuvėje virdama kavą Ela išsitraukė iš stalčiaus ir peržvelgė nuveiktinų darbų sąrašą.

Ką reikia nuveikti iki keturiasdešimtojo gimtadienio

1. Geriau organizuoti laiką ir darbus, stengtis tinkamai išnaudoti laiką. Nusipirkti naują kalendorių. (Atlikta)
2. Pradėti vartoti maisto papildus ir antioksidantus. (Atlikta)
3. Imtis aktyviau naikinti raukšles. Išmėginti naujus produktus su vaisių rūgštimis, pradėti naudoti naują L'Oreal kremą. (Atlikta)
4. Pakeisti baldų apmušalus, nupirkti naujų augalų, naujų pagalvėlių. (Atlikta)
5. Įvertinti savo gyvenimą, vertybes ir tikėjimą. (Beveik atlikta)
6. Valgyti mažiau mėsos, kas savaitę sudaryti sveikų patiekalų sąrašą ir pradėti pagarbiau elgtis su savo kūnu, kuris to nusipelno. (Beveik atlikta)
7. Pradėti skaityti Rumio eilėraščius. (Atlikta)
8. Nusivesti vaikus į Brodvėjaus miuziklą. (Atlikta)
9. Pradėti rašyti kulinarijos knygą. (Neatlikta)
10. Atverti širdį meilei!!!

Ela sustingo, įsmeigusi akis į dešimtą sąrašo punktą, nežinodama, ką prie jo rašyti – „atlikta“ ar ne? Ji net nebežinojo, ką turėjo galvoje, tai rašydama. Apie ką ji galvojo? „Tikriausiai mane taip paveikė „Saldi šventvagystė“, – sumurmėjo ji. Pastaruoju metu ji pajuto, kad vis dažniau galvoja apie meilę.

Brangusis Azizai,

šiandien mano gimimo diena! Jaučiuosi tarsi priėjusi svarbią gyvenimo kryžkelę. Sakoma, kad keturiasdešimtmetis – svarbus gyvenimo etapas, ypač moteriai. Dar sakoma, kad dabartinės keturiasdešimtmetės – tai ankstesnės trisdešimtmetės (o šešiasdešimtmetės – tai buvusios keturiasdešimtmetės); aš labai norėčiau tuo patikėti, bet man sunkoka. Klausykite, ką mes apgaudinėjame? Keturiasdešimt ir yra keturiasdešimt! Taip, tikriausiai aš dabar visko turėsiu daugiau – daugiau žinių, daugiau išminties ir, be abejo, daugiau raukšlių, daugiau žilų plaukų.

Gimimo dienomis aš visada būdavau laiminga, bet šį rytą prabudau sunkia širdimi, kupina svarbių klausimų, kurių neįmanoma svarstyti iš pat ryto, net kavos neišgėrus. Vis galvoju – ar ir toliau noriu gyventi taip, kaip gyvenau iki šiol?

Paskui mane apėmė baugus jausmas. Kas bus, jei vienoda katastrofa mane ištiks abiem atvejais – jei atsakysiu „taip“ ir jei atsakysiu „ne“? Tad ėmiau ir sugalvojau dar vieną atsakymą: „galbūt“?

Nuoširdžiausi linkėjimai,
Ela

P. S. Atsiprašau, kad neįstengiau parašyti nieko linksmesnio. Nežinau, kodėl šiandien jaučiuosi tokia prislėgta. Negaliu įvardyti priežasties. (Tai yra, kitos priežasties negu keturiasdešimtmetis. Tikriausiai tai ir vadinama gyvenimo vidurio krize.)

Brangioji Ela,

sveikinu su gimtadieniu! Keturiasdešimt metų – labai gražus amžius ir vyrui, ir moteriai. Ar žinojote, kad mistikų mąstyme keturiasdešimtmetis simbolizuoja pakilimą iš vieno lygmens į kitą, aukštesnį, ir dvasios prabudimą? Mirusiųjų irgi gedime keturiasdešimt dienų. Gimus kūdikiui, reikia keturiasdešimties dienų, kad jis apsiprastų ir pradėtų gyvenimą šioje žemėje. O kai įsimylime, laukiame keturiasdešimt dienų, kad galėtume būti tikri dėl savo jausmų.

Nojaus ištvertas tvanas truko keturiasdešimt dienų; vandenys sunaikino visa, kas gyva, bet kartu nuplovė visus nešvarumus ir leido žmonėms pradėti viską iš naujo, švaria širdimi. Islamo misticizmas skiria keturiasdešimt pakopų tarp žmogaus ir Dievo. Be to, yra keturi pamatiniai sąmonės lygmenys, kiekviename po dešimt pakopų – taigi pakopų iš viso keturiasdešimt. Jėzus keturiasdešimt dienų ir naktų praleido dykumoje. Mahometui buvo keturiasdešimt metų, kai jis išgirdo kvietimą tapti pranašu. Buda keturiasdešimt dienų meditavo po liepos medžiu. Jau nekalbant apie keturiasdešimt Šamso taisyklių.

Sulaukusi keturiasdešimties, jūs gaunate naują misiją, galimybę pradėti naują gyvenimą! Jūs pasiekėte sėkmingą amžiaus tarpsnį. Sveikinu! Ir nebijokite senti. Jokios raukšlės, jokie žili plaukai neįveiks keturiasdešimtmečio galios!

Nuoširdžiai,
Azizas

Paleistuvė Dykumos Rožė

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Buvo viešnamiai ir visada bus. Kaip ir tokios moterys kaip aš. Bet štai kas mane stulbina: kodėl žmonės, kurie skelbiasi nekenčią moterų, tapusių prostitutėmis, taip apsunkina gyvenimą prostitutei, panorusiai atgailauti ir pradėti naują gyvenimą? Tarsi sakytų, kad jiems labai gaila, jog mes taip žemai puolėme, bet dabar, jau puolusios, turėtume tokios ir išlikti. Nežinau, kodėl taip yra. Žinau tik tiek, kad yra žmonių, kurie gyvena kitų nelaimėmis ir jiems nepatinka, kai žemėje vienu nelaimingu žmogumi tampa mažiau. Tačiau kad ir ką jie sakytų, kad ir ką darytų, aš vieną gražią dieną išeisiu iš šios vietos.

Šį rytą prabudusi pajutau, kad tiesiog sprogstu nuo troškimo pasiklausyti didžiojo Rumio pamokslo. Jei būčiau taip ir pasakiusi šeimininkei, paprašiusi jos leidimo, ji būtų mane išjuokusi. „Nuo kada šliundros pradėjo vaikščioti į mečetes?" – pasakytų ji ir taip užsikvatotų, kad veidas išraustų kaip burokas.

Todėl aš ir pamelavau. Tam beplaukiam dervišui išėjus, šeimininkė atrodė tokia susirūpinusi, kad aš pajutau, jog dabar pats laikas pasikalbėti. Kai ji kuo nors rūpinasi, su ja kalbėtis lengviau. Pasakiau, kad man reikia nueiti į turgų, turiu šiokių tokių reikalų. Ji manimi patikėjo. Devynerius metus jai dirbau kaip šuo – ji manimi tiki.

– Tik su viena sąlyga, – pasakė ji. – Sezamas eis su tavimi.

Tai ne problema. Sezamas man patinka. Tai didžiulis, stambus,

vaikiško proto žmogus, patikimas ir sąžiningas iki naivumo. Niekaip negaliu suprasti, kaip jis išgyvena tokiame žiauriame pasaulyje. Jo tikrojo vardo nežino niekas, turbūt net jis pats. Mes jį taip praminėme dėl jo aistros sezamo chalvai. Kai kuriai nors paleistuvei prireikia išeiti iš viešnamio, Sezamas tarsi nebylus šešėlis seka jai iš paskos. Tai geriausias sargybinis, apie kokį galėčiau svajoti.

Mudu išėjome į dulkėtą kelią, vingiuojantį pro sodus. Kai priėjome pirmą posūkį, paprašiau Sezamo palaukti, ir dingau už krūmo, kur iš anksto buvau paslėpusi vyriškų drabužių ryšulį.

Persirengti vyru pasirodė sunkiau, negu buvau maniusi. Apsivyniojau krūtis ilgais šalikais, kad krūtinė atrodytų plokščia. Užsimoviau plačias kelnes, apsivilkau medvilnės marškinius, užsimečiau ilgą tamsiai rudą apsiaustą, apsimuturiavau galvą turbanu. Galiausiai veidą iki pusės prisidengiau skraiste, tikėdamasi, kad būsiu panaši į arabą keliautoją.

Kai grįžau pas Sezamą, šis krūptelėjo ir atrodė apstulbęs.

– Eime, – paraginau aš, ir kai jis nepasijudino, atsidengiau veidą. – Brangusis, nejau tu manęs nepažinai?

– Dykumos Rože, čia tu? – šūktelėjo Sezamas, viena ranka prisidengdamas burną tarsi apstulbęs vaikas. – Kodėl tu taip apsirengei?

– Ar galėsi išlaikyti paslaptį?

Sezamas linktelėjo galva, jo akys iš susijaudinimo išsiplėtė.

– Gerai, – sušnibždėjo jis.

– Mes eisim į mečetę. Tik šiukštu nesakyk šeimininkei.

Sezamo apatinė lūpa suvirpėjo.

– Ne, ne. Mes eisime į turgų.

– Taip, brangusis, eisim, bet vėliau. Iš pradžių nueisime paklausyti didžiojo Rumio.

Sezamas šiek tiek išsigando – žinojau, kad taip bus. Pasikeitę planai jį sutrikdė.

– Labai prašau, man tai nepaprastai svarbu, – maldavau aš. –

Jei tu sutinki su manimi ir pažadi niekam nieko nesakyti, aš tau nupirksiu didelį gabalą chalvos.

– Chalvos, – Sezamas susižavėjęs plekštelėjo liežuviu, tarsi vien nuo šio žodžio jam būtų apsalę burnoje.

Kupini saldžių lūkesčių, mudu patraukėme į mečetę, kur turėjo kalbėti Rumis.

Aš gimiau mažame kaimelyje netoli Nikėjos. Motina man nuolat kartodavo: „Tu gimei geroje vietoje, tiktai, deja, po nelaiminga žvaigžde." Laikai buvo blogi, nenuspėjami. Metams bėgant, viskas kelis kartus keitėsi. Iš pradžių sklido gandai, kad sugrįžta kryžininkai. Girdėjome baisiausių pasakojimų apie jų žvėriškus siautėjimus Konstantinopolyje – čia jie plėšė dvarus, daužė ikonas koplyčiose ir bažnyčiose. Paskui išgirdome apie seldžiukų puolimą. Dar neišblėsus iš atminties pasakojimams apie seldžiukų kariuomenės krėstas baisybes, prasidėjo šnekos apie negailestinguosius mongolus. Priešo veidas ir vardas nuolatos keitėsi, bet baimė būti sunaikintiems atvykėlių išliko nuolatos, kaip sniegas ant Idos kalno viršūnės.

Mano tėvai turėjo kepyklą, jie buvo geri krikščionys. Vienas iš pirmųjų mano vaikystės prisiminimų – krosnyje kepamos duonos kvapas. Mes nebuvome turtingi. Tai supratau dar vaikystėje. Bet skurdžiai irgi nebuvome. Aš buvau mačiusi, kokiomis akimis žiūri vargetos, užėję į mūsų kepyklą maldauti trupinių. Kiekvieną naktį prieš užmigdama dėkodavau Viešpačiui, kad jis nenusiuntė manęs miegoti alkanos. Tarsi kalbėdavausi su draugu. Taip, tais laikais Dievas buvo mano draugas.

Kai man suėjo septyneri, motina ėmė lauktis. Dabar, prisimindama savo vaikystę, spėju, kad ji jau buvo kelis kartus patyrusi persileidimą, bet tada nieko apie tokius dalykus neišmaniau. Buvau tokia naivi, kad jei manęs būtų paklausę, kaip atsiranda

vaikai, būčiau atsakiusi, jog Dievas juos suminko iš minkštos saldžios tešlos.

Tačiau kūdikis iš duonos, kurį Dievas suminkė mano motinai, tikriausiai buvo nepaprasto dydžio, nes neilgai trukus jos pilvas išsipūtė, tapo didžiulis ir kietas. Motina vos begalėjo paeiti. Pribuvėja sakė, kad jos kūnas užlaiko vandenį, bet man tai neatrodė blogai ar pavojinga.

Tačiau nei mano motina, nei pribuvėja nežinojo, kad pilve buvo ne vienas, o trys kūdikiai. Visi trys berniukai. Mano broliai pradėjo kariauti tarpusavyje dar motinos kūne. Vienas iš trynukų pasmaugė savo brolį virkštele, ir negyvasis kūdikis keršydamas užstojo kelią laukan, neleisdamas kitiems dviem išlįsti. Motina gimdė keturias paras. Mes dieną naktį klausėmės jos nepaliaujamo riksmo, kol galiausiai jis nutilo.

Pribuvėjai nepavyko išgelbėti mano motinos, bet ji iš paskutiniųjų stengėsi išgelbėti mano brolius. Paėmusi žirkles, ji perkirpo mano motinos pilvą, bet galiausiai gyvas išliko tik vienas kūdikis. Taip gimė mano brolis. Tėvas niekada jam neatleido, ir kai brolį krikštijo, tėvas apeigose nedalyvavo.

Motinai mirus, tėvas virto kartėlio kupinu paniurėliu, ir gyvenimas jau nebebuvo toks kaip anksčiau. Reikalai kepykloje ėmė sparčiai blogėti. Mes netekome pirkėjų. Bijodama, kad nuskursime ir turėsime eiti elgetauti, aš pradėjau slėpti duonos raguolius po savo lova, ten jie išdžiūdavo ir sužiedėdavo. Bet labiausiai kentėjo mano brolis. Mane bent jau anksčiau mylėjo, manimi rūpinosi. Jam nieko panašaus neteko patirti. Man plyšdavo širdis žiūrint, kaip blogai tėvas su juo elgiasi, bet kartu kažkuri mano esybės dalis džiaugėsi, juto palengvėjimą, kad ne aš tapau tėvo įsiūčio taikiniu. Kaip aš gailiuosi, kad neapgyniau savo brolio. Viskas būtų susiklostę kitaip, ir man nereikėtų gyventi Konijoje, viešnamyje. Gyvenimas toks keistas.

Po metų tėvas vedė antrą kartą. Vienintelė permaina mano brolio gyvenime buvo ta, kad anksčiau su juo blogai elgėsi tik

tėvas, o dabar – ir tėvas, ir jo naujoji žmona. Jis pradėjo bėgti iš namų, grįždavo įgijęs blogų įpročių ir susiradęs blogų draugų. Vieną dieną tėvas jį taip žiauriai prilupo, kad šis vos išliko gyvas. Po to jis pasikeitė. Akyse atsirado šaltas žiaurumas, kurio anksčiau nebuvo. Žinojau, kad jis kažką rezga, bet man nė į galvą neatėjo, kad būtų sumanęs tokį šiurpų planą. Kaip aš gailiuosi, kad to nežinojau. Kaip gailiuosi, kad nesugebėjau užbėgti nelaimei už akių.

Vieną pavasario rytą mano tėvą ir pamotę rado negyvus, nunuodytus žiurknuodžiais. Kai tik įvykis iškilo aikštėn, visi ėmė įtarinėti mano brolį. Sargybiniai ėmė jį klausinėti, ir jis persigandęs pabėgo. Daugiau aš jo niekada nebemačiau. Štai taip, visai netikėtai likau pasaulyje vienų viena. Negalėjau pasilikti namuose, kur tebejutau motinos kvapą, negalėjau dirbti kepykloje, kurioje sklandė nerimą keliantys atsiminimai, tad nutariau keliauti į Konstantinopolį ir apsistoti pas seną netekėjusią tetą, dabar tapusią mano artimiausia giminaite. Man buvo trylika.

Sėdau į vežimą, vežantį iki Konstantinopolio. Buvau jame jauniausia keleivė, vienintelė, keliaujanti be palydovo. Išvažiavus vos po kelių valandų mus sustabdė gauja plėšikų. Jie viską atėmė – krepšius, drabužius, batus, diržus ir papuošalus, net vežiko įsidėtą dešrą. Aš neturėjau ko jiems atiduoti, tad tyliai stovėjau nuošalėje, įsitikinusi, kad man nieko blogo nepadarys. Tačiau kai plėšikai jau susiruošė joti, jų vadas atsigręžė į mane ir paklausė:

– Ar tu dar nekalta, gražuole?

Aš išraudau ir atsisakiau atsakyti į tokį nepadorų klausimą. Iš kur galėjau žinoti, kad mano nuoraudis ir buvo tas atsakymas, kurio jam reikėjo.

– Jojam! – suriko plėšikų vadas. – Imam arklius ir mergaitę!

Aš verkdama jiems priešinausi, bet niekas iš keleivių nė nepamėgino manęs gelbėti. Plėšikai mane nugabeno į tamsią, tankią girią; nustebusi pamačiau, kad jie ten buvo įkūrę savo kaimą. Jame gyveno moterys ir vaikai. Visur vaikštinėjo antys, ožkos,

kiaulės. Kaimas atrodė labai gražus, tik tiek, kad jame gyveno nusikaltėliai.

Netrukus supratau, kodėl plėšikų vadas manęs klausė, ar tebesu nekalta. Kaimo seniūnas sunkiai sirgo nervų karštlige. Jis, išbertas raudonomis dėmėmis, jau seniai gulėjo patale ir bergždžiai mėgino įvairius gydymo būdus. Neseniai kažkas jį įtikino, kad jei jis permiegotų su nekalta mergele, liga pereitų jai, o jis pats atsikratytų dėmių ir pasveiktų.

Mano gyvenime yra dalykų, kurių nenoriu prisiminti. Vienas iš jų – gyvenimas toje girioje. Net šiandien, kai kas nors pradeda kalbėti apie miškus, mano atmintyje iškyla pušys, vien tik pušys. Užuot leidusi laiką su kaimo moterimis, kurios beveik visos buvo plėšikų žmonos ir dukterys, aš labiau mėgau viena sėdėti po tomis pušimis. Dar kaime gyveno nemažai paleistuvių, kurios pačios čia atklydo. Nieku gyvu neįstengiau suprasti, kodėl jos nepabėga. Aš buvau tvirtai pasiryžusi bėgti.

Kartais per girią važiuodavo vežimai ir karietos, dažniausiai priklausančios didikams. Iš pradžių nesupratau, kodėl jų niekas neapiplėšia, bet paskui pamačiau, kad kai kurių karietų vežikai prieš įvažiuodami girion sumoka plėšikams ir įgyja teisę saugiai važiuoti. Suvokusi, kaip viskas vyksta, sugalvojau, kaip ištrūkti. Sustabdžiusi vežimą, važiuojantį į didelį miestą, įkalbėjau vežiką paimti ir mane. Jis užsiprašė daug pinigų, nors žinojo, kad aš jų neturiu. Sumokėjau jam vieninteliu man prieinamu būdu.

Praėjo daug laiko nuo mano atvykimo į Konstantinopolį, kol galiausiai supratau, kodėl paleistuvės nė nesiruošė bėgti iš girios. Mieste buvo blogiau. Čia niekas nerodė gailesčio. Aš taip ir nesusiradau savo senosios tetos. Buvau puolusi moteris, todėl žinojau, kad padori moteriškė, tokia kaip ji, manęs nepriims. Likau visiškai viena. Miestas gana greitai prislėgė mano dvasią ir suluošino kūną. Staiga atsidūriau visai kitame pasaulyje, pilname pykčio, prievartos, žiaurumo ir ligų. Vieną po kito dariausi abortus, kol

taip susižalojau, kad mano mėnesinės nutrūko ir aš supratau niekada nebegalėsianti pastoti.

Gatvėse mačiau tokių dalykų, kuriems apsakyti man neužteks žodžių. Išvykau iš miesto, klajojau su kareiviais, artistais ir čigonais, tenkinau jų poreikius. Paskui mane surado žmogus, vardu Šakalo Galva, ir atvedė į šitą viešnamį Konijoje. Šeimininkei nerūpėjo, iš kur aš, kad tik būčiau tinkama dirbti. Ji be galo apsidžiaugė sužinojusi, kad negaliu turėti vaikų ir nesukelsiu jai rūpesčių. Kad paženklintų mano bergždumą, ji praminė mane Dykuma, bet vėliau nutarė pagražinti šį vardą ir pridūrė Rožę – man tai tiko, aš dievinu rožes.

Taip aš įsivaizduoju tikėjimą – kaip slaptą rožių sodą, kuriame kadaise vaikštinėjau, alsuodama svaigiais kvapais, bet dabar įėjimas į jį man uždarytas. Aš noriu, kad Dievas vėl taptų mano draugu. Kupina šio ilgesio aš klaidžioju aplink sodo tvorą, ieškodama vartų, tikėdamasi pro juos patekti vidun.

Kai mudu su Sezamu priėjome mečetę, aš vos galėjau patikėti savo akimis. Kiekviename kampelyje buvo pilna įvairaus amžiaus, įvairių profesijų vyrų – jie sėdėjo net gale, tose vietose, kurios paprastai paliekamos moterims. Jau ketinau pasiduoti ir išeiti, bet pastebėjau, kaip iš vietos pakilo kažkoks elgeta, ir prislinkau arčiau. Dėkodama laimingai žvaigždei, įsitaisiau jo vietoje, o Sezamą palikau laukti už durų.

Taip aš patekau tarp vyrų, kurie didžiojoje mečetėje klausėsi didžiojo Rumio. Nenorėjau nė pagalvoti, kas būtų, jei jie sužinotų, jog tarp jų atsidūrė moteris, juo labiau – paleistuvė. Stengdamasi nuginti šalin juodas mintis, sutelkiau visą dėmesį į pamokslą.

– Dievas sukūrė kančią, kad geriau išryškėtų džiaugsmas, jos priešybė, – kalbėjo Rumis. – Viskas pažįstama per priešybes. Kadangi Dievui priešybės nėra, Jis išlieka mums paslaptis.

Pamokslininko balsas kilo ir stiprėjo tarsi kalnų upelis, penimas tirpstančių sniegų.

– Pažvelkite, kaip nužeminta žemė ir išaukštintas dangus. Žinokite, kad visa žemėje yra šitaip: potvynis ir sausra, taika ir karas. Kad ir kas nutiktų, nepamirškite – niekas, kas Dievo sukurta, nėra bergždžia – nei įsiūtis, nei ištvermė ir kantrumas, nei sąžiningumas, nei apgaulė.

Ten sėdėdama aš supratau, kad viskas turi savo paskirtį. Mano motinos nėštumas ir karas, vykęs jos įsčiose, nepagydoma mano brolio vienatvė, net tėvo ir pamotės žmogžudystė, šiurpiosios mano dienos girioje, visi žiaurumai, kuriuos mačiau Konstantinopolio gatvėse, – kiekvienas iš šių dalykų savotiškai prisidėjo prie mano istorijos. Visi sunkumai išryškino bendrąjį vaizdą. Dar neįstengiau aiškiai jo įžiūrėti, bet jutau visa širdimi. Tą popietę, perpildytoje mečetėje klausydamasi Rumio, aš pajutau, kaip mane apgaubia ramybė, palaiminga ir guodžianti kaip kepančios duoną mano motinos paveikslas.

Elgeta Hasanas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Burbėdamas, suirzęs sėdėjau po klevu. Tebepykau ant Rumio už jo įmantrias kalbas apie kančią – dalyką, kurį jis aiškiai menkai išmano. Minareto šešėlis, krintantis skersai gatvės, artėjo prie manęs. Pusiausnūda stebėjau praeivius ir jau buvau beužmiegąs, tik staiga pamačiau iki šiol neregėtą dervišą. Jis vilkėjo juodais skarmalais, rankoje laikė didelę keliautojo lazdą, buvo visiškai plikai nusiskutęs, su mažyčiu sidabriniu auskaru vienoje ausyje – atrodė taip neįprastai, kad neištvėriau neįsmeigęs į jį žvilgsnio.

Dervišas dairėsi į kairę ir į dešinę, tad netrukus pastebėjo mane. Užuot apsimetęs, kad manęs nemato, kaip visada elgiasi žmonės, pirmą kartą mane išvydę, jis prisidėjo dešinę ranką prie širdies ir pasveikino, tarsi būtume seni draugai. Taip apstulbau, kad ėmiau dairytis aplinkui, norėdamas įsitikinti, ar jis tikrai sveikinasi su manimi. Bet čia daugiau nieko nebuvo, tik aš ir klevas. Apsvaigęs, sutrikęs vis dėlto pridėjau ranką prie širdies ir atsakiau į jo pasveikinimą.

Dervišas lėtai priėjo prie manęs. Aš nuleidau akis, tikėdamasis, kad jis įmes varioką į mano dubenėlį ar duos man žiauberę duonos. Bet jis priklaupė ir pažvelgė tiesiai man į veidą.

– *Selamun aleykum*, elgeta, – tarė jis.

– *Aleykum selam*, derviše, – atsakiau. Mano balsas man pačiam pasirodė kimus ir svetimas. Kaip seniai nebejutau reikalo

kalbėti su žmogumi – beveik buvau pamiršęs savo paties balso skambesį.

Jis prisistatė esąs Šamsas iš Tebrizo ir paklausė, kuo aš vardu.

Aš nusijuokiau.

– Kam tokiam kaip aš reikalingas vardas?

– Kiekvienas turi vardą, – paprieštaravo jis. – Dievas turi begalę vardų. Mums iš jų žinomi devyniasdešimt devyni. Jei Dievas turi tiek daug vardų, tai kaip gali žmogus, kuris yra gryniausias Jo atspindys, vaikščioti po pasaulį be vardo?

Nežinojau, ką į tai atsakyti – net nemėginau. Nutariau nusileisti.

– Kitados turėjau žmoną ir motiną. Jos mane vadino Hasanu.

– Aišku, tada Hasanas. – Dervišas linktelėjo. Staiga, mano didžiausiam nustebimui, padavė man sidabro veidrodėlį. – Turėk jį, – paliepė. – Vienas geras žmogus Bagdade davė jį man, bet tau jo reikia labiau. Jis tau primins, kad tavyje gyvena Dievas.

Dar man nespėjus nieko į tai atsakyti, tolumoje kilo sąmyšis. Pirmiausia pamaniau, kad mečetėje turbūt pagavo kišenvagį. Bet šūksmai darėsi vis garsesni ir piktesni, tad supratau, jog nutiko rimtesnis dalykas. Kišenvagis nesukeltų tokio pasipiktinimo.

Netrukus pamatėme, kas nutiko. Mečetėje buvo aptikta moteris, gerai žinoma prostitutė, persirengusi vyriškais drabužiais. Būrys vyrų stūmė ją lauk ir skandavo:

– Nuplakti apgavikę! Nuplakti kekšę!

Įpykusi minia pasiekė gatvę. Aš pamačiau moterį, apsitaisiusią vyriškais drabužiais. Jos veidas buvo blyškus kaip mirtis, o migdolinės akys kupinos siaubo. Esu matęs daug viešų bausmių. Nesiliauju stebėtis, kaip žmonės pasikeičia, kai jie tampa minia. Paprasti vyrai, anksčiau nė kiek nelinkę smurtauti – amatininkai, prekijai, krautuvininkai, – tampa pikti ir grėsmingi, pasirengę žudyti, kai susiburia draugėn. Tokių bausmių būna dažnai, o negyvai nuplaktų aukų kūnai rodomi viešai, kad kiti bijotų nusikalsti.

– Vargšė moteriškė, – sumurmėjau aš Šamsui iš Tebrizo, bet kai atsisukau į jį, norėdamas išgirsti atsakymą, toje vietoje nieko nebepamačiau.

Pastebėjau, kad dervišas puolė prie minios tarsi liepsnojanti strėlė, paleista tiesiai į dangų. Pašokau ant kojų ir nuskubėjau iš paskos, nenorėdamas atsilikti.

Pasiekęs pirmuosius procesijos narius, Šamsas aukštai iškėlė lazdą tarsi vėliavą ir visu balsu suriko:

– Žmonės, liaukitės! Sustokit!

Vyrai, staiga sutrikę ir apstulbę, sustojo ir nutilo.

– Kaip jums ne gėda! – suriko Šamsas iš Tebrizo ir trenkė lazda į žemę. – Trisdešimt vyrų prieš vieną moterį. Ar taip teisinga?

– Ji nenusipelno teisingumo, – atsakė kresnas žvairakis vyriškis, kuris, atrodo, apsiskelbė šios staiga susibūrusios grupės vadu. Aš jį iškart atpažinau. Tai buvo sargybos vadas, vardu Baibarsas, kurio žiaurumas ir godumas puikiai žinomas visiems miesto elgetoms.

– Ši moteris persirengė vyriškiu ir paslapčia įsėlino į mečetę, norėdama apgauti gerus musulmonus, – pareiškė Baibarsas.

– Ar nori pasakyti, kad ketinate bausti žmogų už tai, kad atėjo į mečetę? Ar tai nusikaltimas? – Šamso iš Tebrizo balsas buvo kupinas paniekos.

Klausimas trumpam visus nutildė. Atrodo, jog tokia mintis niekam nebuvo atėjusi į galvą.

– Ji kekšė! – suriko kitas vyras raudonu iš įniršio veidu. – Jai ne vieta šventoje mečetėje!

To, atrodo, pakako vėl įaudrinti visai miniai.

– Kekšė! Kekšė! – vienu balsu ėmė skanduoti keli gale stovintys vyrai. – Čiupkite kekšę!

Tarsi paklusdamas įsakymui, vienas jaunikaitis šoko į priekį, sugriebė moters turbaną ir stipriai patraukė. Turbanas atsipalaidavo, ir ilgi moters plaukai, geltoni tarsi saulėgrąžos, grakščiomis bangomis nuvilnijo jos pečiais. Mes sulaikėme kvapą, apstulbinti jos jaunystės ir grožio.

Šamsas tikriausiai pajuto ore sklandančius įvairius jausmus, nes tuojau pat garsiai papriekaištavo:

– Bet jūs privalote apsispręsti, broliai. Ar jūs niekinate šią moterį, o gal, tiesą sakant, jos geidžiate?

Tai taręs, dervišas sugriebė paleistuvę už rankos ir prisitraukė arčiau savęs, tolyn nuo jaunikaičio ir minios. Ji pasislėpė jam už nugaros tarsi maža mergaitė už motinos sijono.

– Darai didelę klaidą, – pasakė būrio vadas garsiai, stengdamasis perrėkti minios murmesį. – Tu šiame mieste svetimas, tau nepažįstamas mūsų gyvenimas. Nesikišk į mūsų reikalus.

Kažkas prisidėjo prie jo.

– Ir apskritai, koks tu dervišas? Ar neturi daugiau ko veikti, kad imiesi ginti kekšę?

Šamsas iš Tebrizo patylėjo, tarsi svarstydamas, ką atsakyti. Jis nerodė pykčio, visą laiką išliko ramus. Netrukus prabilo:

– O kaip jūs ją pastebėjote? Nuėjote į mečetę, bet, užuot meldęsi Dievui, dairėtės į žmones, esančius aplink? Jei būtumėte tokie geri tikintieji, kokiais skelbiatės, nebūtumėte pastebėję šios moters, net jei ji būtų įžengusi visiškai nuoga. O dabar grįžkite klausyti pamokslo ir kitą kartą elkitės padoriau.

Visoje gatvėje stojo nesmagi tyla. Šaligatviu skriejo lapai, ir keletą akimirkų tik jie vieninteliai judėjo.

– Nagi, jums sakau! Eikit iš čia, grįžkit klausyti pamokslo! – Šamsas iš Tebrizo mostelėjo lazda, nuvydamas vyrus šalin tarsi muses.

Jie nenusigręžė ir nenuėjo į mečetę, bet vis dėlto žengė keletą žingsnių atgal, netvirtai, svarstydami, kaip elgtis toliau. Keletas ėmė dairytis į mečetę, tarsi abejodami, ar verta grįžti. Kaip tik tą akimirką paleistuvė, sukaupusi drąsą, išlindo dervišui iš už nugaros. Vikriai tarsi triušis ji leidosi bėgti, o jos ilgi plaukai plevėsavo, jai skubiai pasukus į artimiausią skersgatvį.

Tik du vyrai pamėgino ją vytis. Bet Šamsas iš Tebrizo pastojo jiems kelią – taip mikliai ir netikėtai kyštelėjo po kojomis savo

lazdą, kad abu užkliuvo už jos ir pargriuvo. Keli praeiviai nusijuokė, tai pamatę, nusijuokiau ir aš.

Sutrikę ir apkvaitę vyrai galiausiai atsistojo, bet paleistuvė jau buvo seniai dingusi, o dervišas, padaręs ką reikia, nuėjo savo keliais.

Girtuoklis Suleimanas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Bruzdesiui dar neprasidėjus, aš ramiai sau snaudžiau, atrėmęs nugarą į užeigos sieną, bet staiga pasigirdęs triukšmas mane baisiai išgąsdino.

– Kas čia darosi? – riktelėjau atsimerkęs. – Ar mus užpuolė mongolai?

Nuaidėjo juoko banga. Aš atsigręžiau ir pamačiau, kad kiti lankytojai iš manęs juokiasi. Niekingi pašlemėkai!

– Tu tik nebijok, senas girtuokli! – sušuko Christosas, užeigos šeimininkas. – Tavęs mongolams nereikia. Tai Rumis eina pro šalį, lydimas gerbėjų minios.

Priėjau prie lango ir pažvelgiau į gatvę. Iš tiesų, štai ji – susijaudinusių mokinių ir gerbėjų, be paliovos skanduojančių: „Dievas yra didis! Dievas yra didis!" procesija. Viduryje pamačiau išlakią Rumio figūrą ant balto žirgo, spinduliuojančią stiprybę ir pasitikėjimą. Atidariau langą, iškišau galvą ir pažvelgiau. Procesija slinko lėtai kaip sraigė ir netrukus atsidūrė visai arti. Tiesą sakant, kai kurie jos dalyviai buvo visai čia pat, aš būčiau galėjęs ištiesti ranką ir paliesti jų galvas. Staiga mane aplankė nuostabi mintis. Imsiu ir nutrauksiu turbanus nuo keleto galvų!

Čiupau Christoso medinį nugaros kasiklį. Viena ranka prilaikydamas atidarą langą, kita suėmęs nugaros kasiklį pasilenkiau į priekį, stengdamasis pasiekti procesijoje einančio žmogaus

turbaną. Jau ketinau jį nutraukti, bet staiga žmogus netyčia pakėlė akis ir pamatė mane.

– *Selamun aleykum*, – pasisveikinau, išsišiepęs iki ausų.

– Musulmonas užeigoje! Gėdykis! – suriaumojo vyras. – Gal nežinai, kad vynas – tai šėtono išmonė?

Jau žiojausi atsakyti, bet, dar nespėjus pratarti nė žodžio, pro mano ausį kažkas prašvilpė. Apimtas siaubo suvokiau, kad tai akmuo. Jei paskutinę akimirką nebūčiau pasilenkęs, jis būtų perskėlęs man galvą. O dabar įlėkė pro atvirą langą ir nukrito ant stalo priešais man už nugaros sėdintį persų pirklį. Pirklys, apsvaigęs ir nesuprasdamas, kas nutiko, pakėlė akmenį ir ėmė apžiūrinėti tarsi nesuprantamą dangaus žinią.

– Suleimanai, uždaryk langą ir grįžk prie stalo! – užriaumojo Christosas prikimusiu iš susijaudinimo balsu.

– Ar matei, kas nutiko? – paklausiau, šlitiniuodamas prie stalo. – Kažkas metė į mane akmenį. Galėjo užmušti!

Christosas kilstelėjo antakį.

– Labai atsiprašau, o ko kito tikėjaisi? Gal nežinai, kad yra žmonių, kuriems nepatinka, kai musulmonai vaikšto į užeigas? O tu lendi jiems į akis, pradvokęs alkoholiu, raudona kaip žibintas nosimi.

– I-ir kas? – sumikčiojau aš. – Ar aš ne ž-žmogus?

Christosas patapšnojo man per petį, tarsi norėdamas pasakyti: „Nebūk toks jautrus."

– Žinai, štai dėl ko aš negaliu pakęsti religijos. Visų religijų! Religingi žmonės tikrai žino, kad Dievas jų pusėje, ir dėl to laiko save viršesniais už visus, – pasakiau.

Christosas nieko neatsakė. Jis buvo religingas žmogus, bet kartu sumanus užeigos šeimininkas, gerai mokantis raminti susijaudinusį lankytoją. Atnešė man dar vieną ąsotį raudonojo vyno ir žiūrėjo, kaip aš geriu. Lauke siautė stiprus vėjas, trankė langus, į visas puses svaidė nudžiūvusius lapus. Mes pastovėjome nejudėdami, atidžiai klausydamiesi, tarsi būtų girdėti kokia nors melodija.

– Nesuprantu, kodėl vynas draudžiamas šiame pasaulyje, bet užtat pažadėtas danguje, – tariau. – Jei jis toks blogas, kaip šneka, tai kodėl jo yra rojuje?

– Klausimai, klausimai...– sumurmėjo Christosas, iškeldamas rankas. – Tu amžinai ko nors klausinėji. Ar apie viską reikia klausinėti?

– Žinoma. Tam juk man ir duotos smegenys, kaip manai?

– Suleimanai, aš tave pažįstu labai seniai. Tu man ne eilinis lankytojas. Tu mano draugas. Ir man dėl tavęs neramu.

– Man viskas bus gerai... – žiojausi aš, bet Christosas mane nutraukė.

– Tu geras žmogus, bet tavo liežuvis aštrus tarsi durklas. Tai man kelia nerimą. Konijoje yra visokių žmonių. Ir niekam ne paslaptis, kad kai kuriems iš jų ne prie širdies musulmonas, kuris įprato gerti. Tau teks išmokti atsargiau elgtis viešumoje. Paslapčia pasiklausyk, ką jie kalba.

Aš išsišiepiau.

– Ar galima šį pokalbį užbaigti Chajamo posmu?

Christosas sunkiai atsiduso, bet persų pirklys, netyčia mane nugirdęs, linksmai šūktelėjo:

– Taip, mes norime pasiklausyti Chajamo eilių!

Kiti lankytojai jį palaikė, visi pradėjo ploti. Padrąsintas ir šiek tiek išprovokuotas, aš užšokau ant stalo ir pradėjau deklamuoti:

Ar gali būt, kad Dievas vynmedžius sodino
Ir nuodėme sykiu paskelbė vyną?

Persų pirklys šūktelėjo:

– Na žinoma, ne! Tai būtų visiška nesąmonė!

Dėkokim Tam, kurs viską taip sukūrė –
Tikrai jam prie širdies, kai suskamba stiklinės!

Per ilgus gėrimo metus aš galiausiai supratau štai ką: kiekvienas žmogus geria savaip. Pažįstu žmonių, kurie kas vakarą išgeria kelis litrus vyno, bet nuo to tik pralinksmėja, ima dainuoti, paskui užsnūsta. Bet kitus lašas vyno paverčia pabaisomis. Jei tas pats gėrimas vienus paverčia apsvaigusiais linksmuoliais, o kitus – piktais mušeikomis, ar neturėtume manyti, kad dėl visko kaltas gėrėjas, o ne gėrimas?

Išgerk! Nes nežinai, iš kur ir kam čia atėjai;
Išgerk! Nes nežinai, kur ir kodėl nueisi.

Dar kartą nuaidėjo plojimai. Net Christosas įsitraukė į linksmybes. Konijos žydų kvartale, krikščionio laikomoje užeigoje mes, visoms religijoms priklausantys vyno mėgėjai, drauge pakėlėme taures ir išgėrėme – sunku patikėti – už Dievą, kuris įstengia mus mylėti ir mums atleisti net tada, kai mums patiems tai aiškiai nepasiekiama.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 31-OJI

„Būtina įsitikinti pačiai – atsarga gėdos nedaro“, parašyta interneto svetainėje. „Apžiūrėk, ar nerasi lūpdažių pėdsakų ant jo marškinių, kai pareina namo, patikrink, ar nuo jo nekvepia nepažįstamais kvepalais.“

Ela pirmą kartą nutarė atlikti internete įdėtą testą, pavadintą „Kaip sužinoti, ar vyras tau neištikimas“. Klausimai jai pasirodė žemo lygio, bet ji jau žinojo, kad gyvenimas kartais atrodo kaip beviltiškų klišių rinkinys.

Nepaisydama testo rezultato, Ela vis dėlto nenorėjo tiesiai apie tai paklausti Deivido. Iki šiol nepaklausė, kur jis nakvojo tas naktis, kai negrįžo namo. Beveik ištisas dienas skaitė „Saldžią šventvagystę“, naudodamasi romanu kaip savo tylėjimo priedanga. Jautėsi tokia išsiblaškiusi, kad knygą skaitė ilgiau negu paprastai. Tačiau romanas jai patiko, o kas kartą perskaičiusi naują Šamso taisyklę ji imdavosi mąstyti apie savo gyvenimą.

Kai vaikai būdavo namie, ji elgdavosi kaip visada. Jie abu elgėsi kaip visada. Tačiau vos juodu su Deividu pasilikdavo vienu du, ji pastebėdavo, kad vyras smalsiai dirsčioja į ją, tarsi svarstydamas, kokia žmona nenorėtų sužinoti, kur jos vyras vakar nakvojęs. Bet iš tikrųjų Ela nenorėjo išgirsti tiesos, nes nebūtų žinojusi, ką daryti toliau. Kuo mažiau žinos apie vyro susižavėjimus, tuo mažiau vietos jie užims galvoje, manė ji. Teisybę žmonės kalba apie nežinojimą. Tai iš tiesų palaima.

Vienintelį kartą ši palaima buvo sudrumsta pernai per Kalėdas, kai pašto dėžutėje Ela rado netoliese esančio viešbučio klausimyną, adresuotą Deividui. Klientų aptarnavimo skyrius norėjo sužinoti, ar jis patenkintas jų paslaugomis. Ela paliko laišką ant stalo, kitų laiškų krūvos viršuje, ir vakare stebėjo, kaip Deividas išsitraukė klausimyną iš voko ir ėmė skaityti.

– O, lankytojo įvertinimo klausimynas! Štai ko man tikrai nereikia, – tarė Deividas, vien dėl Elos prisiversdamas šiaip taip nusišypsoti. – Pernai mes ten rengėme odontologų konferenciją. Tikriausiai išsiuntinėjo klausimynus visiems dalyviams.

Ji juo patikėjo. Tai yra, patikėjo ta jos esybės dalis, kuri nebuvo nusiteikusi keisti esamos padėties. Kita dalis buvo nepatikli ir kupina cinizmo. Toji dalis rytojaus dieną susirado viešbučio telefono numerį ir paskambino tam, kad sužinotų tai, ką ir taip žinojo. Nei šiais, nei praėjusiais metais viešbutyje nebuvo surengta nė viena odontologų konferencija.

Širdies gilumoje Ela kaltino save. Ji nebeatrodė taip jaunai, kaip norėtų, o per pastaruosius šešerius metus gerokai priaugo svorio. Sulig kiekvienu nauju kilogramu jos seksualumas silpo. Lankant valgio gaminimo kursus pasidarė dar sunkiau sulieknėti, nors jos grupėje buvo moterų, gaminančių valgį dažniau už ją, darančių tai geriau ir sveriančių perpus mažiau.

Apžvelgusi savo gyvenimą ji suprato, kad niekada nemėgo maištauti. Ji niekada nerūkė „žolės“ su berniukais, užsidariusi savo kambaryje, jos niekada nėra išmetę iš jokio baro, ji gyvenime nėra išgėrusi tabletės nepageidaujamam nėštumui nutraukti, ji nemėgo kelti scenų ir nemeluodavo mamai. Niekada nebėgo iš pamokų. Paauglystėje neužsiėmė seksu. Jos vienmetės pažįstamos viena po kitos darėsi abortus arba atiduodavo įvaikinti gimusius nesantuokinius kūdikius, o Ela stebėjo jų gyvenimus tarsi televizijos programas apie badą Etiopijoje. Elai buvo liūdna, kad gyvenime pasitaiko tokių tragedijų, bet iš tiesų ji niekada nemanė gyvenanti tame pačiame pasaulyje kaip ir šie nelaimingieji.

Ji niekada nemėgo vakarėlių, net būdama paauglė. Penktadieniais mieliau sėdėdavo namie ir skaitydavo knygą, užuot siautusi kokiame nors triukšmingame pobūvyje su nepažįstamais žmonėmis.

– Kodėl tu negali būti tokia kaip Ela? – klausinėjo savo dukterų kaimynės. – Žiūrėk, ji niekada neįkliūva į jokius nemalonumus.

Motinos Elą dievino, bet jų vaikams ji atrodė moksliukė be humoro jausmo. Nenuostabu, kad mokykloje ji nebuvo labai populiari. Kartą viena klasės draugė jai tarė:

– Žinai, kokia tavo problema? Tu labai rimtai žiūri į gyvenimą. Tu velniškai nuobodi!

Ela atidžiai išklausė ir atsakė būtinai apie tai pagalvosianti.

Net jos šukuosena laikui bėgant beveik nesikeitė – ilgus, tiesius, šviesaus medaus atspalvio plaukus ji arba suko į kietą kuodą ant pakaušio, arba pynė į kasą. Kosmetikos beveik nenaudojo, tik perbraukdavo lūpas rausvo ar rusvo atspalvio dažais, o akis pabrėždavo samanų žalumo pieštuku; pasak dukters, taip ji tik paslėpdavo pilkas melsvo atspalvio akis, užuot jas išryškinusi. Be to, ji niekaip neįstengdavo ant vokų tobulai nubrėžti kontūriniu pieštuku riestų pusmėnulių, ir dažnai vienas jos vokas būdavo padažytas ryškiau už kitą.

Ela įtarė, kad jai kažkas negerai. Ji arba pernelyg visur kišasi ir reguliuoja (pavyzdžiui, Dženetės santuokos planus), arba nuolankiai ir pasyviai viską priima (pavyzdžiui, savo vyro romanus). Tarsi būtų dvi Elos: nenuilstanti kontroliuotoja ir beviltiška romuolė. Ir ji pati niekada nežinojo, kuri iš jų kada paims viršų.

Buvo dar ir trečia Ela, kuri tylomis stebėjo viską iš šalies, laukdama savo valandos. Būtent ši Ela jai pasakė, kad ji rami iki nebylumo, bet viduje kamuojasi prismaugta savastis, ruošdamasi pykčio ir maištingumo protrūkiui. Jei ir toliau viskas taip eis, įspėjo trečioji Ela, vieną dieną įvyks sprogimas. Tereikia luktelėti.

Paskutinę gegužės dieną svarstydama visus šiuos dalykus, Ela staiga padarė tai, ko jau labai seniai nebuvo dariusi. Ji ėmė melstis. Prašė Dievo arba dovanoti jai meilę, kuri pasiglemžtų visą jos esybę, arba padaryti ją tokią atsparią ir nerūpestingą, kad meilės trūkumas jos gyvenime nebeturėtų reikšmės.

– Kad ir ką pasirinktum, prašau, paskubėk, – baigusi dar pridūrė. – Gal Tu ir pamiršai, bet man jau keturiasdešimt. Ir puikiausiai matai, kad ne per geriausiai atrodau, būdama tokio amžiaus.

Paleistuvė Dykumos Rožė

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Be žado lėkiau siaura gatvele, neįstengdama atsigręžti atgal. Plaučiai degte degė, širdis krūtinėje daužėsi, kai galiausiai pribėgusi triukšmingą turgų užlindau už sienos ir vos gyva susmukau ant žemės. Tik tada išdrįsau pažvelgti atgal. Be galo nustebusi su palengvėjimu pamačiau, kad iš paskos seka vienintelis žmogus – Sezamas. Jis sustojo greta manęs, irgi užduseęs, nukoręs palei šonus rankas, sutrikusia ir apstulbusia veido išraiška, neįstengdamas suvokti, kodėl aš nei iš šio, nei iš to puoliau bėgti Konijos skersgatviais.

Viskas nutiko taip greitai, kad tik pasiekusi turgų įstengiau sudėlioti visus gabalus į bendrą vaizdą. Ką tik sėdėjau mečetėje, paskendusi pamoksle, gerte gerdama Rumio išminties perlus. Apsvaigusi nė nepastebėjau, kad greta sėdintis vyrukas netyčia užmynė ant galo skraistės, kuria buvau prisidengusi veidą. Man nespėjus susivokti, skraistė atsipalaidavo ir turbanas nuslydo žemyn, atidengdamas veidą ir plaukus. Paskubomis pasitaisiau skraistę ir toliau klausiausi Rumio, nes buvau tikra, kad niekas nieko nepastebėjo. Tačiau pakėlusi akis pamačiau, kad jaunuolis, sėdintis priekinėje eilėje, atidžiai mane stebi. Kampuotas veidas, žvairos akys, smaila nosis, pašaipi burna. Aš jį atpažinau. Baibarsas.

Baibarsas buvo vienas iš tų nemalonių klientų, su kuriais nenorėjo miegoti nė viena iš viešnamio merginų. Yra vyrų, kurie nori miegoti su prostitutėmis ir sykiu trokšta jas įžeidinėti. Jis – iš

tokių. Be galo bjauraus būdo, nuolatos nešvankiai juokaujantis. Kartą jis taip žiauriai primušė vieną merginą, kad net šeimininkė, kuri labiau už viską pasaulyje vertina pinigus, liepė jam eiti lauk ir daugiau niekada čia nebesirodyti. Bet jis vis ateidavo. Bent jau kelis mėnesius. Paskui dėl kažkokios priežasties, kurios mums nepavyko sužinoti, liovėsi vaikščioti į viešnamį, ir mes jo nebematėme. Štai dabar jis čia, sėdi priekinėje eilėje, užsiauginęs vešlią barzdą kaip tikras tikintysis, bet akyse dega ta pati įtūžio kibirkštis.

Aš nusukau akis. Bet jau buvo per vėlu. Jis mane pažino.

Baibarsas kažką sušnibždėjo greta sėdinčiam vyrui, tada jau jie abu atsigręžė ir sužiuro į mane. Paskui parodė mane dar trečiam vyrui, ir galiausiai visa jų eilė atsisuko į mane. Pajutau, kaip išraudau ir ėmė smarkiai plakti širdis, bet negalėjau nė pajudėti. Laikiausi įsikibusi vaikiškos vilties, kad jei nejudėsiu iš vietos ir sėdėsiu užsimerkusi, mus visus apglėbs tamsa ir nebebus ko bijoti.

Kai vėl išdrįsau atsimerkti, Baibarsas jau grūdosi per minią arčiau manęs. Pamėginau pulti prie durų, bet pabėgti buvo neįmanoma – aplink tiršta žmonių jūra. Baibarsas akimirksniu atsidūrė šalia; jis buvo taip grėsmingai arti, kad užuodžiau jo alsavimą. Sugriebęs mane už rankos, jis iškošė pro dantis:

– O ką gi čia veikia paleistuvė? Ar jau visai gėdos nebeturi?

– Prašau... labai prašau, paleisk mane, – sumikčiojau, bet nemanau, kad jis būtų mane išgirdęs.

Prie mūsų priėjo jo draugai. Užgrūdinti, grėsmingi, savimi pasitikintys vyrai, kupini paniekos, atsiduodantys actu ir įniršiu, ėmė svaidytis užgauliojimais. Aplinkiniai atsisuko pažiūrėti, kas čia per sąmyšis, keletas žmonių nepritardami plekšnojo liežuviais, bet niekas nesikišo. Bežadė ir klusni tarsi tešlos gumulas leidausi išstumiama prie išėjimo. Tikėjausi, kad kai išeisime į gatvę Sezamas ateis man į pagalbą, o jei pasidarys dar blogiau, gal pavyks pabėgti. Bet išėję į gatvę vyrai ėmė elgtis dar pikčiau ir nuožmiau. Išsigandusi suvokiau, kad mečetėje iš pagarbos pamokslininkui

ir visai bendruomenei jie stengėsi garsiai nekalbėti ir manęs nestumdė, bet čia, gatvėje, jų jau niekas nebesustabdys.

Gyvenime esu patyrusi sunkesnių išbandymų, bet neprisimenu, kad anksčiau būčiau jautusis tokia apleista. Šitiek metų dvejojusi šiandien pagaliau žengiau žingsnį arčiau Dievo, o kaip Jis man atsako? Išmeta mane iš savo namų!

– Nereikėjo man ten eiti, – sakau Sezamui, ir mano balsas nutrūksta kaip įlūžęs plonas ledas. – Žinai, jie teisūs. Paleistuvei ne vieta mečetėje, bažnyčioje ar kituose Jo namuose.

– Nekalbėk taip!

Atsigręžusi pažiūrėti, kas ištarė šiuos žodžius, nepatikėjau savo akimis. Tai jis, tas pats beplaukis klajoklis dervišas. Sezamas plačiai išsišiepė, džiaugdamasis vėl jį pamatęs. Aš puoliau į priekį, norėdama pabučiuoti jam rankas, bet jis mane sulaikė:

– Prašau, nereikia.

– Bet kaip galiu tau atsidėkoti? Esu be galo skolinga, – maldavau.

Jis gūžtelėjo pečiais, atrodė visai abejingas.

– Tu man nieko neskolinga, – atsakė. – Mes visi skolingi tik Jam, daugiau niekam.

Jis prisistatė esąs Šamsas iš Tebrizo, o pasakė keisčiausią dalyką, kokio niekada nebuvau girdėjusi:

– Kai kurių žmonių aura gyvenimo pradžioje būna šviesi ir ryški, bet paskui išblunka ir užgęsta. Atrodo, tu viena iš jų. Kitados tavo aura buvo baltesnė už lelijos žiedą su geltonais ir rausvais krisleliais, bet laikui bėgant ji nubluko. Dabar ji blyški, rusva. Nejau nepasigendi ankstesnių spalvų? Gal norėtum vėl atgauti savo esmę?

Žvelgiau į jį visiškai sutrikusi, nerasdama žodžių.

– Tavo aura prarado spindesį, nes tu tiek metų įtikinėjai save, kad esi nešvari ir viduje, ir išorėje.

– Bet aš ir *esu* nešvari, – atsakiau prikąsdama lūpą. – Gal nežinai, iš ko aš gyvenu?

– Klausyk, papasakosiu tau istoriją, – tarė Šamsas.

Štai ką jis man papasakojo.

Vieną dieną prostitutė ėjo gatve ir pamatė benamį šunį. Gyvulys buvo ištroškęs, bejėgis, dvėsavo karštoje saulėje. Prostitutė tuojau pat nusiavė kurpę, prisėmė į ją vandens iš artimiausio šulinio ir davė šuniui palakti. Paskui nuėjo savo keliais. Kitą dieną ji susitiko sufiją, didžios išminties vyrą. Vos ją pamatęs, jis pabučiavo jai ranką. Ji buvo sukrėsta. Bet jis jai tarė, kad jos gerumas, parodytas šuniui, buvo toks nuoširdus, kad tą pačią akimirką jai buvo atleistos visos jos nuodėmės.

Aš supratau, ką man mėgina pasakyti Šamsas iš Tebrizo, bet kažkas mano viduje neleido juo patikėti. Tad atsakiau jam:

– Galiu tave užtikrinti, kad mano nuodėmėms atpirkti nepakaks, net jei palakinčiau ir pašerčiau visus Konijos šunis.

– Tu negali to žinoti; tai žino tik Dievas. Be to, kodėl manai, kad bet kuris iš tų vyrų, kurie šiandien tave išstūmė iš mečetės, yra arčiau Dievo?

– Net jei jie nėra arčiau Dievo, – nepatikėjusi juo, atsakiau, – kas jiems tai pasakys? Gal tu?

Bet dervišas papurtė galvą.

– Ne, viskas yra ne taip. Tai *tu* jiems privalai tai pasakyti.

– Manai, jie manęs paklausys? Tie vyrai manęs nekenčia.

– Paklausys, – ryžtingai užtikrino jis. – Nes nėra tokio dalyko kaip „jie“, lygiai kaip nėra ir „aš“. Tau tereikia prisiminti, kad viskas ir visi pasaulyje yra tarpusavyje susiję. Nėra tūkstančių, šimtų tūkstančių atskirtų būtybių. Mes visi esame Viena.

Laukiau, kol jis tai paaiškins, bet jis prakalbo:

– Tai viena iš keturiasdešimties taisyklių. *Jei nori, kad aplinkiniai su tavimi elgtųsi kitaip, pirmiausia pats pradėk kitaip elgtis su savimi. Kol neišmoksi mylėti savęs – be atodairos, iš visos širdies, – tol niekas tavęs nepamils. Tačiau kai pasieksi šį etapą, būk dėkingas už kiekvieną dyglį, kurį likimas išaugins tavo kelyje. Tai ženklas, kad netrukus būsi apipiltas rožėmis.* – Jis trumpam nutilo, paskui pridūrė: – Kaip gali kaltinti kitus, kad jie tavęs negerbia, jei pati save laikai neverta pagarbos?

Stovėjau be žado, neįstengdama ištarti nė žodžio ir jusdama, kad visiškai lioviausi suvokti, kas yra tikra. Prisiminiau visus vyrus, su kuriais miegojau – jų kvapą, jų pūslėtų rankų prisilietimus, jų šūksnius palaimos akimirką... Esu mačiusi, kaip mieli berniukai virsta pabaisomis, o pabaisos – mielais berniukais. Kartą turėjau klientą, kuris buvo pratęs mylėdamasis su prostitutėmis spjaudyti į jas. „Purvina, – sakydavo jis, spjaudamas man į burną, apspjaudamas visą veidą. – Tu purvina kekšė."

O dabar šis dervišas man sako, kad esu tyra kaip šaltinio vanduo. Tai buvo panašu į nevykusį pokštą, bet kai prisivertusi nusijuokiau, garsas įstrigo gerklėje, ir galiausiai man teko numaldyti kūkčiojimą.

– Praeitis kaip sūkurys. Jei leisi jai valdyti dabartį, ji įtrauks tave ir paskandins, – pasakė Šamsas, tarsi perskaitęs mano mintis. – Laikas – tik iliuzija. Tau reikia gyventi dabar, šią akimirką. Tai viskas, daugiau niekas nesvarbu.

Tai pasakęs, jis išsiėmė iš vidinės drabužio kišenės šilko skepetaitę.

– Imk, – tarė. – Geras žmogus Bagdade dovanojo ją man, bet tau jos reikia labiau. Ji tau primins, kad tavo širdis tyra ir kad tavyje gyvena Dievas.

Tai taręs, dervišas pasiėmė savo lazdą ir atsistojo, ruošdamasis eiti.

– Imk ir išeik iš to viešnamio.

– Kur? Kaip? Aš neturiu kur eiti.

– Tai ne bėda, – atsakė Šamsas, o jo akys sublizgėjo. – *Nesibaimink, kur tave nuves kelias. Svarbiausia – apgalvok pirmą žingsnį. Jis pats sunkiausias, už jį tu atsakai. Kai žengsi šį žingsnį, leisk, kad viskas klostytųsi savaime, ir pamatysi, kas bus. Neplauk pagal srovę. Pats būk srove.*

Aš linktelėjau. Nereikėjo nė klausti – ir taip supratau, kad tai dar viena taisyklė.

Girtuoklis Suleimanas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 17-OJI

Beveik pusiaunaktį išlenkiau paskutinę taurę ir išėjau iš užeigos.

– Atmink, ką tau sakiau. Prikąsk liežuvį, – atsisveikindamas prigrasė Christosas.

Aš linktelėjau, džiaugdamasis, kad turiu draugą, kuris manimi rūpinasi. Bet vos tik išėjęs į tamsią, tuščią gatvę pasijutau toks išsekęs, koks dar niekada nesijaučiau. Gailėjausi, kad nepasiėmiau į kelią butelio vyno. Neprošal būtų išgerti.

Kaukšėdamas batų padais į sutrūkinėjusius grindinio akmenis staiga prisiminiau anuos vyrus iš Rumio procesijos. Buvo skaudu prisiminti, kokiu pasibjaurėjimu žibėjo jų akys. Pasaulyje labiausiai negalėjau pakęsti šventeiviškumo. Mane tiek kartų yra barę pasipūtėliai ir šventeivos, kad vien juos prisiminus nugara nubėgo šiurpuliai.

Gindamas šalin tokias mintis, pasukau už kampo ir išėjau į šoninę gatvę. Joje buvo tamsiau, nes dangų dengė aukštų medžių šakos. Tarsi to dar būtų maža, staiga mėnulis užlindo už debesų, ir mane apgaubė tiršta, neperregima tamsa. Kitaip būčiau pamatęs, kad prie manęs artėja du sargybiniai.

– *Selamun aleykum*, – šūktelėjau jiems pernelyg linksmu balsu, stengdamasis nuslėpti nerimą.

Bet sargybiniai neatsakė į mano sveikinimą. Jie paklausė, ką aš veikiu gatvėje tokiu vėlyvu metu.

– Išėjau pasivaikščioti, – sumurmėjau.

Mes stovėjome akis į akį, prislėgti nesmagios tylos, kurią trikdė tik tolumoje kaukiantys šunys. Vienas iš sargybinių žengtelėjo artyn.

– Čia baisiai dvokia, – pareiškė jis.

– Taip, dvokia vynu, – patvirtino antrasis.

Nutariau viską nuleisti juokais.

– Dėl to neverta jaudintis. Šis dvokas – tik metafora. Kadangi mums, musulmonams, leidžiama gerti tik metaforų vyną, tai ir kvapas turėtų būti metafora.

– Ką jis čia, po velnių, kliedi? – suurzgė pirmasis sargybinis.

Tą akimirką iš už debesies išniro mėnulis ir užliejo mus švelnia, blyškia šviesa. Aiškiai mačiau priešais stovintį vyrą. Jis buvo kampuoto veido, atsikišusiu smakru, mėlynomis kaip ledas akimis ir smailia nosimi. Būtų visai išvaizdus, jei ne žvairos akys ir nuolatinio pasipiktinimo išraiška veide.

– Ką tu veiki gatvėje tokiu vėlyvu metu? – pakartojo jis savo klausimą. – Iš kur išėjai ir kur eini?

Negalėjau susilaikyti.

– Tai labai sudėtingi klausimai, sūnau. Jei žinočiau, kaip į juos atsakyti, jau būčiau perpratęs mūsų buvimo šioje žemėje tikslą.

– Ar tu, šiukšle, tyčiojiesi iš manęs? – paklausė sargybinis, raukdamas kaktą, ir man dar nespėjus suvokti, kas čia darosi, išsitraukė rimbą.

Jo judesiai buvo tokie pabrėžtini ir reikšmingi, kad aš sukikenau. Jis tuojau pat kirto rimbu man per krūtinę. Kirtis buvo toks netikėtas, kad aš netekau pusiausvyros ir pargriuvau ant žemės.

– Gal tai tave išmokys gražiau elgtis, – rėžė sargybinis, permesdamas rimbą iš vienos rankos į kitą. – Nejau nežinai, kad gerti – didžiulė nuodėmė?

Net jausdamas tekantį šiltą savo paties kraują, net skausmo jūroje skendinčia galva niekaip negalėjau patikėti, kad mane vi-

duryje gatvės rimbu nuplakė jaunuolis, pagal amžių galintis būti mano sūnumi.

– Tai nubausk mane, – atkirtau. – Vis tiek aš geriau degsiu pragare, jei Dievo rojus skirtas tokiems kaip tu.

Apimtas įtūžio, jaunasis sargybinis ėmė iš visų jėgų mane čaižyti rimbu. Užsidengiau veidą rankomis, bet iš to nebuvo daug naudos. Staiga prisiminiau linksmą seną dainą, ir ji beveik jėga prasiveržė pro mano kruvinas lūpas. Tvirtai pasiryžęs neparodyti, kaip man bloga, sulig kiekvienu rimbo kirčiu dainavau vis garsiau.

O mano meile, pabučiuok mane, apnuogink mano širdį,
Man tavo lūpos tarsi vynas, tegu visi aplink tai girdi!

Mano sarkazmas dar labiau įsiutino sargybinį. Kuo garsiau aš dainavau, tuo žiauriau jis mane mušė. Nebūčiau net galėjęs įtarti, kad šis jaunas žmogus prikaupęs šitiek pykčio.

– Na, užteks, Baibarsai! – išgirdau šaukiant kitą sargybinį. – Liaukis, žmogau!

Kirčiai liovėsi lygiai taip pat staiga, kaip buvo prasidėję. Norėjau ištarti paskutinį žodį – ką nors tiesaus ir įtaigaus, bet burnoje susikaupęs kraujas slopino balsą. Man ėmė sukti skrandį, ir netrukus, pats to nesuvokęs, pradėjau vemti.

– Tu visiška griuvena, – niekinamai pareiškė Baibarsas. – Ir niekas kitas, tik tu kaltas dėl to, ką aš tau padariau.

Jie nusisuko nuo manęs ir nužingsniavo į tamsą.

Nežinau, ar ilgai taip gulėjau. Gal vos kelias minutes, o gal visą naktį. Iš pradžių laikas išnyko, o paskui ir visa kita. Mėnulis užlindo už debesų, ir aš likau gulėti tamsoje, nebesuvokdamas, kas esu. Netrukus pajutau, kad plūduriuoju limbe tarp gyvybės ir mirties, nė kiek nesirūpindamas, kur galiausiai atsidursiu. Paskui kūnas pamažu pradėjo atitirpti, ir kiekvieną rimbo kirčio žymę, kiekvieną sumušimą, kiekvieną brėžį ėmė beprotiškai skaudėti;

viena po kitos mane skalavo nesiliaujančios skausmo bangos. Galva sukosi, gėlė kojas ir rankas. Ėmiau vaitoti tarsi sužeistas gyvulys.

Tikriausiai būsiu netekęs sąmonės. Kai atsimerkiau, pamačiau, kad mano *salwar* permirkę šlapimu, o kiekvienas kūno sąnarys dega iš skausmo. Ėmiau melsti Dievą, kad atimtų iš manęs jusles arba duotų išgerti, tik staiga išgirdau artėjančius žingsnius. Man suspurdėjo širdis. Gal tai benamis vaikigalis, gal plėšikas, net žmogžudys. Bet paskui pamaniau – o ko man bijoti? Pasiekiau tokią būseną, kai niekas šioje naktyje manęs nebegali išgąsdinti.

Iš šešėlių išniro aukštas, liesas dervišas plikai nuskusta galva. Jis priklaupė prie manęs ir padėjo man atsisėsti. Prisistatė esąs Šamsas iš Tebrizo ir paklausė mano vardo.

– Suleimanas, Konijos girtuoklis, jūsų paslaugoms, – atsakiau, išspjaudamas iškritusį dantį. – Malonu susipažinti.

– Tu kraujuoji, – sumurmėjo Šamsas ir pradėjo šluostyti kraują man nuo veido. – Ne tik išorėje, bet ir viduje.

Tai taręs, jis išsiėmė iš vidinės drabužio kišenės sidabrinį indelį.

– Patepk šiuo tepalu savo žaizdas, – tarė jis. – Geras žmogus Bagdade davė jį man, bet tau jo reikia labiau. Tiesa, turėtum žinoti, kad vidinės tavo žaizdos gilesnės, ir tau reikėtų pasirūpinti būtent jomis. O šitas daiktas tau primins, kad tavyje gyvena Dievas.

– Ačiū, – išgirdau, kaip sumikčiojau, sukrėstas jo gerumo. – Tas sargybinis... jis mane nuplakė. Ir sakė, kad aš to nusipelniau.

Vos ištaręs šiuos žodžius, pats apstulbau išgirdęs vaikiškai irzlų savo balsą, melste meldžiantį paguodos ir užuojautos.

Šamsas iš Tebrizo papurtė galvą.

– Jie neturėjo teisės taip elgtis. Kiekvienas atsako už tai, kaip jis ieško Dievo. Yra tokia taisyklė: *Mes visi sukurti pagal jo paveikslą ir vis dėlto visi skirtingi, kiekvienas nepakartojamas. Nėra dviejų vienodų žmonių. Nėra dviejų širdžių, kurios plaktų vienodu ritmu. Jei Dievas būtų norėjęs, kad visi būtų vienodi, Jis taip ir būtų*

padaręs. Todėl nevertinti skirtumų ir primesti savo mintis kitiems tolygu negerbti dieviškojo sumanymo.

– Tai gražiai skamba, – tariau, pats stebėdamasis, kaip laisvai liejasi mano balsas. – Bet ar jūs, sufijai, niekada Juo neabejojate?

Šamsas iš Tebrizo nusišypsojo nuvargusia šypsena.

– Abejojame, ir abejonės – tai gerai. Jos reiškia, kad tu gyvas ir nesiliovei ieškoti.

Jis kalbėjo dainingu balsu, tarsi skaitydamas iš knygos.

– Be to, per vieną naktį netampama tikinčiuoju. Žmogus mano, kad jis tikintis, bet staiga jo gyvenime kas nors nutinka, ir jis pasidaro netikintis – paskui ir vėl įtiki, paskui vėl nustoja, ir taip toliau. Mes nuolatos svyruojame, kol pasiekiame tam tikrą amžių. Tai vienintelis kelias pirmyn. Kas kartą žengdami naują žingsnį mes artėjame prie Tiesos.

– Jei Christosas išgirstų tave taip kalbantį, jis tau lieptų prikąsti liežuvį, – tariau. – Jis sako, kad ne visus žodžius tinka visur sakyti.

– Na, jis teisybę kalba. – Šamsas iš Tebrizo trumpai nusijuokė ir pašoko ant kojų. – Nagi, leisk, parvesiu tave namo. Reikia aptvarstyti tavo žaizdas ir pasistengti, kad gautum šiek tiek pamiegoti.

Jis man padėjo atsistoti, bet aš vos galėjau paeiti. Dervišas nedvejodamas pakėlė mane, tarsi aš būčiau besvoris, ir užsimetė ant nugaros.

– Įspėju tave, aš dvokiu, – susigėdęs sumurmėjau.

– Nieko tokio, Suleimanai, nesijaudink.

Taip – nekreipdamas dėmesio nei į kraują, nei į šlapimą, nei į smarvę – dervišas nešė mane siauromis Konijos gatvėmis. Ėjome pro namus ir pašiūres, giliai paskendusias sapnuose. Mus garsiai, įnirtingai aplojo šunys aptvertuose soduose, visiems pranešdami, kad einame pro šalį.

– Man seniai įdomu, kokia prasme rašoma apie vyną sufijų poezijoje, – tariau. – Kokį vyną giria sufijai – tikrą ar metaforų?

– O koks skirtumas, drauge? – paklausė Šamsas iš Tebrizo, prieš nukeldamas mane nuo nugaros priešais mano namus. – Yra

taisyklė, kuri tai paaiškina: *Kai tikras Dievo mylėtojas įeina į užeigą, užeiga tampa maldos namais, bet kai į tą pačią užeigą įeina vyno gėrėjas, ji virsta smukle. Kad ir ką mes darytume, viską lemia širdis, o ne išorė. Sufijai apie žmones sprendžia ne pagal tai, kaip jie atrodo ar kas jie yra. Kai sufijas žiūri į žmogų, jis užmerkia abi akis ir atmerkia trečiąją akį – akį, reginčią vidines erdves.*

Likęs namuose vienas po ilgos, sekinančios nakties aš pradėjau mąstyti apie tai, kas nutiko. Jaučiausi baisiai blogai, bet kažkur giliai viduje ėmė lietis palaiminga ramybė. Vieną akimirką aš ją pastebėjau ir ėmiau trokšti, kad ji amžinai liktų su manimi. Tą akimirką supratau, kad Dievas vis dėlto yra ir Jis mane myli.

Jaučiau, kaip maudžia visą kūną, bet – kad ir kaip keista – nieko nebeskaudėjo.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 3-IOJI

„Beach Boys“ dainos sklinda pro atvirus automobilių langus – tai pro šalį važiuoja universiteto studentai anksty vos vasaros saulėje įdegusiais veidais. Ela žiūrėjo į juos, nejusdama jų laimės, o jos galvoje sukosi pastarųjų kelių dienų įvykiai. Pirmiausia ji rado virtuvėje negyvą Spiritą, ir nors jau ne kartą buvo liepusi sau ruoštis tokiam nutikimui, ją ne tik persmelkė nenumaldomas sielvartas, – Ela pasijuto vieniša ir pažeidžiama, tarsi praradusi šunį staiga būtų likusi pasaulyje vienų viena. Paskui ji sužinojo, kad Orli serga bulimija ir apie tai žino beveik visi jos klasės draugai. Elą apėmė kaltė, šis jausmas privertė susimąstyti apie santykius su jaunesniąja dukterimi ir iš naujo įvertinti savo, kaip motinos, gebėjimus. Kaltė nebuvo naujas Elos jausmų repertuaro elementas; nauja buvo tik tai, kad ji suabejojo savimi, kaip motina.

Tuo metu Ela pradėjo dažnai, kartais po kelis kartus per dieną, susirašinėti elektroniniais laiškais su Azizu Z. Zahara. Rašydavo po du, tris, kartais net penkis. Ji jam rašė apie viską, o jis, jos nuostabai, visada ir labai greitai atsakydavo. Ela niekaip neįstengė suprasti, kaip jis randa laiko ar net interneto ryšį, be paliovos klajodamas atokiausiose vietose. Bet neilgai trukus ji labai priprato prie jo laiškų. Netrukus įprato kur buvusi, kur nebuvusi vis tikrinti elektroninį paštą – rytą, vos atsikėlusi, paskui dar kartą po pusryčių, paskui grįžusi iš pasivaikščiojimo rytą, paskui

ruošdama pietus, prieš išeidama su reikalais ir net kartais mieste, užsukusi į interneto kavinę. Žiūrėdama mėgstamas televizijos laidas, pjaustydama pomidorus maisto gaminimo kursuose, kalbėdama telefonu su draugėmis ar klausydamasi, kaip dvyniai šneka apie mokyklą ir namų darbus, ji visad laikė įjungusi savo nešiojamąjį kompiuterį ir elektroninį paštą. Jei negaudavo naujų Azizo laiškų, dar kartą perskaitydavo senus. Kiekvieną kartą, gavusi jo žinutę, nesusilaikydavo nenusišypsojusi, ir džiūgaudama, ir drovėdamasi to, kas vyksta. O kažkas iš tiesų vyko.

Netrukus susirašinėjimas su Azizu paskatino Elą patikėti, kad ji taip atsiriboja nuo savo nuobodaus, ramaus gyvenimo. Iš moters, kurios gyvenimo paveikslas nutapytas ramiais pilkais ir rudais tonais, ji ėmė virsti moterimi, kurios slapta spalva – ryški, erzinanti raudona. Ir jai tai patiko.

Azizas nebuvo linkęs rašinėti smulkių komplimentų. Žmones, nelaikančius savo širdies svarbiausiu gyvenimo vedliu, nesugebančius atsiverti meilei ir sekti paskui ją, kaip saulėgrąža seka paskui saulę, jis vadino ne visai gyvais. (Ela kartais pasvarstydavo, ar jis ir jos nepriskiria negyviems objektams.) Azizas nerašydavo nei apie orą, nei apie neseniai matytą filmą. Jis rašė apie ką kita – apie rimtus dalykus, gyvenimą ir mirtį, o svarbiausia – apie meilę. Ela nebuvo pratusi atvirai apie tai kalbėti, ypač su nepažįstamu žmogumi, bet gal tokiai moteriai kaip ji ir reikėjo nepažįstamojo, kad galėtų jam atverti širdį.

Jei jų laiškuose ir buvo lašas flirto, tai jis, manė Ela, yra visiškai nekaltas ir į naudą jiems abiem. Jie galėjo laisvai flirtuoti vienas su kitu, patogiai įsitaisę kiekvienas savame milžiniško virtualiosios erdvės labirinto kamputyje. Šiuo susirašinėjimu ji tikėjosi nors iš dalies atgauti savivertę, kurią santuokoje buvo praradusi. Azizas buvo iš tų retų vyrų, kuriuos moteris gali mylėti neprarasdama savigarbos. Gal ir jam buvo malonu atsidurti vidutinio amžiaus amerikietės dėmesio centre. Internetas ir švelnino jų pokalbius, ir veikė juos tarsi didinamasis stiklas, teikė galimybę

flirtuoti nejuntant kaltės (kurios Elai nereikėjo, ji ir taip jos turėjo per daug) ir niekuo nerizikuojant patirti nuotykį (kurio ji norėjo, nes niekada nebuvo patyrusi). Beveik tas pats, kaip atsikąsti uždrausto vaisiaus ir nesijaudinti dėl papildomų kalorijų – nieko už tai nebus.

Taip, gal ir šventvagystė ištekėjusiai, vaikų turinčiai moteriai rašyti atvirus laiškus nepažįstamam vyrui, bet kadangi jų santykiai liko platoniški, Elai atrodė, jog tai saldi šventvagystė.

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 5-oji

Mielas Azizai,

viename iš savo ankstesnių laiškų rašei, kad nuomonė, jog mes galime racionaliais sprendimais kontroliuoti savo gyvenimo tėkmę, tau atrodo tokia pat absurdiška, kaip mintis, kad žuvys gali kontroliuoti vandenyną, kuriame plaukioja. Labai daug galvojau apie kitą tavo sakinį: „Pažinios savasties idėja ne tik sukūrė daugelį klaidingų lūkesčių, bet ir skatina nusivilti, kai gyvenimas neatitinka mūsų lūkesčių."

Atėjo metas man prisipažinti: aš pati esu labai linkusi viską kontroliuoti. Bent jau taip sako žmonės, kurie geriausiai mane pažįsta. Dar visai neseniai buvau labai griežta mama. Reikalavau laikytis daugybės taisyklių (patikėk, jos nė iš tolo nebuvo tokios malonios kaip tavo sufijų!), ir su manimi nebuvo galima susitarti. Kartą vyriausia duktė mane apkaltino, kad aš laikausi partizaninio karo strategijos. Pasak jos, aš prasibroviau į jų gyvenimus, juose įsitvirtinau ir iš savo apkasų mėginu sučiupti kiekvieną jiems kylančią netinkamą mintį ar troškimą!

Atsimeni dainą „Que Será, Será"? Na, tikriausiai ši daina skirta ne man. Nuostata „tebūnie, kas bus" niekada man neatrodė teisinga; aš tiesiog nepajėgiu plaukti pasroviui. Žinau, kad tu tikintis žmogus, bet aš – ne. Nors mūsų šeima kartais švenčia šabą, asmeniškai aš nė nebeprisimenu, kada pastarąjį kartą meldžiausi. (O, ne, dabar atsiminiau. Savo virtuvėje, prieš dvi dienas, bet tai nesiskaito – aš ne tiek meldžiausi, kiek skundžiausi aukštesniajai Savasčiai.)

Mokydamasi koledže, vienu metu buvau susižavėjusi Rytų dvasingumu, ėmiau skaityti budizmo ir daoizmo veikalus. Net tariausi su viena ekscentriška drauge mėnesį pagyventi ašrame Indijoje, bet tas mano gyvenimo etapas truko neilgai. Kad ir koks viliojantis būtų mistikų mokymas, man jis atrodė pernelyg kupinas nuolankumo, nepritaikomas šiuolaikiniame pasaulyje. Taip manau iki šiol.

Tikiuosi, mano abejingumas religijai tavęs neįžeis. Labai prašau, pažvelk į tai kaip į seniai turėjusią įvykti išpažintį žmogaus, kuris nuolatos apie tave galvoja.

Nuoširdžiai,
Ela

Brangioji partizane Ela,

gavau tavo elektroninį laišką ruošdamasis iš Amsterdamo išvykti į Malavį. Gavau užduotį nufotografuoti gyventojus kaimų, kuriuose labiausiai išplitęs AIDS ir dauguma vaikų yra našlaičiai.

Jei viskas gerai klosis, grįšiu po keturių dienų. Ar galiu to tikėtis? Taip. Ar galiu tai valdyti? Ne! Galiu tik pasiimti savo nešiojamąjį kompiuterį, stengtis susirasti gerą interneto prieigos tašką ir tikėtis, kad išgyvensiu dar vieną dieną. Visa kita – ne mano rankose. Tai sufijai ir vadina penktąja stichija – tuštuma. Tai nepaaiškinama, nesuvaldoma dieviškoji stichija, kurios mes, būdami žmonės, nepajėgiame suvokti, bet apie kurią turėtume nuolatos galvoti. Aš nevertinu „neveiklumo", jei taip tu vadini nieko neveikimą ir nesidomėjimą gyvenimu. Bet tvirtai tikiu, kad būtina atsižvelgti į penktąją stichiją.

Tikiu, kad kiekvienas iš mūsų sudarome sandorą su Dievu. Žinau, kad aš ją sudariau. Tapdamas sufiju, pažadėjau Dievui kiek įmanydamas geriau atlikti tai, kas man skirta, o visa kita palikti Jam, tik Jam vienam. Susitaikiau su tuo, kad labai daug kas yra už mano galimybių ribų. Regiu tik fragmentus, kaip atskirus filmo kadrus, bet viso paveikslo nepajėgiu suprasti.

Tai štai, tu manai, kad aš tikintis žmogus. Bet aš toks nesu.

Aš dvasingas, o tai kas kita. Religingumas ir dvasingumas nėra tas pats, ir man atrodo, kad šiuos du dalykus skirianti praraja dar niekada nebuvo tokia didelė. Kai aš žvelgiu į pasaulį, regiu vis sudėtingesnius klausimus ir keblumus. Viena vertus, mes tikime individo laisve ir galia, nepriklausančia nuo Dievo, valdžios ar visuomenės. Žmonės darosi daugeliu požiūriu egoistiškesni, o pasaulis – materialistiškesnis. Kita vertus, visa žmonija darosi dvasingesnė. Taip ilgai kliovęsi protu, mes, atrodo, pasiekėme tokį etapą, kad jau galime pripažinti mąstymo ribotumą.

Dabar, lygiai kaip ir viduramžiais, nepaprastai išaugo domėjimasis dvasingumu. Vakaruose vis daugėja žmonių, kurie stengiasi savo triukšminguose ir visko pilnuose gyvenimuose atrasti vietos dvasingumui. Jų norai geri, bet metodai dažniausiai netinkami. Dvasingumas – tai ne naujas nusibodusio patiekalo padažas. Jo neįmanoma įvesti į savo gyvenimą, iš esmės visko nepakeitus.

Žinau, kad tu mėgsti gaminti maistą. Ar žinai, kad Šamsas sakė, jog pasaulis – tai didžiulis katilas, kuriame verda kažkas didingo? Tik mes dar nežinome, kas. Viskas, ką darome, ką juntame ar mąstome, yra šio mišinio sudedamosios dalys. Privalome savęs paklausti, ką patys įdedame į šį katilą? Pagiežą, priešiškumą, pyktį, smurtą? O gal įdėsime meilės ir darnos?

O kaip tu, brangioji Ela? Kokių sudedamųjų dalių norėtum įdėti į bendrą žmonijos troškinį? Kai pagalvoju apie tave, aš pats įdedu ten plačią šypseną.

Su meile,
Azizas

TREČIA DALIS

Vėjas

Tai, kas kinta, vystosi ir tampa iššūkiu

Fanatikas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 19-OJI

Beveik po pat mano langais garsiai lojo ir kaukė šunys. Atsisėdau lovoje, įtardamas, kad jie užuodė plėšiką, mėginantį įsibrauti vidun, ar kokį purviną girtuoklį, einantį pro šalį. Padorūs žmonės jau nebegali ramiai išsimiegoti. Visur tik paleistuvystės ir plėšikavimai. Anksčiau taip nebuvo. Dar prieš keletą metų šiame mieste buvo saugu. Moralinis nuopuolis – tai baisi liga, kuri prasideda be įspėjimo ir greitai plinta, užkrečia turtuolius ir vargšus, senus ir jaunus. Šiandien taip atsitiko mūsų miestui. Jei ne mano pareigos medresėje, aš nė kojos nekelčiau iš namų.

Dėkui Dievui, dar yra žmonių, kurie rūpinasi bendrais interesais labiau negu savais ir dieną naktį stengiasi palaikyti tvarką. Pavyzdžiui, mano jaunasis sūnėnas Baibarsas. Mudu su žmona juo didžiuojamės. Gera žinoti, kad šią vėlią valandą, kai gatvėse siaučia piktadariai, nusikaltėliai ir girtuokliai, Baibarsas su kitais sargybiniais saugo mūsų miestą.

Po ankstyvos mano brolio mirties aš tapau pagrindiniu Baibarso globėju. Jaunas ir karštas, jis pradėjo dirbti sargybiniu prieš šešis mėnesius. Liežuvautojai šneka, kad darbą jis gavo tik dėl to, kad aš esu mokytojas medresėje. Niekai! Baibarsas stiprus ir drąsus, jis puikiai tinka šiam darbui. Iš jo būtų išėjęs puikus kareivis. Jis norėjo keliauti į Jeruzalę kovoti su kryžininkais, bet mudu su žmona nusprendėme, kad jam jau laikas patogiai įsikurti ir turėti savo šeimą.

– Mums tavęs reikia čia, sūnau, – pasakiau aš. – Čia irgi yra su kuo kovoti.

Ir tai tiesa. Dar šį rytą aš pasakiau žmonai, kad gyvename sunkiais laikais. Neatsitiktinai kas dieną išgirstame apie vis naujas tragedijas. Mongolams pavyko iškovoti tiek pergalių, krikščionys plačiai paskleidė savo žinią, islamo priešai niokoja kaimą po kaimo, miestą po miesto, – ir visa tai dėl to, kad tikintieji tik vadina save musulmonais. Kai žmonės paleidžia iš rankų virvę, vadinamą Dievu, jie dažniausiai nuklysta nežinia kur. Mongolai mums buvo atsiųsti kaip bausmė už nuodėmes. Jei ne mongolai, tai galėjo būti žemės drebėjimas, badas arba potvynis. Kiek dar nelaimių turėsime ištverti, kad šiame mieste gyvenantys nusidėjėliai pagaliau susiprastų ir pradėtų atgailauti? Jau imu bijoti, kad netrukus ant mūsų pradės lyti akmenimis. O gal vieną gražią dieną visas miestas bus nušluotas nuo žemės paviršiaus, panašiai kaip atsitiko Sodomai ir Gomorai.

Ir dar tie sufijai daro tokią blogą įtaką. Kaip jie drįsta vadintis musulmonais, jei kalba dalykus, kurie tikram musulmonui neateitų į galvą? Man kraujas užverda, kai girdžiu juos šnekant apie Pranašą, ramybė jam, tariant jo vardą ir juo grindžiant savo kvailas šnekas. Jie tvirtina, kad po karo pranašas Mahometas paskelbęs, neva jo žmonėms derėtų atsisakyti mažojo džihado vardan didžiojo – tai yra, kovos su savo savastimi. Sufijai tvirtina, kad nuo tų laikų savastis esanti pagrindinis kiekvieno tikro musulmono priešas ir tik su ja reikia kovoti. Gražiai skamba, bet kaip tai padės įveikti islamo priešus? Nežinau.

Sufijai nuėjo taip toli, kad tvirtina, esą šariatas – tik vienas kelio etapas. Apie kokį etapą jie kalba, aš jų klausiu? Ir tarsi to dar būtų maža, jie ginčija, kad nušvitimą patyręs žmogus negali būti saistomas pirmesnio etapo taisyklių. O kadangi save jie mėgsta laikyti jau pasiekusiais aukščiausią lygį, tai jiems tapo niekinga dingstimi nepaisyti šariato reikalavimų. Jiems, atrodo, labiau rūpi gėrimas, šokiai, muzika, poezija ir tapyba, o ne tikėjimo pareigos.

Vis kartoja, kad islamo religijoje nėra hierarchų, todėl kiekvienas žmogus gali pats asmeniškai ieškoti Dievo. Iš pirmo žvilgsnio tai atrodo paprasta ir nepavojinga, bet kai perpranti nuobodų jų tuščiažodžiavimą, atrandi tikrą ir pavojingą žinią: pasirodo, visai nebūtina paisyti religinių autoritetų!

Sufijams šventasis Koranas atrodo pilnas miglotų simbolių ir užuominų, ir kiekvieną jų reikia išaiškinti pačiu mistiškiausiu būdu. Tad jie aiškinasi, kaip kiekvienas žodis skamba užrašytas skaičiais, studijuoja slaptas skaičių reikšmes ir ieško tekste paslėptų užuominų, kiek įmanydami stengdamiesi išvengti jame pateiktos aiškios, plika akimi regimos Dievo žinios.

Kai kurie sufijai net sako, kad žmonės – tai kalbantys Koranai. Jei čia dar ne gryniausia šventvagystė, tai aš nežinau. O dar tie klajokliai dervišai, kita nevykėlių ir atskalūnų padermė. Kalandarai, haidarai, *camiis* – juos vadina įvairiais vardais. Tie, sakyčiau, patys blogiausi. Kas gero iš žmogaus, neįstengiančio įsikurti vienoje vietoje? Jei žmogus nejunta priklausąs bendruomenei, jis gali nukrypti bet kur, tarsi sausas lapas, gainiojamas vėjo. Tinkamiausia auka šėtonui.

Filosofai irgi ne geresni už sufijus. Jie tik mąsto ir mąsto, tarsi ribotas žmogaus protas būtų pajėgus apčiuopti pasaulio nesuvokiamybę! Yra toks pasakojimas, iš kurio aiškiai matyti, kad tie filosofai ir sufijai – sąmokslininkai.

Kartą filosofas sutiko dervišą, ir jie iškart sutarė. Kalbėjosi dienų dienas, pabaigdami vienas kito pradėtus sakinius.

Galiausiai, jiems išsiskyrus, filosofas štai ką pasakė apie aną pokalbį: „Jis mato tai, ką aš žinau."

O sufijas pasakė taip: „Jis žino viską, ką aš matau."

Taigi sufijas mano, kad jis mato, o filosofas mano, kad žino. Mano galva, nieko jie nemato ir nieko jie nežino. Nejau nesupranta, kad yra paprasti, riboti ir galiausiai mirtingi žmonės, o todėl, kaip ir mes visi, gali žinoti tik tiek, kiek priklauso? Daugių daugiausia, ko gali tikėtis mirtingasis, – tai krislelis žinių apie

Visagalį. Ir viskas. Mūsų užduotis – ne aiškinti Dievo mokymą, bet jam paklusti.

Kai Baibarsas grįš namo, mudu su juo apie tai pasikalbėsime. Tai jau virto įpročiu, mūsų mažomis slaptomis apeigomis. Kas naktį, baigęs tarnybą, jis pavalgo sriubos ir paplotėlių, kuriuos jam patiekia mano žmona, ir mes su juo kalbamės apie viską. Man malonu matyti, koks geras jo apetitas. Jam reikia daug jėgų. Toks jaunas, principingas žmogus kaip jis šiame bedievių mieste turi daugybę darbo.

Šamsas

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 30-OJI

Belaukdamas susitikimo su Rumiu išvakarėse sėdėjau savo balkone „Cukraus pirklių užeigoje“. Mano širdis džiaugėsi pagal Dievo paveikslą sukurtos visatos didybe – visur, kur tik pasisuksime, galime Jo ieškoti ir Jį atrasti. Tačiau žmonės retai tai daro.

Prisiminiau žmones, kuriuos čia sutikau – elgetą, prostitutę ir girtuoklį. Paprastus žmones, kamuojamus įprastos ligos: atsiskyrimo nuo Vienio. Tokių žmonių dažniausiai nemato mokslo vyrai, sėdintys dramblio kaulo bokštuose. Pasvarsčiau, ar Rumis kitoks. Jei ne, mintyse pažadėjau sau tapti jo vedliu į visuomenės žemumas.

Pagaliau miestas užmigo. Buvo tas nakties metas, kai net naktiniai gyvūnai nedrumsčia įsivyravusios ramybės. Klausydamasis miegančio miesto aš visad jaučiuosi nepaprastai pakylėtas ir sykiu neapsakomai liūdnas, svarstau, kokios istorijos vyksta už uždarų durų, kokias istorijas galėčiau patirti aš pats, jei būčiau pasirinkęs kitokį kelią. Bet aš nieko nepasirinkau. Mano kelias buvo man parinktas.

Prisiminiau pasakojimą. *Klajoklis dervišas atvyko į miestą, kurio gyventojai nepasitikėjo svetimšaliais.*

„Eik šalin! – šaukė jie, – čia tavęs niekas nepažįsta!“

Dervišas ramiai atsakė:

„Taip, bet aš pažįstu save, ir patikėkite, būtų daug blogiau, jei būtų atvirkščiai.“

Kol aš pažįstu save, man viskas bus gerai. Tas, kas pažįsta save, pažįsta Vienatinį.

Mėnulis apgaubė mane šilta savo šviesa. Ėmė krapnoti lietutis, švelnus tarsi šilko skraistė. Padėkojau Dievui už šią palaimos akimirką ir atsidaviau į Jo rankas. Mane dar kartą sukrėtė gyvenimo trapumas ir trumpumas; prisiminiau taisyklę: *Gyvenimas – laikina pasaka, o šis pasaulis tėra neryškus Tikrovės mėgdžiojimas. Tik vaikai laiko žaislus tikrais daiktais. O žmonės arba susižavi žaislais, arba nepagarbiai sulaužo juos ir numeta šalin. Gyvenime stenkis vengti kraštutinumų, nes jie sugriaus tavo vidinę pusiausvyrą.*

Sufijai vengia kraštutinumų. Sufijas visada išlieka romus ir nuosaikus.

Rytoj rytą aš eisiu į didžiąją mečetę klausytis Rumio. Gal jis tikrai toks didis pamokslininkas, kaip visi sako, bet galiausiai kiekvieno kalbėtojo mastą ir gylį lemia jo klausytojai. Gal Rumio žodžiai tarsi laukinis sodas pilni kankorėžių, žolių, eglaičių ir krūmokšnių – vis tiek lankytojas išsirinks tai, kas patrauks jo dėmesį. Gražias gėles žmonės nuskina pirmiausia, o į dygliuotus ar smulkius augalus mažai kas atkreipia dėmesį. Bet tikrovėje iš jų gaunami geriausi vaistai.

Ar ne tą patį galima pasakyti apie meilės sodą? Kaip meilė galės būti verta savo vardo, jei išsirinksime tik tai, kas gražu, ir nekreipsime dėmesio į sunkumus? Nesunku džiaugtis tuo, kas gera, ir nemėgti to, kas bloga. Kiekvienas tai gali. Tikrasis iššūkis – mylėti ir tai, kas gera, ir tai, kas bloga; ne dėl to, kad neįmanoma atskirti gėrio nuo blogio, o todėl, kad būtina pakilti virš šių sąvokų ir priimti visą meilės didybę.

Liko viena diena iki mano susitikimo su draugu. Negaliu užmigti.

O, Rumi! Žodžių ir prasmių pasaulio valdove!

Ar atpažinsi mane, mudviem susitikus?

Pamatyk mane!

Rumis

KONIJA, 1244 METŲ SPALIO 31-OJI

Begalo palaiminta tebus ši diena, nes aš susipažinau su Šamsu iš Tebrizo. Šią paskutinę spalio dieną ore pasklido nauja vėsuma ir stipriau papūtė vėjai, skelbiantys pasitraukiant rudenį.

Šią popietę kaip visada mečetė buvo perpildyta. Sakydamas pamokslus minioms aš stengiuosi nepamiršti, bet ir neprisiminti savo klausytojų. Ir tam yra vienintelis būdas: įsivaizduoti minią kaip vieną žmogų. Kas savaitę manęs klausosi šimtai žmonių, bet aš visada kalbu tik vienam – tam, kuris girdi mano žodžių aidą savo širdyje ir pažįsta mane geriau už visus kitus.

Išėjęs iš mečetės pamačiau, kad mano žirgas laukia jau paruoštas. Gyvulio karčiai buvo supinti, papuošti aukso gijomis ir mažyčiais sidabro varpeliais. Man buvo malonus varpelių dzingsėjimas sulig kiekvienu žingsniu, bet kelią pastojo tokia daugybė žmonių, kad buvo neįmanoma judėti greitai. Lėta žingine praėjome apgriuvusias krautuvėles ir namus šiaudiniais stogais. Prašytojų riksmai maišėsi su vaikų šūkavimais ir elgetų maldavimais paaukoti keletą monetų. Dauguma šių žmonių norėjo, kad už juos pasimelsčiau; buvo ir tokių, kurie tiesiog troško paėjėti greta. Bet kiti atėjo su didesnėmis viltimis, prašydami išgydyti nuo mirtinos ligos ar nelaimių. Šitie man kėlė didžiausią nerimą. Kaip jie nemato, kad aš ne pranašas ir ne kerėtojas, ir negaliu daryti stebuklų?

Kai pasukome už kampo ir ėjome pro „Cukraus pirklių užeigą“, pastebėjau, kaip pro minią braunasi klajoklis dervišas, traukia tiesiai prie manęs, veria mane žvilgsniu. Jo judesiai buvo miklūs ir tikslūs, nuo jo sklido pasitikėjimas savimi ir sumanumas. Jis buvo visai plikas. Be barzdos. Be antakių. Ir nors veidas buvo toks atviras, koks tik gali būti vyro veidas, jo išraiška atrodė neįžvelgiama.

Bet mane sudomino ne jo išvaizda. Per daugelį metų esu matęs įvairių klajoklių dervišų, kurie ėjo per Koniją, ieškodami Dievo. Dauguma jų, išmarginti akį rėžiančiomis tatuiruotėmis, gausiai apsivarstę auskarais ausis ir nosį, noriai rodėsi esą „nesuvaldomi“. Jų plaukai būdavo arba labai ilgi, arba visiškai nuskusti. Kai kurie kalandarai įsiverdavo auskarus net į liežuvius ar spenelius. Todėl kai pirmą kartą išvydau šį dervišą, mane apstulbino ne jo išorė. O jo, drįsiu pasakyti, žvilgsnis.

Verte verdamas mane juodomis, smailiomis kaip durklas akimis jis sustojo vidury gatvės ir aukštai iškėlė plačiai išskėstas rankas, tarsi norėdamas sustabdyti ne tik procesiją, bet ir laiko tėkmę. Pajutau, kaip mano kūnu perbėgo staigaus atpažinimo ar nuojautos srovė. Žirgas pasibaidė ir pradėjo garsiai šnarpšti, mosuodamas galva. Mėginau jį nuraminti, bet gyvulys taip įsinervino, kad ir man pasidarė neramu.

Man bežiūrint, dervišas priėjo prie mano žirgo, kuris nervingai stypčiojo ir baidėsi, ir kažką tyliai sukuždėjo jam į ausį. Gyvulys ėmė giliai alsuoti, bet kai dervišas paskutinį kartą pamojo ranka, iškart nurimo. Per minią perbėgo jaudulio raibuliai; išgirdau, kaip kažkas sumurmėjo: „Juodoji magija!“

Nepaisydamas to, kas vyksta aplink, dervišas smalsiai žvelgė į mane.

– O didysis Rytų ir Vakarų mokslininke, aš tiek daug esu apie tave girdėjęs. Šiandien čia atėjau tavęs kai ko paklausti – ar galima?

– Klausk, – negarsiai atsakiau.

– Gerai, bet pirmiausia nulipk nuo žirgo, kad abu būtume vienodame lygyje.

Tai išgirdęs taip apstulbau, kad ne iš karto galėjau ką nors atsakyti. Mane supantys žmonės irgi atrodė sukrėsti. Niekas iki šiol nebuvo drįsęs taip į mane kreiptis.

Jutau, kaip liepsnoja veidas ir iš susierzinimo urzgia pilvas, bet įstengiau susitvardyti ir nulipau nuo žirgo. Dervišas jau buvo nusisukęs ir ėjo tolyn.

– Ei, prašau, palauk! – šūktelėjau, jį prisivydamas. – Noriu išgirsti tavo klausimą.

Jis sustojo, atsigręžė, ir pirmą kartą man nusišypsojo.

– Gerai. Prašau, pasakyk man, kurį iš jųdviejų tu laikai didesniu: pranašą Mahometą ar sufiją Bistamį?

– Koks čia klausimas? – atsiliepiau. – Kaip tu gali lyginti mūsų garbinamą pranašą, ramybė jam, paskutinį iš pranašų giminės, ir niekingą mistiką?

Aplink mus susibūrė smalsuolių minia, bet dervišas, atrodo, nepaisė klausytojų. Taip pat atidžiai žiūrėdamas man į veidą, jis atkakliai klausinėjo:

– Prašau tavęs, geriau pagalvok. Argi pranašas nesakė: „Atleisk man, Dieve, aš neįstengiau Tavęs pažinti taip, kaip turėjau“, o Bistamis ar nepareiškė: „Šlovė man, aš nešiojuosi Dievą apgaubęs savo apsiaustu“? Jei vienas iš jų jaučiasi toks menkas, palyginti su Dievu, o kitas skelbia, jog nešiojasi Dievą viduje, – kuris iš jų didesnis?

Mano širdis šoktelėjo ir tarsi gumulas užkimšo man gerklę. Klausimas nebeatrodė toks absurdiškas. Iš tikrųjų pasijutau, tarsi kas nors būtų nudengęs šydą ir po juo manęs lauktų įdomus galvosūkis. Slapta šypsenėlė tarsi vėjelio gūsis perbėgo dervišo lūpomis. Dabar supratau, kad jis ne beprotis ir ne pamišėlis. Tai žmogus, atėjęs man užduoti klausimo – klausimo, apie kurį iki tol nebuvau susimąstęs.

– Suprantu, ką mėgini pasakyti, – prakalbau, nenorėdamas, kad jis mano balse išgirstų bent menkiausią virptelėjimą. – Aš

palyginsiu abu teiginius ir tau paaiškinsiu, kodėl Bistamio teiginys, nors atrodo didingesnis, iš tiesų yra toli gražu ne toks.

– Įdėmiai tavęs klausau, – atsiliepė dervišas.

– Supranti, Dievo meilė yra beribis vandenynas, ir žmonės stengiasi iš jo pasisemti kiek įmanydami daugiau vandens. Bet galų gale tai, kiek vandens pavyks pasisemti, priklauso nuo to, kokio dydžio turi indą. Vieni žmonės turi statines, kiti ąsočius, o treti – tik dubenėlius.

Kalbėdamas regėjau, kaip dervišo išraiška keičiasi: subtilią pašaipą pakeitė atviras pripažinimas, o jį – švelni šypsena žmogaus, atpažinusio kito žodžiuose savo paties mintis.

– Bistamio indas buvo nedidelis, ir jo troškulį pavyko numalšinti vienu gurkšneliu. Jis buvo patenkintas tuo, ką turi. Nuostabu, kad jis atpažino dievybę savyje, bet vis tiek išliko perskyra tarp Dievo ir Savasties. Vienybės negalima pasiekti. O pranašas buvo Dievo išrinktasis, jam reikėjo pripildyti daug didesnį indą. Todėl Dievas jo ir klausia Korane: „Ar mes neatvėrėme tavo širdies?“ Taigi jo širdis atvira, indas milžiniškas, o troškulys nenumalšinamas. Nenuostabu, kad jis atsakė: „Mes nepažįstame tavęs taip, kaip turėtume“, nors iš tiesų pažinojo Jį taip gerai, kaip niekas kitas.

Dervišas draugiškai išsišiepė, linktelėjo galva ir man padėkojo. Paskui prisidėjo ranką prie krūtinės, reikšdamas dėkingumą, ir kelias sekundes taip pastovėjo. Kai mūsų žvilgsniai vėl susitiko, pastebėjau, kad jo akyse suspindo švelnumo šviesa.

Pro dervišo petį žvelgiau į perlų pilkumo kraštovaizdį, būdingą mūsų miestui šiuo metų laiku. Prie mūsų kojų nukrito keletas sausų lapų. Dervišas pažvelgė į mane, dar labiau susidomėjęs, ir galėčiau prisiekti, kad trumpą akimirką nykstančioje besileidžiančios saulės šviesoje mačiau aplink jį gintaro spalvos aurą.

Jis pagarbiai man nusilenkė. Aš nusilenkiau jam. Nežinau, kiek ilgai taip stovėjome, o virš mūsų galvų kybojo violetinis dangus. Neilgai trukus aplinkiniai žmonės, klausę mūsų pokalbio

su nuostaba, artima nepritarimui, pradėjo neramiai šurmuliuoti. Jie niekada nebuvo matę, kad aš kam nors lenkčiausi, ir tai, kad nusilenkiau paprastam klajokliui sufijui, sukrėtė daugelį iš jų, net artimiausius mano mokinius.

Dervišas veikiausiai pajuto ore tvyrantį priešiškumą.

– Aš verčiau eisiu ir paliksiu tave su gerbėjais, – tarė jis aksominiu, tyliu balsu, beveik pašnibždomis.

– Palauk, – papriešta ravau aš. – Prašau, dar neik. Pasilik!

Įžvelgiau jo veide susimąstymą, mąsliai papūstas lūpas, tarsi jis būtų ketinęs pasakyti ką nors daugiau, bet tiesiog negalėjęs ar nenorėjęs. Ir tą akimirką, toje pauzėje aš išgirdau klausimą, kurio jis man neuždavė,

O kaipgi tu, didis pamokslininke? Sakyk, ar didelis tavo indas?

Daugiau nebebuvo ko pasakyti. Mums baigėsi žodžiai. Žengiau artyn prie dervišo, kol atsidūriau taip arti, kad įžiūrėjau aukso krislelius jo juodose akyse. Staiga mane apėmė keistas jausmas, tarsi šią akimirką jau būčiau išgyvenęs anksčiau. Ne kartą, bet mažiausiai tuziną. Pradėjau prisiminti smulkmenas. Aukštas, liesas vyriškis skraiste uždengtu veidu, liepsnojančiais pirštais. Staiga supratau. Dervišas, stovintis priešais mane, yra ne kas kitas, o žmogus, kurį ne kartą regėjau sapnuose.

Supratau, kad atradau savo draugą. Bet vietoj džiaugsmo ekstazės, kurios visada tikėjausi, mane sukaustė šaltas siaubas.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 8-OJI

Beviltiškai kamuojama klausimų ir nerasdama atsakymų Ela stebėjosi daugeliu savo susirašinėjimo su Azizu aspektų, ypač tuo, kad jis išvis vyksta. Juodu tokie skirtingi visais požiūriais, kad ji nesuprato, kas galėtų juos sieti, kodėl reikia taip dažnai siuntinėti elektroninius laiškus.

Azizas buvo tarsi dėlionė, kurią ji stengėsi užbaigti, dėdama detalę prie detalės. Sulig kiekvienu nauju jo laišku į vietą įkrisdavo dar vienas gabalėlis. Ela dar nematė viso paveikslo, bet dabar ji jau kai ką žinojo apie žmogų, su kuriuo susirašinėja.

Iš Azizo tinklaraščio ji sužinojo, kad jis profesionalus fotografas ir aistringas keliautojas po pasaulį, kuriam klajonės į tolimiausius kampelius atrodė tokios pat natūralios ir paprastos, kaip pasivaikščiojimas gretimame parke. Širdyje nepasotinamas klajoklis, jis buvo apkeliavęs visą pasaulį, kaip namuose jautėsi ir Sibire, ir Šanchajuje, ir Kalkutoje, ir Kasablankoje. Keliaudamas tik su kuprine ir fleita rankoje jis susirado draugų tokiose vietose, kurių Ela nebūtų įstengusi rasti net žemėlapyje. Neperkalbami pasieniečiai, sunkumai gaunant vizas iš priešiškų vyriausybių, parazitais ir ligomis užkrėstas vanduo, skrandžio sutrikimai dėl nesveiko maisto, plėšikų keliami pavojai, vyriausybės dalinių ir sukilėlių susirėmimai – niekas negalėjo sulaikyti nuo kelionių į rytus ir vakarus, šiaurę ir pietus.

Elai Azizas atrodė kaip plūstantis krioklys. Ji bijo žengti žingsnį,

o jis galvotrūkčiais puola į priekį. Ji nuolat dvejoja ir bijo ko nors imtis, o jis pirmiausia imasi veiksmų ir tik paskui galvoja apie pasekmes, jei išvis apie jas susimąsto. Jis kupinas gyvybės, turi per daug idealizmo ir aistrų vienam žmogui. Jis moka daug darbų ir puikiausiai juos dirba.

Ela laikė save liberale, tvirtų įsitikinimų demokrate, nepraktikuojančia judaiste ir geriausiu atveju – vegetare, pasiryžusia kada nors visai nebevalgyti jokios mėsos. Ji skirstė visus klausimus į griežtai apibrėžtas kategorijas, tvarkė savo pasaulį beveik taip, kaip namus: viskas švaru ir savo vietoje. Jos galvoje įrašyti du vienas kitam prieštaraujantys, bet vienodo ilgio sąrašai: tai, ką ji mėgsta, ir tai, ko negali pakęsti.

Nors Ela nieku gyvu nebuvo ateistė ir kartais mėgdavo atlikti įvairias apeigas, ji tikėjo, kad svarbiausia pasaulį kamuojanti problema dabar, kaip ir anksčiau, yra religija. Religingi žmonės, jų neprilygstamas pasipūtimas ir tikėjimas savo pažiūrų viršenybe ją nervino. Visų religijų fanatikai blogi ir nepakenčiami, bet širdies gilumoje ji buvo įsitikinusi, kad blogiausi yra musulmonai fanatikai.

Azizas buvo dvasingas žmogus, rimtai žvelgė į religijos ir tikėjimo klausimus, nesivėlė į jokią šiuolaikinę politiką ir niekam nejuto neapykantos. Buvo užkietėjęs mėsėdis ir sakė niekada negalėsiąs atsisakyti gerai iškepto šiš-kebabo. Į islamą jis atsivertė aštuntojo dešimtmečio viduryje, kaip pats juokais sakė, „po Karimo Abdul Džabaro ir prieš Ketą Stivensą“. Nuo to laiko jis yra laužęs duoną su šimtais įvairių tautų ir įvairių religijų mistikų, kuriuos vadino „bendrakeleiviais, broliais ir seserimis“.

Tvirtų humanistinių pažiūrų pacifistas Azizas tikėjo, kad visi religiniai karai iš esmės kyla dėl „kalbos problemų“. Kalba, sakė jis, labiau slepia negu atskleidžia Tiesą, ir dėl to žmonės nuolatos nesupranta ir klaidingai vertina vieni kitus. Pasaulyje, kuriame pilna neteisingai išverstų teiginių, beprasmiška ką nors apie ką nors tvirtinti, nes gali būti, kad tvirčiausius mūsų įsitikinimus

lėmė gryniausias nesusipratimas. Apskritai neverta laikytis griežtų įsitikinimų jokiais klausimais, nes „gyventi reiškia nuolatos keisti spalvas".

Azizas ir Ela gyveno skirtingose laiko juostose. Ir tiesiogine, ir perkeltine prasme. Jai laikas pirmiausia reiškė ateitį. Didelę kiekvienos dienos dalį ji įkyriai kurdavo ateinančių metų, mėnesio, dienos ar net minutės planus. Net imdamasi tokių banalių darbų kaip apsipirkimas ar sulūžusios kėdės taisymas, Ela iš anksto suplanuodavo kiekvieną smulkmeną, o rankinėje nuolat nešiojosi smulkiai surašytas darbotvarkes ir atliktinų darbų sąrašus.

Azizui laikas reiškė šią akimirką, o visa kita, išskyrus dabartį, buvo iliuzija. Dėl to jis buvo įsitikinęs, kad meilė visiškai nesusijusi su „rytojaus planais" ar „praeities atsiminimais". Meilė gali būti tik čia ir dabar. Vienas iš jo ankstesnių elektroninių laiškų Elai baigėsi tokiu sakiniu: „Aš esu sufijas, šios akimirkos vaikas."

„Kaip keista tokį dalyką rašyti moteriai, – atrašė jam Ela, – kuri visada per daug galvojo apie praeitį ir dar daugiau – apie ateitį, bet kažkodėl niekaip nesugebėjo paliesti dabarties akimirkos."

Aladinas

Konija, 1244 metų gruodžio 16-oji

Beveik gailiuosi, kad likimas taip lėmė ir aš nemačiau, kaip mano tėvo ir dervišo keliai susikirto. Buvau išvykęs su draugais elnių medžioti ir grįžau tik rytojaus dieną. Tada apie mano tėvo ir Šamso iš Tebrizo susitikimą jau kalbėjo visas miestas. Kas tas dervišas, spėliojo žmonės, ir kaip galėjo atsitikti, kad toks išsilavinęs žmogus kaip Rumis taip rimtai kalbėjo su juo, o galiausiai net jam nusilenkė?

Nuo pat vaikystės mačiau, kaip žmonės klaupiasi prieš mano tėvą, ir niekada nė neįsivaizdavau, kad galėtų būti kitaip – žinoma, jei tas kitas žmogus ne karalius ar didysis viziris. Todėl atsisakiau tikėti mažiausiai puse to, ką išgirdau, ir nesileidau paskalų trikdomas, kol grįžau namo ir mano pamotė Kera, kuri niekada nemeluoja ir nieko neperdeda, patvirtino visą istoriją. Taip, tai tiesa, klajojantis dervišas, vardu Šamsas iš Tebrizo, viešai uždavė mano tėvui klausimą, norėdamas jį sutrikdyti, ir, negana to, šis dervišas dabar vieši pas mus.

Kas šis nepažįstamasis, įkritęs į mūsų gyvenimą tarsi paslaptingas akmuo, sviestas iš dangaus? Nekantraudamas jį pamatyti savo akimis, aš paklausiau Keros:

– O kur tas žmogus dabar?

– Tyliau, – šiek tiek baikščiai sušnibždėjo Kera. – Tavo tėvas ir dervišas bibliotekoje.

Buvo girdėti tolimas murmesys, nors neįmanoma suprasti, apie ką juodu kalbasi. Pasukau į tą pusę, bet Kera mane sustabdė.

– Deja, tau teks palaukti. Jie prašė, kad niekas jiems netrukdytų.

Visą dieną jie neišėjo iš bibliotekos. Neišėjo nei kitą dieną, nei trečią. Apie ką jie gali tiek ilgai šnekėtis? Kas gali sieti tokį žmogų kaip mano tėvas ir paprastą dervišą?

Praėjo savaitė, paskui antra. Kiekvieną rytą Kera paruošdavo pusryčius ir palikdavo padėklą prie durų. Kad ir kokius skanumynus ji siūlydavo, jie visko atsisakė, tik rytą suvalgydavo riekę duonos, o vakare išgerdavo stiklinę ožkos pieno.

Aš visą tą laiką jaučiausi sunerimęs, sutrikęs, kamuojamas blogos nuotaikos. Įvairiu dienos metu mėginau dirsčioti į biblioteką pro visokius plyšelius ar skyles. Nepaisydamas, kas atsitiks, jei jie staiga atidarytų duris ir atrastų mane slapčia besiklausantį, aš ilgių ilgiausiai prisilenkęs tūnojau prie durų, stengdamasis suprasti, apie ką jie kalba. Bet girdėjau tik negarsų murmėjimą. Ne kažin ką ir mačiau. Kambaryje tvyrojo prieblanda, nes užuolaidos buvo beveik užtrauktos. Negalėdamas nieko nei matyti, nei girdėti aš leidau savo vaizduotei užpildyti tylos pauzes ir išgalvodavau jų menamus pokalbius.

Kartą Kera mane aptiko, priglaudusį ausį prie durų, bet nieko nesakė. Ji dar labiau už mane nekantravo sužinoti, kas darosi. Moterys niekaip negali įveikti savo smalsumo – tokia jų prigimtis.

Bet kai mane besiklausantį aptiko brolis, Sultonas Valadas, buvo visai kita istorija. Jo veidas surūgo, o akys užsidegė pykčiu.

– Tu neturi teisės šnipinėti žmonių, juo labiau savo tėvo, – sudraudė mane jis.

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Sakyk tiesą, broli, ar tau nesidaro neramu, kad tėvas tiek laiko sėdi užsidaręs su šiuo nepažįstamuoju? Jau praėjo daugiau negu mėnuo. Tėvas visai numojo ranka į šeimą. Ar tavęs tai neliūdina?

– Mūsų tėvas į nieką nenumojo ranka, – atsakė brolis. – Jis susirado labai gerą draugą, Šamsą iš Tebrizo. Užuot zirzęs ir skundęsis kaip mažas vaikas, turėtum džiaugtis dėl tėvo. Žinoma, jei tikrai jį myli.

Mano brolis visada pasako ką nors panašaus. Aš jau buvau pratęs prie jo keistybių, todėl neįsižeidžiau dėl priekaištų. Jis visada buvo geras berniukas, visos šeimos ir kaimynų numylėtinis, tėvo mylimiausias sūnus.

Praėjus lygiai keturiasdešimčiai dienų nuo to laiko, kai mano tėvas ir dervišas užsidarė bibliotekoje, nutiko keistas dalykas. Aš vėl tūnojau pasilenkęs prie durų, klausydamasis dar sodresnės tylos negu paprastai, tik staiga išgirdau dervišą garsiai sakant:

– Mes čia sėdime užsidarę jau keturiasdešimt dienų. Kiekvieną dieną aptarėme po vieną iš Keturiasdešimties meilės religijos taisyklių. Dabar, kai baigėme, manau, metas išeiti laukan. Tavo šeima tikriausiai pasigedo tavęs.

Tėvas paprieštaravo:

– Nesijaudink. Mano žmona ir sūnūs suaugę žmonės, jie supranta, kad kartais aš noriu pabūti atskirai nuo jų.

– Na, apie žmoną nežinau, bet tavo sūnūs skirtingi kaip diena ir naktis, – atsakė Šamsas. – Vyresnysis eina tavo pėdomis, bet jaunėlis, deja, žygiuoja pagal visai kitą muziką. Jo širdį temdo pavydas ir pagieža.

Mano skruostai iškaito iš pykčio. Kaip jis gali sakyti apie mane tokius baisius dalykus, juk mes net nebuvome susitikę?

– Jis mano, kad aš jo nepažįstu, bet tai netiesa, – kiek vėliau tarė dervišas. – Kol tupėjo čia priglaudęs ausį prie durų ir stebėjo mane pro visus plyšius, aš irgi jį stebėjau.

Pajutau, kaip kūnu netikėtai perbėgo šiurpuliai ir visi plaukeliai ant rankų pasišiaušė. Daugiau nebegalvodamas atlapojau

duris ir puoliau į kambarį. Tėvas, nieko nesuprasdamas, išplėtė akis, bet jo nuostaba netruko virsti pykčiu.

– Aladinai, gal tu proto netekai? Kaip drįsti mums trukdyti! – griausmingai suriko tėvas.

Nekreipdamas dėmesio į jo klausimą, aš bedžiau pirštu į Šamsą ir garsiai paklausiau:

– O kodėl tu jo pirmo nepaklausi, kaip jis drįsta taip apie mane kalbėti?

Tėvas nepratarė nė žodžio. Tik pažvelgė į mane ir giliai iškvėpė, tarsi mano buvimas būtų jam didžiulė našta.

– Tėve, labai prašau, Kera tavęs pasiilgo. Ir tavo mokiniai. Kaip gali nusisukti nuo visų, kurie tave myli, ir iškeisti juos į šį utėlėtą dervišą?

Vos ištaręs šiuos žodžius, aš iš karto pasigailėjau, bet buvo jau per vėlu. Tėvas pažvelgė į mane nusivylimo kupinomis akimis. Tokio jo niekada nebuvau matęs.

– Aladinai, būk toks geras, dink iš čia – tuojau pat, – tarė mano tėvas. – Susirask ramią vietelę ir pagalvok apie tai, ką padarei. Nemėgink kalbėti su manimi, kol nepažvelgsi į savo vidų ir nepripažinsi savo klaidos.

– Bet tėve...

– Eik lauk! – pakartojo tėvas ir nusigręžė nuo manęs.

Skaudama širdimi išėjau iš kambario; mano delnai buvo šlapi, keliai drebėjo.

Tą akimirką aiškiai suvokiau, kad kažkokiu nesuprantamu būdu mūsų visų gyvenimas pasikeitė ir jau niekada nebebus toks kaip anksčiau. Nuo tada, kai prieš aštuonerius metus mirė mano motina, aš jau antrą kartą pajutau, ką reiškia būti apleistam tėvų.

Rumis

Konija, 1244 metų gruodžio 18-oji

Batin Allah – paslėptasis Dievo veide. Atverk mano protą, kad aš galėčiau pamatyti Tiesą.

Kai Šamsas iš Tebrizo man uždavė tą klausimą apie pranašą Mohametą ir sufiją Bistamį, aš pasijutau taip, tarsi mudu būtume vieninteliai žmonės, likę gyvi žemėje. Priešais mus nusidriekė septyni Kelio į tiesą etapai – septyni *maqamat*, kuriuos turi pereiti kiekviena savastis, pasiryžusi susilieti su Vieniu.

Pirmas etapas – tai *nedoroji nafs*, primityviausia, banaliausia būties stadija, kai siela panirusi į pasaulietiškus reikalus. Dauguma žmonių įstringa joje, kaunasi ir kenčia, tarnaudami savasčiai, yra nuolatos nelaimingi, bet mano, jog dėl to kalti kiti.

Kai (ir jei) žmogus suvokia žeminančią savasties valdžią, jis gali pereiti į kitą etapą, pradėjęs darbą su savimi; šis etapas yra priešingas pirmajam. Užuot visą laiką kaltinęs kitus, žmogus, pasiekęs šį etapą, kaltina save, dažniausiai net perdėtai. Todėl šis etapas – tai *kaltinančioji nafs*; juo prasideda vidinio apsivalymo kelionė.

Trečiame etape žmogus jau subręsta, ir jo savastis išsivysto į *įkvėptąją nafs*. Tik pasiekus šį lygmenį, ir nieku gyvu ne anksčiau, galima patirti tikrąją žodžio „pasiduoti" reikšmę ir pradėti kelionę po Pažinimo slėnį. Žmogus, atėjęs tiek toli, turės (ir rodys) kantrybę, atkaklumą, išmintį ir nuolankumą. Pasaulis jam atrodys naujas, kupinas įkvėpimo. Vis dėlto dauguma žmonių, pasiekusių trečiąjį etapą, pajunta potroškį apsigyventi jame ir

netenka valios bei drąsos keliauti toliau. Kaip tik todėl trečiasis etapas, kad ir koks jis būtų gražus ir palaimingas, iš tiesų yra spąstai tiems, kurie siekia ko nors aukštesnio.

O įstengusieji keliauti toliau pasiekia Išminties slėnį, kuriame pažįsta *ramiąją nafs*. Savastis čia jau nebe tokia kaip anksčiau, ji pereina į aukštesnės sąmonės lygį. Pagrindiniai bruožai, būdingi pasiekusiems šį etapą, yra dosnumas, dėkingumas ir nepraeinantis, jokių gyvenimo nelaimių neįveikiamas pasitenkinimo jausmas. Toliau plyti Vienovės slėnis. Tie, kurie jį prieina, džiaugiasi bet kokiomis situacijomis, kurias jiems parengė Dievas. Paprasti, kasdieniai dalykai neturi jiems jokios reikšmės, nes jie pasiekė *patenkintąją nafs*.

Dar kitame etape, vadinamame *pasitenkinimo nafs*, žmogus tampa žiburiu visai žmonijai, spinduliuoja energiją visiems, kurie jo paprašo, moko ir padeda patirti nušvitimą kaip tikras mokytojas. Kartais tokie žmonės turi gydymo galių. Kad ir kur toks žmogus eitų, jis pakeičia kitų žmonių gyvenimą. Kad ir ką jis darytų, kad ir ko siektų, pagrindinis tikslas yra tarnauti Dievui per tarnystę kitiems.

Galiausiai, septintame etape, pasiekiama *tyroji nafs*, ir žmogus tampa *Insan-i Kâmil*, tobulu žmogumi. Bet apie šį etapą niekam nėra daug žinoma – net tie, kurie apie jį sužino, niekam nepasakotų.

Šiuos kelio etapus lengva apibendrinti, bet sunku išgyventi pačiam. Prie kliūčių, kylančių kasdienėje kelionėje, reikia pridėti tai, kad niekas negarantuoja nuolatinės pažangos. Kelias nuo pirmo iki paskutinio etapo anaiptol nėra tiesus. Visada gresia pavojus parpulti atgal į ankstesnius etapus, kartais iš itin aukšto etapo nukristi į pirmąjį. Kadangi pakeliui tokia daugybė spąstų, nenuostabu, kad kiekviename šimtmetyje atsiranda vos po kelis žmones, įstengiančius pasiekti aukščiausią etapą.

Tad kai Šamsas man uždavė savo klausimą, jis norėjo išgirsti ne tik palyginimą. Jis norėjo, kad aš pamąstyčiau, kiek toli esu pasirengęs eiti, kad ištrinčiau savo asmenybę ir pasirengčiau susigerti į Dievą. Pirmame klausime slypėjo antras.

– O kaipgi tu, didis pamokslininke? – klausė jis manęs. – Yra septyni etapai, kuriame iš jų esi tu? Ir kaip manai, ar tau pakaks drąsos bei ištvermės eiti toliau, iki pat galo? Sakyk, kokio dydžio tavasis indas?

Kera

KONIJA, 1244 METŲ GRUODŽIO 18-OJI

Burbėti ir apraudoti savo likimą beprasmiška, aš žinau. Tačiau vis tiek svajoju daugiau išmanyti apie religiją, istoriją, filosofiją ir kitus panašius dalykus, apie kuriuos tikriausiai dieną naktį kalbasi Rumis ir Šamsas. Kartais norėčiau sukelti maištą, kam buvau sukurta moterimi. Jei gimsti mergaite, tave moko valyti namus ir gaminti maistą, skalbti drabužius, adyti senas kojines, sukti sviestą ir spausti sūrį, maitinti vaikus. Kai kurias moteris dar moko meilės meno, kaip būti patrauklioms vyrams. Bet tai ir viskas. Niekas neduoda moterims skaityti knygų, kad atvertų joms akis.

Pirmais metais po mūsų vestuvių aš, būdavo, pasitaikius menkiausiai progai smukdavau į Rumio biblioteką. Sėdėdavau ten tarp jo taip mylimų knygų, alsuodavau dulkių ir pelėsių kvapu, svarstydavau, kokias paslaptis jos saugo. Žinau, kaip Rumis dievino savo knygas, kurių daugumą paveldėjo iš velionio tėvo, Bahos al-Dino. Labiausiai jis mylėjo *Ma'arif*. Ne vieną naktį nemiegojo, skaitydamas ją iki aušros, nors spėju, kad seniai visą ją moka mintinai.

– Neatiduočiau tėvo knygų, net jei man už jas siūlytų maišus aukso, – sakydavo Rumis. – Kiekviena iš šių knygų – neįkainojamas protėvių palikimas. Aš jas gavau iš tėvo ir ketinu perduoti savo sūnums.

Vienas skausmingas patyrimas man parodė, kiek daug knygos

jam reiškia. Dar pirmaisiais mūsų santuokinio gyvenimo metais, kai visą dieną buvau viena namuose, staiga sugalvojau nuvalyti dulkes bibliotekoje. Išėmiau visas knygas iš lentynų ir nušluosčiau jų viršelius aksomo skudurėliu, suvilgytu rožių vandeniu. Vietos gyventojai tiki, kad egzistuoja toks paauglys džinas, vardu Kebikecas, kuriam ypač smagu naikinti knygas. Kad jį nubaidytų, žmonės įprato kiekvienoje knygoje rašyti įspėjimą: *Sustok, Kebikecai, neliesk šios knygos!* Iš kur galėjau žinoti, kad ne tik Kebikecui, bet ir man neleidžiama liesti vyro knygų?

Tą popietę aš nušluosčiau ir apvaliau visas bibliotekos knygas. Dirbdama skaičiau Ghazalio „Religijos mokslų atgaivinimo" ištraukas. Tik išgirdusi už nugaros sausą, tolimą balsą susivokiau, kiek laiko jau čia esu.

– Kera, kaip tau atrodo, ką čia veiki?

Tai buvo Rumis ar žmogus, panašus į jį, – griežtesnio balso, aštresnio žvilgsnio. Per visus aštuonerius santuokos metus tai buvo vienintelis kartas, kai jis su manimi taip kalbėjo.

– Valau, – sumurmėjau silpnu balsu. – Norėjau padaryti staigmeną.

Rumis atsakė:

– Aš suprantu, bet labai prašau, daugiau neliesk mano knygų. Tiesą sakant, būtų geriausia, jei išvis neitum į šį kambarį.

Po tos dienos aš lioviausi eiti į biblioteką net tada, kai namuose nieko nebūdavo. Supratau, kad knygų pasaulis skirtas ne man, – aš į jį nebuvau, nesu ir niekada nebūsiu įleista; susitaikiau su tuo.

Bet kai į mūsų namus įžengė Šamsas iš Tebrizo ir juodu su mano vyru keturiasdešimčiai dienų užsirakino bibliotekoje, pajutau, kaip mano širdyje užvirė senasis apmaudas. Iš žaizdos, kurios nė nežinojau turinti, paplūdo kraujas.

Kimija

Konija, 1244 metų gruodžio 20-oji

Buvau dvylikos metų, kai Rumis mane įdukrino – paprastų valstiečių dukrą, gimusią slėnyje prie Taurijos kalnų. Mano tikrieji tėvai sunkiai dirbo ir be laiko suseno. Mes gyvenome mažoje trobelėje, mudvi su seserimi dalijomės kambarėliu su penkių vaikų, nuo paprasčiausių ligų mirusių brolių ir seserų, vaiduokliais. Vaiduoklius visuose namuose mačiau tik aš viena. Kiekvieną kartą man užsiminus apie tai, ką mažyliai veikia, mano sesuo išsigąsdavo, o motina pravirkdavo. Mėginau aiškinti, kad neverta nei bijoti, nei liūdėti, nes nė vienas iš velionių brolių ar seserų neatrodė nelaimingas arba išsigandęs, – bet veltui. Taip ir nepavyko šeimos nariams to išaiškinti.

Vieną dieną pro mūsų kaimą ėjo atsiskyrėlis. Tėvas, pamatęs, kad jis labai išvargo, pakvietė jį pernakvoti. Tą vakarą, kai mes sėdėjome prie krosnies ir kepinome ožkos sūrį, atsiskyrėlis pasakojo mums kerinčias istorijas iš tolimų kraštų. Jo balsas monotoniškai čiurleno, o aš užsimerkusi keliavau su juo į Arabijos dykumas, beduinų palapines Šiaurės Afrikoje ir mėlyniausio vandens jūrą, vadinamą Vidužemio jūra. Ten paplūdimyje radau didžiulę riestą kriauklę ir įsidėjau ją į kišenę. Ketinau pereiti visą paplūdimį nuo vieno krašto iki kito, bet staiga mane pusiaukelėje sustabdė aštrus, atgrasus kvapas.

Atsimerkusi pamačiau, kad guliu ant grindų, o visi namiškiai susirinkę aplink mane, jų veiduose nerimas. Motina viena ranka

prilaikė mano galvą, kitoje turėjo pusę svogūno, kurį prievarta kišo man uostyti.

– Ji atsigavo! – apsidžiaugė sesuo ir suplojo delnais.

– Dėkui Dievui! – motina giliai atsiduso. Tada atsisuko į atsiskyrėlį ir paaiškino: – Kimiją nuo vaikystės persekioja nuoalpio priepuoliai. Ji visą laiką alpsta.

Rytą atsiskyrėlis padėkojo mums už svetingumą ir atsisveikino.

Bet prieš išeidamas tarė mano tėvui:

– Tavo duktė Kimija – nepaprastas vaikas. Ji labai gabi. Būtų gaila, jei tokie gabumai dingtų veltui. Reikėtų ją leisti į mokyklą...

– Kam mergaitei reikalingas išsilavinimas? – šūktelėjo mano motina. – Kur jūs girdėjote tokių dalykų? Ji liks prie manęs ir aus kilimus, kol ištekės. Žinokite, ji talentinga kilimų audėja.

Bet atsiskyrėlis nesutriko.

– Na taip, bet vieną dieną ji gali tapti mokslininke. Aiškiai matyti, kad Dievas nenuskriaudė jūsų dukters už tai, kad ji mergaitė, ir gausiai ją apdovanojo. Ar jūs įsitikinę, kad išmanote viską geriau už Dievą? – paklausė jis. – Jei nerasite tinkamos mokyklos, nusiųskite ją pas mokslo vyrą, tegu jis suteiks mergaitei tinkamą išsilavinimą.

Motina papurtė galvą. Bet mačiau, kad tėvas mano kitaip. Žinojau, kaip jis brangina išsilavinimą ir žinias, kaip vertina mano gabumus, todėl nenustebau, kai paklausė:

– Mes nežinome apie jokius mokslo vyrus. Kur man tokį rasti?

Tada atsiskyrėlis ištarė vardą, kuris pakeis mano gyvenimą. Jis pasakė:

– Pažįstu Konijoje nuostabų mokslingą žmogų, vardu Mavlana Džalalis ad-Dinas Rumis. Jis tikriausiai apsidžiaugtų, galėdamas mokyti tokią mergaitę kaip Kimija. Nugabenkite ją pas jį. Tikrai nesigailėsite.

Atsiskyrėliui išėjus, motina iškėlė rankas į dangų.

– Aš nėščia. Netrukus šiuose namuose bus dar viena burna, kurią reikės maitinti. Man reikės pagalbos. Mergaitei nereikia knygų. Ji turi mokėti prižiūrėti namus ir auginti vaikus.

Būčiau labiau apsidžiaugusi, jei motina nebūtų norėjusi manęs išleisti dėl kitokių priežasčių. Jei būtų pasakiusi, kad labai manęs pasiges ir neištvers, jei aš būsiu net laikinai atiduota į kitą šeimą, gal būčiau nusprendusi pasilikti. Bet ji nieko tokio nepasakė. O tėvas buvo įsitikinęs, kad atsiskyrėlis sakė tiesą; po kelių dienų taip maniau ir aš.

Neilgai trukus mano tėvas iškeliavo į Koniją, pasiėmęs ir mane. Mudu palaukėme Rumio prie medresės, kurioje jis mokė studentus. Kai jis išėjo, aš taip susigėdau, kad nedrįsau pakelti akių. Žiūrėjau į jo rankas. Jų pirštai buvo ilgi, lankstūs ir liauni, labiau panašūs į amatininko negu į mokslininko. Tėvas stumtelėjo mane prie jo.

– Mano duktė labai gabi. Bet aš paprastas žmogus, kaip ir mano žmona. Mums sakė, kad tu esi mokslingiausias apylinkės žmogus. Gal sutiktum ją mokyti?

Net nematydama Rumio veido aš supratau, kad jis nenustebo. Tikriausiai buvo pratęs girdėti tokius prašymus. Kol juodu su mano tėvu kalbėjosi, aš nuėjau į kiemą, ten pamačiau keletą berniukų – mergaičių nebuvo. Tiesa, grįždama atgal maloniai nustebau pamačiusi kampe stovinčią vienišą jauną moterį; jos apskritas veidas buvo ramus ir baltas tarsi iškaltas iš marmuro. Aš jai pamojau. Ji, regis, apstulbo, bet neilgai trukus irgi man pamojo.

– Sveika, mergyte, ar tu mane matai? – paklausė ji.

Kai linktelėjau, moteris nušvito šypsena ir suplojo delnais.

– Kaip gerai! Daugiau niekas manęs nemato.

Mudvi grįžome atgal prie mano tėvo ir Rumio. Maniau, pamatę ją jie liausis kalbėję, bet moteris sakė tiesą – jie jos nematė.

– Eikš čia, Kimija, – pašaukė Rumis. – Tavo tėvas man sako, kad tu labai mėgsti mokytis. Pasakyk, kuo tau taip patinka knygos?

Aš sunkiai nurijau seilę sustingusi, neįstengdama atsakyti.

– Nagi, širdele, – paragino tėvas, regimai nusivylęs.

Norėjau atsakyti teisingai, kad mano tėvas galėtų didžiuotis atsakymu, bet nežinojau, ką pasakyti. Taip susijaudinau, kad neįstengiau pratarti nė žodžio, tik beviltiškai žiopčiojau.

Taip ir būtume grįžę abu su tėvu namo tuščiomis rankomis, jei tuo metu nebūtų įsikišusi jaunoji moteris. Ji paėmė mano ranką ir tarė:

– Tiesiog pasakyk jiems tiesą apie save. Pažadu, viskas bus gerai.

Pasijutusi geriau, aš atsigręžiau į Rumį ir tariau:

– Man būtų didelė garbė studijuoti Koraną su tavimi, mokytojau. Aš nebijau sunkaus darbo.

Rumio veidas nušvito.

– Tai labai gerai, – tarė jis, tačiau staiga nutilo, tarsi prisiminęs nesmagų mažmožį. – Bet tu mergaitė. Net jei mes labai daug mokysimės ir daug pasieksime, netrukus tu ištekėsi ir susilauksi vaikų. Ištisi metai mokymosi nueis perniek.

Į tai aš nebežinojau, ką atsakyti, ir pasijutau nusivylusi, beveik kalta. Tėvas irgi staiga sunerimo ir ėmė atidžiai apžiūrinėti savo batus. Ir vėl į pagalbą atėjo jaunoji moteris.

– Pasakyk jam, kad jo žmona visada norėjo dukrelės, ir dabar labai džiaugtųsi matydama, kaip jis moko įdukrą.

Kai perdaviau Rumiui jos žinią, jis nusijuokė.

– Tai tu jau spėjai apsilankyti mano namuose ir pakalbėti su mano žmona. Tačiau patikėk – Kera visiškai nesikiša į mano darbą su mokiniais.

Moteris lėtai, nuliūdusi papurtė galvą ir sušnibždėjo man į ausį:

– Sakyk, kad tu kalbėjai ne apie Kerą, jo antrąją žmoną. Tu kalbi apie Gevher, jo dviejų sūnų motiną.

– Aš kalbėjau apie Gevher, – pasakiau, stengdamasi kuo aiškiau ištarti jos vardą. – Tavo sūnų motiną.

Rumio veidas išblyško.

– Gevher mirusi, vaike, – sausai tarė jis. – Bet iš kur tu žinai apie mano velionę žmoną? Gal čia koks nevykęs pokštas?

Pagaliau įsiterpė mano tėvas.

– Ji tikrai nenorėjo nieko blogo, mokytojau. Galiu tave užtikrinti, Kimija labai rimtas vaikas. Ji niekada nėra parodžiusi nepagarbos vyresniesiems.

Supratau, kad teks pasakyti tiesą.

– Tavo velionė žmona yra čia. Ji laiko mane už rankos ir ragina kalbėti. Jos tamsiai rudos migdolinės akys, dailios strazdanos, ji vilki ilgą geltoną drabužį...

Nutilau, pamačiusi, kad jaunoji moteris gestu parodė savo kurpes.

– Ji nori, kad apsakyčiau jos kurpaites. Jos iš ryškiai oranžinio šilko, siuvinėtos smulkiomis raudonomis gėlytėmis. Labai gražios.

– Aš jai parvežiau šias kurpaites iš Damasko, – pratarė Rumis, ir jo akys pritvinko ašarų. – Ji jas labai mėgo.

Tai taręs, mokslininkas paskendo tyloje, kasydamasis barzdą, o jo veidas tapo rimtas ir tolimas. Bet kai vėl prakalbo, balsas skambėjo švelniai, draugiškai, be jokio niūrumo šešėlio.

– Dabar supratau, kodėl tavo dukterį žmonės laiko gabia, – tarė Rumis mano tėvui. – Eime į mano namus. Pavalgysime ir pakalbėsime apie jos ateitį. Neabejoju, kad ji bus puiki mokinė. Geresnė už daugelį berniukų.

Tada Rumis atsisuko į mane ir paklausė:

– Ar gali tai pasakyti Gevher?

– Nereikia, mokytojau. Ji tave girdėjo, – atsakiau. – Sako, kad jai jau reikia eiti. Bet ji visad stebi tave su meile.

Rumis šiltai nusišypsojo. Mano tėvas irgi. Atsirado lengvumas ir laisvė, kurių nebuvo iki tol. Tada aš supratau, kad mano susitikimas su Rumiu turės ilgalaikių pasekmių. Niekada nesijutau artima savo motinai, bet tarsi atlygindama už šią netektį Gevher man dovanojo du tėvus – tikrąjį ir įtėvį.

Taip aš prieš aštuonerius metus atsiradau Rumio namuose – drovus, žinių ištroškęs vaikas. Kera su manimi elgėsi meiliai ir draugiškai, geriau už mano tikrąją motiną, Rumio sūnūs irgi mielai mane priėmė, ypač vyresnysis, kuris man tapo tikru vyresniuoju broliu.

Pasirodė, kad atsiskyrėlis buvo teisus. Kartais pasiilgdavau tėvų, brolių ir seserų, bet nė vienos akimirkos nesigailėjau atvykusi į Koniją, į Rumio šeimą. Po jo stogu praleidau daug laimingų dienų.

Taip buvo prieš atvykstant Šamsui iš Tebrizo. Jo atvykimas viską pakeitė.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 9-OJI

Beveik visą laiką buvusi iš tų žmonių, kurie nemėgsta vienatvės, Ela visai neseniai suvokė pradėjusi prie jos priprasti. Ji labai įsigilinusi dailino „Saldžios šventvagystės" recenziją ir paprašė Mišelės duoti dar savaitę. Būtų galėjusi baigti anksčiau, bet tiesiog nenorėjo. Šis darbas jai teikė dingstį pasinerti į savo mintis, vengti šeimos reikalų ir seniai pribrendusių santuokinių rūpesčių aiškinimosi. Šią savaitę ji pirmą kartą nenuėjo į kulinarijos kursus, nes pasijuto nenorinti ruošti maisto ir plepėti su dar penkiolika panašaus gyvenimo moterų tuo metu, kai pati nežinojo, kaip elgtis toliau. Paskutinę akimirką paskambino ir apsimetė susirgusi.

Su Azizu Ela susirašinėjo slapta, ir staiga paslapčių atsirado labai daug. Azizas nežinojo, kad ji ne tik skaito jo romaną, bet ir rašo recenziją agentūrai; literatūros agentūra nežinojo, kad ji slapčia flirtuoja su knygos, kurios recenziją ji turėjo parašyti, autoriumi; o jos vaikai ir vyras ničnieko nežinojo nei apie romaną, nei apie jo autorių, nei apie flirtą. Per kelias savaites iš moters, kurios gyvenimas perregimas tarsi naujagimio odelė, ji virto moterimi, kupina paslapčių ir melagysčių. Dar labiau už šią permainą ją apstulbino faktas, kad jos tai visiškai netrikdo. Tarsi būtų kantriai laukusi, kol nutiks kažin koks esminis dalykas. Šie neracionalūs lūkesčiai teikė žavesio jos naujajai nuotaikai; nepaisant visų tų paslapčių, nuotaika iš tiesų buvo nuostabi.

Elektroninių laiškų jau ėmė nebepakakti. Ela pirmoji paskambino Azizui. Netrukus juodu, nepaisydami beveik penkių valandų laiko skirtumo, įprato kalbėtis kiekvieną dieną. Azizas jai pasakė, kad jos balsas švelnus ir trapus. Kai Ela prapliupdavo juoktis, juokas sklisdavo raibuliais, kuriuos skyrė trumpos pauzės, tarsi ji nebūtų galėjusi apsispręsti, kiek dar juoktis. Tai buvo juokas moters, taip ir neišmokusios nekreipti per daug dėmesio į kitų žmonių nuomonę.

„Plauk pasroviui! – sakė jis jai. – Atsipalaiduok!"

Bet ją supanti srovė buvo netvari ir grėsminga, nes namuose vyko išsyk keletas dalykų. Avi pradėjo lankyti privačias matematikos pamokas, Orli vaikščiojo pas psichologą dėl valgymo sutrikimo. Šį rytą ji suvalgė pusę omleto – pirmą normalų patiekalą per kelis mėnesius – ir nors po to iškart paklausė, kiek jame kalorijų, vis dėlto buvo stebuklas jau tai, kad nenubaudė savęs ir tuojau pat jo neišvėmė. Dženetė irgi numetė bombą, paskelbusi, kad išsiskyrė su Skotu. Nieko nepaaiškino, tik pasakė, kad jiems abiem reikėtų pagyventi atskirai. Ela paspėliojo, ar „atskirai" nereiškia naujos meilės, juo labiau, kad ir Dženetė, ir Skotas tuojau pat susirado naujus partnerius.

Elą dar labiau negu anksčiau stulbino, kokiu greičiu mezgasi ir irsta žmonių santykiai, tačiau ji labai stengėsi nebeteisti kitų. Kai ko ji išmoko iš susirašinėjimo su Azizu – kuo ramesnė ir tvirtesnė ji bus, tuo daugiau vaikai jai pasakos apie savo gyvenimą. Kai ji liovėsi bėgusi paskui juos, jie irgi liovėsi bėgti nuo jos. Kažin kaip viskas pasidarė lengviau ir priimtiniau negu tais laikais, kai ji iš paskutiniųjų stengėsi visiems padėti ir viską taisyti.

Negana to – ji nieko nepadarė, kad tai pasiektų! Užuot šeimoje prisiėmusi slapto magneto, neregimos centrinės ašies, su kuria viskas susiję, vaidmenį, ji tapo tylia stebėtoja. Stebėjo, kaip klostosi įvykiai, kaip eina dienos – nebūtinai šaltai ir atsiskyrusi, bet regimai nutolusi. Atrado, kad susitaikius, jog neverta jaudintis dėl to, ko neįmanoma suvaldyti, iš vidaus išnyra kita savastis – išmintingesnė, ramesnė, daug protingesnė.

„Penktoji stichija, – kelis kartus per dieną sumurmėdavo ji pati sau. – Susitaikyti su tuštuma!“

Vyras gana greitai pastebėjo, kad Ela pasidarė kažkokia keista, nepanaši į save. Ar ne todėl jis staiga panoro daug dažniau būti su ja? Dabar jis įprato anksčiau pareiti namo, ir Ela įtarė, kad jau kurį laiką nebesusitikinėja su kitomis moterimis.

– Brangioji, ar tau viskas gerai? – nuolatos klausinėjo Deividas.

– Viskas kuo puikiausiai, – atsakinėjo ji, kiekvieną kartą jam nusišypsodama. Atrodė, kad jai pasitraukus į ramų savo kiautą nukrito mandagumo lukštas, po kuriuo tiek daug metų ramiai snaudė jųdviejų santuoka. Dabar, kai liovėsi apsimetinėti, ji aiškiai tarsi dieną matė visus trūkumus, visas klaidas. Ji nustojo apsimetinėjusi. Ir nujautė, kad Deividas ketina pasielgti taip pat.

Pusryčiaudami ir vakarieniaudami jie aptarinėjo dienos įvykius ramiais, suaugusių žmonių balsais, tarsi kalbėdamiesi apie metines akcijų ir vertybinių popierių palūkanas. Paskui nutildavo, pripažindami aiškų faktą, kad daugiau nebelabai turi apie ką kalbėtis. Jau nebeturi.

Kartais Ela pagaudavo į ją įsmeigtą atidų vyro žvilgsnį, tarsi laukiantį, kol ji ką nors – nesvarbu ką – pasakys. Ela juto, kad jei dabar paklaustų apie jo meilės romanus, jis mielai viską prisipažintų. Bet pati nebuvo tikra, kad nori tai žinoti.

Praeityje ji apsimetinėjo nieko nematanti, nes nenorėjo išjudinti santuokos pamatų. Bet dabar nustojo vaidinti, kad nežino, ką jis veikia išvykęs iš namų. Aiškiai leido jam suprasti, kad viską žino, bet jai tai neįdomu. Būtent šis neseniai atsiradęs abejingumas labiausiai baugino vyrą. Ela jį suprato, nes širdies gilumoje jai ir pačiai buvo baugu.

Dar prieš mėnesį ji būtų jautusis labai dėkinga, pamačiusi bent mažiausią Deivido pastangą pataisyti jų santuoką. Bet koks jo žingsnis jai būtų suteikęs daug džiaugsmo. Bet dabar – ne. Dabar ji ėmė įtarti, kad jos gyvenimas nėra realus. Kaip ji atsidūrė tokioje padėtyje? Kaip patenkinta, rami trijų vaikų motina atrado savyje

tiek nevilties? Dar svarbiau kita – jei ji iš tiesų tokia nelaiminga, kaip kartą pasisakė Dženetei, tai kodėl nedaro viso to, ką paprastai daro nelaimingi žmonės? Neverkia gulėdama vonioje ant grindų, nekūkčioja virtuvėje prie indų plautuvės, neišeina melancholiškai pasivaikščioti kuo toliau nuo namų, nesvaido daiktų į kambarių sienas... nieko.

Elą apėmė keista ramybė. Ji jautėsi tvirtesnė negu bet kada iki tol, nors juto dideliu greičiu tolstanti nuo pažįstamo ir įprasto gyvenimo. Rytais ilgai, atidžiai žiūrėdavo į save veidrodyje, norėdama patikrinti, ar iš pažiūros kas nors pasikeitė. Ar ji atrodo jaunesnė? Gražesnė? O gal gyvybingesnė? Nematė jokio skirtumo. Niekas nepasikeitė, tačiau kartu ir niekas nebeatrodė kaip buvę.

Kera

KONIJA, 1245 METŲ GEGUŽĖS 5-OJI

Braižiusios langą snieguotos šakos jau apsipylė žiedais, o Šamsas iš Tebrizo dar tebevieši pas mus. Per tą laiką mano vyras, man beregint, virto kitu žmogumi, kas dieną vis labiau tolstančiu nuo manęs ir visos šeimos. Iš pradžių maniau, kad jie netrukus vienas kitam nusibos, bet nieko panašaus neįvyko. Jei tai įmanoma, jų ryšys tik dar sustiprėjo. Būdami drauge, jie arba keistai tylūs, arba be paliovos murma kažką vienas kitam, vis pratrūkdami kvatotis; aš net stebiuosi, kaip jiems nepritrūksta žodžių. Po kiekvieno pokalbio su Šamsu Rumis vaikšto persimainęs, atitolęs ir įsigilinęs į save, tarsi apsvaigęs nuo kažko, ko aš neįstengiu nei paragauti, nei pamatyti.

Juos siejantis ryšys tarsi lizdas, skirtas dviem, ir jame nėra vietos trečiam. Jie abu vienodai, vienu metu linkčioja galvomis, šypsosi, kikena ar raukosi, o kai nesikalba, keičiasi ilgais prasmingais žvilgsniais. Atrodo, net jų nuotaikos susijusios. Būna dienų, kai abu ramesni už lopšinę – nieko nevalgo, nieko nešneka; kitomis dienomis skrajoja po namus apimti euforijos tarsi pamišėliai. Ir vienu, ir kitu atveju aš nebeatpažįstu savo vyro. Vyras, už kurio ištekėjau daugiau kaip prieš aštuonerius metus, kurio vaikus užauginau kaip savus, su kuriuo susilaukiau kūdikio, dabar virto nepažįstamuoju. Jaučiuosi jam artima tik tada, kai jis giliai miega. Pastarosiomis savaitėmis daugel naktų esu gulėjusi greta jo atmerktomis akimis, klausydamasi jo ritmingo alsavimo, jusdama,

kaip jo kvėpavimas švelniai liečia mano odą, kaip guodžiamai prie mano ausies plaka jo širdis, primindama, jog tai tebėra tas pats vyras, už kurio ištekėjau.

Nuolat sau kartoju, kad visa tai laikina. Ateis diena, ir Šamsas išvyks. Juk jis klajoklis dervišas. Rumis pasiliks čia, su manimi. Jo vieta šiame mieste, su savo mokiniais. Man nieko nelieka, tik laukti. Bet nelengva išlikti kantriai – kiekvieną dieną tai darosi vis sunkiau. Kai pernelyg pasiduodu nevilčiai, stengiuosi prisiminti senus laikus – ypač tuos, kai Rumis, nieko nepaisydamas, gynė mane.

– Kera krikščionė. Net jei ji atsivers į islamą, vis tiek nebus mūsiškė, – liežuvavo žmonės, tik išgirdę apie artėjančias mūsų vestuves. – Garsiausiam islamo mokslininkui nederėtų vesti kitatikės.

Bet Rumis į juos nekreipė dėmesio. Nei tada, nei vėliau. Už tai aš jam visada būsiu dėkinga.

Anatolija – tai įvairių religijų, tautų ir valgių mišinys. Jei mes galime valgyti tą patį maistą, dainuoti tas pačias liūdnas dainas, tikėti tais pačiais prietarais ir naktimis sapnuoti tokius pat sapnus, tai kodėl neįstengiame gyventi visi kartu? Pažinojau krikščionių vaikų musulmoniškais vardais ir musulmonų vaikų, kuriuos penėjo žindyvės krikščionės. Mūsų pasaulis – tėkmė, kurioje viskas kinta, viskas maišosi. Jei islamą nuo krikščionybės skiria kokia nors riba, tai ji turi būti kur kas lankstesnė, negu mano abiejų pusių mokslininkai.

Aš garsaus mokslo vyro žmona, todėl visi mano, kad labai vertinu mokslininkus, bet taip nėra. Mokslo vyrai daug žino, tas tiesa, bet ką gero duoda daug žinių, kai kalbame apie tikėjimą? Jie nuolatos kartoja tokius svarbius žodžius, kad sunku įsiklausyti, ką iš tiesų sako. Musulmonų mokslininkai kritikuoja krikščionis, kad šie tiki Trejybe, o krikščionys kritikuoja musulmonus, kad šiems Koranas yra tobula knyga. Jie taip kalba, tarsi abi šios religijos būtų visiškai skirtingos ir neturėtų nieko bendra. Bet aš manau, kad kalbant apie pamatinius dalykus, paprasti krikščionys

ir paprasti musulmonai turi daugiau bendra vieni su kitais, negu kiekvieni iš jų su savo mokslininkais.

Sakoma, kad musulmonui, nusprendusiam atsiversti į krikščionybę, sunkiausia priimti Trejybę. O krikščioniui, nutarusiam atsiversti į islamą, sunkiausia Trejybės atsisakyti. Korane Jėzus sako: „Tikrai aš esu Dievo tarnas; Jis man davė Knygą ir padarė mane pranašu."

Tačiau man visai nesunku buvo patikėti, kad Jėzus – ne Dievo sūnus, o Dievo tarnas. Daug sunkiau pasirodė atsisakyti Marijos. Niekam to nesakiau, net Rumiui, bet kartais ilgiuosi galimybės pažvelgti į švelnias rudas Marijos akis. Jos žvilgsnis visada mane ramina.

Iš tiesų nuo to laiko, kai į mūsų namus atėjo Šamsas iš Tebrizo, aš jaučiuosi tokia sutrikusi ir nelaiminga, kad labiau negu bet kada anksčiau ilgiuosi Marijos. Poreikis melstis Marijai tarsi karštligė teka mano gyslomis ir grįžta su tokia jėga, kad vos galiu susivaldyti. Tada mane ima graužti kaltė, tarsi išduočiau savo naująją religiją.

Niekas to nežino. Net mano kaimynė Safija, visų mano paslapčių patikėtinė. Ji manęs nesuprastų. Kaip norėčiau pasipasakoti apie tai savo vyrui, bet niekaip nesuvokiu, kaip tai padaryti. Jis toks atsiribojęs nuo mūsų; bijau, kad atstumsiu jį dar labiau. Rumis man anksčiau buvo viskas. Dabar jis kaip svetimas. Niekad nemaniau, kad galima gyventi su žmogumi po vienu stogu, miegoti su juo vienoje lovoje ir sykiu jausti, kad iš tiesų jo čia nėra.

Šamsas iš Tebrizo

KONIJA, 1245 METŲ BIRŽELIO 12-OJI

Baikštus tikintysis! Jei kasmet per ramadaną pasninkauji Dievo vardu, kasmet per Eidą paaukoji avį ar ožką kaip atgailą už nuodėmes, jei visą gyvenimą stengiesi nukeliauti kaip piligrimas į Meką, penkis kartus per dieną klaupiesi ant maldų kilimėlio, bet nerandi širdyje vietos meilei, kokia nauda iš visų tavo vargų? Tikėjimas yra tik žodis, jei jo centre negyvena meilė; glebus ir negyvas, miglotas ir tuščias – tai, ko neįstengi iš tiesų pajusti.

Nejau jie mano, kad Dievas gyvena Mekoje arba Medinoje? O gal kurioje nors iš vietos mečečių? Kaip jie gali įsivaizduoti, kad Dievas esti ribotoje erdvėje, kai Jis aiškiai sako: *Manęs neišsemia nei mano dangus, nei mano žemė, mane aprėpia tik mano tikinčio tarno širdis.*

Vargas kvailiui, kuris mano, kad jo mirtingo proto ribos – tai ir Visagalio Dievo ribos. Vargas neišmanėliui, kuris mano galįs derėtis su Dievu ir sumokėti Jam skolas. Nejau šiems žmonėms atrodo, kad Dievas – krautuvininkas, kuris stengiasi dvejomis skirtingomis svarstyklėmis pasverti mūsų dorybes ir nusižengimus? O gal Jis – tarnautojas, kruopščiai registruojantis savo kanceliarijos knygoje mūsų nuodėmes, už kurias vieną dieną privers mus sumokėti? Ar taip jie supranta Vienį?

Mano Dievas ne krautuvininkas ir ne tarnautojas, o didingas Dievas. Gyvasis Dievas! Kam man reikia negyvo Dievo? Jis gyvas. Jo vardas yra *al-Hayy* – Amžinai gyvasis. Kam man kamuotis

nuo nesibaigiančio nerimo ir baimės, varžyti save draudimais ir ribojimais? Jis yra beribės užuojautos. Jo vardas – *al-Wadud*. Jį už viską verta šlovinti. Aš Jį šlovinu visais savo žodžiais ir darbais, natūraliai ir paprastai, tarsi alsuodamas. Jo vardas *al-Hamid*. Kaip galėčiau skleisti apkalbas ir šmeižtus, jei širdies gilumoje žinau, jog Dievas viską mato ir girdi? Jo vardas *al-Basir*. Jo grožis pranoksta visas viltis ir svajones.

Al-Jamal, al-Kayyum, al-Rahman, al-Rahim. Per tvaną ir badą, perdžiūvęs ir kamuojamas troškulio aš Jam dainuosiu ir šoksiu, kol sulinks keliai, susmuks kūnas ir nustos plakusi širdis. Sudaužysiu savastį į smulkiausias šukeles, kol iš manęs liks tik niekio dalelytė, gryniausios tuštumos klajoklis, Jo didaus statinio dulkių dulkelė. Dėkingai, džiaugsmingai ir be paliovos aš giriu Jo didybę ir dosnumą. Dėkoju Jam už viską, ką Jis man davė ir ko nedavė, nes tik Jis vienas žino, kas man yra geriausia.

Prisiminęs dar vieną taisyklę iš savo sąrašo pajutau, kaip mane iš naujo užlieja laimė ir viltis. *Žmogui Dievo kūrinijoje skirta nepaprasta vieta. „Aš įkvėpiau jam savo Dvasią", – sako Dievas. Kiekvienas iš mūsų – be išimties – esame paskirti būti Dievo atstovais žemėje. Paklausk savęs, ar dažnai elgiesi kaip Jo atstovas, – ar išvis taip elgiesi? Atmink, kiekvienam iš mūsų skirta atrasti savyje dieviškąją dvasią ir gyventi, kaip ji lieps.*

Religiniai fanatikai, užuot pasinėrę Dievo meilėje ir kovoję su savastimi, kaunasi su kitais žmonėmis ir vieną po kitos kuria baimės bangas. Jie žvelgia į visą pasaulį baimės užtemdytomis akimis, tad nenuostabu, kad randa jame daugybę priežasčių bijoti. Kiekvieną žemės drebėjimą, sausrą ar kitą nelaimę jie laiko Dievo rūstybės ženklu – tarsi Dievas nebūtų aiškiai pasakęs: *Mano gailestingumas didesnis už mano pyktį*. Jie visada jaučia dėl ko nors pagiežą, todėl mano, kad visagalis Dievas stos jų pusėn ir padės jiems įvykdyti savo niekingą kerštą. Jų gyvenimas – nuolatinis kartėlio ir priešiškumo srautas, milžiniškas nepasitenkinimas, visur sekantis jiems iš paskos tarsi juodas debesis, temdantis ir jų praeitį, ir ateitį.

Tikėjime yra toks dalykas kaip nesugebėjimas pro medžius pamatyti mišką. Tikėjimo visuma daug didesnė ir gilesnė už jos sudedamųjų dalių sumą. Atskiras taisykles reikia aiškinti visumos šviesoje. O visuma slypi esmėje.

Tačiau šventeivos, užuot ieškoję Korano esmės ir laikęsi jo visumos, atsirenka vieną ar dvi eilutes, paisydami tik tų Dievo įsakymų, kuriuos laiko labiausiai atitinkančiais savo baimingus protelius. Jie nuolatos primena, kad Paskutiniojo teismo dieną visi žmonės bus priversti pereiti Sirato tiltą, plonesnį už plaukelį ir aštresnį už skustuvo ašmenis. Nusidėjėliai, neįstengę pereiti tiltu, įkris į apačioje atsivėrusią pragaro bedugnę ir kentės joje amžinas kančias. Tie, kurie gyveno dorai, pereis tiltu į kitą krantą, kur gaus gardžiausių vaisių, saldaus vandens ir nekaltų mergelių. Trumpai tariant, taip jie įsivaizduoja pomirtinį gyvenimą. Jiems taip rūpi siaubai ir atlygis, liepsnos ir vaisiai, angelai ir demonai, kad, trokšdami pasiekti ateitį, pateisinančią jų dabartinį gyvenimą, visai pamiršta Dievą! Nejau jie nežino dar vienos iš keturiasdešimties taisyklių? *Pragaras yra čia ir dabar. Dangus irgi. Liaukis nerimavęs dėl pragaro ar svajojęs apie dangų, nes jie abu yra tavyje šią akimirką. Kiekvieną kartą, kai pamilstame, mes pakylame į dangų. Kiekvieną kartą, kai pajuntame neapykantą, pavydą ar nutariame su kuo nors kautis, puolame tiesiai į pragaro liepsnas.* Štai ką skelbia dvidešimt penktoji taisyklė.

Ar yra baisesnis pragaras už kančias, kurias patiria žmogus, giliai širdyje žinodamas pasielgęs blogai, baisiai blogai? Paklauskite to žmogaus. Jis jums papasakos, kas yra pragaras. Ar yra geresnis rojus už palaimą, kuri apima tomis retomis gyvenimo akimirkomis, kai atsiveria pasaulio vartai ir žmogus pasijunta visų amžinybės paslapčių valdovu, visiškai susijungusiu su Dievu? Paklauskite to žmogaus. Jis jums papasakos, kas yra dangus.

Kam tiek jaudintis dėl to, kas bus, dėl įsivaizduojamos ateities, jei ši akimirka yra vienintelė, kai galime tikrai ir iki galo išgyventi Dievo buvimą arba nebuvimą mūsų gyvenime? Sufijai,

kurių nevaldo nei pragaro bausmių baimė, nei dangiško atpildo troškimas, myli Dievą vien už tai, kad jie Jį myli – tyrai ir lengvai, nesudrumsta ir neginčijama meile.

Meilė yra priežastis. Meilė yra tikslas.

Kai šitaip myli Dievą, kai myli kiekvieną Jo kūrinį, nes jie yra Jo ir atsirado Jo dėka, visos papildomos kategorijos ištirpsta ir išnyksta. Toje vietoje nebelieka vietos jokiam „aš". Imi trokšti vienintelio dalyko – niekio, tokio didelio, kad uždengtų visą tavo esybę.

Neseniai mudu su Rumiu svarstėme šiuos klausimus, tik staiga jis užsimerkė ir ištarė šiuos žodžius:

Ne krikščionis ir ne žydas, ne musulmonas, ne hinduistas, budistas, sufijas ar dzenbudistas. Ne religija ir ne kultūra. Aš nei Rytai, nei Vakarai...

Mano vieta be vietos, mano pėdsakas – be pėdsako.

Rumis mano, kad jam nelemta tapti poetu. Bet jame gyvena poetas. Ir koks puikus! Dabar šis poetas gali atsiskleisti.

Taip, Rumis teisus. Jis nei Rytai, nei Vakarai. Jis priklauso Meilės karalystei. Jis priklauso Mylimajam.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 12-OJI

Baigusi skaityti „Saldžią šventvagystę“, Ela dar vis dailino savo parašytą recenziją. Ji be galo nekantravo aptarti romaną su Azizu, bet profesionalo pareigos suvokimas ją sulaikė. Taip nedaroma. Pirmiausia reikia atlikti užduotį. Ji net nebuvo sakiusi Azizui, kad perskaičiusi romaną nusipirko Rumio eilių posmelį ir dabar kas vakarą prieš užmigdama perskaito po keletą eilėraščių. Labai stengėsi atskirti savo rašymą apie romaną nuo susirašinėjimo su jo autoriumi. Bet birželio dvyliktą dieną nutiko tai, kas ištrynė ribą tarp šių dviejų dalykų.

Iki tos dienos Ela nebuvo mačiusi Azizo nuotraukos. Interneto svetainėje jų nebuvo, tad ji net neįsivaizdavo, kaip jis atrodo. Iš pradžių jai patiko paslaptingas susirašinėjimas su žmogumi be veido. Bet laikui bėgant ją ėmė graužti smalsumas ir kilo noras pamatyti, kaip atrodo laiškų autorius. Jis irgi nė karto nepaprašė jos nuotraukos, ir jai tai atrodė labai keista.

Tad nei iš šio, nei iš to ėmė ir pasiuntė jam savo nuotrauką. Ji stovi verandoje, greta mielasis Spiritas; Ela su trumpa dangaus žydrumo suknele, menkai slepiančia jos iškilumus. Nuotraukoje ji šypsosi, šiek tiek patenkinta, šiek tiek sunerimusi. Rankoje tvirtai spaudžia šuns antkaklį, tarsi semdamasi iš jo jėgų. Virš jų dangus – pilkų ir violetinių dėmių marginys. Tai ne pati gražiausia jos nuotrauka, bet joje matyti kažin kas dvasingo, beveik menančio kitą pasaulį. Bent jau ji to tikėjosi. Ela pasiuntė nuotrauką

elektroniniu paštu ir ėmė laukti. Tai buvo jos sugalvotas būdas paprašyti Azizo, kad atsiųstų jai savo atvaizdą.

Jis taip ir padarė.

Pamačiusi nuotrauką, kurią atsiuntė Azizas, Ela pamanė, kad ji daryta kur nors Tolimuosiuose Rytuose – tiesa, ji ten niekada nebuvo buvusi. Nuotraukoje Azizą supo geras tuzinas įvairaus amžiaus čiabuvių vaikų. Jis buvo apsirengęs juodais marškiniais ir juodomis kelnėmis, liesas, smailia nosimi, išsišovusiais skruostikauliais; ilgi, juodi, garbanoti plaukai krito ant pečių. Akys – du smaragdai, spinduliuojantys energija ir dar kažkuo, tai Elai pasirodė panašu į užuojautą. Jis segėjo auskarą vienoje ausyje, ant kaklo buvo užsisegęs įmantrų vėrinį, kurio Ela neįstengė gerai įžiūrėti. Fone blizgėjo sidabrinis ežeras, apaugęs aukšta žole, o viename kampelyje šmėkšojo šešėlis kažko, kas netilpo į nuotrauką.

Apžiūrinėdama vyrą nuotraukoje, nepraleisdama nė mažiausios smulkmenos, Ela pajuto, kad iš kažkur jį pažįsta. Kad ir kaip būtų keista, būtų galėjusi prisiekti jį jau mačiusi.

Staiga suprato kur.

Šamsas iš Tebrizo buvo labai panašus į Azizą Z. Zaharą. Azizas atrodė lygiai taip pat, kaip aprašytas Šamsas prieš jam leidžiantis į Koniją pas Rumį. Ela pasvarstė, ar Azizas tyčia suteikė herojui savo paties išvaizdą. Būdamas rašytojas, tikriausiai norėjo sukurti pagrindinį veikėją pagal savo paveikslą, lygiai kaip Dievas sukūrė žmones pagal savo paveikslą ir panašumą.

Svarstant šį klausimą ji susimąstė apie dar vieną galimybę. Ar gali būti, kad tikrasis Šamsas iš Tebrizo atrodė taip, kaip jis aprašytas knygoje, – tada tai reikštų, kad du vyrai, kurių gyvenimus skiria bene aštuoni šimtai metų, stebėtinai panašūs vienas į kitą. Ar gali būti, kad šis panašumas nepaklūsta knygos autoriaus valiai, gal jis jo net nesuvokė? Juo ilgiau Ela apie tai mąstė, juo labiau stiprėjo mintis, kad Šamsą iš Tebrizo ir Azizą Z. Zaharą gali sieti ne tik šis paprastas literatūrinis triukas.

Šis atradimas paveikė Elą dvejopai ir netikėtai. Pirma, ji pajuto poreikį dar kartą perskaityti „Saldžią šventvagystę“, tik dabar kitomis akimis – jau nebe sekdama siužetą, bet ieškodama autoriaus, pasislėpusio po pagrindiniu veikėju, – atrasti Šamse iš Tebrizo Azizą.

Antra, ją dar labiau sudomino Azizo asmenybė. Kas jis toks? Kokia jo istorija? Anksčiau viename elektroniniame laiške jis rašė esąs škotas, bet iš kur tada rytietiškas vardas – Azizas? Ar tai jo tikrasis vardas? O gal jo sufijo vardas? Beje, o ką išvis reiškia būti sufiju?

Dar vienas dalykas jai nedavė ramybės: pirmieji, beveik nejuntami geismo ženklai. Praėjo tiek daug laiko nuo tada, kai pastarąjį kartą buvo juos jautusi, kad net ne iš karto susivokė, kas tai. Bet jis iš tiesų buvo. Stiprus, nuolatinis, neklusnus jausmas. Ji suprato geidžianti nuotraukoje pavaizduoto vyriškio ir svarstė, koks jausmas būtų jį pabučiuoti.

Šis jausmas pasirodė toks netikėtas ir trikdantis, kad Ela greitai išjungė nešiojamąjį kompiuterį, tarsi jai to nepadarius vyras iš nuotraukos galėtų įtraukti ją vidun.

Sargybinis Baibarsas

Konija, 1245 metų liepos 10-oji

„Baibarsai, sūnau mano, niekuo nepasitikėk, – sako mano dėdė, – nes pasaulis kasdien darosi vis labiau pagedęs.“ Jis tvirtina, kad kitaip buvo tik Aukso amžiuje, kai viską valdė pranašas Mahometas, ramybė jam. Po jo mirties viskas ėmė gesti. Bet jei norite žinoti mano nuomonę, visur, kur yra daugiau negu du žmonės, iškart atsiranda mūšio laukas. Net pranašo laikais žmonės nebuvo pamiršę priešiškumo, argi ne? Karas – gyvenimo šerdis. Liūtas sudrasko elnią, o maitvanagiai likusį skeletą paverčia plikais kaulais. Gamta yra žiauri. Žemėje, jūroje ir ore visi be išimties padarai žino vienintelį būdą išgyventi: būti gudresniam ir stipresniam už savo pikčiausią priešą. Kad išliktum gyvas, turi kovoti. Labai paprasta.

Mes privalome kovoti. Net didžiausias naivuolis mato, kad šiais laikais nėra kito būdo išgyventi. Viskas labai pablogėjo prieš penkerius metus, kai buvo iššudyti visi šimtas pasiuntinių, Čingischano pasiųstų derėtis dėl taikos. Po to Čingischanas virto įniršio kamuoliu ir paskelbė karą islamui. Kaip ir dėl ko pasiuntinius nužudė, niekas nebegali atsakyti. Kai kas įtarinėja, kad juos nužudė pats Čingischanas, kad galėtų pradėti šį didžiulį antpuolį. Visai gali būti. Niekas to nežino. Bet ką aš tikrai žinau – per penkerius metus mongolai nusiaubė visą Chorasaną, visur, kur tik prajojo, sėjo mirtį ir pragaištį. Prieš dvejus metus jie įveikė

seldžiukų pajėgas prie Kosedago ir pavertė sultoną savo vasalu, mokančiu duoklę. Vienintelė priežastis, dėl kurios mongolai mūsų nesulygino su žeme, yra ta, kad jiems labiau apsimoka laikyti mus gyvus, uždėjus mokesčių jungą.

Karai egzistuoja pasaulyje nuo neatmenamų laikų, bent jau nuo tada, kai Kainas nužudė savo brolį Abelį, tačiau tokios kariuomenės kaip mongolų anksčiau niekas nematė. Jie išmokyti įvairių karybos būdų, naudojasi įvairiausiais ginklais, ir kiekvienas jų skirtas konkrečiam tikslui. Kiekvienas mongolų kareivis gausiai apsiginklavęs, moka valdyti vėzdą, kirvį, kalaviją ir ietį. Maža to, jie dar turi strėlių, kurios gali perkirsti šarvus, padegti ištisus kaimus, nunuodyti aukas arba persmeigti tvirčiausius žmogaus kūno kaulus. Jie net turi švilpiančių strėlių, kuriomis vienas batalionas siunčia signalus kitam. Taip gerai įvaldę karybos meną ir nebijodami jokio Dievo, mongolai užpuola ir sunaikina visus pakelėje pasitaikančius miestus, miestelius ir kaimus. Net tokie senoviniai miestai kaip Buchara jau virto griuvėsių krūvomis. Ir kariauja ne tik mongolai. Mums reikia atsiimti iš kryžininkų Jeruzalę, jau nekalbant apie bizantiečių spaudimą ir sunitų bei šiitų kivirčus. Kaip mes galime likti šaltakraujai, jei esame iš visų pusių apsupti priešų?

Todėl tokie žmonės kaip Rumis mane labai erzina. Man nerūpi, kad visi jį garbina. Man jis – bailys, skelbiantis ne ką kita, o bailumą. Gal kada nors jis ir buvo geras mokslininkas, bet dabar jį tikrai paveikė tas eretikas Šamsas. Tokiu metu, kai islamo išpažinėjus visur supa priešai, ką skelbia Rumis? Taiką! Susitaikymą! Nuolankumą!

Broli, iškęsk kančias. Venk instinktyvaus
Savo impulsų poveikio. Dangus nusilenks tavo grožiui
Jei taip pasielgsi... Šitaip dyglys išauga ir virsta rože.
Tai, kas konkretu, spindi tame, kas visuotina.

Rumis skelbia nuolankumą ir paverčia musulmonus avių banda – nuolankia, romia. Jis sako, kad kiekvienas pranašas turi sekėjų bendruomenę, o kiekvienai bendruomenei skirtas savas laikas. Jo mėgstamiausi žodžiai, šalia „meilės", yra „kantrybė", „pusiausvyra" ir „pakantumas". Jei duotum jam valią, mes visi tiesiog susėstume savo namuose ir lauktume, kol mus išskers priešai arba nutiks kokia kita nelaimė. Neabejoju, tada jis ateitų, greitai apžiūrėtų griuvėsius ir paskelbtų, jog tai *baraqa*. Yra žmonių, kurie girdėjo jį sakant: „Kai sugriauna mokyklą, mečetę ir minaretą, tada dervišai gali įkurti savo bendruomenę." Na, ir kas čia per kalbos?

Geriau pagalvojus, vienintelė priežastis, dėl kurios Rumis atsidūrė šiame mieste, yra ta, kad prieš kelias dešimtis metų čia iš Afganistano atsikraustė jo šeima, ieškodama prieglobsčio Anatolijoje. Tuo metu daug kitų galingų ir turtingų žmonių gavo atvirą seldžiukų sultono kvietimą; vienas iš jų buvo Rumio tėvas. Taigi Rumio šeima, globojama ir saugoma, apsupta dėmesio ir pagarbos, paliko Afganistano sumaištį ir įsikūrė ramiuose Konijos soduose. Kai tavo šeimos tokia istorija, lengva kitus mokyti pakantumo!

Neseniai girdėjau istoriją, kurią Šamsas iš Tebrizo pasekė būreliui žmonių turguje. Jis sakė, kad Ali, pranašo įpėdinis ir bendražygis, kartą kovojo mūšio lauke su netikėliu. Ali jau norėjo įsmeigti kalaviją anam į širdį, bet netikėlis staiga pakėlė galvą ir spjovė jam į veidą. Ali tuojau pat išmetė kalaviją, giliai įkvėpė ir nuėjo šalin. Netikėlis apstulbo. Jis nubėgo paskui Ali, pasivijo jį ir paklausė, kodėl šis jį paleidęs.

– Nes be galo pykstu ant tavęs, – atsakė Ali.

– Tai kodėl manęs nenužudei? – paklausė netikėlis. – Aš nesuprantu.

Ali paaiškino:

– Kai tu spjovei man į veidą, aš labai įtūžau. Mano savastis sukilo ir ėmė reikalauti keršto. Jei tave dabar nužudyčiau, pataikaučiau savasčiai. O tai būtų baisi klaida.

Taigi Ali jį paleido. Netikėlis buvo sukrėstas, jis tapo Ali draugu ir sekėju, o vėliau savo paties noru atsivertė į islamą.

Atrodo tokias istorijas mėgsta pasakoti Šamsas iš Tebrizo. Ir ko ji mus moko? Leiskite netikėliams spjaudyti sau į veidą! Tai jau ne, tik per mano lavoną! Netikėlis ar tikratikis – niekas nedrįs spjauti karžygiui Baibarsui į veidą.

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 13-oji

Mielasis Azizai,

Tikriausiai palaikysi mane beprote, bet aš tavęs seniai noriu kai ko paklausti: ar tu Šamsas?

O gal atvirkščiai? Gal Šamsas – tai tu?

Nuoširdžiai tavo,

Ela

Brangioji Ela,

Šamsas – tai žmogus, kurio dėka Rumis iš vietos mokslininko ir dvasininko virto pasaulinio garso poetu ir mistiku.

Mokytojas Samidas man sakydavo: „Net jei kai kurie žmonės ir prilygtų Šamsui, kokia iš to nauda, jei nėra Rumio, galinčio tai pamatyti?“

Linkėjimai,

Azizas

Brangusis Azizai,

Kas tas mokytojas Samidas?

Linkėjimai,

Ela

Mieloji Ela,

Tai ilga istorija. Ar tikrai nori žinoti?

Nuoširdžiai,
Azizas

Brangusis Azizai,

Laiko turiu kiek nori.

Tavo Ela

Rumis

KONIJA, 1245 METŲ RUGPJŪČIO 2-OJI

Be galo dosnus mūsų gyvenimas, ramus ir tvarkingas. Ar bent jau taip manai, tik staiga kas nors pasikeičia, ir tu pamatai, ko tau visą laiką trūko. Tarsi veidrodis, atspindintis tai, ko nėra, o ne tai, kas yra, jis parodo tau tuštumą tavo sieloje – tuštumą, kurios iki šiol neįstengei pamatyti. Tas žmogus gali būti mylimasis, draugas arba dvasios mokytojas. Kartais tai vaikas, kurį tau tenka globoti. Svarbiausia – rasti sielą, kuri užbaigtų tavąją. Visi pranašai pataria tą patį: susirask tą, kuris taps tavo veidrodžiu! Man šis veidrodis – tai Šamsas iš Tebrizo. Kol jis neatėjo ir neprivertė manęs pažvelgti į giliausius savo sielos užkaborius, aš nebuvau suvokęs pamatinės tiesos apie save: kad aš, iš pažiūros lydimas sėkmės ir klestintis, viduje jaučiausi vienišas ir nesuprastas.

Tarsi metų metus sudarinėtum asmeninį savo žodyną. Jame pateiki visų tau svarbių sąvokų apibrėžimus – tokių, kaip „tiesa“, „laimė“, „grožis“. Kiekvienu svarbiu savo gyvenimo momentu griebiesi šio žodyno ir beveik niekada nejunti reikalo abejoti pagrindiniais jo apibrėžimais. Bet staiga vieną dieną prieina nepažįstamas žmogus, atima iš tavęs brangiausiąjį žodyną ir nusviedžia į šalį.

– Viską, ką esi apibrėžęs, reikia apibrėžti iš naujo, – sako jis. – Tau atėjo laikas pamiršti viską, ko esi išmokęs.

Ir tu dėl kažkokių priežasčių, kurios nesuvokiamos tavo protui, bet visiškai aiškios širdžiai, užuot priešinęsis ar pykęs, mielai sutinki.

Štai ką Šamsas padarė man. Mūsų draugystė mane daug ko išmokė. Bet negana to – jis mane išmokė pamiršti tai, ką jau žinojau.

Kai ką nors šitaip pamilsti, tikiesi, kad visi aplinkiniai jaus tą patį, džiaugsis tavo džiaugsmu ir svaiguliu. O kai taip neatsitinka, iš pradžių nustembi, paskui pasijunti įskaudintas ir išduotas.

Kaip man padaryti, kad mano šeima ir draugai matytų tai, ką matau aš? Kaip aprašyti tai, kas neaprašoma? Šamsas – mano Malonės ir gailestingumo vandenynas. Jis manoji Tiesos ir tikėjimo saulė. Aš jį vadinu Dvasios valdovų valdovu. Jis mano gyvybės versmė, mano aukštasis kiparisas, didingas, amžinai žaliuojantis. Jo draugystė man – kaip ketvirtasis Korano skaitymas: kelionė, kurią galima tik patirti viduje, bet ne suvokti išorėje.

Nelaimei, dauguma žmonių sprendžia remdamiesi tuo, ką mato ir nugirsta. Jiems Šamsas – ekscentriškas dervišas. Jie mano, kad jis keistai elgiasi, piktžodžiauja, kad jis visiškai nenuspėjamas ir nepatikimas. Tačiau man jis yra įsikūnijimas Meilės, judinančios pasaulį, kartais pasitraukiančios į pašalę ir laikančios viską vienyje, o kartais išsprogstančios papliūpomis. Toks susitikimas nutinka kartą gyvenime. Kartą per trisdešimt aštuonerius metus.

Nuo tada, kai Šamsas atėjo į mūsų gyvenimą, žmonės nesiliauja manęs klausinėję, ką ypatingo aš jame įžiūriu. Bet aš nežinau, ką jiems atsakyti. Galiausiai juk klausinėja tie, kurie to niekaip nesupras, o tie, kurie supranta, tokių dalykų neklausia.

Kebli padėtis, kurioje atsidūriau, man primena istoriją apie Leilą ir Harūną ar-Rašidą, garsųjį Abasidų imperatorių. Išgirdęs, kad beduinų poetas Kvajus beviltiškai įsimylėjo Leilą, dėl jos neteko proto ir buvo pramintas Medžnunu – pamišėliu, imperatorius labai susidomėjo moterimi, galinčia sukelti tokią aistrą.

Toji Leila tikriausiai nepaprasta, pamanė jis. *Daug viršesnė už visas kitas moteris. Gal ji kerėtoja, spinduliuojanti neprilygstamu grožiu ir žavesiu.*

Susijaudinęs, susidomėjęs jis pasinaudojo įvairiausiomis gudrybėmis, kad galėtų pamatyti Leilą savo akimis.

Galiausiai vieną dieną pasikvietė ją į savo rūmus. Kai ji nusiėmė skraistę, Harūnas ar-Rašidas pajuto nusivylimą. Ne, Leila nebuvo nei sena, nei luoša, nei bjauri. Bet ir ne stulbinamo grožio. Tiesiog moteriškė, kaip visi žmonės, su savo trūkumais; paprasta moteris, kokių begalės.

Imperatorius neslėpė nusivylimo.

– Ar tu ir esi toji, dėl kurios pamišo Medžnunas? Bet tu juk atrodai visai paprasta. Kuo tu ypatinga?

Leila nušvito šypsena.

– Taip, aš Leila. Bet tu ne Medžnunas, – atsakė ji. – Į mane turėtum žiūrėti Medžnuno akimis. Kitaip tu niekada neįminsi šios mįslės, vardu meilė.

Kaip man paaiškinti šią mįslę savo šeimai, draugams, mokiniams? Kaip priversti juos suprasti, kad norėdami suvokti, kuo man toks nepaprastas Šamsas iš Tebrizo, turėtų į jį žvelgti Medžnuno akimis?

Ar įmanoma suprasti meilės esmę, pačiam įsimylėjus?

Meilės neįmanoma paaiškinti. Ją įmanoma tik patirti.

Meilės negalima paaiškinti, bet ji pati paaiškina viską.

Kimija

KONIJA, 1245 METŲ RUGPJŪČIO 17-OJI

Be žado laukiu, kol Rumis mane pakvies, bet jis nebeturi laiko su manimi studijuoti. Aš labai pasigendu mūsų pamokų ir jaučiuosi apleista, bet ant jo nepykstu. Gal dėl to, kad per daug myliu Rumį ir negaliu ant jo pykti. O gal geriau už kitus suprantu, kaip jis jaučiasi, nes širdies gilumoje ir aš jaučiuosi nešama svaiginamos srovės, kurios vardas – Šamsas iš Tebrizo.

Rumis sekioja Šamsą akimis taip, kaip saulėgrąža seka saulę. Jų meilė vienas kitam tokia regima, tokia stipri, ir tai, kas juos sieja, yra taip reta, kad šalia jų neįmanoma nesijausti apleistam, nes suvoki, jog tokio stipraus ryšio tavo gyvenime trūksta. Ne kiekvienam šiuose namuose lengva tai ištverti, ypač sunku Aladinui. Kiek kartų aš jau pastebėjau jį varstantį Šamsą piktais žvilgsniais. Kera irgi jaučiasi nesmagiai, bet ji nieko nesako, o aš nieko neklausinėju. Mes visi sėdime ant parako statinės. Keista, Šamsas iš Tebrizo – žmogus, dėl kurio kilo ši įtampa, – arba nesuvokia, kas vyksta, arba tiesiog nieko nepaiso.

Dalis mano esybės priekaištauja Šamsui už tai, kad atėmė iš mūsų Rumį. Tačiau kita dalis mirtinai trokšta artimiau su juo susipažinti. Jau senokai grumiuosi su šiais dvilypiais jausmais, bet šiandien, bijau, būsiu išsidavusi.

Vėlyvą popietę pasiėmiau ant sienos kabantį Koraną, pasiryžusi viena jį pastudijuoti. Anksčiau mudu su Rumiu laikėmės

tvarkos, kuria jo tekstas buvo perteiktas, bet dabar manęs nebuvo kam mokyti, mūsų gyvenimas apvirto aukštyn kojom, tad aš pamaniau, kad nebus nieko blogo, jei paskaitysiu ne iš eilės. Atsiverčiau pirmą pasitaikiusį puslapį ir uždėjau pirštą ant pirmos pasitaikiusios suros. Pasirodė, jog tai *al-Nisa*, vienintelė sura visoje knygoje, kuri seniai man nedavė ramybės. Nisoje skelbiamas toks griežtas mokymas apie moteris, kad man sunku jį suprasti ir dar sunkiau su juo sutikti. Kol stovėjau ir skaičiau surą dar kartą, man šovė mintis paprašyti pagalbos. Tai kas, kad Rumis apleido mūsų pamokas, aš juk galiu jo pasiklausti? Tad pasiėmiau Koraną ir nuėjau į jo kambarį.

Nustebau, vietoj Rumio radusi Šamsą, sėdintį prie lango su rožiniu rankoje; blėstanti vakaro saulės šviesa glamonėjo jo veidą. Jis atrodė toks gražus, kad man teko nusukti akis.

– Atsiprašau, – greit pasakiau. – Ieškojau Mavlanos. Užeisiu vėliau.

– Kur skubi? Pabūk, – tarė Šamsas. – Atrodo, tu čia atėjai kažko paklausti. Gal aš galėčiau padėti?

Pagalvojau, kad galiu paklausti ir jo.

– Na, Korane yra tokia sura, kurią man nelengva suprasti, – atsargiai ištariau.

Šamsas sumurmėjo, tarsi kalbėdamasis su savimi:

– Koranas – nelyginant drovi nuotaka. Nusimes skraistę tik tada, kai pamatys, kad žiūrinčiojo širdis švelni, kupina supratimo. – Paskui atsitiesė ir paklausė: – Kuri sura?

– *Al-Nisa*, – atsakiau. – Ten sakoma, kad vyrai viršesni už moteris. Net teigiama, kad vyrui leidžiama mušti žmoną...

– Ar tikrai? – paklausė Šamsas perdėtai susidomėjęs, kad niekaip negalėjau nuspręsti, ar jis kalba rimtai, ar mane erzina. Neilgai trukus jis švelniai nusišypsojo ir iš atminties pacitavo:

– *Vyras yra moters globėjas, nes Alachas taip padarė, kad kai kurie iš jų pranoksta kitus, be to, jis leidžia ir eikvoja savo turtus; todėl gera moteris yra klusni, saugo neregimus dalykus taip, kaip*

juos saugo Alachas; o (jei) bijai jos apleidimo, bark ją, palik ją vieną miegamajame ir mušk ją; tada, jei ji tau paklus, nesistenk jai įtikti; tikrai Alachas yra aukščiausias, didis.

Baigęs Šamsas užsimerkė ir dar kartą padeklamavo tą pačią surą, tik kitaip išverstą:

– *Vyras yra moters atrama dėl to, kad Dievas vieniems duoda daugiau to, ko reikia, negu kitiems, ir dėl to, kad jis leidžia savo turtus (jai aprūpinti). Todėl dora moteris yra klusni Dievui ir saugo slaptą taip, kaip tai saugo Dievas. Su moterimi, kurios pasipriešinimą junti, kalbėk mandagiai; tada palik ją miegamajame (nenaudojęs prievartos) ir eik su ja į lovą (tik jei ji to nori). Jei ji tau atsiveria, neieškok dingsčių jai kaltinti. Tikrai Dievas yra aukščiausias ir didis.*

– Ar matai skirtumą tarp šių dviejų tekstų? – paklausė Šamsas.

– Taip, žinoma, – atsakiau. – Visa struktūra kitokia. Galima pamanyti, kad pirmajame tekste suteikiamas leidimas vedusiems vyrams mušti žmonas, o antrajame patariama tiesiog pasitraukti šalin. Man atrodo, čia didžiulis skirtumas. Kodėl taip?

– Kodėl taip? Kodėl taip? – kelis kartus aidu atsišaukė Šamsas, tarsi džiaugdamasis klausimu. – Pasakyk man, Kimija, štai ką. Ar tu kada nors maudeisi upėje?

Aš linktelėjau, prisiminusi vaikystę. Mano atmintyje iškilo šalti, troškulį malšinantys Taurijos kalnų upeliai. Jau beveik nieko neliko iš mergaitės, daug laimingų popiečių praleidusios prie anų upokšnių su seserimi ir draugėmis. Nusukau veidą, kad Šamsas nematytų ašarų mano akyse.

– Kai žiūri į upę iš toliau, Kimija, tau gali pasirodyti, kad joje tėra viena srovė. Bet jei panersi į vandenį, pajusi, kad taip nėra. Joje pilna įvairiausių slaptų srovių, ir jos visos plaukia drauge, tačiau yra skirtingos.

Tai taręs, Šamsas priėjo prie manęs, pakėlė dviem pirštais mano smakrą ir privertė pažvelgti tiesiai į gilias, juodas, mąslias jo akis. Mano širdis akimirką sustojo. Nebeįstengiau įkvėpti oro.

– Koranas – tai srauni upė, – tarė jis. – Tie, kurie į jį žvelgia iš tolo, mato vieną srovę. Bet tiems, kurie juo plaukia, srovės yra keturios. Mes – kaip žuvys: vieni plaukiame arčiau paviršiaus, o kiti neriame į giliausius vandenis apačioje.

– Bijau, kad aš nesuprantu, – tariau, nors jau pradėjau suprasti.

– Tie, kurie mėgsta plaukti paviršiumi, patenkinti išorine Korano reikšme. Tokių žmonių daug. Jie skaito tai, kas parašyta. Nenuostabu, kad, skaitydami tokią surą, kaip Nisa, daro išvadą, esą vyras viršesnis už moterį. Juk tai ir nori įžiūrėti.

– O kokios kitos srovės? – paklausiau.

Šamsas negarsiai atsiduso, aš negalėjau nepastebėti jo burnos, paslaptingos ir kviečiančios, tarsi slaptas sodas.

– Yra dar trys srovės. Antroji gilesnė už pirmąją, bet vis tiek arti paviršiaus. Gilėjant tavo suvokimui, plečiasi ir Korano supratimas. Bet kad tai nutiktų, pirmiausia turi panerti gilyn.

Klausydama jo, viduje jaučiau ir tuštumą, ir pilnatvę.

– O kas nutinka, kai paneri gilyn? – atsargiai paklausiau.

– Trečioji srovė – tai ezoterinis skaitymas, *batini*. Jei skaitysi Nisą sielos akimis, pamatysi, kad čia rašoma ne apie vyrą ir moterį, o apie *vyriškumą* ir *moteriškumą*. Kiekviename iš mūsų, įskaitant ir tave su manimi, esama ir vyriškumo, ir moteriškumo – viename daugiau, kitame mažiau. Tik išmokę su tuo susitaikyti galėsime pasiekti darnų Vienį.

– Ar tu nori pasakyti, kad manyje esama vyriškumo?

– O taip, žinoma. Ir moteriškumo – manyje.

Nesusilaikiau nesukikenusi.

– O Rumis? Kaipgi jis?

Šamsas greitai nusišypsojo.

– Kiekvienas vyras turi moteriškumo.

– Net tie, kurie labai vyriški?

– Ypač tie, brangioji, – tarė Šamsas, palydėdamas savo žodžius akies mirktelėjimu ir pritildęs balsą iki šnabždesio, tarsi atskleisdamas paslaptį.

Vos numaldžiau kikenimą, jausdamasi tarsi mergiščia. Taip mane veikė Šamso artumas. Jis buvo keistas vyras, balsas keistai žavus, rankos grakščios ir raumeningos, o žvilgsnis – tarsi saulės spindulys, kuriame viskas, ką jis paliečia, pagyvėja ir išryškėja. Greta jo aš ypač pajutau savo jaunumą, tačiau kažin kur giliai viduje išsiskleidė motinystės instinktas, dvelkiantis sodriu, pienišku motiniškumo kvapu. Norėjau jį apsaugoti. Kaip ar nuo ko – pati nežinojau.

Šamsas uždėjo ranką man ant peties, o jo veidas buvo taip arti manojo, kad jutau jo šiltą alsavimą. Jo akyse gimė naujas, svajingas žvilgsnis. Jis sulaikė mane prisilietimu, glostė skruostą pirštų galiukais, karštais tarsi liepsna prie mano odos. Buvau visiškai apstulbusi. Jo pirštas nuslinko žemyn ir palietė mano apatinę lūpą. Apsvaigusi, sutrikusi užsimerkiau, jausdama, kaip pilve sujuda visą gyvenimą kaupęsis jaudulys. Bet vos palietęs mano lūpas Šamsas atitraukė ranką.

– Dabar tau reikia eiti, brangioji Kimija, – sumurmėjo jis, tardamas mano vardą taip, tarsi tai būtų liūdnas žodis.

Išėjau svaigstančia galva, degančiais skruostais.

Tik grįžusi į savo kambarį, atsigulusi ant čiužinio ir spoksodama į lubas, spėliodama, ką jausčiau, pabučiuota Šamso, staiga susivokiau, kad pamiršau paklausti apie ketvirtą srovę – giliausią Korano skaitymą. Koks jis? Kaip pasiekiamos tokios gelmės?

Ir kas ištinka tuos, kurie paneria taip giliai?

Sultonas Valadas

KONIJA, 1245 METŲ RUGSĖJO 4-OJI

Brolis Aladinas man, vyresnėliui, jau seniai kėlė nerimą, bet dabar man dėl jo ypač neramu. Jis visad buvo karšto būdo, dar vaikystėje, o pastaruoju metu pasidarė itin nervingas ir lengvai įsiunta. Pasiruošęs ginčytis dėl menkiausios smulkmenos, net visiškai beprasmės, toks irzlus, kad net vaikai gatvėje išsigąsta, pamatę jį ateinant. Jam dar tik septyniolika, tačiau aplink akis jau matyti raukšlelės nuo nuolatinio raukymosi. Šį rytą pastebėjau prie jo burnos dar vieną, naują raukšlelę, atsiradusią nuo įpročio kietai čiaupti lūpas.

Įsigilinęs rašiau ant pergamento iš avies odos, kai už nugaros išgirdau negarsų tarškėjimą. Tai buvo Aladinas, įsitempęs, piktai išsišiepęs. Dievas žino, kiek ilgai jis stovėjo man už nugaros ir stebėjo skvarbiu rudų akių žvilgsniu. Paklausė, ką aš čia darau.

– Perrašinėju seną tėvo paskaitą, – atsakiau. – Mums ne pro šalį turėti jų po antrą egzempliorių.

– Kokia iš jų nauda? – garsiai iškvėpė Aladinas. – Tėvas nebeskaito paskaitų ir nebesako pamokslų. Be to, jei kartais nepastebėjai, priminsiu, jog nebeina ir į medresę. Nejau nematai, kad jis metė visas ankstesnes pareigas?

– Tai laikina, – atsakiau. – Netrukus vėl pradės mokyti.

– Tu apsigaudinėji. Nejau nematai, kad mūsų tėvas nebeturi laiko niekam daugiau, tik Šamsui? Juokinga, ar ne? Tas žmogus atseit yra klajoklis dervišas, tačiau mūsų namuose jis įleido šaknis.

Aladinas susijuokė, tikėdamasis mano pritarimo, bet kai aš nieko neatsakiau, jis ėmė greitai vaikščioti po kambarį. Net nežiūrėdamas į jį jutau, kad jo akys liepsnoja pykčiu.

– Žmonės mus apkalba, – niūriai tęsė Aladinas. – Visi klausinėja to paties: kaip gali garbus mokslininkas leisti, kad juo manipuliuotų eretikas? Mūsų tėvo reputacija tirpsta kaip ledas saulės atokaitoje. Jei jis greitai nesusiims, gali būti, kad šiame mieste niekada nebesusiras mokinių. Niekas nenorės jo imti už mokytoją. Ir aš jų nekaltinsiu.

Atidėjau pergamentą į šalį ir pažvelgiau į savo brolį. Iš tiesų juk jis dar vaikas, nors kiekvienas judesys, kiekviena veido išraiška rodo jį priartėjus prie vyro amžiaus. Per pastaruosius metus jis labai pasikeitė; pradėjau įtarti, kad bus įsimylėjęs. Tačiau nežinojau, kas galėtų būti toji mergina, o jo artimi draugai man nieko nesakė.

– Broli, aš suprantu, kad Šamsas tau nepatinka, bet jis svečias mūsų namuose ir mes privalome jį gerbti. Neklausyk, ką žmonės kalba. Rimtai sakau, nereikia daryti iš musės dramblio.

Vos tik ištaręs šiuos žodžius pats pasigailėjau, kaip globėjiškai jie nuskambėjo. Bet jau buvo per vėlu. Tarsi iki baltumo išdžiūvęs medis, Aladinas įsiliepsnoja akimirksniu.

– Iš musės?! – Aladinas sušnarpštė. – Ar tu taip vadini šią mus ištikusią nelaimę? Kaip gali būti toks aklas?

Pasiėmiau dar vieną pergamento lapą, paglosčiau lygų jo paviršių. Visad jutau nepaprastą malonumą atkurdamas savo tėvo žodžius ir galvodamas, kad taip padedu jiems išlikti ilgiau. Net praėjus šimtui metų žmonės skaitys, ko mokė mano tėvas, ir šis mokymas juos įkvėps. Didžiavausi, kad galiu prisidėti prie šios misijos, kad ir koks menkas čia būtų mano vaidmuo.

Aladinas, nesiliaudamas skųstis, stovėjo prie manęs ir dirsčiojo į mano darbą klaidžiojančiomis, kupinomis kartėlio akimis. Akimirką pamačiau jo žvilgsnyje ilgesį ir atpažinau veidą berniuko, ištroškusio tėvo meilės. Suspaudė širdį, nes supratau, kad iš tiesų jis pyksta ne ant Šamso. Jis pyksta ant tėvo.

Aladinas pyksta ant tėvo už tai, kad šis jį per mažai myli, ir už tai, kad jis yra toks, koks yra. Mūsų tėvas garsus ir didis, bet jis buvo visiškai bejėgis akivaizdoje mirties, pasiglemžusios motiną pačioje jaunystėje.

– Šneka, kad Šamsas pakerėjo tėvą, – tarė Aladinas. – Ir dar sako, kad jį pasiuntę asasinai.

– Asasinai! – nesutikdamas šūktelėjau. – Nesąmonė.

Asasinų sekta garsėja įmantriais žudymo metodais ir tuo, kad naudoja įvairiausias nuodingas medžiagas. Jie žudo įtakingus žmones, stengdamiesi tai daryti viešose vietose, kad pasėtų žmonių širdyse paniką. Kartą nuėjo net taip toli, kad paliko Saladino palapinėje užnuodytą pyragą su užrašu: „Tu mūsų rankose". Net Saladinas, didysis islamo karvedys, kuris narsiai kovėsi su krikščionių kryžininkais ir atgavo jų užimtą Jeruzalę, nedrįso susiremti su asasinais ir geriau jau sudarė su jais taiką. Kaip žmonėms atėjo į galvą, kad Šamsas galėtų būti susijęs su šia teroristų sekta?

Uždėjau ranką Aladinui ant peties ir priverčiau jį pažvelgti į mane.

– Be to, ar tu nežinai, kad ši sekta jau nebe tokia kaip anksčiau? Iš jų beliko tik pavadinimas.

Aladinas susimąstė.

– Taip, bet kalba, kad joje buvo trys labai ištikimi Hasano Sabaho rekrūtai. Jie ištrūko iš Alamuto pilies ir davė įžadą skleisti baimę ir kelti pavojų visur, kur tik nukeliaus. Žmonės įtaria, kad Šamsas – jų vadovas.

Man trūko kantrybė.

– Viešpatie, pasigailėk! O gal tu man galėtum paaiškinti, kam asasinui prireiktų žudyti mūsų tėvą?

– Jie nekenčia įtakingų žmonių ir stengiasi sukurti kuo daugiau sumaišties, štai kam, – atsakė Aladinas. Sąmokslo teorijos jį taip sujaudino, kad skruostus išmušė raudonos dėmės.

Supratau, kad reikia elgtis atsargiau.

– Klausyk, žmonės nuolatos ką nors kalba, – tariau. – Nega-

lima rimtai klausyti tokių gandų. Išmesk iš galvos pagiežingas mintis. Jos tave nuodija.

Aladinas apmaudžiai suvaitojo, bet aš nenutilau:

– Taip, tau asmeniškai Šamsas gali nepatikti. Bet to ir nereikia. Vien dėl tėvo privalai jam rodyti pagarbą.

Aladinas karčiai ir niekinamai pažvelgė į mane. Supratau, kad mano jaunėlis brolis ne tik pyksta ant tėvo ir niršta ant Šamso. Jis dar ir nusivylęs manimi. Mano pagarbą Šamsui laiko silpnumo ženklu. Gal mano, kad aš pataikauju ir nuolaidžiauju, norėdamas pelnyti tėvo malonę. Tai buvo tik įtarimas, bet jis mane labai įskaudino.

Ir vis dėlto negalėjau ant jo pykti, o supykęs neilgai ištvėriau. Jis mano mažasis brolis. Man jis visada liks berniūkštis, besivaikantis gatvėse benames kates, basomis kojomis braidantis po balas ir per dieną graužiantis duonos riekes, padažytas į jogurtą. Visą laiką jame mačiau aną vaiką, putnoką ir nelabai aukštą pagal amžių, vaiką, kuris išklausė žinią apie motinos mirtį ir neišliejo nė vienos ašaros. Tik nuleido žvilgsnį į kojas, tarsi staiga susigėdęs savo batų, ir prikando apatinę lūpą taip stipriai, kad ji visa pabalo. Neišgirdau iš jo nei žodžio, nei aimanos. Kaip gaila, kad jis tada neverkė.

– Atsimeni, kaip susimušei su kaimynų vaikais? – paklausiau. – Parėjai namo verkdamas, sukruvinta nosimi. Ką tada mama tau sakė?

Aladino akys prisimerkė, paskui išsiplėtė nuo atsiminimų, bet jis nieko nepasakė.

– Ji pasakė, kad kai ant ko nors supyksti, reikia to žmogaus veidą mintyse pakeisti veidu žmogaus, kurį myli. Ar mėginai kada nors pakeisti Šamso veidą mūsų motinos veidu? Gal tada atrastum jame ką nors verta meilės?

Aladino lūpose pasirodė baugšti šypsenėlė, greita ir drovi tarsi pro šalį praplaukęs debesiukas; apstulbau pamatęs, kaip ji pakeitė jo išraišką.

– Gal ir galėčiau, – tarė jis, o iš balso visiškai buvo dingęs pyktis.

Mano širdis ištirpo. Apsikabinau brolį, nebežinodamas, ką daugiau sakyti. Kai jis irgi mane apsikabino, patikėjau, kad jis atitaisys santykius su Šamsu ir netrukus mūsų namuose vėl įsiviešpataus darna.

Turint galvoje, kas įvyko paskui, paaiškėjo, jog aš baisingai klydau.

Kera

KONIJA, 1245 METŲ SPALIO 22-OJI

Budėjau prie uždarų durų, už kurių Šamsas ir Rumis karštai apie kažin ką kalbėjosi. Pasibeldusi įėjau, nelaukdama atsako, nešina padėklu su chalva. Paprastai Šamsas nieko nesako, kai aš esu, tarsi mano buvimas skatintų jį tylėti. Ir niekada neaptarinėja mano gaminto maisto. Jis išvis labai mažai valgo. Kartais man ima atrodyti, kad jam visiškai tas pats, ar paduosiu pasakiškus pietus, ar tik sausos duonos. Bet šį kartą, atsikandus chalvos, jo akys įsižiebė.

– Labai skanu, Kera. Kaip tu ją gamini? – paklausė jis.

Nežinau, kas man užėjo. Užuot priėmusi pastabą kaip pagyrimą – juk taip ir buvo, – aš išgirdau savo atsakymą:

– Kodėl klausi? Net jei papasakočiau, kaip ką darau, tu vis tiek nemokėtum pagaminti.

Šamsas įsmeigė man į akis ramų žvilgsnį ir lengvai linktelėjo galva, tarsi pritardamas mano žodžiams. Palaukiau, ar jis ko nors nepasakys, bet jis tiesiog ramiai stovėjo ir tylėjo.

Neilgai trukus išėjau iš kambario ir grįžau į virtuvę, manydama, kad incidentas pasibaigė. Tikriausiai ir nebūčiau daugiau jo prisiminusi, jei ne tai, kas paaiškėjo šį rytą.

Stovėjau virtuvėje mušdama sviestą, tik staiga išgirdau vidiniame kieme keistus balsus. Išskubėjau į lauką ir pamačiau visiškai

beprotišką reginį. Kiemas buvo pilnas knygų, sukrautų siūbuojančiomis rietuvėmis, o dar daugiau jų plūduriavo fontane. Nuo tirpstančio rašalo fontano vanduo ryškiai pamėlo.

Rumis stovėjo kieme, o Šamsas paėmė iš rietuvės knygą – „Al-Mutanabio eilių rinkinys" – niūriai ją nužvelgė ir sviedė į vandenį. Vos knyga paniro į vandenį, jis paėmė kitą. Dabar tai buvo Ataro „Paslapčių knyga".

Aš goktelėjau iš siaubo. Jis vieną po kitos naikino mėgstamiausias Rumio knygas! Anai iš paskos į vandenį nulėkė Rumio tėvo „Dieviškieji mokslai". Žinodama, kaip Rumis garbina tėvą ir saugo šį seną rankraštį, aš netekusi vilties pažvelgiau į jį, tikėdamasi, kad jo širdis neišlaikys.

Bet pamačiau, kad Rumis stovi nuošaliai blyškiu kaip vaškas veidu, drebančiomis rankomis. Niekaip negalėjau suprasti, kodėl jis nieko nesako. Žmogus, kuris kadaise subarė mane vien už tai, kad aš nuvaliau dulkes nuo jo knygų, dabar žiūri, kaip šis pamišėlis naikina jo biblioteką, ir netaria nė žodžio. Taip neteisinga. Jei Rumis neketina nieko daryti, įsikišiu aš.

– Ką tu darai? – paklausiau Šamso. – Šios knygos – vienintėliai egzemplioriai, jų kopijų nėra. Jos labai vertingos. Kodėl tu jas mėtai į vandenį? Ar proto netekai?

Užuot atsakęs, Šamsas pakreipė galvą ir pažvelgė į Rumį.

– Ar tu irgi taip manai? – paklausė jis.

Rumis suspaudė lūpas ir silpnai nusišypsojo, bet nepratarė nė žodžio.

– Kodėl nieko nesakai? – sušukau aš vyrui.

Tai išgirdęs, Rumis priėjo prie manęs ir tvirtai suėmė už rankos.

– Prašau, Kera, nusiramink. Aš pasitikiu Šamsu.

Šamsas, pažvelgęs į mane jam pro petį, lengvai ir su pasitikėjimu pasiraitojo rankoves ir ėmė traukti knygas iš vandens. Didžiausiai mano nuostabai, visos knygos, kurias jis ištraukė, pasirodė sausut sausutėlės.

– Tai burtai? Kaip tu tai padarei? – paklausiau.

– Bet kam tu klausi? – atsiliepė Šamsas. – Nemokėtum to padaryti, net jei žinotum, kaip.

Virpėdama iš pykčio, užgniaužusi kūkčiojimą, aš nubėgau į virtuvę, kuri pastaruoju metu virto mano prieglobsčiu. Atsisėdau ten, tarp puodų ir keptuvių, džiovintų žolelių ir prieskonių, ir verkiau taip, kad, rodės, širdis pliš.

Rumis

Konija, 1245 metų gruodis

Brėkštant mudu su Šamsu, nusiteikę drauge pasimelsti atvirame ore, išėjome iš namų. Neilgai pajojome pievomis ir slėniais, perbridome keletą šaltų kaip ledas upelių, džiaugdamiesi priešiniu vėju. Javų laukuose mus pasitiko keistai iškilmingos kaliausės, o neseniai išdžiaustyti skalbiniai prie valstiečio trobos it paklaikę plevėsavo mums jojant pro šalį, rodydami kelią į visas pasaulio šalis.

Grįžtant Šamsas truktelėjo žirgo vadžias ir parodė storą už miesto augantį ąžuolą. Mudu susėdome po medžiu, o dangaus violetiniai šešėliai kybojo mums virš galvų. Šamsas patiesė ant žemės apsiaustą, ir kai iš tolimų bei artimų mečečių pasigirdo kvietimai maldai, mes drauge ėmėme melstis.

– Kai tik atvykau į Koniją, aš atsisėdau po medžiu, – tarė Šamsas. Jis nusišypsojo, prisiminęs aną tolimą įvykį, bet netrukus susimąstęs tarė: – Mane pavėžėjo valstietis. Jis labai tavimi žavėjosi. Sakė, kad tavo pamokslai išgydo liūdesį.

– Mane vadindavo Žodžių burtininku, – atsakiau. – Bet dabar visa tai atrodo taip toli. Nebenoriu daugiau sakyti pamokslų. Juntu, kad tam atėjo galas.

– Tu ir esi Žodžių burtininkas, – ryžtingai tarė Šamsas. – Bet dabar vietoj pamokslaujančio proto turi giedančią širdį.

Nežinojau, ką jis tuo nori pasakyti, bet ir neklausiau. Aušra visiškai ištrynė praėjusios nakties likučius, nudažė dangų neprie-

kaištinga oranžine spalva. Toli priešais mus budo miestas, varnos leidosi į daržus lesinėti visko, ką pavyks nusigvelbti, girgždėjo durys, bliovė asilai, liepsnojo krosnys, žmonės ruošėsi naujai dienai.

– Žmonės visur stengiasi savo jėgomis siekti išsipildymo, bet niekas jų nepamoko, kaip tai padaryti, – sumurmėjo Šamsas, papurtęs galvą. – Tavo žodžiai jiems padeda. Aš irgi padarysiu viską, kad tau padėčiau. Aš tavo tarnas.

– Nekalbėk taip, – pasipriešinau. – Tu mano draugas.

Neišgirdęs mano prieštaravimo, Šamsas tęsė:

– Vienintelis mano rūpestis – tai kiautas, kuriame tu gyvenai. Tave, garsų pamokslininką, supo pataikaujantys gerbėjai. Bet ar tu pažįsti paprastus žmones? Girtuoklius, elgetas, vagis, prostitutes, lošėjus – labiausiai nepaguodžiamus, labiausiai prislėgtus? Ar mes galime mylėti visus Dievo kūrinius? Tai sunkus išmėginimas, nedaugelis jį atlaikys.

Jam kalbant, veide mačiau švelnumą ir rūpestį, ir dar kažką panašaus į motinišką užuojautą.

– Tu teisus, – nusileidau. – Mano gyvenimas visada buvo saugus ir ramus. Net nežinau, kaip gyvena paprasti žmonės.

Šamsas paėmė nuo žemės grumstą ir trupindamas jį tarp pirštų tyliai pridūrė:

– Jei įstengsime suvokti pasaulį kaip vientisą darinį, su visais skirtumais ir prieštaravimais, tai viskas susilies į Vienį.

Tai taręs, Šamsas paėmė sausą šaką ir apibrėžė aplink ąžuolą didelį ratą. Baigęs iškėlė rankas į dangų, tarsi trokšdamas būti pakeltas neregimos virvės, ir ištarė devyniasdešimt devynis Dievo vardus. Juos tardamas pradėjo suktis rato vidury, iš pradžių lėtai, atsargiai, pamažu vis greitėdamas, kaip pavakario vėjelio dvelksmas. Netrukus jau sukosi greitai ir galingai, kaip gūsiais pučiantis vėjas. Jo įkarštis atrodė toks užkrečiamas, kad aš negalėjau nepajusti, jog visas pasaulis – žemė, žvaigždės, mėnulis – sukasi su juo. Stebėjau šį nepaprastą šokį, leisdamas jo skleidžiamai energijai apgaubti mano sielą ir kūną.

Pagaliau Šamsas sustojo; jo krūtinė sunkiai kilnojosi sulig kiekvienu giliu atodūsiu, veidas buvo išblyškęs, balsas staiga pasidarė kimus, tarsi sklistų iš gelmių:

– *Pasaulis yra viena. Viskas ir visa jame susieta neregimu istorijų voratinkliu. Suvokiame mes tai ar ne, bet visą laiką dalyvaujame tyliame pokalbyje. Nedaryk žalos. Rodyk užuojautą. Ir neliežuvauk apie žmones jiems už nugaros – neištark net iš pažiūros nekaltos pastabos! Žodžiai, išlėkę iš mūsų burnų, niekur nedingsta, jie amžinai saugomi begalybėje ir atėjus laikui būtinai pas mus sugrįš. Vieno žmogaus kančia įskaudins visus. Vieno žmogaus džiaugsmas visus pradžiugins*, – murmėjo jis. – Apie tai mums primena viena iš keturiasdešimties taisyklių.

Paskui jis įsmeigė į mane tiriamą žvilgsnį. Gilių jo akių dugne ryškėjo nevilties šešėlis, sielvarto banga, kurios anksčiau nebuvau jose matęs.

– Ateis laikas, kai tave visi pažins kaip Meilės balsą, – tarė Šamsas. – Žmonės Rytuose ir Vakaruose, kurie niekada nebus matę tavo veido, jausis įkvėpti tavojo balso.

– Kaip tai gali būti? – netikėdamas paklausiau.

– Per tavo žodžius, – atsakė Šamsas. – Bet aš kalbu ne apie paskaitas, ne apie pamokslus. Kalbu apie tavo poeziją.

– Poeziją? – mano balsas nutrūko. – Aš nerašau poezijos. Aš mokslininkas.

Šamsas, tai išgirdęs, silpnai nusišypsojo.

– Tu, mano drauge, esi vienas iš puikiausių poetų, kokius tik yra matęs pasaulis.

Jau norėjau prieštarauti, bet nutilau, pamatęs ryžtingą Šamso žvilgsnį. Be to, nenorėjau su juo ginčytis.

– Ir vis dėlto, jei reikia ką nors padaryti, mudu tai padarysime drauge. Mes abu eisime šiuo keliu.

Šamsas išsiblaškęs linktelėjo galva ir paskendo keistoje tyloje, įsižiūrėjęs į horizonte blunkančias spalvas. Kai galiausiai prabilo, ištarė šiuos baugius žodžius, kurie iki šiol tebėra su manimi ir amžinai raižys mano sielą.

– Kad ir kaip norėčiau būti drauge su tavimi, bijau, kad tau teks tai daryti vienam.

– Ką tu nori pasakyti? Kur tu eini? – paklausiau.

Liūdnai sučiaupęs lūpas, Šamsas nuleido žvilgsnį.

– Tai ne nuo manęs priklauso.

Staiga į mus papūtė vėjas ir oras bematant atšalo, tarsi įspėdamas, kad ruduo netrukus baigsis. Iš skaisčios mėlynos padangės ėmė kristi lietaus lašai – šilti, lengvi, švelnūs ir subtilūs tarsi peteliškės sparnų prisilietimas. Tada pirmą kartą mintis apie tai, kad Šamsas mane paliks, tarsi aštrus peilis smogė man į krūtinę.

Sultonas Valadas

Konija, 1245 metų gruodis

Be reikalo kreipiu dėmesį į tas apkalbas, bet jos mane skaudina. Kaip žmonės gali taip niekinamai, pašaipiai kalbėti apie dalykus, kurių visai neišmano? Tiesiog keista, o gal net ir baugu, kaip mažai supranta kai kurie iš jų! Jie nesuvokia, koks gilus ryšys sieja mano tėvą ir Šamsą. Tikriausiai nėra skaitę Korano. Nes jei būtų skaitę, tai žinotų panašias dvasios draugystės istorijas – pavyzdžiui, Mozės ir Chidro.

Ši istorija aiškių aiškiausiai aprašyta suroje *al-Kahf*. Mozė buvo pavyzdingas žmogus, toks didis, kad galėjo tapti pranašu, legendiniu karvedžiu ir įstatymų kūrėju. Bet vienu metu jam labai reikėjo dvasios draugo, kad padėtų atverti trečiąją akį. Ir tas draugas buvo ne kas kitas, kaip Chidras, Nuskriaustųjų ir atstumtųjų guodėjas.

Chidras Mozei tarė:

„Aš visą gyvenimą kelyje. Dievas man paskyrė klajoti po pasaulį ir daryti tai, ką reikia. Tu sakai, kad nori keliauti su manimi, bet jei seksi man iš paskos, privalai niekada neklausinėti, kodėl aš taip elgiuosi. Ar galėsi ištverti kelionę su manimi, nieko neklausinėdamas? Ar gali manimi visiškai pasitikėti?“

„Taip, galiu, – užtikrino jį Mozė. – Leisk man keliauti drauge. Pažadu, nieko tavęs neklausinėsiu.“

Taigi jie leidosi į kelią, pakeliui užsuko į daugelį miestų. Tačiau Mozė, matydamas, kaip Chidras daro beprasmiškus dalykus –

nužudo berniuką arba paskandina laivą – nebeįstengė suturėti liežuvio.

„Kodėl tu padarei šiuos baisius dalykus?“ – kupinas nevilties paklausė jis.

„Kas nutiko tavo pažadui? – klausimu į klausimą atsiliepė Chidras. – Ar nesakiau, kad negalėsi manęs klausinėti?“

Kiekvieną kartą Mozė atsiprašydavo, pažadėdamas nieko nebeklausti, ir kiekvieną kartą sulaužydavo pažadą. Galų gale Chidras paaiškino jam kiekvieno savo veiksmo priežastis. Pamažu Mozė ėmė suprasti, kad tai, kas iš pirmo žvilgsnio atrodo pikta ar netikę, dažnai pasirodo tikra palaima, o tai, kas gali pasirodyti malonu, ilgainiui padaro žalą. Trumpa jo draugystė su Chidru buvo labiausiai pamokanti per visą gyvenimą ir atvėrė jam akis.

Kaip ir šioje pamokomoje istorijoje, mūsų pasaulyje esama draugysčių, kurių paprasti žmonės nesupras, bet iš tiesų jos skleidžia gilią vidinę išmintį bei įžvalgą. Taip aš vertinu Šamso atsiradimą mano tėvo gyvenime.

Bet žinau, kad kitiems atrodo kitaip, ir man neramu. Nelaimei, Šamsas nesistengia patikti žmonėms. Sėdi prie seminarijos vartų kaip tironas ir nemaloniu, griežtu balsu kvočia kiekvieną, panorusį užeiti pakalbėti su mano tėvu.

– Kam tau reikia pamatyti didįjį Mavlaną? – kamantinėja jis. – Ką atnešei jam dovanų?

Nežinodami ką atsakyti, žmonės mikčioja ir nutyla, kiti ima atsiprašinėti. O Šamsas pavaro juos šalin.

Po kelių dienų kai kurie iš jų grįžta nešini gausiomis dovanomis – džiovintais vaisiais, sidabro dirhemomis, šilko kilimais, ką tik atsivestais ėriukais. Bet pamatęs šias gėrybes Šamsas dar labiau supyksta. Degančiomis juodomis akimis, įkarščio nutvieksta veidu jis ir vėl nuveja dovanotojus.

Kartą Šamsas taip įpykdė vieną žmogų, kad šis suriko:

– Kas tau davė teisę užstoti Mavlanos duris? Visų klausinėji, ką jie jam atnešė! O kaipgi tu? Ką tu jam atnešei?

– Aš jam atnešiau save, – tyliai, vos girdimai ištarė Šamsas. – Paaukojau jam savo galvą.

Žmogus nukulniavo sau, nepatenkintas, kažką murmėdamas, ir atrodė labiau sutrikęs negu įpykęs.

Tą pačią dieną aš paklausiau Šamso, ar jam netrukdo, kad taip daug kas jo nesupranta ir nemėgsta. Vos įstengdamas suvaldyti blogą nuojautą priminiau jam, kad jis pastaruoju metu įgijo labai daug priešų.

Šamsas pažvelgė į mane beprasmiu žvilgsniu, tarsi nesuprasdamas, apie ką kalbu.

– Bet aš neturiu priešų, – ištarė gūžtelėjęs pečiais. – Dievo mylėtojai gali turėti kritikų, net varžovų, bet jie negali turėti priešų.

– Taip, bet tu su visais kivirčijiesi, – prieštaravau aš.

Šamsas įsikarščiavo.

– Aš su jais nesikivirčiju, aš kivirčijuosi su jų savastimi. Tai kas kita.

Paskui tyliai pridūrė:

– Tai viena iš keturiasdešimties taisyklių. *Šis pasaulis kaip sniegu otas kalnas, atmušantis tavo balso aidą. Viskas, ką pasakysi – gera ir bloga – būtinai tau sugrįš. Todėl jei kas nors apie tave blogai galvoja, kalbėdamas apie jį blogai tik pabloginsi padėtį. Tapsi užrakintas ydingame piktosios energijos rate. Verčiau keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų kalbėk apie šį žmogų tik gerai. Praėjus keturiasdešimčiai dienų viskas bus kitaip, nes tu pats viduje būsi kitoks.*

– Bet žmonės apie tave visaip kalba. Net sako, kad kai du vyrai taip neapsakomai prisirišę vienas prie kito, tai juos tikriausiai sieja ryšys, apie kurį nedera kalbėti, – tariau, nors baigiant sakinį mano balsas nutrūko.

Tai išgirdęs Šamsas suėmė mane už alkūnės ir nusišypsojo įprasta raminama savo šypsena. Paskui papasakojo istoriją.

Du draugai keliavo iš vieno miesto į kitą. Jie priėjo upę, po smarkių liūčių gerokai patvinusią. Jau pasiruošę bristi per upę jie pamatė jauną ir gražią moterį, kuri visiškai viena bejėgiškai stovėjo ant kranto. Vienas iš keliautojų tuojau priėjo prie jos. Jis paėmė moterį ant rankų ir pernešė per upę. Paskui pastatė ant žemės, palinkėjo gero kelio, ir abu vyrai nukeliavo toliau.

Visą likusią kelionės dalį antrasis keliautojas atrodė neįprastai tylus ir paniuręs, neatsakinėjo į draugo klausimus. Galiausiai, tylėjęs kelias valandas, jis nebeištvėrė ir paklausė:

„Kodėl tu palietei tą moterį? Juk ji galėjo tave sugundyti! Vyrams ir moterims negalima taip paprastai liesti vieniems kitų!“

Pirmasis keliautojas ramiai atsakė:

„Mano drauge, aš pernešiau moterį per upę ir palikau ją ant kito kranto. O tu iki šiol ją nešiesi su savimi.“

– Kai kurie žmonės tokie jau yra, – tarė Šamsas. – Jie nešasi ant pečių savo baimes ir prietarus, sulinkę nuo tokios naštos. Jei išgirsi ką nors sakant, kad jis negali suprasti tavo tėvą ir mane siejančio ryšio, patark jam išsimazgoti mintis!

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 15-oji

Mieloji Ela,

tu manęs klausei, kaip aš tapau sufiju. Tai nutiko ne iškart.

Kai gimiau, mano vardas buvo Kreigas Ričardsonas, augau Kinlochbervyje, mažame uoste Škotijos aukštumose. Galvodamas apie praeitį, su meile prisimenu žvejų laivus, jų tinklus, apsunkusius nuo jūržolių, kyburiuojančių tarsi žalios gyvatės, pakrante lakstančius brastinius tilvikus, nuolat lesiojančius kirmėles, netikėčiausiose vietose augančias žiles ir visur užuodžiamą aštrų, sūrų jūros kvapą. Tas kvapas, tie kalnai ir ežerai, nykus ir ramus pokario Europos gyvenimas buvo fonas, kuriame praėjo mano vaikystė.

Kai atėjo audringas septintasis dešimtmetis, kai prasidėjo studentų demonstracijos, lėktuvų nuvarymai ir revoliucijos, aš ramiai sėdėjau savo tyliame žaliame kaimelyje. Mano tėvas turėjo nenaujų knygų krautuvėlę, o motina augino avis, duodančias ypač kokybišką vilną. Būdamas vaikas, aš pažinau piemens vienišumą ir knygininko savistabą. Labai dažnai įkopdavau į seną medį ir žvalgydavausi aplinkui, visiškai įsitikinęs, kad čia ir praleisiu visą savo gyvenimą. Retkarčiais širdį suvirpindavo nuotykių troškimas, bet man patiko Kinlochbervyje, o nuspėjama gyvenimo ramybė buvo maloni. Kaip galėjau žinoti, kad Dievas man turi kitų planų?

Kai man suėjo dvidešimt, atradau du dalykus, kurie visiems laikams pakeitė mano gyvenimą. Pirmasis – profesionalo

fotoaparatas. Užsirašiau į fotografijos kursus, nė neįtardamas, kad šis paprastas hobis taps viso gyvenimo aistra. Antrasis – meilė: olandė, keliaujanti po Europą su draugais. Ji buvo vardu Margo.

Ji buvo aštuoneriais metais už mane vyresnė, graži, aukšta ir stulbinamai užsispyrusi. Margo save laikė bohemos atstove, idealiste, radikale, biseksuale, kairuole, individualiste ir anarchiste, multikultūrininke, žmogaus teisių gynėja, aktyvia kontrkultūros veikėja, ekofeministe – net dabar negalėčiau paaiškinti, ką reiškia visi šie pavadinimai. Bet kone iš karto pastebėjau, kad jai būdingas dar vienas dalykas: ji buvo moteris-švytuoklė. Per kelias minutes didžiausias jos džiaugsmas virsdavo sunkiausia depresija; tarsi jai ant kaktos būtų buvę užrašyta: nenuspėjama. Ji be paliovos niršo ant to, ką pati vadino „buržuazinio gyvenimo veidmainyste", abejojo kiekviena gyvenimo smulkmena ir nenuilsdama kovojo su visuomene. Man iki šiol didi paslaptis, kodėl aš nuo jos nepabėgau. Bet nepabėgau. Leidausi įsiurbiamas į sūkuriuojantį jos gyvybingos asmenybės verpetą. Įsimylėjęs visiškai pamečiau galvą.

Ji buvo nesuvokiamas derinys, kupina revoliucinių idėjų, netramdomos drąsos ir kūrybiškumo, tačiau trapi tarsi krištolo gėlė. Aš daviau sau žodį likti su ja ir saugoti ją ne tik nuo išorės pasaulio, bet ir nuo jos pačios. Ar ji kada nors mylėjo mane taip, kaip aš ją? Nemanau. Bet žinau, kad mylėjo mane kiek galėjo, turėdama tiek egoizmo ir savinaikos.

Taip aš, dvidešimtmetis, atsidūriau Amsterdame. Ten mudu susituokėme. Margo ėmėsi padėti pabėgėliams, atsidūrusiems Europoje dėl politinių ar humanitarinių priežasčių. Įsidarbinusi organizacijoje, skirtoje padėti imigrantams, ji rūpinosi nukamuotais žmonėmis iš neramiausių pasaulio kampelių, padėjo jiems Olandijoje atsistoti ant kojų. Buvo jų angelas sargas. Šeimose iš Indonezijos, Somalio, Argentinos ir Palestinos gimusioms dukterims tėvai duodavo jos vardą.

Aš nesidomėjau didingais dalykais, nes labiau stengiausi padaryti karjerą. Baigęs verslo mokyklą pradėjau dirbti tarptautinėje įmonėje. Tai, kad Margo nerūpėjo nei mano statusas,

nei atlyginimas, vertė mane dar labiau siekti sėkmės atributų. Buvau išalkęs valdžios ir norėjau imtis svarbių darbų.

Buvau puikiausiai suplanavęs mūsų gyvenimą. Po dvejų metų mes susilauksime vaikų. Mano idealios šeimos paveiksle turėjo būti dvi mergytės. Visiškai pasitikėjau mūsų laukiančia ateitimi. Juk mes gyvename vienoje iš saugiausių pasaulio vietų, ne kurioje nors iš tų neramių šalių, iš kurių tarsi pro sugedusį vandens čiaupą į visą Europą plūsta pabėgėliai. Mes jauni, sveiki ir įsimylėję. Mums nieko negali atsitikti. Sunku net patikėti, kad man dabar penkiasdešimt ketveri, o Margo nebėra gyvos.

Ji buvo sveikesnė už mane. Atkakli veganė dar tais laikais, kai nė žodis toks nebuvo sugalvotas; ji valgė tik sveiką maistą, nuolatos mankštinosi, nevartojo narkotikų. Jos angeliškas veidas trykšte tryško sveikata, kūnas visada buvo liesas ir žvitrus. Ji taip savimi rūpinosi, kad nepaisant mūsų amžiaus skirtumo aš atrodžiau vyresnis už ją.

Jos mirtis buvo visiškai netikėta ir labai paprasta. Vieną naktį, grįžtant iš susitikimo su garsiu rusų žurnalistu, kuris kreipėsi politinio prieglobsčio, vidury greitkelio sugedo jos automobilis. Ir ji, nors visada laikėsi taisyklių, pasielgė taip, kaip jai visiškai nebūdinga. Užuot išsitraukusi avarinį žibintą ir palaukusi pagalbos, ji išlipo iš automobilio ir nutarė paeiti iki artimiausio kaimo. Vilkėjo rusvą lietpaltį, mūvėjo tamsias kelnes, neturėjo atšvaitų nei nieko, kas galėtų kristi į akis. Ją partrenkė mašina – krovininis sunkvežimis iš Jugoslavijos. Vairuotojas sakė jos nepastebėjęs. Margo visiškai susiliejo su naktimi.

Kadaise aš buvau vaikas. Meilė atvėrė mano akis turiningesniam gyvenimui. Praradęs moterį, kurią mylėjau, aš iš esmės pasikeičiau. Buvau ne vaikas ir ne suaugęs vyras, o į spąstus įkliuvęs žvėris. Šį savo gyvenimo etapą vadinu susidūrimu su raide S žodyje „Sufi".

Tikiuosi, neįkyrėjau tau tokiu ilgu laišku.

Linkėjimai,
Azizas

Paleistuvė Dykumų Rožė

KONIJA, 1246 METŲ SAUSIS

Bausdama mane už tai, kad sukėliau skandalą mečetėje, šeimininkė manęs dabar beveik niekur neišleidžia. Esu visiems laikams uždaryta viduje. Bet manęs tai neliūdina. Tiesą sakant, pastaruoju metu apskritai beveik nieko nejuntu.

Kas rytą veidas, kurį regiu veidrodyje, atrodo blyškesnis. Aš nebesišukuoju plaukų ir nebesistengiu žnaibyti skruostų, kad jie atrodytų rausvesni. Kitos merginos nuolat skundžiasi prasta mano išvaizda, sakydamos, kad aš atbaidau lankytojus. Gal jos teisios. Todėl vieną dieną gerokai nustebau išgirdusi, kad vienas lankytojas reikalauja būtent manęs.

Didžiausiam mano siaubui pasirodė, kad tai Baibarsas.

Vos tik mudu likome kambaryje dviese, aš paklausiau:

– Ką čia veikti sargybiniui, tokiam kaip tu?

– Na, tai, kad aš atėjau į viešnamį, tikrai nėra keisčiau negu tai, kad kekšė atėjo į mečetę, – atsakė jis reikšmingu balsu.

– Neabejoju, kad būtum tą dieną mielai mane užmušęs, – pasakiau. – Šamsas iš Tebrizo man išgelbėjo gyvybę.

– Neminėk šio pasibjaurėtino vardo. Tas žmogus eretikas!

– Nieko panašaus! – nežinau, kas man užėjo, bet pati nustebusi išgirdau save sakant: – Nuo tos dienos Šamsas iš Tebrizo daug kartų buvo čia atėjęs manęs aplankyti.

– Cha! Dervišas viešnamyje! – sušnarpštė Baibarsas. – Manei, mane tuo nustebinsi?

– Viskas ne taip, kaip tu manai, – atsakiau. – Visiškai ne taip.

Niekam anksčiau nebuvau to sakiusi ir net neįsivaizdavau, kodėl dabar nutariau pasakyti Baibarsui, bet Šamsas jau kelis mėnesius lankė mane bent kartą per savaitę. Aš neįstengiau suprasti, kaip jam pavykdavo prasmukti į vidų niekieno, ypač šeimininkės, nepastebėtam. Bet kas kitas pradėtų įtarinėti, kad čia neapsieita be juodosios magijos. Bet aš žinojau, kad taip nėra. Jis geras žmogus, Šamsas. Tikintis žmogus. Ir jis turi ypatingų gebėjimų. Išskyrus mano motiną vaikystėje, Šamsas buvo vienintelis žmogus, rodęs man besąlygišką užuojautą. Jis mane išmokė nepasiduoti nevilčiai, kad ir kas nutiktų. Kai aš jam kalbėdavau, kad tokiai moteriai kaip aš neįmanoma atsikratyti praeities, jis man primindavo vieną iš savo taisyklių: *Praeitis – tai interpretacija. Ateitis – iliuzija. Pasaulis juda laike ne tiesia linija nuo praeities prie ateities. Priešingai, laikas juda mumyse ir per mus, begaline spirale.*

Amžinybė – tai ne beribis laikas, o tiesiog laiko nebuvimas.

Jei nori patirti amžiną nušvitimą, išmesk iš galvos praeitį ir ateitį, visada pasilik dabarties akimirkoje.

Šamsas man kartojo:

– Suprask, dabarties akimirka – tai viskas, kas yra, ir tai viskas, kas kada nors bus. Kai suvoksi šią tiesą, tau nebeliks ko bijoti. Tada galėsi atsistoti ir visiems laikams išeiti iš šio viešnamio.

Baibarsas atidžiai stebėjo mano veidą. Kai jis žiūrėjo tiesiai į mane, jo dešinė akis šnairavo į šoną. Atrodė, tarsi kambaryje būtų dar vienas, man nematomas žmogus. Jis mane baugino.

Supratusi, kad geriau bus nebekalbėti apie Šamsą, aš padaviau Baibarsui ąsotį alaus, jis paskubomis išgėrė.

– Na, tai kuo tu ypatinga? – paklausė Baibarsas, išmaukęs antrą stiklinę alaus. – Juk jūs, merginos, kiekviena turite kokį nors talentą. Gal moki šokti pilvo šokį?

Atsakiau, kad aš neturiu jokio talento, o visi gebėjimai, kuriuos kadaise turėjau, seniai dingę, nes dabar mane kamuoja nežinoma liga. Šeimininkė, išgirdusi tokias mano kalbas su lankytoju, būtų mane užmušusi, bet man tai nerūpėjo. Tiesą sakant, slapčia tikėjausi, kad Baibarsas nutars praleisti naktį su kita mergina.

Tačiau mano nusivylimui Baibarsas gūžtelėjo pečiais ir pareiškė, kad jam tas pats. Tada išsitraukė kapšelį, įsipylė iš jo ant delno rusvai rudos medžiagos ir įsimetęs ją į burną ėmė lėtai kramtyti.

– Gal ir tu nori? – pasiūlė.

Papurčiau galvą. Žinojau, kas tai.

– Nežinai, ką prarandi. – Jis išsišiepė ir patenkintas išsitiesė lovoje, toldamas nuo savo kūno kanapių sukeltame svaigulyje.

Tą vakarą, apsvaigęs nuo alaus ir kanapių, Baibarsas gyrėsi įvairiausiomis baisybėmis, kurių buvo prisižiūrėjęs mūšio laukuose. Nors Čingischanas seniai žuvęs ir jo kūnas suiręs, jo dvasia iki šiol lydi mongolų armijas, sakė Baibarsas. Raginama šios dvasios, mongolų kariuomenė puldinėja karavanus, plėšia kaimus, žudo vyrus ir moteris. Jis man papasakojo apie tylos skraistę, švelnią ir malonią tarsi antklodė šaltą žiemos naktį, nusileidžiančią viršum mūšio lauko, kuriame nužudyta ir sužeista šimtai žmonių, o dar dešimtys tuojau išleis paskutinį atodūsį.

– Tyla, stojanti po masinės katastrofos, yra pats taikiausias garsas, kokį tik galima išgirsti žemėje, – sakė jis, neraiškiai tardamas žodžius.

– Man tai atrodo labai liūdna, – sumurmėjau.

Staiga jam nebeliko žodžių. Nebebuvo apie ką kalbėti. Jis sugriebė mano ranką, nustūmė ant lovos ir nutraukė drabužį. Akys buvo pasruvusios krauju, balsas kimus, nuo jo atgrasiai dvokė kanapėmis, prakaitu ir alkiu. Jis įėjo į mane vienu šiurkščiu, įžūliu stumtelėjimu. Pamėginau pasisukti ir atpalaiduoti šlaunis, kad ne taip skaudėtų, bet jis abiem rankomis taip stipriai prispaudė mano krūtis, kad negalėjau nė pasijudinti. Net po orgazmo jis dar ilgai daužėsi į mane tarsi marionetė, valdoma neregimos rankos

ir niekaip negalinti sustoti. Buvo aiškiai matyti, kad yra nepatenkintas, ir judėjo be galo šiurkščiai; ėmiau baimintis, kad tik vėl nesukietėtų, bet staiga viskas pasibaigė. Dar tebegulėdamas ant manęs pažvelgė man į veidą su gryniausia neapykanta, tarsi kūnas, kuris ką tik jį sujaudino, dabar keltų pasibjaurėjimą.

– Užsimesk ką nors, – paliepė, nusirisdamas į šoną.

Aš apsivilkau drabužį, akies krašteliu stebėdama, kaip jis įsimetė į burną dar kanapių.

– Aš noriu, kad nuo šiol būtum mano meilužė, – pasakė jis, atkišęs apatinį žandikaulį.

Kartais lankytojai to pareikalaudavo. Žinojau, kaip elgtis tokiose subtiliose situacijose, kaip sukurti klientui apgaulingą įspūdį, neva aš karštai norėčiau būti jo meilužė ir tarnauti tiktai jam, bet tam teks išleisti daugybę pinigų, kad įsiteiktų šeimininkei. Tačiau šiandien nenorėjau apsimetinėti.

– Negaliu būti tavo meilužė, – atsakiau. – Ketinu greitai iš čia išeiti.

Baibarsas nusikvatojo, tarsi tai būtų geriausias pokštas, kokį jis kada nors yra girdėjęs.

– Tau nepavyks, – įsitikinęs tarė.

Žinojau, kad nereikia su juo ginčytis, bet negalėjau susivaldyti.

– Mes su tavim ne tokie jau skirtingi. Abu esame praeityje padarę to, dėl ko dabar labai gailimės. Bet tave paskyrė sargybiniu, nes tave užstojo dėdė. O aš, suprask, neturiu dėdės.

Baibarso veidas sumedėjo, o akys, iki šiol šaltos ir tolimos, išsiplėtė iš įsiūčio. Puolęs į priekį, jis sugriebė mane už plaukų.

– Aš juk su tavim gražiai elgiausi, ar ne? – suurzgė jis. – Kuo tu save laikai?

Žiojausi, norėdama kažką atsakyti, bet mane nutildė veriantis skausmas. Baibarsas smogė man į veidą ir prirėmė prie sienos.

Tai man buvo ne pirmas kartas. Klientai yra mane sumušę ir anksčiau, nors taip žiauriai – dar niekada.

Parkritau ant grindų, Baibarsas ėmė smarkiai spardyti man į kojas ir šonkaulius, nesiliaudamas užgaulioti. Tada aš patyriau keisčiausią dalyką pasaulyje. Kol raičiausi iš skausmo, kūnui virpant nuo kiekvieno naujo smūgio, mano siela – ar tai, kas man atrodė siela, – atsiskyrė nuo kūno ir virto aitvaru, lengvu ir laisvu.

Netrukus aš plaukiojau eteryje. Tiesiog plūduriavau, tarsi įmesta į taikią beorę erdvę, kurioje nėra kam priešintis ir nėra kur eiti. Praplaukiau viršum laukų, nuo kurių neseniai nuimtas derlius, kuriuose vėjas plaiksto valstiečių merginų skaras, o naktimis kur ne kur švysčioja jonvabaliai, panašūs į mažas lempeles. Jaučiausi taip, tarsi krisčiau, nors kilau į beribį dangų.

Ar aš mirštu? Jei mirtis tokia, tai ji nė kiek nebaisi. Mano nerimas išnyko. Pakliuvau į visiškai lengvą ir tyrą vietą, burtų erdvę, iš kurios manęs niekas nebenuleis žemyn. Staiga suvokiau, kad tai įsikūnijo mano baimė, ir nustebusi pamačiau, kad ji nebebaisi. Ar aš taip bijojau išeiti iš viešnamio dėl to, kad baiminausi sužalojimų? Besiplečiančia širdimi supratau, kad jei įstengsiu nebijoti mirties, galėsiu palikti šią žiurkynę.

Šamsas iš Tebrizo teisus. Vienintelis purvas yra viduje. Užsimerkiau ir įsivaizdavau save kitokią, švarutėlę, atgailaujančią, daug jaunesnę: kaip aš išeinu iš viešnamio į naują gyvenimą. Toks ir būtų mano veidas, spindintis jaunyste ir pasitikėjimu, jei tik man gyvenime būtų pasisekę patirti saugumo ir meilės. Regėjimas buvo toks patrauklus ir toks tikras, nepaisant į akis varvančio kraujo bei skausmu tvinksinčių šonkaulių, kad nesusilaikiau nesišypsojusi.

Kimija

Konija, 1246 metų sausis

Baugščiai išraudusi ir truputį prakaituodama sukaupiau drąsą ir nutariau vėl pakalbėti su Šamsu iš Tebrizo. Norėjau jo paklausti apie giliausią Korano skaitymą, bet jau kelias savaites nepasitaikė progos. Nors gyvenome po vienu stogu, mūsų keliai niekad nesusikirsdavo. Bet šį rytą, kai šlaviau vidinį kiemą, Šamsas priėjo prie manęs – vienas, nusiteikęs pasišnekėti. Šį kartą man pavyko ne tik su juo ilgiau pasikalbėti, bet ir pažvelgti jam į akis.

– Kaip tau sekasi, mieloji Kimija? – linksmai paklausė jis.

Negalėjau nepastebėti, kad Šamsas atrodo apsvaigęs, tarsi ką tik pabudęs iš miego ar po dar vieno regėjimo. Žinojau, kad jį lanko regėjimai, pastaruoju metu jie ypač padažnėjo, ir jau buvau išmokusi skaityti ženklus. Kas kartą, kai jį aplankydavo regėjimas, jo veidas išblykšdavo, o akys apsiniaukdavo.

– Ateina audra, – sumurmėjo Šamsas, prisimerkęs žiūrėdamas į dangų, kur sukiojosi pilkšvos snaigės, įspėdamos apie artėjančią žiemą.

Man pasirodė, kad dabar tinkamas laikas paklausti to, ką taip ilgai laikiau viduje.

– Atsimeni, tu man sakei, kad mes visi suprantame Koraną pagal savo įžvalgų gylį? – atsargiai pradėjau. – Nuo tada aš vis noriu tavęs paklausti apie ketvirtąjį lygmenį.

Šamsas atsigręžė į mane, jo žvilgsnis perbėgo mano veidu. Man

patiko, kad jis taip atidžiai į mane žiūri. Man tokiomis akimirkomis jis buvo gražiausias – sučiauptomis lūpomis, šiek tiek suraukta kakta.

– Ketvirtasis lygmuo neišreiškiamas žodžiais, – atsakė jis. – Tai etapas, kuriame žodžiai tampa bejėgiai. Kai įžengi į meilės zoną, kalbos nebereikia.

– Aš norėčiau kada nors įžengti į meilės zoną, – staiga pasakiau, bet tuojau pat susidrovėjau. – Tai yra, kad galėčiau skaityti Koraną su gilesnėmis įžvalgomis.

Šamso lūpose pasirodė keista šypsenėlė.

– Jei turi šį gebėjimą, neabejoju, kad taip ir bus. Panersi į ketvirtąją srovę ir pati tapsi srove.

Buvau visai pamiršusi dvilypį jausmą, kurį man gebėjo sukelti tik Šamsas. Šalia jo aš jaučiausi ir kaip vaikas, iš naujo besimokantis gyventi, ir kaip moteris, pasirengusi savo įsčiose puoselėti gyvybę.

– Ką tai reiškia „jei turi šį gebėjimą"? – paklausiau. – Tu kalbi apie likimą?

– Taip, visiškai teisingai, – linktelėjo Šamsas.

– Bet ką reiškia likimas?

– Aš negaliu tau pasakyti, ką reiškia likimas. Galiu tik pasakyti, kas jis nėra. Tiesą sakant, apie tai yra dar viena taisyklė. *Likimas nereiškia, kad tavo gyvenime viskas griežtai nuspręsta iš anksto. Todėl palikti viską likimo valiai ir pačiam aktyviai neprisidėti prie pasaulio muzikos yra gryno neišmanymo požymis.*

Pasaulio muzika persmelkia viską, ji kuriama keturiasdešimčia skirtingų lygmenų.

Tavo likimas – tai lygmuo, kuriame tu sugrosi savo melodiją. Instrumento pakeisti negali, bet nuo tavęs priklauso, kaip gerai išmoksi juo groti.

Tikriausiai atrodžiau visai apsvaigusi, nes Šamsas pajuto norą paaiškinti. Jis uždėjo delną ant mano rankos ir švelniai spustelėjo. Žybčiodamas giliomis tamsiomis akimis tarė:

– Leisk, papasakosiu tau istoriją.

Štai ką jis man papasakojo.

Vieną dieną jauna moteris paklausė dervišo, kas yra lemtis.

„Eime su manimi, – atsakė dervišas. – Mes drauge pažvelgsime į pasaulį.“

Netrukus jie priėjo procesiją. Žmonės gabeno žmogžudį į aikštę, kur jis turėjo būti pakartas. Dervišas paklausė:

„Tą žmogų nubaus mirties bausme. Bet ar taip nutiks dėl to, kad kažkas jam davė pinigų, už kuriuos jis nusipirko žmogžudystės įrankį? O gal dėl to, kad niekas jo nesustabdė, prieš padarant nusikaltimą? O gal dėl to, kad jis buvo sučiuptas, jį padaręs? Kas šiuo atveju priežastis ir kas – pasekmė?“

Aš nutraukiau jo pasakojimą ir tariau:

– Tą žmogų pakars todėl, kad tai, ką jis padarė, yra baisu. Jis moka už tai, ką padarė. Štai priežastis ir štai pasekmė. Yra geri darbai ir yra blogi, o štai ir skirtumas tarp jų.

– O, švelnioji Kimija, – atsiliepė Šamsas tyliu balsu, tarsi staiga labai pavargęs. – Tau patinka perskyros, nes manai, kad jos palengvina gyvenimą. O kas, jei ne viskas visada taip aišku?

– Bet Dievas iš mūsų nori aiškumo. Kitaip nebūtų supratimo apie *haram* ir *halal*. Nebūtų dangaus ir pragaro. Įsivaizduok, kas būtų, jei žmonių negalėtum gąsdinti pragaru ar drąsinti dangumi. Pasaulis būtų daug blogesnis.

Snaigės pleveno ore, ir Šamsas pasilenkęs tvirčiau suveržė mano skraistę. Akimirką stovėjau sustingusi, kvėpdama jo kvapą. Tai buvo santalo ir ambros mišinys, pro kurį veržėsi kažkoks aitresnis aromatas, panašus į žemės kvapą po lietaus. Pilvo apačioje pajutau šilumą, tarp kojų pasruvo troškimo banga. Kaip tai nesmagu – ir sykiu, kad ir kaip keista, jokio nesmagumo aš nejutau.

– Meilė ištirpina ribas, – pasakė Šamsas, žvelgdamas į mane su užuojauta ir rūpesčiu.

Mes kalbame apie Dievo meilę ar apie vyro ir moters meilę?

Ar gali būti, kad jis kalba apie mus? Ar išvis yra toks dalykas kaip „mes“?

Nesuvokdamas mano minčių, Šamsas kalbėjo toliau:

– Man nerūpi nei *haram*, nei *halal*. Ir aš mielai užgesinčiau pragaro liepsnas bei padegčiau dangų, kad tik žmonės pradėtų mylėti Dievą dėl vienintelės priežasties – pačios meilės.

– Tau nereikėtų viešai taip kalbėti. Žmonės pikti. Ne kiekvienas tave supras, – tariau, nesuvokdama, jog turėsiu geriau pagalvoti apie šį įspėjimą, kad galiausiai suprasčiau, kur jis gali nuvesti.

Šamsas drąsiai nusišypsojo. Leidausi laikoma jo įkaite; jo delnas prie manojo buvo karštas ir sunkus.

– Gal tu teisi, bet ar nemanai, kad dėl to tik dar svarbiau man sakyti tai, ką galvoju? Be to, siaurapročiai ir taip kurti. Viskas, ką aš sakau, jų apkurtusioms ausims skamba kaip gryniausia šventvagystė.

– O man viskas, ką tu sakai, yra tik saldu!

Šamsas pažvelgė į mane taip nepatikliai, kad beveik atrodė apstulbęs. Tačiau aš buvau sukrėsta dar labiau už jį. Kaip galėjau pasakyti tokį dalyką? Gal man protas pasimaišė? Tikriausiai mane bus apsėdęs džinas ar kas nors panašaus.

– Atsiprašau, man jau reikia eiti, – tariau ir pašokau.

Iš gėdos degančiais skruostais, širdimi, plakančia visais išsakytais ir neišsakytais žodžiais, aš išbėgau iš vidinio kiemo atgal į namus. Tačiau net bėgdama supratau, kad slenkstis peržengtas. Nuo šios akimirkos nebegaliu nepaisyti to, ką seniausiai žinojau: aš įsimylėjau Šamsą iš Tebrizo.

Šamsas

Konija, 1246 metų sausis

Blogai kalbėti apie kitus daugeliui žmonių yra įprasta. Girdėjau apkalbas apie save. Nuo pat tos dienos, kai atvykau į Koniją, jų netrūko. Manęs tai nestebina. Nors Korane aiškiai parašyta, kad šmeižtas – viena iš pačių sunkiausių nuodėmių, dauguma žmonių beveik nemėgina jos vengti. Jie nuolatos smerkia tuos, kurie geria vyną, arba dairosi, kaip čia akmenimis užmėčius neištikimas moteris, bet kai imama šnekėti apie apkalbas, Dievo akyse daug sunkesnę nuodėmę, niekas nepastebi nieko blogo.

Tai man primena vieną istoriją.

Kartą prie sufijo pribėgo žmogus ir sunkiai alsuodamas tarė:

„Ei, žiūrėk, ten žmonės neša padėklus, matai?“

Sufijas ramiai atsakė:

„O kuo mes čia dėti? Ar tai mano reikalas?“

„Bet tuos padėklus neša į tavo namus!“, sušuko žmogus.

„Tada ar tai tavo reikalas?“, paklausė sufijas.

Nelaimei, žmonės nuolatos stebi, kas ir kam neša padėklus. Užuot paisę savo reikalų, amžinai rūpinasi kitais ir juos teisia. Niekaip nesiliauju stebėtis tuo, ką jie išgalvoja! Kai kalbama apie įtarinėjimus ir šmeižtą, jų vaizduotei nėra ribų.

Atrodo, šiame mieste yra žmonių, tikinčių, jog aš esu slaptas asasinų samdinys. Kiti eina dar toliau ir tvirtina, esą aš paskutinio ismailams priklausiusio Alamuto imamo sūnus. Šneka, kad aš užsiimu juodąja magija ir raganauju, o tas, kurį aš prakeiksiu,

iš karto mirs. Kiti tvirtina dar didesnį absurdą – neva aš apkerėjęs Rumį. Ir norėdamas užtikrinti, kad jis neišsivaduotų iš kerų, verčiu jį kas dieną auštant valgyti gyvačių sriubą!

Išgirdęs panašius paistalus, aš nusijuokiu ir einu šalin. Ką kita galėčiau daryti? Kuo dervišui gali pakenkti kitų pasipiktinimas? Jei visą pasaulį užlietų vanduo, kas pasikeistų anties gyvenime?

Tačiau aš matau, kad aplinkiniai nerimauja ir jaudinasi, ypač Sultonas Valadas. Jis toks protingas jaunuolis, neabejoju, jog vieną dieną taps geriausiu savo tėvo pagalbininku. O dar Kimija, švelnioji Kimija... Ji irgi atrodo sunerimusi. Bet blogiausia šių apkalbų dalis ta, kad jomis juodinamas ir Rumis. Jis, kitaip negu aš, nepratęs būti žmonių apkalbamas. Man tikra kančia matyti, kaip jį žeidžia neišmanėlių šnekos. Mavlanos viduje yra begalinis grožis. O manyje yra ir grožio, ir bjaurumo. Man lengviau susitaikyti su kitų bjaurumu negu jam. Bet kaip išsilavinęs eruditas, pratęs prie rimtų pokalbių ir loginių išvadų, gali atsakyti į tamsuolių paistalus?

Nenuostabu, kad pranašas Mahometas sakė: „Šiame pasaulyje gailėkitės trijų žmonių: turtuolio, kuris prarado turtus, gerbiamo žmogaus, kuris prarado pagarbą, ir išminčiaus, kurį supa neišmanėliai."

Ir vis dėlto aš negaliu nepagalvoti, kad iš viso to Rumis gali išlošti. Šmeižtas yra skaudus, tačiau neišvengiamas Rumio vidinio persimainymo elementas. Juo visą gyvenimą žavėtasi, jis gerbtas ir juo sekta; jo reputacija be priekaištų. Jis nežino, ką reiškia būti kitų nesuprastam ir kritikuojamam. Ir jis niekada nesijautė vienišas ir pažeidžiamas kaip kiti žmonės. Jo savasties niekas neįskaudino, nė neužkliudė. Bet jam to reikia. Kad ir kaip būtų skaudu klausytis užgauliojimų, galiausiai jie pravartūs kelionei. Tai trisdešimtoji taisyklė: *Tikrasis sufijas tas, kuris, net neteisingai apkaltintas, užpultas ir iš visų pusių pasmerktas, kantriai kenčia ir neištaria nė vieno blogo žodžio apie savo kritikus. Sufijas niekada nesišvaisto kaltinimais. Kaip gali egzistuoti priešininkai ar varžovai, ar net „kiti žmonės", kai išvis nėra tokio daikto kaip savastis?*

Kaip galima ką nors kaltinti, kai yra tik Vienas?

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 17-oji

Mieloji Ela,

Tu manęs maloniai paprašei papasakoti daugiau. Atvirai sakant, man nelengva rašyti apie šį savo gyvenimo laikotarpį, nes jis atgaivina netrokštamus prisiminimus. Tačiau štai:

Po Margo mirties mano gyvenimas iš esmės pasikeitė. Aš susidėjau su narkomanais, ėmiau reguliariai lankytis Amsterdamo šokių klubuose ir naktiniuose vakarėliuose, apie kuriuos anksčiau nė nežinojau, visai ne ten, kur dera, ieškodamas užuojautos ir paguodos. Tapau naktiniu padaru, įgijau netikusių pažįstamų, įpratau prabusti svetimose lovose ir per kelis mėnesius numečiau daugiau kaip penkiolika kilogramų svorio.

Kai pirmą kartą pauosčiau heroino, man pasidarė taip bloga, kad apsivėmiau ir paskui visą dieną negalėjau galvos pakelti. Mano kūnas atmetė narkotiką. Tai buvo aiškus ženklas, bet aš neįstengiau jo pamatyti. Nespėjęs susivokti, uostymą pakeičiau injekcijomis. Marihuana, hašišas, rūgštys, kokainas – išmėginau viską, ko tik pavykdavo gauti. Neilgai užtrukau, kol visiškai save sumaitojau, – ir psichiką, ir kūną. Viską dariau tik tam, kad apsvaigčiau.

O apsvaigęs planuodavau nusižudyti įspūdingiausiais būdais. Mėginau net cikutos, kaip Sokratas, bet arba ji manęs nepaveikė, arba tamsi žolė, nusipirkta kažkokio kiniško restoranėlio galiniame kieme, buvo koks nors kitas, visai paprastas augalas. Gal jie man pardavė žaliosios arbatos lapų ir paskui juokėsi gerai pasipelnę. Daugybę kartų esu rytą pabudęs nepažįstamoje vietoje greta naujos partnerės,

tačiau su ta pačia tuštuma viduje. Moterys manimi rūpinosi. Vienos buvo jaunesnės už mane, kitos daug vyresnės. Aš gyvenau jų namuose, miegojau jų lovose, važiuodavau į jų poilsiavietes, valgiau jų paruoštą maistą, vilkėjau jų vyrų drabužius, pirkdavausi daiktų su jų kredito kortelėmis, griežtai atsisakydamas duoti joms bent krislelį meilės, kurios jos reikalavo ir, be abejo, nusipelnė.

Mano pasirinktas gyvenimo būdas netruko atsiliepti. Aš netekau darbo, draugų, o galiausiai ir buto, kuriame mudu su Margo praleidome tiek laimingų dienų. Kai pasidarė aišku, kad daugiau taip gyventi nebeturiu iš ko, pradėjau glaustis skvoterių būstuose, kur viskas buvo bendra. Beveik penkiolika mėnesių praleidau su skvoteriais Roterdame. Namas buvo be durų – nei vidaus, nei lauko, net tualeto ar vonios. Mes dalijomės viskuo. Dainomis, svajonėmis, smulkiais pinigais, narkotikais, maistu, lova... Viskuo, išskyrus skausmą.

Keletą metų taip pragyvenęs aš galiausiai pasiekiau dugną, virtau buvusio žmogaus šešėliu. Vieną rytą prausdamasis įsižiūrėjau į veidrodį. Dar niekada nebuvau matęs, kad tokio jauno žmogaus veidas atrodytų toks liūdnas ir išsekęs. Grįžau į lovą ir apsiverkiau kaip vaikas. Tą pačią dieną išrausiau dėžes, kuriose laikiau Margo daiktus. Jos knygas, drabužius, muzikos įrašus, plaukų segtukus, užrašus, nuotraukas – ir su jais visais atsisveikinau, su visais po vieną. Paskui sudėjau viską atgal į dėžes ir atidaviau jas vaikams imigrantų, kuriais ji taip rūpinosi. Buvo 1977 metai.

Dievo siųstų pažįstamų dėka aš susiradau fotografo darbą gerai žinomame kelionių žurnale. Taip nukeliavau į Šiaurės Afriką su brezento krepšiu ir Margo fotografija rėmeliuose, bėgdamas nuo to žmogaus, kokiu tapau.

Vienas britų antropologas, kurį sutikau Sacharoje, mestelėjo man mintį. Jis paklausė, ar nenorėčiau būti pirmas vakarietis fotografas, slapčia prasmukęs į švenčiausius islamo miestus. Nežinojau, apie ką jis kalba. Jis pasakė, kad Saudo Arabijoje galioja įstatymas, griežtai draudžiantis nemusulmonams įžengti į Meką ir Mediną. Į šiuos miestus neįleidžiami nei krikščionys, nei žydai; galima nebent sugalvoti, kaip

prasmukti į juos slapta ir nufotografuoti. Jei mane sučiups, gresia kalėjimas, o gal ir dar kas baisesnio. Suklusau. Įsiveržimo į uždraustą teritoriją jaudulys, galimybė pasiekti tai, kas dar niekam nebuvo pavykę, adrenalino antplūdis, jau nekalbant apie šlovę ir pinigus, kurių galėjau galiausiai tikėtis... Šis sumanymas traukė mane tarsi bitę medaus puodas.

Antropologas sakė, kad vienam man nepavyks, kad reikia tarpininko. Jis pasiūlė pasikalbėti su aplink įsikūrusiomis sufijų brolijomis. Ką žinai, gal jie sutiks padėti, pasakė jis.

Nieko nežinojau apie sufizmą ir jis man nė kiek nerūpėjo. Jei sufijai sutiks man pagelbėti, mielai su jais susitiksiu. Man jie buvo tik pagalbininkai, priemonė pasiekti tikslą. Bet tuo metu tokie man buvo visi ir viskas.

Gyvenimas yra keistas, Ela. Aš taip ir nenukeliavau nei į Meką, nei į Mediną. Nei tada, nei vėliau. Net po to, kai atsiverčiau į islamą. Likimas mane nukreipė visai kitu taku, pilnu netikėčiausių posūkių ir vingių, kurių kiekvienas pakeitė mane iš esmės ir negrįžtamai, kad neilgai trukus tapo nebesvarbu, kur aš kitados ketinau keliauti. Pradžioje mane stūmė visiškai materialios priežastys, bet kai kelionė pasibaigė, aš buvau kitas žmogus.

O kalbant apie sufijus – kas galėjo pagalvoti, kad tai, ką pradžioje palaikiau priemone tikslui pasiekti, labai greitai taps pačiu tikslu? Šį savo gyvenimo etapą aš vadinu susidūrimu su raide U žodyje „Sufi".

Linkėjimai,
Azizas

Paleistuvė Dykumų Rožė

KONIJA, 1246 METŲ VASARIS

Blausi ir apsiniaukusi diena, kai aš galiausiai išėjau iš viešnamio, buvo šalčiausia per pastaruosius keturiasdešimt metų. Siaurose vingiuotose gatvelėse blizgėjo ką tik iškritęs sniegas, ant namų stogų, minaretų ir mečečių kybojo aštrūs, pavojingai gražūs varvekliai. Popiet šaltis taip paspaudė, kad benamių kačių ūseliai virto plonais ledo siūlais, o keli palaikiai namiūkščiai sugriuvo, neatlaikę sniego, susikaupusio ant stogų. Po benamių kačių labiausiai nukentėjo Konijos valkatos. Gal pustuzinis lavonų, susirietusių gemalo poza, šypsojosi sustingusiomis palaimingomis šypsenomis, tarsi tikėdamiesi atgimę patekti į šiltesnį, geresnį gyvenimą.

Vakarop, visiems prigulus nusnūsti prieš vakaro šurmulį, aš slapčia išsmukau iš savo kambario. Pasiėmiau tik keletą paprasčiausių drabužių, palikau visus šilko apdarus ir papuošalus, kuriais puošdavausi priimdama ypatingus svečius. Tai, kas uždirbta viešnamyje, ten turi ir pasilikti.

Leisdamasi laiptais, pusiaukelėje pamačiau Magnoliją, stovinčią prie lauko durų ir kramtančią rudus lapus, prie kurių buvo prijunkusi. Ji buvo vyresnė už kitas viešnamio merginas ir pastaruoju metu skundėsi, kad ją kartais pila karštis. Naktimis girdėdavau, kaip ji vartosi lovoje, negalėdama užmigti. Niekam ne paslaptis, kad jos moteriškumas baigia išdžiūti. Jaunesnės merginos juokais sakydavo pavydinčios Magnolijai, nes jai nebereikės sukti

galvos dėl mėnesinių, nėštumų ir abortų, galės kiekvieną mielą dieną miegoti su vyrais, bet mes visos žinojome, kad nusenusios prostitutės gyvenimas būna žiaurus.

Vos pamačiusi Magnoliją, stovinčią prie durų, supratau, jog turiu dvi išeitis: arba grįžti į kambarį ir nebegalvoti apie pabėgimą, arba išeiti pro duris ir tebūnie, kas bus. Mano širdis pasirinko antrąją.

– Ei, Magnolija, ar tau jau geriau? – pasisveikinau, stengdamasi kalbėti ramiai ir paprastai.

Magnolijos veidas nušvito, bet paskui vėl aptemo, nes ji pastebėjo ryšulį mano rankoje. Meluoti nebuvo prasmės. Ji žinojo, kad šeimininkė man uždraudė išeiti net iš kambario, jau nekalbant apie viešnamį.

– Tu išeini? – apstulbusi paklausė Magnolija, tarsi šis klausimas būtų ją išgąsdinęs.

Aš nieko neatsakiau. Dabar jai atėjo eilė pasirinkti. Galėjo arba mane sustabdyti, visus sušaukti ir sužlugdyti mano planą, arba tiesiog praleisti mane. Magnolija spoksojo į mane rimta ir kupina kartėlio veido išraiška.

– Grįžk į savo kambarį, Dykumų Rože, – patarė ji. – Šeimininkė pasiųs Šakalo Galvą tavęs ieškoti. Ar nežinai, ką jis padarė...

Bet ji nebaigė sakinio. Tai buvo viena iš nerašytų viešnamio taisyklių: mes neprisimename istorijų apie nelaimingas merginas, čia dirbusias prieš mus, kurios sulaukė per ankstyvo galo, o jei kartais ir užsimename apie jas, tai stengiamės neminėti vardų. Nėra jokios prasmės trukdyti joms ilsėtis kapuose. Jų gyvenimas ir taip buvo sunkus; tegu dabar pasiilsi.

– Net jeigu pabėgsi, kaip paskui išgyvensi? – neatlyžo Magnolija. – Mirsi iš bado.

Magnolijos akyse aš mačiau baimę – ne to, kad man nepavyks ir mane nubaus šeimininkė, o baimę, kad man pasiseks. Aš ketinu padaryti tai, apie ką ji visą laiką svajojo, tačiau niekada neišdrįso, ir dabar ji mane ir gerbė, ir nekentė už tokią drąsą. Akimirką

mane pervėrė dvejonė, ir jau būčiau grįžusi atgal, bet galvoje aidėjo Šamso iš Tebrizo balsas.

– Praleisk mane, Magnolija, – pasakiau. – Nebepasiliksiu čia nė dienos.

Po to, kai Baibarsas mane sumušė ir aš pažvelgiau mirčiai į akis, pajutau, kad manyje kažin kas negrįžtamai pasikeitė. Tarsi viduje nebebūtų likę baimės. Kas bus, tebūnie, man tai nebesvarbu. Buvau pasiryžusi likusį gyvenimą paskirti Dievui. Ir nesvarbu, ar tai bus vienintelė diena, ar dar daug metų. Šamsas iš Tebrizo sakė, kad meilė ir tikėjimas žmones daro didvyriais, nes pašalina iš jų širdžių baimę ir nerimą. Aš jau pradėjau suprasti, ką jis turėjo galvoje.

Keisčiausia, kad Magnolija tai irgi suprato. Ji nužvelgė mane ilgu, skausmingu žvilgsniu ir lėtai pasitraukė į šalį, atverdama man kelią laukan.

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 19-oji

Mieloji Ela,

Dėkoju už tavo užuojautą. Džiaugiuosi, kad tau patinka mano pasakojimas, kad tu daug apie jį galvoji. Aš nepratęs kalbėti su kitais žmonėmis apie savo praeitį ir pasipasakojęs tau jaučiu keistą palengvėjimą.

1977 metų vasarą praleidau Maroke su sufijais. Mano kambarys buvo baltas, mažas, paprastas. Jame buvo tik tai, kas būtiniausia: čiužinys, aliejinė lempa, gintarinis rožinis, puode auganti gėlė prie lango, talismanas nuo blogos akies ir riešutmedžio stalas su Rumio poezijos knyga stalčiuje. Nebuvo nei telefono, nei televizoriaus, nei laikrodžio, nei elektros. Man ir nereikėjo. Metų metus gyvenęs su skvoteriais neįsivaizdavau, kad neįstengčiau išgyventi dervišų buveinėje.

Pirmą vakarą manęs patikrinti atėjo mokytojas Samidas. Jis pasakė, kad galiu kuo puikiausiai pabūti pas juos, kol pasiruošiu keliauti į Meką. Bet su viena sąlyga: jokių narkotikų!

Pamenu, kaip mano veidas degė tarsi vaiko, pagauto vagiant saldainius. Iš kur jie sužinojo? Nejau rausėsi po mano lagaminą, kol buvau išėjęs? Niekada nepamiršiu to, ką mokytojas paskui pasakė: „Mums nereikia raustis po tavo daiktus, kad suprastume, jog tu vartoji narkotikus, broli Kreigai. Tavo akys – narkomano."

Ir juokingiausia, Ela, yra tai, kad iki tos dienos aš nė karto nesu savęs pavadinęs narkomanu. Nė kiek neabejojau, kad puikiai valdau padėtį, o narkotikai man tik padeda spręsti problemas.

„Slopinti skausmą – ne tas pats, kas jį gydyti, – pasakė mokytojas Samidas. – Kai nuskausminamųjų poveikis baigiasi, skausmas grįžta."

Žinojau, kad jis teisus. Kupinas pasipūtėlio ryžto, atidaviau jiems visus narkotikus, kuriuos buvau atsivežęs, net migdomųjų tabletes. Bet netrukus paaiškėjo, kad mano ryžto nepakanka ištverti tam, kas manęs laukia. Per keturis mėnesius, praleistus toje mažytėje buveinėje, aš sulaužiau pažadą ir daugiau kaip dešimt kartų sunkiai nusižengiau. Žmogui, kuriam rūpėjo ne blaivumas, o apsvaigimas, buvo nesunku susirasti narkotikų, net jei jis užsienietis. Vieną naktį parėjau į buveinę girtutėlis ir pamačiau, kad visos durys užsklęstos iš vidaus. Teko miegoti sode. Rytojaus dieną mokytojas Samidas manęs nieko neklausė, o aš nieko neaiškinau.

Jei neskaitysime šių gėdingų nutikimų, aš gerai sutariau su sufijais ir džiaugdavausi ramybe, kuri vakarais apgaubdavo šią buveinę. Ten būdamas jaučiausi keistai ramus, ir nors ne pirmą kartą gyvenau drauge su svetimais žmonėmis, šį kartą aptikau tai, ko anksčiau niekada nebuvau patyręs: vidinę ramybę.

Iš pažiūros mūsų gyvenimas buvo bendras, visi valgėme, gėrėme ir atlikome kitus darbus tuo pačiu metu, bet viduje buvome skatinami likti vieni ir žvelgti į save. Einant sufijo keliu, pirmiausia reikia išmokti meno būti vienam tarp žmonių. Paskui atrandi žmones savo vienatvėje – balsus, aidinčius tavyje.

Maroke laukdamas, kol sufijai man padės saugiai prasmukti į Meką ir Mediną, aš gausiai skaičiau sufijų filosofiją ir poeziją, iš pradžių iš nuobodulio ir neturėdamas ką veikti, o paskui vis labiau domėdamasis. Kaip žmogus, kuris nė nesuprato, koks yra ištroškęs, kol neišgėrė pirmo gurkšnio vandens, taip ir aš pamačiau, kad susipažinęs su sufijais panorau apie juos sužinoti kuo daugiau. Iš visų knygų, kurias perskaičiau aną ilgą vasarą, mane labiausiai paveikė Rumio poezijos rinktinė.

Po trijų mėnesių staiga, tarsi perkūnas iš giedro dangaus, mokytojas Samidas man pasakė, kad aš jam kai ką primenu – klajoklį dervišą, vardu Šamsas iš Tebrizo. Jis pasakė, kad kai kurie žmonės

laiko Šamsą įžūliu eretiku, bet pasak Rumio, jis prilygsta saulei ir mėnuliui.

Mane tai sudomino. Bet tai nebuvo paprastas smalsumas. Klausydamasis mokytojo Samido pasakojimų apie Šamsą jutau, kaip nugara eina pagaugais; mane apėmė keistas *déjà vu* jausmas.

Dabar tu tikriausiai palaikysi mane bepročiu. Bet aš prisiekiu Dievu, tą akimirką ausies krašteliu išgirdau šilko šnarėjimą – iš pradžių toli, paskui arčiau, ir pamačiau šešėlį žmogaus, kurio ten nebuvo. Gal tai vakaro vėjas sujudino šakas, o gal angelas suplasnojo sparnais. Kad ir kaip ten būtų, staiga aš supratau, kad man nebereikia niekur keliauti. Jau nebereikia. Buvau mirtinai pavargęs nuo poreikio nuolatos būti kažin kur kitur, dar toliau, amžinai skubėti.

Aš jau buvau ten, kur norėjau būti. Dabar beliko tik pasilikti toje vietoje ir pažvelgti sau į vidų. Šį savo gyvenimo etapą aš pavadinau susidūrimu su raide F žodyje „Sufi".

Linkėjimai,
Azizas

Šamsas

Konija, 1246 metų vasaris

Be abejonių žadėdamas nuotykių kupiną dieną, rytas praėjo greičiau negu įprasta, ir virš galvų pakibo žemas, pilkas dangus. Vėlai popiet radau Rumį jo kambaryje, skaitantį prie lango mąsliai suraukta kakta, o jo pirštai neramiai varstė rožinio karoliukus. Kambaryje buvo prietema dėl pusiau užtrauktų sunkaus aksomo užuolaidų, ir keistas šviesos pleištas krito į Rumio krėslą, suteikdamas visam paveikslui panašumo į sapną. Negalėjau nepagalvoti, ar Rumis supras mano tikruosius ketinimus, slypinčius už klausimo, ar tik pasijus sukrėstas ir nuliūs?

Kol aš stovėjau, gerte gerdamas akimirkos ramybę, bet sykiu šiek tiek nerimaudamas, mane aplankė trumpas regėjimas. Pamačiau Rumį – daug senesnį, labiau pavargusį, apsirengusį tamsiai žaliu drabužiu, sėdintį toje pačioje vietoje; jis atrodė dar dosnesnis ir gailestingesnis negu anksčiau, bet jo širdyje likęs neužgyjantis mano paliktas randas. Supratau iškart du dalykus: kad Rumis iki senatvės gyvens šiuose namuose. Ir kad mano išvykimo žaizda niekados neužgis. Mano akys superšėjo nuo ašarų.

– Ar gerai jautiesi? Atrodai išblyškęs, – tarė Rumis.

Prisiverčiau nusišypsoti, bet našta to, ką turėjau pasakyti, sunkiai slėgė pečius. Balsas nuskambėjo irzliau ir ne taip stipriai, kaip norėjau.

– Nelabai. Jaučiuosi be galo ištroškęs, o šiuose namuose nėra

nieko, kas numalšintų mano troškulį.

– Gal man paklausti Keros, ką ji galės pasiūlyti? – paklausė Rumis.

– Ne, nes to, ko man reikia, virtuvėje nėra. Jį rasi tik užeigoje. Supranti, mane apėmė noras išgerti vyno.

Apsimečiau nepastebėjęs nesupratimo šešėlio, kuris perbėgo Rumio veidu, ir kalbėjau toliau:

– Užuot nuėjęs į virtuvę atnešti vandens, gal gali nueiti į užeigą vyno?

– Tai tu nori, kad aš tau atneščiau vyno? – paklausė Rumis, paskutinį žodį tardamas atsargiai, tarsi baimindamasis jį sudaužyti.

– Taip. Labai norėčiau, kad atneštum mums vyno. Pakaks dviejų butelių – vieno man, kito tau. Bet būk geras, padaryk man paslaugą. Kai nueisi į užeigą, neišeik iš karto, kai pasiimsi vyną. Pasėdėk ten. Pasikalbėk su žmonėmis. Aš čia tavęs lauksiu. Neskubėk.

Rumis nužvelgė mane pusiau irzliu, pusiau apstulbusiu žvilgsniu. Prisiminiau naujoką iš Bagdado, kuris norėjo eiti su manimi, bet pernelyg paisė savo reputacijos, kad viską mestų. Jį sulaikė baimė, ką apie jį pamanys kiti. Dabar svarsčiau, ar Rumio irgi nesulaikys jo paties reputacija.

Man labai palengvėjo, kai Rumis atsistojo ir linktelėjo galva.

– Niekada ligi šiol nesu buvęs užeigoje ir niekada negėriau vyno. Nemanau, kad gerti yra gerai. Bet visiškai pasitikiu tavimi, nes pasitikiu meile, kuri mus sieja. Tu ne be reikalo paprašei tokio dalyko. Privalau sužinoti, kodėl taip padarei. Einu, parnešiu vyno.

Tai taręs, jis atsisveikino ir išėjo.

Vos tik jis uždarė duris, aš puoliau ant grindų, apimtas giliausios ekstazės. Sugriebęs Rumio paliktą gintarinį rožinį, vėl dėkojau Dievui už tikrą draugą, ir meldžiausi, kad jo nuostabioji siela niekada neatsipeikėtų nuo apgirtimo Dievo meile.

KETVIRTA DALIS

Ugnis

Tai, kas žaloja, griauna ir naikina

Girtuoklis Suleimanas

KONIJA, 1246 METŲ VASARIS

Begalę kartų, apsvaigęs nuo vyno, esu regėjęs nebūtų dalykų, tačiau pamatęs pro užeigos duris įeinantį didįjį Rumį net aš netekau žado. Žnybtelėjau sau, bet regėjimas nedingo.

– Ei, Christosai, žmogau, ko tu man įpylei? – surikau. – Į tą paskutinį vyno butelį tikriausiai kažko primaišei. Gyvenime neatspėsi, ką aš dabar matau kliedesiuose.

– Ša, puskvaiši, – sušnibždėjo kažkas man už nugaros.

Atsigręžiau pasižiūrėti, kas mane tildo, ir apstulbęs suvokiau, kad visi užeigos lankytojai ir pats Christosas spokso į duris. Užeigoje stojo nejauki tyla, ir net vietinis šuo Sakis atrodė suglumęs – atsigulė ant grindų ir prisiglaudė prie jų savo nulėpusiomis ausimis. Persiškų kilimų pirklys liovėsi traukęs siaubingas tąsias melodijas, kurias jis vadina dainomis. Vargais negalais pakilo ant kojų, stengdamasis laikyti galvą kuo tiesiau, be galo rimtas, kokie būna girtuokliai, kai stengiasi apsimesti nesą girti.

Tylą galiausiai nutraukė Christosas.

– Sveikas atvykęs į mano užeigą, Mavlana, – tarė jis be galo mandagiu tonu. – Man didelė garbė matyti tave po savo stogu. Kuo galiu būti naudingas?

Aš kelis kartus sumirksėjau, pagaliau suvokęs, kad prieš mus iš tiesų stovi Rumis.

– Dėkoju, – Rumis šypsojosi plačiai, bet ne visai nuoširdžiai. – Man reikėtų vyno.

Vargšas Christosas, tai išgirdęs, taip apstulbo, kad net išsižiojo. Kai vėl įstengė pajudėti, nuvedė Rumį prie artimiausio tuščio staliuko, kuris pasitaikė greta manojo!

– *Selamun aleykum*, – atsisėdęs pasveikino mane Rumis.

Aš atsakiau į jo pasveikinimą ir mėginau pridurti keletą malonių žodžių, nors nesu tikras, kad jie nuskambėjo tinkamai. Rumis – ramios veido išraiškos, apsitaisęs brangiu drabužiu, su elegantišku tamsiai rudu durtiniu – šioje užeigoje atrodė kaip svetimšalis.

Pasilenkiau ir pašnibždomis tariau:

– Ar bus labai nemandagu, jei drįsiu paklausti, ką čia veiki?

– Man paskirtas sufijo išbandymas, – atsakė Rumis, pamerkęs akį tarsi kalbėdamasis su geriausiu draugu. – Čia mane atsiuntė Šamsas, kad aš galutinai susigadinčiau reputaciją.

– Ir tai bus gerai? – paklausiau.

Rumis nusijuokė.

– Na, nelygu kaip pažiūrėsi. Kartais būtina sunaikinti visus senus saitus, kad galėtum atgauti savastį. Jei mes pernelyg prisirišę prie savo šeimos, padėties visuomenėje, net prie savo vietinės bažnyčios ar mečetės – tiek, kad šie dalykai tampa kliūtimis bendrystei su Dievu, – tai reikia šiuos saitus nutraukti.

Nebuvau tikras, kad teisingai jį supratau, bet kažkodėl jo paaiškinimą mano surizgęs protas priėmė kaip gryniausią tiesą. Visad maniau, kad tie sufijai – įvairiaspalviai bepročiai, pasiruošę visokiausioms keistybėms.

Dabar atėjo Rumio eilė pasilenkti prie manęs ir lygiai taip pat pašnibždomis paklausti:

– Ar būtų labai nemandagu, jei aš paklausčiau, iš kur tas randas tau ant veido?

– Deja, tai nelabai įdomi istorija, – atsakiau. – Vėlai naktį ėjau namo, sutikau vieną sargybinį ir jis mane beveik negyvai primušė.

– Bet už ką? – paklausė Rumis, ir atrodė, kad jam tai nuoširdžiai rūpi.

– Nes aš buvau prisigėręs vyno, – paaiškinau, rodydamas į butelį, kurį Christosas ką tik pastatė priešais Rumį.

Rumis papurtė galvą. Iš pradžių atrodė, kad jis ničnieko nesupranta, tarsi negalėtų patikėti, jog tokie dalykai vyksta, bet netrukus jo lūpose pasirodė draugiška šypsena. Ir mudu įsišnekėjome. Užkandžiaudami duona su ožkos sūriu kalbėjomės apie tikėjimą ir draugystę, apie kitus gyvenimo dalykus, kuriuos jau maniau seniai pamiršęs, bet kuriuos dabar su didžiausiu džiaugsmu traukiau iš širdies gilumos.

Netrukus po saulėlydžio Rumis pakilo eiti. Visi užeigos lankytojai atsistojo, su juo atsisveikindami. Tai bent buvo vaizdas.

– Negali išeiti nepaaiškinęs, kodėl vynas mums uždraustas, – pasakiau aš.

Christosas susiraukęs pribėgo prie manęs, nerimaudamas, kad tokiu klausimu būsiu suerzinęs jo garbingą svečią.

– Ša, Suleimanai. Kodėl tu nuolat klausinėji tokių dalykų?

– Ne, rimtai, – neatlyžau aš, įsmeigęs akis į Rumį. – Tu matei mus. Mes nesame blogi žmonės, tačiau apie mus visi taip kalba. Pasakyk, kodėl taip blogai gerti vyną, net padoriai elgiantis ir niekam nedarant žalos?

Nors kampinis langas buvo atviras, oras užeigoje pritvinko dūmų ir kitokių kvapų, persismelkė lūkesčiu. Aiškiai mačiau, kad visi trokšta išgirsti atsakymą. Mąslus, geraširdiškas, blaivus Rumis priėjo prie manęs ir štai ką pasakė:

Jei vyno gėrėjo viduje
gyvena švelnumas,
jis išgėręs
jį parodys.
Bet jei jame slepiasi pyktis ir pasipūtimas,
pasirodys jie,
ir kadangi taip būna daugumai žmonių,
vynas uždraustas visiems.

Stojo trumpa tyla, mes visi svarstėme tai, ką jis pasakė.

– Mano bičiuliai, vynas nėra nekaltas gėrimas, – kitokiu balsu kreipėsi į mus Rumis, valdingai, tačiau sykiu tvirtai ir ramiai, – nes jis iškelia į paviršių tai, kas mumyse blogiausia. Aš manau, kad geriausia susilaikyti negėrus. Tačiau tai nereiškia, kad galime kaltinti alkoholį dėl to, už ką atsakingi esame mes patys. Kovoti reikia su savo pačių pasipūtimu ir pykčiu. Tai daug svarbiau. Galiausiai juk tas, kas norės, vis tiek gers, o tas, kas norės susilaikyti nuo vyno, susilaikys. Mes neturime teisės primesti savo pažiūrų kitiems. Religijoje negali būti prievartos.

Tai išgirdę, keli lankytojai pritariamai palinkčiojo galvomis. O aš pakėliau taurę, būdamas tvirtai įsitikinęs, kad už kiekvieną išmintingą žodį vertą išgerti.

– Tu esi geras žmogus, didžios širdies, – tariau. – Kad ir ką žmonės kalbėtų apie tai, ką šiandien padarei – o jie tikrai kalbės, ir kalbės dar ilgai, – aš manau, kad tu, kaip pamokslininkas, pasielgei labai drąsiai ateidamas į užeigą ir kalbėdamas su mumis, nė vieno neteisdamas.

Rumis draugiškai pažvelgė į mane. Tada pasiėmė vyno butelius, kurių anksčiau nebuvo palietęs, ir išėjo į vakaro vėsą.

Aladinas

Konija, 1246 metų vasaris

Beveik tris savaites, kamuojamas nekantrumo, laukiau progos, kol galėsiu paprašyti tėvo Kimijos rankos. Vaizduotėje daugelį valandų kalbėjausi su juo, vis kitaip kartojau tuos pačius sakinius, stengdamasis surasti geriausią būdą išsakyti, kas man rūpi. Buvau parengęs atsakymus į visus įmanomus klausimus, kuriuos jis galėjo man užduoti, nenorėdamas sutikti. Jei pasakytų, kad mudu su Kimija augome kaip brolis ir sesuo, aš jam priminčiau, kad mudviejų nesieja kraujo ryšiai. Žinodamas, kaip mano tėvas myli Kimiją, planavau dar pasakyti, kad jei jis leis mums susituokti, jai nereikės iškeliauti į svetimus namus, galės visą laiką pasilikti su mumis. Mintyse buvau tvirtai pasiruošęs, tačiau niekaip nesisekė nutaikyti akimirkos, kai liksiu su tėvu vienas.

Tik staiga šį vakarą sutikau jį baisiausiomis aplinkybėmis. Jau norėjau eiti iš namų susitikti su draugais, kai išgirdau sugirgždant atveriamas duris ir vidun įėjo tėvas, kiekvienoje rankoje nešdamasis po butelį.

Nustėrau ir sustingau vietoje.

– Tėve, ką tu čia nešiesi? – paklausiau.

– A, čia? – atsiliepė tėvas, nė truputėlio nesutrikęs. – Tai vynas, mano sūnau.

– Ar tikrai? – šūktelėjau. – Tai štai kuo virto didysis Mavlana? Vyną plempiančiu seniu?

– Valdyk liežuvį, – pasigirdo niūrus balsas man už nugaros.

Tai buvo Šamsas. Jis nė nemirktelėjęs įsmeigė akis man į veidą ir tęsė:

– Taip nekalbama su tėvu. Aš jo paprašiau, kad nueitų į užeigą.

– Keista, bet manęs tai nenustebino, – neįstengiau susilaikyti nepasišaipęs.

Jei Šamsą mano žodžiai užgavo, jis to neparodė.

– Aladinai, mes vėliau apie tai pakalbėsim, – sausai ištarė jis. – Tai yra, pakalbėsim, jei tik neleisi, kad pyktis tau užtemdytų akis.

Paskui jis palenkė galvą ant šono ir pasakė, kad man reikėtų sušvelninti savo širdį.

– Tai viena iš taisyklių, – pareiškė. – *Jei nori sustiprinti tikėjimą, privalai sušvelnėti ir suminkštėti viduje. Kad tavo tikėjimas būtų kietas kaip akmuo, širdis turi būti švelni it plunksnelė. Per ligas, nelaimingus atsitikimus, netektis ar baimes mes visi vienaip ar kitaip susiduriame su įvykiais, mokančiais mus būti ne tokiais savanaudžiais, neteisti kitų, atlaidžiau visus vertinti ir užjausti. Tačiau vieni žmonės išmoksta šią pamoką ir iš tiesų tampa švelnesni, o kiti galiausiai dar labiau užkietėja. Vienintelis būdas priartėti prie Tiesos – išplėsti savo širdį, kad joje atsirastų vietos visai žmonijai ir dar liktų erdvės Meilei.*

– O tu nesikišk, – atsakiau aš. – Neketinu klausytis, kaip man įsakinėja girtas dervišas. Tai yra, jei jis ne mano tėvas.

– Aladinai, gėdykis, – įsiterpė tėvas.

Akimirką pajutau, kaip stipriai mane pervėrė kaltė, bet buvo jau per vėlu. Mane užplūdo begalinis apmaudas, kurį maniau seniai nuslopinęs.

– Nė kiek neabejoju, kad tu iš tiesų manęs nekenti taip, kaip sakai, – pareiškė Šamsas, – bet aš netikiu, kad nors akimirką lioveisi mylėjęs savo tėvą. Nejau nematai, kad tu jį skaudini?

– O tu nejaugi nematai, kad griauni mūsų visų gyvenimą? – atšoviau aš.

Tą akimirką mano tėvas puolė prie manęs kietai sučiaupęs lūpas, iškėlęs virš galvos dešinę ranką. Pamaniau, kad jis man

smogs per ausį, bet kai jis to nepadarė, kai susitvardė, man pasidarė dar nesmagiau.

– Man gėda dėl tavęs, – ištarė tėvas, nežiūrėdamas man į veidą.

Mano akys pritvinko ašarų. Pasukau galvą į šoną ir staiga susidūriau akimis su Kimija. Ar seniai ji stovi čia, kamputyje, ir stebi mus baimės kupinomis akimis? Kiek mūsų ginčo ji nugirdo?

Gėda dėl to, kad tėvas pažemino mane prieš merginą, kurią ketinu vesti, ėmė suktis mano skrandyje, tarsi blogas skonis iškilo burnoje. Pajutau, kad prieškambaris ėmė suktis ir netrukus mane užgrius.

Nebeįstengdamas daugiau nė akimirkos pasilikti, pasigriebiau apsiaustą, nustūmiau Šamsą ir išlėkiau iš namų, tolyn nuo Kimijos, tolyn nuo jų visų.

Šamsas

KONIJA, 1246 METŲ VASARIS

Buteliai su vynu stovi tarp mūsų, pritvinkę įkaitusios žemės, laukinių žolių ir tamsių uogų kvapo. Aladinui išbėgus Rumis kurį laiką buvo toks liūdnas, kad negalėjo kalbėti. Mudu išėjome į apsnigtą vidinį kiemą. Buvo vienas iš tų nykių vasario vakarų, kai ore sunkiai kabo ypatinga tyla. Stovėjome ir žiūrėjome į slenkančius debesis, klausydamiesi pasaulio, kuris mums galėjo pasiūlyti tik tylą. Vėjo gūsis atnešė tolimų miškų kvapo, aromatingo ir sodraus, ir vieną akimirką man pasirodė, kad mudu abu trokštame visiems laikams palikti šį miestą.

Paskui aš paėmiau vieną butelį vyno. Priklaupiau prie vijoklinės rožės kero, dygliuoto ir nuogo styrančio sniege, ir ėmiau pilti vyną į dirvą, kurioje jis augo. Rumio veidas nušvito, jis nusišypsojo mąslia ir sykiu jaudulio kupina šypsena.

Apstulbę stebėjome, kaip rožės keras pamažu atgyja, jo žievė švelnėja tarsi žmogaus oda. Mums beregint ant jo išsiskleidė vienintelis žiedas. Aš toliau pyliau vyną ant kero šaknų, o žiedas suspindo malonia švelnia oranžine spalva.

Paskui paėmiau antrą butelį ir taip pat išpyliau. Oranžinis rožės žiedas skaisčiai paraudo, sušvito gyvybe. Butelio dugne beliko gal taurė. Supyliau vyną į taurę, pusę nugėriau, o likutį pasiūliau Rumiui.

Jis paėmė taurę drebančiomis rankomis, į mano pasiūlymą

atsakydamas šviesiu geraširdiškumu bei ramybe – žmogus, kuris niekada gyvenime nėra palietęs alkoholio.

– Religijos priesakai ir draudimai labai svarbūs, – tarė jis. – Bet jų negalima paversti neginčijamais tabu. Tai suvokdamas, geriu vyną, kurį tu man šiandien siūlai, visa širdimi tikėdamas, kad už meilės apsvaigimo slypi gilus blaivumas.

Kai Rumis jau kėlė taurę prie lūpų, aš ištraukiau ją jam iš rankų ir sviedžiau ant žemės. Vynas ištiško sniege tarsi kraujo lašai.

– Negerk, – pasakiau, nebenorėdamas toliau tęsti šio išmėginimo.

– Jei neketinai manęs prašyti išgerti vyno, tai kam tada išvis siuntei į užeigą? – paklausė Rumis ne tiek smalsumo, kiek gailestingumo kupinu balsu.

– Pats žinai, kodėl, – atsakiau šypsodamasis. – Kad augtų dvasia reikia įtraukti visą sąmonę, o ne tik rūpintis tam tikrais jos aspektais. Trisdešimt antra taisyklė: *Neleisk niekam atsistoti tarp tavęs ir Dievo. Nei imamams, nei kunigams, nei rabinams, nei kitiems moraliniams ar religiniams autoritetams. Nei dvasios mokytojams, net tavo paties tikėjimui. Tikėk savo vertybėmis ir savo taisyklėmis, bet niekada neprimesk jų kitiems. Jei nuolatos skaudinsi žmonių širdis, tavo atliekami religiniai ritualai nieko gero neduos.*

Venk bet kokios stabmeldystės, nes ji aptemdo žvilgsnį. Tegu tave veda Dievas ir tiktai Dievas. Sužinok Tiesą, mano drauge, bet būk atsargus – nepaversk savos tiesos fetišu.

Aš jau seniai žavėjausi Rumio asmenybe ir žinojau, kad tokio begalinio, nepaprasto gailestingumo kaip jo mano gyvenime trūksta. Šiandien mano susižavėjimas juo dar labiau išaugo.

Šiame pasaulyje daugybė žmonių tarsi apsėsti vaikosi turtų, pripažinimo arba valdžios. Kuo daugiau pripažinimo ženklų jie gauna, tuo daugiau jų jiems, atrodo, reikia. Jie godūs ir besočiai, paverčia pasaulietiškas vertybes savo *quibla* ir visada žiūri į tą pusę, nesuvokdami, kad tapo tarnais to, ko taip be galo trokšta. Tai įprasta, taip yra visur. Bet kaip retai, retai tarsi vertingas

brangakmenis, pasitaiko žmogus, kuris jau iškilo į aukštumas, kuriam netrūksta nei aukso, nei šlovės, nei valdžios, bet staiga jis visko atsižada ir, rizikuodamas savo reputacija, leidžiasi į vidinę kelionę, kuri pasibaigs nežinia kur ir nežinia kuo. Rumis buvo tas retas brangakmenis.

– Dievas nori, kad mes būtume kuklūs ir nereiklūs, – pasakiau.

– Ir dar Jis nori būti *pažintas*, – tyliai pridūrė Rumis. – Nori, kad mes Jį pažintume kiekviena savo kūno ląstele. Todėl geriau būti atidžiam ir blaiviam negu girtam ir apkvaitusiam.

Sutikau su juo. Kol visai sutemo ir atšalo, sėdėjome vidiniame kieme, o tarp mūsų liepsnojo raudona rožė. Pro vakaro žvarbą smelkėsi gaivus, saldus aromatas. Nuo Meilės vyno mums šiek tiek svaigo galva, ir aš džiugiai, dėkingai suvokiau, kad vėjas liovėsi kuždėjęs apie nevilt̨į.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 24-OJI

– Brangioji, mieste atidarė naują tailandiečių restoraną, – pranešė Deividas. – Sako, geras. Gal nueinam šį vakarą? Tik mes abu.

Šį antradienio vakarą Ela visiškai nenorėjo eiti į restoraną su vyru. Bet Deividas taip atkakliai prašė, kad ji negalėjo atsisakyti.

„Sidabro mėnulis" buvo nedidukas restoranėlis su stilingomis lempomis, odiniais minkštasuoliais, juodomis servetėlėmis ir tokia daugybe veidrodžių ant kiekvienos sienos, kad lankytojams imdavo atrodyti, jog jie vakarieniauja su savo pačių atspindžiais. Ela iškart čia pasijuto nesmagiai. Bet dėl to jausmo buvo kaltas ne restoranas. Viską lėmė vyras. Deivido akyse ji įžvelgė neįprastą spindesį. Kažkas ne taip kaip visada. Jis atrodė susimąstęs, net susirūpinęs. Didžiausią nerimą sukėlė tai, kad jis kelis kartus sumikčiojo. Ela žinojo, kad Deividą vaikystėje kamavęs kalbos sutrikimas pasireiškia tik tada, kai jis labai nervinasi.

Jauna padavėja, vilkinti tradiciniais tailandiečių drabužiais, atėjo priimti užsakymo. Deividas užsisakė jūros šukučių su aitriuoju padažu, o Ela pasirinko daržoves ir sojų varškę kokosų pieno padaže, tvirtai laikydamasi keturiasdešimtmečio proga priimto sprendimo susilaikyti nuo mėsos. Dar jie užsisakė vyno.

Kelias minutes pasikalbėję apie įmantrų dizainą, aptarė, kurios servetėlės įspūdingiau atrodo – juodos ar baltos. Po to stojo tyla. Dvidešimt metų santuokos, dvidešimt metų miegota vienoje

lovoje, praustasi po tuo pačiu dušu, valgytas tas pats maistas, užauginti trys vaikai... ir kuo viskas baigiasi – visiška tyla. Bent taip manė Ela.

– Mačiau, tu pradėjai skaityti Rumį, – užsiminė Deividas.

Ela linktelėjo, nors tai ją šiek tiek nustebino. Nebūtų pasakiusi, dėl ko nustebo labiau: ar kad Deividas žino Rumį, ar kad jis domisi, ką ji skaito.

– Pradėjau skaityti jo poeziją, kad būtų lengviau parašyti „Saldžios šventvagystės" recenziją, bet paskui ji mane sudomino, ir dabar jau skaitau savo malonumui, – pamėgino paaiškinti Ela.

Deivido dėmesį patraukė vyno dėmė ant staltiesės, paskui jis atsiduso, o jo veido išraiška atrodė tarsi atsisveikinant.

– Ela, aš žinau, kas vyksta, – pasakė jis. – Aš viską žinau.

– Apie ką tu kalbi? – paklausė Ela, nors nebuvo tikra, kad nori išgirsti atsakymą.

– Apie... apie tavo romaną, – Deividas vėl sumikčiojo. – Aš žinau apie tai.

Ela visiškai pritrenkta pažvelgė į vyrą. Žvakės, kurią ką tik uždegė priėjusi padavėja, šviesoje jo veide buvo matyti visiška neviltis.

– Mano *romaną?!* – greičiau ir garsiau, negu buvo ketinusi, pratarė Ela. Ir tuojau pat pastebėjo, kaip pora, sėdinti prie gretimo staliuko, atsisuko į juos. Sutrikusi pritildė balsą ir pašnibždomis pakartojo klausimą: – Kokį romaną?

– Aš ne kvailys, – atsakė Deividas. – Patikrinau tavo elektroninį paštą ir perskaičiau tavo laiškus tam vyrui.

– *Ką* tu padarei? – šūktelėjo Ela.

Deividas nekreipė dėmesio į jos šūksnį, jo veide atsispindėjo noras kuo greičiau pranešti tai, ką būtina pasakyti:

– Ela, aš tavęs nekaltinu. Aš to nusipelniau. Neskyriau tau reikiamo dėmesio, ir tu ėmei ieškoti supratimo kitur.

Ela nuleido akis ir įsistebeilijo į taurę. Vynas buvo nuostabios spalvos – sodrios, kaip tamsus rubinas. Vieną akimirką jai

pasirodė, kad paviršiuje švystelėjo vaivorykštiniai blyksniai, tarsi ją vedančios švieselės. Gal tai ir buvo švieselės. Viskas atrodė taip nerealu.

Deividas nutilo, svarstydamas, kaip geriausiai atskleisti tai, ką buvo pasiryžęs pasakyti, ir ar išvis verta tai sakyti.

– Aš esu pasirengęs tau atleisti ir viską užmiršti, – galiausiai pratarė jis.

Ela tą akimirką norėjo pasakyti labai daug ką – įžvalgių ir pašaipių, kupinų įtampos ir sunkių minčių; bet ji pasirinko lengviausią išeitį. Suspindusiomis akimis paklausė:

– O kaipgi *tavo* romanai? Ar juos irgi esi pasirengęs pamiršti?

Padavėja atnešė užsakytus patiekalus. Ela ir Deividas atsilošė ir žiūrėjo, kaip ji deda lėkštes ant stalo, kaip perdėtai mandagiai pripila dar vyno į taures. Kai ji galiausiai nuėjo, Deividas žybtelėjo akimis į Elos pusę ir paklausė:

– Tai viskas dėl to? Toks tavo kerštas?

– Ne, – atsakė Ela, nusivylusi purtydama galvą. – Tai tikrai ne kerštas. Ir niekada nebuvo.

– Tai *kas* tada?

Ela suspaudė rankas, jausdamasi taip, tarsi visas restoranas – lankytojai, padavėjos, virėjai ir net atogrąžų žuvelės dideliame akvariume – užgniaužę kvapą lauktų, ką ji atsakys.

– Tai meilė, – atsakė ji. – Aš myliu Azizą.

Ela tikėjosi, kad vyras pradės raitytis iš juoko. Bet kai galiausiai sukaupusi drąsą pažvelgė jam į akis, pamatė jo veide tik siaubą, kurį greitai pakeitė išraiška žmogaus, besistengiančio išspręsti problemą mažiausiomis sąnaudomis. Staiga ji suvokė. Jai, moteriai, praeityje pasakiusiai apie meilę tiek daug blogų dalykų, tai buvo rimtas žodis, labai svarus ir visiškai neįprastas.

– Mes turime tris vaikus, – priminė Deividas, ir jo balsas nutrūko.

– Taip, ir aš juos labai myliu, – atsakė Ela, liūdnai nuleidusi pečius. – Bet aš myliu ir Azizą...

– Liaukis kartojusi tą žodį, – staiga nutraukė ją Deividas. Prieš vėl prabildamas jis nugėrė didelį gurkšnį vyno. – Aš padariau didelių klaidų, Ela, bet aš niekada nenustojau tavęs mylėjęs. Ir niekada nemylėjau nieko kito. Mes abu galime pasimokyti iš savo klaidų. Aš galiu duoti žodį, kad daugiau tokių dalykų nebebus. Tau nebereikės ieškoti meilės kitur.

– Aš ir neieškojau meilės kitur, – veikiau sau pačiai, negu jam sumurmėjo Ela. – Rumis sako, kad nereikia meilės ieškoti niekur kitur, išskyrus save. Tereikia pašalinti vidines kliūtis, kurios mums trukdo mylėti.

– O Dieve mano! Kas tau užėjo? Tai visai nepanašu į tave! Baik šitas romantiškas šnekas, būk gera! Vėl tapk savimi, – griežtai šūktelėjo Deividas ir pridūrė: – Labai prašau!

Ela suraukė kaktą ir ėmė atidžiai apžiūrinėti savo nagus, tarsi staiga jais susirūpinusi. Iš tiesų ji prisiminė kitą atsitikimą, kai ji pati svo dukteriai pasakė beveik tuos pačius žodžius. Jai pasirodė, kad ratas užsidarė. Lėtai linktelėjusi galvą, padėjo į šalį servetėlę.

– Gal galim jau eiti? – paklausė ji. – Aš nealkana.

Tą naktį jie miegojo atskirose lovose. O rytą, tik atsikėlusi, Ela pirmiausia parašė laišką Azizui.

Fanatikas

Konija, 1246 metų vasaris

– Bala žino, kas čia darosi! Šeiche Jasinai! Šeiche Jasinai! Ar girdėjai skandalą? – šaukė vieno mano mokinio tėvas Abdula, sutikęs mane gatvėje. – Rumį vakar matė užeigoje žydų kvartale!

– Taip, aš jau girdėjau, – atsakiau, – bet manęs tai nenustebino. Jo žmona krikščionė, o geriausias draugas – eretikas. Tai ko kito galima buvo tikėtis?

Abdula pritariamai linktelėjo galva.

– Taip, tu teisus. Mums seniai reikėjo tikėtis ko nors panašaus.

Aplink mus susibūrė minia praeivių pasiklausyti pokalbio. Kažkas pasiūlė uždrausti Rumiui sakyti pamokslus Didžiojoje mečetėje. Bent jau kol jis viešai neatsiprašys už savo elgesį. Aš pritariau. Bet jau vėlavau į medresę, todėl palikau žmones šnekėtis ir nuskubėjau savo keliu.

Seniai įtariau, kad Rumio sieloje esama tamsumos, kuri vieną gražią dieną išlįs į paviršių. Tačiau net ir aš nesitikėjau, kad jis pradės gerti. Tai buvo neapsakomai bjauru. Žmonės kalba, kad Šamsas yra pagrindinė Rumio nuopuolio priežastis, ir jei jo nebebūtų, Rumis vėl pasidarytų toks, koks buvęs anksčiau. Bet mano nuomonė kitokia. Ne dėl to, kad nelaikyčiau Šamso pagedusiu žmogumi – jis toks ir yra, – ar kad nemanyčiau, jog jis daro blogą įtaką Rumiui – žinoma, daro, – bet klausimas kitas: o kodėl Šamsas neišveda iš kelio kitų mokslo vyrų, sakykime,

manęs? Galiausiai žmonėms teks pripažinti, kad ši porelė turi daugiau panašumų, negu norėtume pripažinti.

Yra žmonių, girdėjusių, kaip Šamsas sakė: „Mokslininkas gyvena plunksnos rašmenyse. Sufijas myli ir gyvena pėdsakuose!" Na, ir ką gi tai reiškia? Atrodo, jog Šamsas mano, kad mokslininkams skirta rašyti, o sufijams – vaikščioti? Bet juk Rumis irgi mokslininkas, ar ne? O gal jis jau nebelaiko savęs vienu iš mūsų?

Jei Šamsas drįstų įeiti į mano klasę, aš jį išvyčiau kaip musę, neduočiau nė menkiausios galimybės mano akivaizdoje paisyti visus tuos niekus. Kodėl Rumis taip nedaro? Tikriausiai jam kažkas negerai. Pirmiausia nepamirškime jo krikščionės žmonos. Tai kas, kad ji atsivertė į islamą. Krikščionybė jos kraujyje, jos kūdikio kraujyje. Nelaimei, miestelėnai nelaiko krikščionybės pavojaus tokiu svarbiu, koks jis iš tiesų yra; jie mano, kad mes su jais galime gyventi taikiai, greta vieni kitų. Tiems, kurie iš naivumo tuo tiki, aš visada sakau: „Ar gali susimaišyti vanduo ir aliejus? Tai va, taip gali susimaišyti ir krikščionys su musulmonais!"

Rumis, turėdamas krikščionę žmoną ir garsėdamas savo švelniu požiūriu į mažumas, jau ir taip mano akyse atrodo nepatikimas, bet kai jo namuose apsigyveno Šamsas iš Tebrizo, Rumis visiškai išklydo iš tiesaus kelio. Aš kas dieną kartoju mokiniams, kad reikia nuolatos atidžiai saugotis šėtono. O Šamsas – įsikūnijęs šėtonas. Esu tikras, kad tai jis sumanė pasiųsti Rumį į užeigą. Dievas žino, kaip jam pavyko jį įkalbėti. Bet juk šėtonas garsėja gebėjimais suvilioti teisingus žmones šventvagiškiems darbams?

Aš iš pat pradžių įžvelgiau piktąją Šamso pusę. Kaip jis išdrįso palyginti pranašą Mahometą, ramybė jam, su tuo netikėliu sufiju Bistamiu? Argi ne Bistamis pareiškė: „Pažvelkite į mane! Kokia didi mano šlovė!" Ar tai ne jis pasakė: „Regėjau, kaip Kaaba vaikšto aplink mane"? Tas žmogus galiausiai net pareiškė: „Aš esu savo savasties kalvis." Jei tai ne šventvagystė, tai kaip tai pavadinti? Tai toks yra lygis žmogaus, kurį su pagarba cituoja Šamsas. Todėl, kad jis, lygiai kaip ir Bistamis, yra eretikas.

Vienintelė gera žinia čia yra ta, kad miesto gyventojai galiausiai pradeda susivokti, kur slypi tiesa. Pagaliau! Kiekvieną dieną Šamso kritikų daugėja. O ką jie kalba! Kartais net man darosi baisu. Pirtyse ir arbatinėse, javų laukuose ir soduose žmonės narsto jį po kaulelį ir plėšo į gabalus.

Atėjau į medresę vėliau negu paprastai, apsunkusia nuo minčių galva. Vos tik atidariau savo klasės duris, iškart pajutau – kažkas ne taip. Mano mokiniai sėdėjo išsirikiavę taisyklinga eile, išblyškę ir keistai tylūs, tarsi pamatę vaiduoklį.

Netrukus supratau kodėl. Prie atviro lango, atsirėmęs nugara į sieną, šypsodamasis beplaukį veidą nušviečiančia pasipūtėlio šypsena sėdėjo ne kas kitas, kaip Šamsas iš Tebrizo.

– *Selamun aleykum*, šeiche Jasinai, – ištarė jis, atidžiai žvelgdamas į mane per visą kambarį.

Aš sudvejojau, ar su juo sveikintis, galiausiai nusprendžiau to nedaryti. Tik atsisukau į mokinius ir pasiteiravau:

– Ką šis žmogus čia veikia? Kodėl jūs jį įleidote?

Mokiniai atrodė sutrikę ir išsiblaškę, nė vienas nedrįso man nieko atsakyti. Tylą sugriovė ne kas kitas, kaip Šamsas.

Įžūliai, nenuleisdamas nuo manęs akių, jis pasakė:

– Nebark jų, šeiche Jasinai. Tai mano sumanymas. Supranti, ėjau pro šalį ir pamaniau: gal reikėtų užeiti į medresę ir aplankyti žmogų, kuris šiame mieste manęs nekenčia labiausiai iš visų?

Mokinys Husamas

Konija, 1246 metų vasaris

Blizgančiomis akimis, nekantriai laukdami pamokos mes sėdėjome ant grindų, tik staiga atsidarė durys ir įėjo Šamsas iš Tebrizo. Visi nustėro. Aš taip pat, prisiklausęs apie jį tiek daug keistų ir blogų kalbų – daugiausia iš mūsų mokytojo – nesusilaikiau ir pasitraukiau į šalį, kai jis gyvas ir sveikas pasirodė mūsų klasėje. Tačiau jis elgėsi draugiškai, neatrodė įsitempęs. Su visais pasisveikino ir pasakė atėjęs pasikalbėti su šeichu Jasinu.

– Mūsų mokytojas nemėgsta, kai į klasę užeina svetimi žmonės. Gal jūs su juo galėtumėte pasikalbėti kur nors kitur, – pasakiau, stengdamasis išvengti nemalonaus susidūrimo.

– Ačiū už rūpestį, jaunuoli, tačiau kartais nemalonūs susidūrimai būna ne tik neišvengiami, bet ir būtini, – atsakė Šamsas, tarsi perskaitęs mano mintis. – Nesijaudink. Tai netruks ilgai.

Iršadas, sėdintis greta manęs, sumurmėjo pro sukąstus dantis:

– Tik pažvelk, koks drąsuolis! Jis tikras šėtono įsikūnijimas.

Aš linktelėjau, nors nebūčiau pasakęs, kad Šamsas man atrodė panašus į velnią. Nors ir kaip buvau nusistatęs prieš jį, negalėjau nesižavėti jo tiesumu ir drąsa.

Po kelių minučių pro duris įžengė šeichas Jasinas, mąsliai suraukęs kaktą. Vos žengęs keletą žingsnių, jis staiga sustojo ir išsiblaškiusiu žvilgsniu pažvelgė į nekviestą svečią.

– Ką šis žmogus čia veikia? Kodėl jūs jį įleidote?

Mudu su draugu išsigandę susižvalgėme ir baugiai susišnibždėjome, bet niekam dar neišdrįsus ką nors atsakyti, Šamsas išrėžė ėjęs pro šalį ir nutaręs aplankyti žmogų, kuris jo nekenčia labiausiai iš visų Konijos gyventojų!

Išgirdau, kaip keli mokiniai nervingai atsikosėjo, ir pajutau Iršadą giliai įkvepiant oro. Įtampa tarp dviejų vyrų buvo tokia tiršta, kad orą klasėje galėjai pjaustyti peiliu.

– Nežinau, ką tu čia veiki, bet aš turiu geresnių užsiėmimų negu kalbėtis su tavimi, – priekaištingai tarė šeichas Jasinas. – O dabar gal jau eisi, kad mes galėtume ramiai imtis mokslų?

– Sakai, kad nenori kalbėti su manimi, bet anaiptol nevengi kalbėti apie mane, – pareiškė Šamsas. – Tu nesiliauji skleidęs blogas kalbas apie mane ir Rumį, ir apie visus mistikus, einančius sufijų keliu.

Šeichas Jasinas sušnarpštė savo ilga, prakaulia nosimi ir tvirtai sučiaupė lūpas, tarsi pajutęs burnoje rūgštų skonį.

– Aš jau sakiau, kad neturiu apie ką su tavim kalbėti. Tai, ką man reikia žinoti, aš jau žinau. Turiu savo nuomonę.

Šamsas atsisuko į mus ir permetė visus greitu, sardonišku žvilgsniu.

– Žmogus, turintis tvirtą nuomonę, bet neturintis klausimų! Toks dalykas kelia didelį įtarimą.

– Ar tikrai? – šeichas Jasinas regimai pagyvėjo ir pralinksmėjo. – Tai gal paklauskime mokinių, kokie jie patys labiau norėtų būti: išmintingi, žinantys atsakymus į visus klausimus, ar sutrikėliai, kuriems žinomi tik patys klausimai?

Visi mano draugai palaikė šeichą Jasiną, bet aš pajutau, kad dauguma taip pasielgė ne dėl to, kad nuoširdžiai jam pritartų, o norėdami pelnyti mokytojo malonę. Aš nutariau nutylėti.

– Tas, kuris mano žinąs atsakymus į visus klausimus, yra didžiausias neišmanėlis, – niekinamai gūžtelėjęs pečiais tarė Šamsas ir atsisuko į mūsų mokytoją. – Bet kadangi tau taip gerai sekasi atsakinėti, gal galiu kai ko tavęs paklausti?

Tada aš ir pradėjau nerimauti, kuo baigsis šis pokalbis. Bet nieko negalėjau padaryti, kad išsklaidyčiau augančią įtampą.

– Kadangi visiems sakai, kad aš tarnauju velniui, gal būsi toks malonus ir mums pasakysi, kaip tiksliai supranti velnią? – paklausė Šamsas.

– Žinoma, – atsakė šeichas Jasinas, kuris niekada nepraleisdavo progos pasakyti pamokslą. – Mūsų religija, naujausia ir geriausia iš Abraomo religijų, mums sako, kad velnio pastangomis Adomas ir Ieva buvo išvaryti iš rojaus. Mes esame puolusių tėvų vaikai, todėl turime labai saugotis, nes šėtonas gali įgyti įvairiausių pavidalų. Kartais jis mus aplanko kaip lošėjas, kviečiantis sulošti, kartais kaip graži jauna moteris, kuri stengiasi mus sugundyti... Šėtonas gali įgyti netikėčiausių pavidalų, pavyzdžiui, apsimesti klajokliu dervišu.

Tarsi laukęs šios pastabos, Šamsas išmaniai nusišypsojo.

– Supratau, apie ką kalbi. Tikriausiai tai didžiulis palengvėjimas ir lengviausia išeitis – tikėti, kad velnias visada yra išorėje.

– Apie ką tu kalbi? – paklausė šeichas Jasinas.

– Na, jei velnias toks piktas ir neįveikiamas, kaip tu sakai, tai mes, žmonės, negalime savęs kaltinti už savo pačių nusižengimus. Jei nutinka kas nors gera, mes tai priskiriame Dievui, o viską, kas gyvenime blogai, – šėtonui. Ir vienu, ir kitu atveju patys išvengsime bet kokios kritikos ir savistabos. Kaip tai lengva!

Toliau kalbėdamas, Šamsas ėmė vaikščioti po kambarį, ir jo balsas darėsi garsesnis sulig kiekvienu žodžiu.

– Bet akimirką įsivaizduokime, kad šėtono nėra. Kad nėra jokių demonų, kurie tik ir laukia mus išvirti liepsnojančiuose katiluose. Visi šie kraują stingdantys vaizdai buvo sugalvoti, kad mes kai ką suprastume, bet galiausiai jie tapo klišėmis ir mes pamiršome jų pradinę prasmę.

– O kokia gi buvo toji pradinė jų prasmė? – atsainiai pasiteiravo šeichas Jasinas, sukryžiuodamas ant krūtinės rankas.

– A, tai vis dėlto tu turi klausimų, – atsiliepė Šamsas. – Prasmė tokia: kančioms, kurias žmogus gali suteikti pats sau, nėra galo. Pragaras yra mumyse, dangus irgi. Korane sakoma, kad žmonės yra kilniausios būtybės. Mes aukštesni už aukščiausius, bet sykiu ir žemesni už žemiausius. Jei iki galo suvoktume, ką tai reiškia, nustotume ieškoti šėtono išorėje ir verčiau susirūpintume savimi. Labiausiai mums reikalinga nuoširdi savityra. O ne pastangos stebėti, ar kiti nedaro klaidų.

– Tai tu eik ir tirk save, *inshallah* gal ateis diena, kai gausi atpirkimą, – atsakė šeichas Jasinas, – bet tikram mokslo vyrui dera rūpintis savo bendruomene.

– Tada leisk jums papasakoti istoriją, – tarė Šamsas taip maloniai, kad niekas nebūtų galėjęs pasakyti, nuoširdžiai jis šneka ar šaiposi.

Štai ką jis mums papasakojo:

Keturi pirkliai meldėsi mečetėje ir pamatė, kaip į vidų įeina muedzinas. Pirmasis pirklys nutraukė maldą ir paklausė:

„Muedzine! Ar jau nuskambėjo kvietimas melstis? O gal mes dar turime laiko?“

Antrasis pirklys irgi nutraukė maldą ir pasisuko į draugą.

„Ei, tu prabilai ir nutraukei maldas! Dabar tavo maldos beprasmės. Privalai pradėti iš naujo!“

Tai išgirdęs, įsikišo trečiasis pirklys:

„Kvaily, kuo tu jį kaltini? Verčiau būtum galvojęs apie savo maldą. Dabar tavoji irgi beprasmė.“

Ketvirtasis pirklys plačiai nusišypsojo ir tarė:

„Jūs tik pažvelkite į juos! Visi trys susigadino savo maldas! Dėkui Dievui, kad man pakako proto taip nesielgti!“

Papasakojęs šią istoriją, Šamsas atsisuko į klasę ir paklausė:

– O ką jūs manote? Kaip jums atrodo, kurio pirklio maldos pasirodė beprasmės?

Klasėje kilo bruzdesys, mes aptarinėjome galimus atsakymus. Galiausiai kažkuris mokinys iš kambario galo atsiliepė:

– Antrojo, trečiojo ir ketvirtojo pirklio maldos buvo sugadintos, taigi jos beprasmės. Bet pirmasis pirklys nekaltas, nes jis tik norėjo pasiklausti muedzino.

– Taip, bet jam irgi nebuvo galima dėl to nutraukti maldų, – įsiterpė Iršadas. – Aišku, kad suklydo visi pirkliai, išskyrus ketvirtąjį, kuris tik kalbėjo pats su savimi.

Aš nusukau akis, nesutikdamas nė su vienu iš atsakymų, bet tvirtai pasiryžęs neprasižioti. Nujaučiau, kad mano nuomonė niekam nepatiks.

Bet vos tik man šmėstelėjo ši mintis, Šamsas iš Tebrizo parodė pirštu tiesiai į mane ir paklausė:

– O tu? Štai tu! Ką tu apie tai manai?

Sunkiai nurijau seilę ir ne iš karto tvirtu balsu atsakiau:

– Jei šie pirkliai ir suklydo, tai ne todėl, kad prakalbo melsdamiesi, – tariau, – o todėl, kad, užuot rūpinęsi savo reikalais ir stengęsi susilieti su Dievu, jie labiau domėjosi tuo, kas vyksta aplinkui. Tačiau jei mes juos pasmerksime, tai, bijau, irgi padarysime tą pačią lemtingą klaidą.

– Tad koks tavo atsakymas? – paklausė šeichas Jasinas, staiga susidomėjęs pokalbiu.

– Mano atsakymas toks: visi keturi pirkliai padarė tą pačią klaidą ir dėl tos pačios priežasties, tačiau nė vieno iš jų negalima laikyti kaltu, nes galų gale ne mums juos teisti.

Šamsas iš Tebrizo žengė žingsnį prie manęs ir pažvelgė į mane taip draugiškai ir švelniai, kad aš pasijutau tarsi mažas vaikas, kuris džiaugiasi besąlygiška tėvų meile. Jis paklausė, kuo aš vardu, ir kai atsakiau, pareiškė:

– Šis tavo bičiulis Husamas turi sufijo širdį.

Tai išgirdęs, išraudau iki ausų. Nė kiek neabejojau, kad po pamokos mane žiauriai išbars šeichas Jasinas, išjuoks ir pasityčios draugai. Bet mano nerimas netruko išgaruoti. Išsitiesiau ir pažvelgiau į Šamsą. Šis man mirktelėjo ir tebesišypsodamas aiškino toliau.

– Sufijai sako: „Reikia labiau rūpintis savo vidiniu susitikimu su Dievu, o ne tuo, kaip teisti kitus.“ Tačiau ortodoksų mokytojas visada ieško kitų žmonių paklydimų. Tik nepamirškite, mokiniai, dažniausiai tas, kuris labiausiai skundžiasi kitais, pats yra kaltas.

– Liaukis drumstęs protą mano mokiniams! – įsiterpė šeichas Jasinas. – Mes, kaip mokslo vyrai, negalime nesidomėti tuo, ką daro kiti žmonės. Žmonės dažnai mūsų klausia įvairių dalykų ir tikisi tinkamų atsakymų, kad galėtų deramai gyventi religinį gyvenimą. Jie klausia, ar reikia iš naujo kartoti apsiplovimą, jei pradėjo iš nosies bėgti kraujas, ar tinka pasninkauti keliaujant ir taip toliau. Šafitų, hanefių, hanbalių ir malikidų mokymai šiais klausimais skiriasi. Kiekvienoje mokykloje egzistuoja savas kruopščiai paruoštų atsakymų rinkinys, kurį būtina išstudijuoti ir gerai išmokti.

– Tai gerai, bet negalima pernelyg prisirišti prie regimų perskyrų, – atsiduso Šamsas. – Dievo žodis yra vientisas. Negalima pamiršti visumos, gilinantis į smulkmenas.

– Smulkmenas? – nepatikliai pakartojo šeichas Jasinas. – Tikintieji labai griežtai laikosi taisyklių. O mes, mokslo vyrai, nukreipiame jų pastangas tinkama kryptimi.

– Kreipkite ir toliau – tik nepamirškite, kad jūsų galimybės vadovauti ribotos ir kad joks žodis nėra viršesnis už Dievo žodį, – atsakė Šamsas ir pridūrė: – Bet neskaitykite pamokslų tiems, kurie pasiekė nušvitimą. Jiems Korano suros teikia kitokį malonumą, todėl jiems nereikalinga šeicho pagalba.

Tai išgirdęs šeichas Jasinas taip įniršo, kad jo suvytusius skruostus užliejo skaisčiai raudona karščio banga, o Adomo obuolys dar labiau atsikišo.

– Mūsų teikiama pagalba anaiptol ne laikina, – pareiškė jis. – Šariatą sudaro taisyklės ir nuostatos, kuriomis kiekvienas musulmonas privalo vadovautis nuo lopšio iki karsto.

– Šariatas – tik laivas, kuris plaukia Tiesos vandenyne. Tikrasis Dievo ieškotojas anksčiau ar vėliau paliks laivą ir ners į atvirus vandenis.

– Ir jį ten sudraskys rykliai, – sukikenęs atrėmė šeichas Jasinas. – Štai kas ištinka tuos, kurie atsisako vedlio pagalbos.

Keli mokiniai sukikeno drauge, bet likusieji sėdėjo tylėdami, jausdamiesi vis nesmagiau. Pamoka artėjo prie pabaigos, ir aš niekaip neįsivaizdavau, kaip šis pokalbis galėtų baigtis maloniai.

Tikriausiai Šamsas iš Tebrizo irgi pajuto šią niūrumą, nes dabar jis atrodė susimąstęs, beveik nusiminęs. Jis užsimerkė, tarsi staiga išvargintas tokių ilgų kalbų; subtilus, beveik nepastebimas judesys.

– Visą gyvenimą keliaudamas esu matęs daugybę šeichų, – tarė Šamsas. – Vieni iš jų buvo nuoširdūs žmonės, bet kiti elgėsi globėjiškai ir nieko neišmanė apie islamą. Šių laikų šeichų galvas kaipmat išmainyčiau į dulkes nuo tikro Dievo mylėtojo senų batų. Net šešėlių teatro aktoriai, rodantys paveikslus už užuolaidų, geresni už juos, nes jie bent prisipažįsta, kad siūlo ne ką kita, tik iliuzijas.

– Jau pakaks! Manau, iki valiai prisiklausėme tavo dvišako liežuvio, – paskelbė šeichas Jasinas. – O dabar nešdinkis iš mano klasės!

– Nesijaudink, aš kaip tik ruošiausi išeiti, – šelmiškai tarė Šamsas, bet dar kartą atsisuko į mus. – Šiandien jūs tapot liudytojai seniausios diskusijos, menančios dar pranašo Mahometo, ramybė jam, laikus, – pareiškė jis. – Bet ši diskusija svarbi ne tik islamo istorijai. Ji egzistuoja kiekvienos Abraomo religijos šerdyje. Tai mokslininko ir mistiko konfliktas, proto ir širdies susirėmimas. Pasirinkite patys!

Šamsas trumpam nutilo, leisdamas mums įsiklausyti į jo žodžius. Pajutau jo žvilgsnį; tai buvo panašu į pasidalijimą paslaptimi – įžengimą į nerašytą, neapsakytą broliją.

Paskui Šamsas pridūrė:

– Galiausiai nei aš, nei jūsų mokytojas nežinome daugiau, negu mums duota Dievo. Mes visi vaidiname savo vaidmenis. Svarbu tik viena: kad saulės šviesos neužstotų ją neigiančiojo aklumas – aklumas žmogaus, kuris atsisako matyti.

Tai taręs, Šamsas iš Tebrizo prisidėjo dešinę ranką prie širdies ir atsisveikino su mumis visais, įskaitant ir šeichą Jasiną, kuris niūrus ir nebylus stovėjo greta. Dervišas išėjo, uždarė paskui save duris ir paliko mus skendinčius tokioje gilioje tyloje, kad dar ilgai niekas nesujudėjo ir nepratarė nė žodžio.

Mane iš transo pažadino Iršadas. Pastebėjau, kad jis žvelgia į mane tarsi nepritardamas. Tik tada suvokiau, kad laikau dešiniąją ranką pridėjęs prie širdies, tarsi sveikindamas netikėtai atpažintą Tiesą.

Sargybinis Baibarsas

KONIJA, 1246 METŲ GEGUŽĖ

Baugintas, bet neįveiktas. Nepatikėjau savo ausimis, kai išgirdau, kad Šamsui pakako drąsos susiremti su mano dėde jo paties mokinių akivaizdoje. Ar tas žmogus visai neturi padorumo? Kaip gailėjausi, kad jam atvykus aš nebuvau medresėje. Būčiau jį išmetęs lauk, nedavęs nė mažiausios progos praverti nešvarios burnos. Bet manęs ten nebuvo, ir, atrodo, jie su mano dėde ilgai šnekėjosi; mokiniai nuo to laiko tik apie tai ir plepa. Tiesa, jų žodžių klausausi nepatikliai, nes jie pasakoja skirtingai ir pernelyg pagarbiai atsiliepia apie tą kiaurai perpuvusį dervišą.

Šį vakarą man labai neramu. Viskuo kalta toji paleistuvė, Dykumų Rožė. Negaliu negalvoti apie ją. Ji man primena papuošalų dėžutes su slaptais skyreliais. Jau atrodo, kad ji tavo rankose, bet jei neturi raktelio, ji išliks užrakinta, nepasiekiama, nors ir priklauso tau.

Labiausiai man kelia nerimą jos nuolankumas. Nesiliauju savęs klausinėjęs, kodėl ji nesipriešino mano kumščių smūgiams? Kaip galėjo taip ramiai gulėti ant grindų, kai ją spardžiau, klusni tarsi purvinas senas skuduras? Jei ji būtų man smogusi atgal ar ėmusi šauktis pagalbos, būčiau nustojęs mušti. Bet ji gulėjo nejudėdama, išsprogusiomis akimis, užčiaupta burna, tarsi pasiryžusi tvirtai iškentėti viską, kas jos laukia. Ar jai tikrai visiškai tas pats, užmušiu aš ją ar ne?

Iš paskutiniųjų stengiausi susivaldyti ir nebeiti į viešnamį, bet šiandien neatsispyriau troškimui ją pamatyti. Eidamas į viešnamį svarsčiau, kaip ji elgsis, mane pamačiusi. Jei kartais pradėtų manimi skųstis ir sukeltų nemalonumų, ketinau papirkti tą storulę jos šeimininkę arba jai prigrasinti. Viską buvau gerai apgalvojęs, pasiruošęs kiekvienai galimybei, išskyrus vieną – jos pabėgimą.

– Kaip tai Dykumų Rožės nėra? – pratrūkau. – Tai kur ji?

– Pamiršk tą paleistuvę, – atsakė šeimininkė, įsimetė į burną gabalėlį *rachat lukumo* ir apsilaižė sirupu išteptus pirštus. Pamačiusi, koks aš pritrenktas, ji švelnesniu balsu pridūrė: – O gal norėtum pasižiūrėti kitų merginų, Baibarsai?

– Man nereikia tavo pigių kekšių, tu, stora kiaule. Aš atėjau pas Dykumų Rožę ir aš ją tuojau pat pamatysiu.

Hermafroditė, išgirdusi tokius mano žodžius, kilstelėjo tamsius, lenktus antakius, bet nedrįso su manimi ginčytis. Jos balsas virto šnabždesiu, tarsi pati bijotų to, ką ketino pasakyti.

– Jos nebėra. Atrodo, bus pabėgusi, kol visi miegojo.

Tai buvo toks absurdas, kad net juokas neėmė.

– Nuo kada šliundroms leidžiama išeiti iš viešnamių? – paklausiau. – Greičiau ją surask!

Šeimininkė pažvelgė į mane, tarsi tik dabar pirmą kartą iš tiesų pamačiusi.

– O kas tu toks, kad man įsakinėtum? – sušnypštė, ir jos mažos ryžtingos akys, tokios nepanašios į Dykumų Rožės, įnirtingai smigo į manąsias.

– Aš esu sargybinis ir turiu įtakingą dėdę. Galiu uždaryti šitą tavo skylę ir visas jus išvaryti į gatvę, – atsakiau, ištiesiau ranką prie dubenėlio jai ant kelių ir paėmiau gabalėlį rachat lukumo. Jis buvo minkštas ir gardus.

Saldžiu sirupu išteptus pirštus nusivaliau į šilkinę šeimininkės skraistę. Jos veidas aptemo iš įtūžio, bet ji nedrįso priešintis.

– Kodėl kaltini mane? – paklausė ji. – Kaltink tą dervišą. Tai jis įtikino Dykumų Rožę pabėgti iš viešnamio ir ieškoti Dievo.

Ne iš karto supratau, apie ką ji kalba, bet netrukus man paaiškėjo, kad ji turi galvoje ne ką kitą, o Šamsą iš Tebrizo.

Iš pradžių jis parodo nepagarbą mano dėdei jo mokinių akivaizdoje, o paskui dar štai kas. Visiškai aišku, kad šitas eretikas nejaučia jokių ribų.

Ela

Nortamptonas, 2008 metų birželio 26-oji

Mielasis Azizai,

nutariau šį kartą tau parašyti laišką. Na, žinai, tokį senamadišką laišką – rašalu, ant iškvėpinto popieriaus, įdėti į priderintą voką ir užklijuoti pašto ženklą. Šiandien popiet jį išsiųsiu į Amsterdamą. Privalau tai padaryti kuo greičiau, nes jei neišsiųsiu laiško iškart, bijau, kad niekada daugiau to nebepadarysiu.

Viskas prasideda tuo, kad sutinki žmogų – žmogų, visiškai kitokį, negu visi tavo pažįstami. Žmogų, kuris viską mato kitaip, verčia tave pasikeisti, pažvelgti kitu kampu, viską pamatyti naujai ir viduje, ir išorėje. Tau atrodo, kad pavyks išlaikyti jus skiriantį saugų atstumą. Tu manai, kad galėsi vienaip ar kitaip išlaviruoti nuostabioje audroje, tik staiga suvoki – labai greit suvoki, – kad atsidūrei atviroje jūroje ir nieko nebegali kontroliuoti.

Negalėčiau tiksliai pasakyti, kada mane pagavo tavo žodžiai. Tik žinau, kad mūsų susirašinėjimas mane keitė. Keitė iš pat pradžių. Gal aš pasigailėsiu tai pasakiusi. Bet visą gyvenimą gailėjausi to, ko nepadariau, tai gal nieko tokio, jei bent kartą teks apgailestauti dėl to, ką padariau.

Nuo to laiko, kai aš „susipažinau“ su tavimi tavo romane ir elektroniniuose laiškuose, tu nepalieki mano minčių. Kiekvieną kartą, kai skaitau tavo laišką, juntu, kaip manyje kažin kas sujuda, ir suvokiu jau labai seniai nepatyrusi tokio jaudulio. Visą dieną be paliovos galvoju apie tave. Patylomis kalbuosi su tavimi, svarstau, kaip reaguotum į

kiekvieną mano gyvenimo naujovę. Kai nueinu į gerą restoraną, noriu jame būti su tavimi. Kai pamatau ką nors įdomaus, liūdžiu, kad negaliu tau parodyti. Neseniai mano jaunesnioji dukra paklausė, ar aš ką nors pasidariau plaukams. Mano plaukai tokie pat, kaip visada! Bet jie iš tiesų atrodo kitaip, nes aš pati jaučiuosi kitokia.

Paskui sau primenu, kad mes net nebuvome susitikę. Ir tai mane grąžina į tikrovę. O tikrovė tokia, kad nežinau, ką su tavimi daryti. Perskaičiau tavo romaną, atidaviau agentūrai recenziją. (A, taip. Aš rašiau apie jį vidinę recenziją. Kartais norėdavau pasitarti su tavimi, bent jau nusiųsti tau recenziją, kurią atidaviau agentei, bet pamaniau, kad tai būtų neteisinga. Negaliu tau atskleisti recenzijos smulkmenų, tačiau pasakysiu, kad romanas man nepaprastai patiko. Dėkoju už suteiktą malonumą. Tavo žodžiai išliks su manimi amžinai.)

Kad ir kaip ten būtų, „Saldi šventvagystė" niekaip nesusijusi su mano sprendimu parašyti tau šį laišką – o gal kaip tik susijusi? Labiausiai mane paskatino tai, kas vyksta tarp mūsų, kad ir kaip tai pavadinsi, ir neapsakomas viso šito poveikis man, su kuriuo nebepajėgiu susidoroti. Viskas pasidarė daug rimčiau, ir aš nebesusitvarkau. Iš pradžių pamilau tavo vaizduotę ir tavo pasakojimus, o paskui suvokiau, kad myliu žmogų, kuris juos pasakoja.

Dabar nežinau, ką man su tavimi daryti.

Kaip jau sakiau, būtinai privalau tuoj pat išsiųsti šį laišką. Jei neišsiųsiu, teks jį suplėšyti į dešimtis skutelių. Apsimesiu, kad mano gyvenime nieko naujo, nieko nepaprasto.

Taip, aš dar galėčiau pasielgti, kaip elgiuosi visada, ir apsimesti, jog viskas normalu.

Galėčiau apsimesti, jei ne tas saldus skausmas širdyje...

Su meile,
Ela

Kera

KONIJA, 1246 METŲ GEGUŽĖ

Baugus ugnies krikštas. Nežinau, kaip man elgtis. Šį rytą pas mus nei iš šio, nei to atėjo moteris ir paklausė Šamso iš Tebrizo. Pasakiau jai, kad užeitų vėliau, nes jo nėra namie, bet ji atsakė neturinti kur eiti ir verčiau palauksianti vidiniame kieme. Tai man pasirodė įtartina, pradėjau klausinėti, kas ji tokia ir iš kur atėjusi. Ji parpuolė ant kelių ir nusimetė skraistę, atidengdama nuo gausybės smūgių ištinusį randuotą veidą. Nepaisant baisių randų, ji labai graži, tokia lanksti. Raudodama ir kūkčiodama stebėtinai rišliai patvirtino tai, ką aš ir taip įtariau. Ji paleistuvė, pabėgusi iš viešnamio.

– Bet aš pabėgau iš tos baisios vietos, – kalbėjo ji. – Nuėjau į viešąsias pirtis ir atlikau keturiasdešimt apsiplovimų su keturiasdešimčia maldų. Daviau įžadą laikytis atokiai nuo vyrų. Nuo šiol mano gyvenimas skirtas Dievui.

Nežinodama, ką sakyti, žiūrėjau į jos sužalotas akis ir galvojau, kaip ji, tokia jauna ir trapi, atrado jėgų palikti vienintelį gyvenimą, kurį pažinojo. Nenorėjau, kad puolusi moteris artintųsi prie mano namų, bet joje buvo kažkas, nuo ko man plyšo širdis, – savotiškas paprastumas, beveik nekaltybė, kurios anksčiau nebuvau niekur mačiusi. Jos rudos akys man priminė Motinos Marijos akis. Nesiryžau jos išvyti. Leidau palaukti vidiniame kieme. Daugiau niekuo negalėjau padėti. Ji atsisėdo prie sienos, įsmeigusi žvilgsnį į tolumą, bežadė tarsi marmuro statula.

Po valandos, kai pasivaikščioję grįžo Šamsas ir Rumis, aš nuskubėjau jiems pranešti apie nekviestąją viešnią.

– Ar tu pasakei, kad mūsų vidiniame kieme sėdi paleistuvė? – sutrikęs paklausė manęs Rumis.

– Taip, bet ji sako, kad pabėgusi iš viešnamio ieškoti Dievo.

– A, tai veikiausiai bus Dykumų Rožė, – sušuko Šamsas, ir jo balse nuskambėjo ne nuostaba, o pasitenkinimas. – Kodėl laikai ją lauke? Kviesk vidun!

– Bet ką pasakys kaimynai, jei sužinos, kad po mūsų stogu paleistuvė? – papriešta ravau iš įtampos trūkinėjančiu balsu.

– Argi mes ir taip ne visi gyvename po vienu stogu?– paklausė Šamsas, rodydamas į aukštą dangų. – Karaliai ir elgetos, paleistuvės ir nekaltos mergelės, – mus visus gaubia tas pats dangus!

Kaip galėjau ginčytis su Šamsu? Jis visada turi paruošęs atsakymą.

Pakviečiau paleistuvę į namus, melsdamasi, kad mūsų nepastebėtų smalsios kaimynų akys. Vos įėjusi į kambarį, Dykumų Rožė puolė prie Šamso ir ėmė kūkčiodama bučiuoti jam rankas.

– Aš labai džiaugiuosi, tave čia matydamas. – Šamsas spindėjo, tarsi kalbėdamasis su sena drauge. – Tu niekada daugiau ten nebegrįši. Šis tavo gyvenimo etapas visiškai baigtas. Tegu Dievas padaro vaisingą tavo kelionę į Tiesą!

Dykumų Rožė dar gailiau pravirko.

– Bet šeimininkė niekada nepaliks manęs ramybėje! Ji pasiųs manęs ieškoti Šakalo Galvą. Tu net nežinai, kaip...

– Išvalyk mintis, vaike, – pertraukė ją Šamsas. – Prisimink dar vieną taisyklę: *Kiekvienas žmogus šioje žemėje siekia kur nors patekti ir kuo nors tapti, nors po mirties viską teks palikti; o tavo tikslas – aukščiausia niekio stadija. Gyvenk šį gyvenimą lengvas ir tuščias, kaip skaičius „nulis“. Mes panašūs į puodus. Mus palaiko ne piešiniai išorėje, o tuštuma viduje. Lygiai taip pat mums padeda judėti ne tai, ko siekiame ir trokštame, o niekio suvokimas.*

Vėlai vakare parodžiau Dykumų Rožei lovą, kurioje ji miegos. Ji iškart užmigo, o aš grįžau į kambarį, kuriame Rumis kalbėjosi su Šamsu.

– Tau reikėtų ateiti pažiūrėti mūsų pasirodymo, – tarė Šamsas, pamatęs mane įeinant.

– Kokio pasirodymo? – paklausiau.

– Dvasinio šokio, Kera, į kurį panašaus tu niekada nesi matęs.

Apstulbusi pažvelgiau į savo vyrą. Kas čia darosi? Apie kokį šokį jie kalba?

– Mavlana, tu garbus mokslininkas, o ne linksmintojas. Ką apie tave pamanys žmonės? – paklausiau, jausdama, kaip kaista veidas.

– Tik nesijaudink, – atsakė Rumis. – Mudu su Šamsu jau seniai apie tai galvojame. Norime parodyti žmonėms besisukančių dervišų šokį. Jis vadinamas *sema*. Visi, kurie trokšta Dieviškosios Meilės, nuoširdžiai kviečiami prisidėti prie mūsų.

Man beprotiškai suskaudo galvą, bet tai buvo niekis, palyginti su skausmu, kuris pervėrė širdį.

– Kas bus, jei jis žmonėms nepatiks? Ne visi vertina šokius, – pasakiau Šamsui, tikėdamasi, kad taip sulaikysiu tai, ką jis ketina pasakyti. – Bent pagalvokite, gal verta šį pasirodymą atidėti.

– Ne visi vertina ir Dievą, – tarsi kamuolį atmušė atsakymą Šamsas. – Tai mums atidėti ir tikėjimą Juo?

Tuo ginčas ir baigėsi. Nebeliko daugiau ką sakyti, ir po namus ūžavo pro sienų plyšius besiveržiantis vėjas.

Sultonas Valadas

Konija, 1246 metų birželis

– Bus galima įvertinti tik pamačius, – kalbėjo Šamsas. – Visi matys tą patį šokį, bet kiekvienam jis atrodys kitoks. Tad ar verta jaudintis? Vieniems jis patiks, kitiems nepatiks.

Tačiau tą vakarą, kai buvo numatyta *sema*, aš pasakiau Šamsui, kad nerimauju – o jei nesusirinks žmonės?

– Nesijaudink, – tvirtai atsakė jis. – Miestelėnai manęs nemėgsta, gal jie nebemėgsta net tavo tėvo, bet jie negalės nekreipti į mus dėmesio. Smalsumas juos atves.

Taip ir buvo, pasirodymo vakarą pamačiau, kad arena po atviru dangumi prisigrūdusi žmonių. Čia buvo pirklių, kalvių, stalių, valstiečių, akmenskaldžių, dažytojų, vaistininkų, gildijos meistrų, tarnautojų, puodžių, kepėjų, gedėtojų, užkalbėtojų, žiurkiagaudžių, kvepalų pardavėjų – atėjo net šeichas Jasinas su būreliu mokinių. Gale sėdėjo moterys.

Man atlėgo širdis, kai pamačiau pirmoje eilėje sėdintį valdovą Kaichusravą su patarėjais. Tokio garbingo žmogaus parama mano tėvui turėtų nutildyti žmonių kalbas.

Žiūrovai ilgokai užtruko, kol susėdo į savo vietas, ir net tada triukšmas ne visai nutilo, vis dar buvo girdėti įnirtingas murmesys. Norėjau sėdėti šalia žmogaus, kuris blogai nekalbėtų apie Šamsą, tad atsidūriau prie girtuoklio Suleimano. Nuo jo tvokste tvoskė vynu, bet aš to nepaisiau.

Mano keliai virpėjo, delnai prakaitavo, ir nors oras buvo gana šiltas – galėjome nusimesti apsiaustus – dantys nesiliovė kalenę. Šis pasirodymas toks svarbus menkstančiai mano tėvo reputacijai išgelbėti. Ėmiau melstis Dievui, bet kadangi nežinojau, ko tiksliai prašyti, išskyrus tai, kad viskas gerai susiklostytų, mano malda nuskambėjo nelabai įtikinamai.

Neilgai trukus pasigirdo garsas – iš pradžių tolimas, paskui vis artėjantis. Jis buvo toks jaudinantis ir pagaulus, kad visi įsiklausė, užgniaužę kvapą.

– Koks čia instrumentas? – pašnibždomis paklausė Suleimanas, apimtas susižavėjimo ir nuostabos.

– Jis vadinamas *ney*, – atsakiau, prisiminęs tėvo ir Šamso pokalbius. – Jo garsas – tai mylimosios besiilginčio mylimojo atodūsiai.

Kai *ney* garsas nutilo, scenoje pasirodė tėvas. Tolygiais, minkštais žingsniais jis priėjo arčiau ir pasveikino žiūrovus. Iš paskos sekė šeši dervišai, visi mano tėvo mokiniai, apsivilkę ilgus baltus drabužius plačiais sijonais. Jie sukryžiavo rankas ant krūtinės ir nusilenkė mano tėvui, prašydami jo palaiminimo. Tada suskambo muzika ir dervišai vienas po kito ėmė suktis, iš pradžių lėtai, paskui kvapą gniaužiančiu greičiu, o jų sijonai išsiskleidė tarsi lotosų žiedai.

Vaizdas buvo neįtikėtinas. Negalėjau susivaldyti nesišypsojęs iš džiaugsmo ir pasididžiavimo. Akies krašteliu stebėjau žiūrovus. Net bjauriausi liežuvautojai žiūrėjo pasirodymą regimai susižavėję.

Dervišai sukosi ir sukosi, regis, visą amžinybę. Paskui muzika užgrojo garsiau, už užuolaidos pasislėpęs *rebab* prisidėjo prie būgnų ir *ney*. Tada į sceną išlėkė Šamsas iš Tebrizo tarsi laukinis dykumų vėjas. Jis vilkėjo tamsesnį už kitų drabužį, atrodė aukštesnis už juos ir sukosi daug greičiau. Jo rankos buvo plačiai išskėstos ir pakeltos į dangų, kaip ir veidas – saulėgrąža, ieškanti saulės.

Išgirdau, kaip daug žiūrovų kniostelėjo iš susižavėjimo. Net tie, kurie nekentė Šamso iš Tebrizo, regis, pasidavė akimirkos burtams. Pažvelgiau į tėvą. Šamsas sukosi karštligiškai, dervišai kiek lėčiau, tik tėvas išliko vietoje tarsi senas ąžuolas, išmintingas ir ramus, o jo lūpos negirdimai judėjo kartodamos maldą.

Pagaliau muzika sulėtėjo. Dervišai išsyk liovėsi sukęsi ir visi lotosų žiedai užsivėrė. Švelniu pasveikinimu tėvas palaimino visus, esančius ant scenos, ir visus žiūrovus; akimirką atrodė, jog visus suvienijo tobula darna. Stojo tiršta, netikėta tyla. Niekas nežinojo, kaip reaguoti. Niekas nieko panašaus iki šiol nebuvo matęs.

Tylą perskrodė tėvo balsas.

– Mano bičiuliai, tai vadinama *sema* – besisukančių dervišų šokis. Nuo šios dienos įvairaus amžiaus dervišai šoks *sema*. Viena ranka nukreipta į dangų, kita rodo į žemę; mes pasižadame išdalyti žmonėms iki krislelio visą meilę, kurią esame gavę iš Dievo.

Žiūrovai ėmė šypsotis ir pritariamai murmėti. Salėje kilo draugiškas, šiltas sambrūzdis. Tai mane taip sujaudino, kad akyse pasirodė ašaros. Galų gale mano tėvas ir Šamsas sulaukė pagarbos ir meilės, kurios jie iš tiesų nusipelno.

Taip šiltai vakaras galėjo ir baigtis, ir aš būčiau laimingas parėjęs namo, tvirtai tikėdamas, kad viskas gerėja. Tačiau viską sugadino tai, kas įvyko paskui.

Girtuoklis Suleimanas

Konija, 1246 metų birželis

Broliai mano! Koks nepamirštamas vakaras! Iki šiol negaliu atsigauti. Tačiau iš visko, ką tą vakarą mačiau, labiausiai stulbinamas pasirodė finalas.

Pasibaigus *sema*, didysis Kaichusravas II atsistojo iš vietos, jo akys karališkai apžvelgė salę. Kupinas neprilygstamo pasipūtimo jis priėjo prie scenos ir garsiai nusikvatojęs pratarė:

– Sveikinu jus, dervišai! Jūsų pasirodymas man padarė didelį įspūdį.

Rumis maloniai jam padėkojo, tą patį padarė ir visi ant scenos stovintys dervišai. Paskui atsistojo muzikantai ir labai pagarbiai pasveikino valdovą. Kaichusravas, švytinčiu iš pasitenkinimo veidu, davė ženklą vienam iš savo sargybinių, šis tuojau pat padavė jam aksomo kapšelį. Kaichusravas kelis kartus mestelėjo kapšelį delne, rodydamas, koks jis sunkus, kupinas aukso monetų, o paskui metė jį ant scenos. Žmonės aplink mane atsiduso ir ėmė ploti. Taip mus sujaudino valdovo dosnumas.

Patenkintas savimi Kaichusravas pasisuko eiti. Bet vos tik žengė žingsnį išėjimo link, atskriejo ką tik ant scenos numestas kapšelis. Monetos pabiro jam po kojomis, žvangėdamos kaip jaunamartės apyrankės. Viskas įvyko taip greitai, kad visą minutę stovėjome nuščiuvę ir sutrikę, neįstengdami suvokti, kas vyksta. Bet labiausiai sukrėstas, be abejo, buvo pats Kaichusravas. Įžeidimas buvo akivaizdus ir toks asmeniškas, kad jo neįmanoma

atleisti. Jis netikėdamas pažvelgė per petį, norėdamas pamatyti, kas padarė tokį baisų dalyką.

Tai buvo Šamsas iš Tebrizo. Jis stovėjo ant scenos, sukryžiavęs ant krūtinės rankas, laukinėmis ir krauju pasruvusiomis akimis.

– Mes šokame ne už pinigus, – sugriaudėjo jis giliu balsu. – *Sema* – dvasios šokis, jis atliekamas tik iš meilės. Todėl pasiimk savo auksą, valdove! Mums čia jo nereikia!

Salę apgaubė šiurpi tyla. Vyresnysis Rumio sūnus atrodė toks sukrėstas, kad jo jaunas veidas mirtinai išblyško. Niekas nedrįso nei pajudėti, nei tarti žodį. Mes stovėjome užgniaužę kvapą. Staiga, tarsi dangus būtų laukęs šio ženklo, prapliupo lietus, žvarbus ir persmelkiantis. Nesiliaujantis lašų šnarėjimas užgožė visus kitus garsus.

– Eime! – savo vyrams sušuko Kaichusravas.

Iš pažeminimo liulančiais skruostais, neįstengdamas sulaikyti virpančių lūpų, regimai susmukęs valdovas patraukė prie išėjimo. Daugybė tarnų ir sargybinių nuskubėjo jam iš paskos, sunkiais batais mindžiodami ant grindų pažirusias monetas. Žmonės puolė jų rinkti, stumdydami vieni kitus.

Kai tik valdovas išėjo, per areną nuvilnijo nepritarimo ir nusivylimo banga.

– Kuo jis save laiko! – pratrūko kai kurie.

– Kaip drįsta užgaulioti mūsų valdovą? – prisidėjo kiti. – Kas bus, jei Kaichusravas dabar privers už tai užmokėti visą miestą?

Grupelė žmonių atsistojo, nepatikliai purtydami galvas, ir aiškiai protestuodami patraukė prie išėjimo. Pirmieji ėjo šeichas Jasinas ir jo mokiniai. Didelei savo nuostabai, pamačiau su jais išeinant du Rumio mokinius ir jo sūnų Aladiną.

Aladinas

KONIJA, 1246 METŲ BIRŽELIS

Baugu prisipažinti, bet aš niekada gyvenime nesu taip nesmagiai jautęsis. Tarsi nepakako gėdos regint, kaip mano tėvas susidėjo su eretiku; dar turėjau kankintis žiūrėdamas, kaip jis veda šokių pasirodymą. Kaip jis galėjo užsitraukti tokią gėdą viso miesto akyse? Maža to, aš tiesiog pasibaisėjau sužinojęs, kad tarp žiūrovų sėdi paleistuvė iš viešnamio. Kai sėdėjau arenoje, svarstydamas, kiek dar beprotybės ir bėdų mums visiems atneš tėvo meilė Šamsui, pirmą kartą gyvenime pajutau norą būti kokio nors kito žmogaus sūnumi.

Man visas tas pasirodymas regėjosi gryniausia šventvagystė. Tačiau tai, kas nutiko paskui, išvis nebesuvokiama. Kaip tas įžūlus nenaudėlis galėjo taip įžeisti mūsų valdovą? Jam dar labai pasisekė, kad Kaichusravas neliepė jo tuojau pat suimti ir nusiųsti į kartuves.

Kai pamačiau, kaip šeichas Jasinas išeina paskui Kaichusravą, supratau, kad ir aš turiu padaryti tą patį. Visų mažiausiai norėjau, kad miesto gyventojai pamanytų, jog palaikau eretiko pusę. Visi turėjo pamatyti – kartą ir visiems laikams – kad aš, kitaip negu brolis, nesu tėvo valdoma lėlė.

Tą naktį neparėjau namo. Pernakvojau pas Iršadą su keliais draugais. Užlieti jausmų, mes ilgai aptarinėjome dienos įvykius ir nuodugniai svarstėme, ką toliau daryti.

– Tas žmogus daro tavo tėvui siaubingą įtaką, – griežtai tarė Iršadas. – O dabar jis dar atsigabeno į jūsų namus prostitutę. Tau, Aladinai, teks nuplauti suterštą šeimos vardą.

Aš stovėjau, klausiausi, ką jie kalba, degančiu iš nepakeliamos gėdos veidu, o galvoje sukosi viena aiški mintis: Šamsas užtraukė mums vien tik nelaimes.

Visi drauge padarėme išvadą, kad Šamsui teks palikti mūsų miestą – jei ne savo noru, tai prievarta.

Rytojaus dieną parėjau namo, pasiryžęs pasikalbėti su Šamsu iš Tebrizo akis į akį. Radau jį vieną vidiniame kieme, grojantį *ney*; jo galva buvo palenkta, akys užmerktos, sėdėjo nugara į mane. Visiškai pasinėręs į savo muziką, neišgirdo manęs prieinant. Prisiartinau tyliai kaip pelė, pasinaudodamas proga stebėti jį ir geriau pažinti savo priešą.

Po keleto minučių muzika nutilo. Šamsas šiek tiek kilstelėjo galvą ir nežiūrėdamas į mano pusę be jokios išraiškos sumurmėjo, tarsi kalbėdamas pats su savimi:

– O, sveikas, Aladinai, manęs ieškojai?

Neištariau nė žodžio. Žinojau, kad jis geba regėti pro uždarytas duris, todėl nenustebau, kad turi akis ir pakaušyje.

– Na, tai kaip tau patiko vakarykštis pasirodymas? – paklausė Šamsas, atsigręždamas į mane.

– Man jis pasirodė pasibaisėtinas, – iškart atsakiau. – Klausyk, išsiaiškinkime vieną dalyką. Tu man nepatinki. Niekada nepatikai. Ir neketinu leisti, kad visai sugriautum mano tėvo reputaciją, tarsi dar nepakankamai ją sugriovei.

Šamso akyse blykstelėjo kibirkštis; jis padėjo į šalį *ney* ir tarė:

– Ar tai tau labiausiai rūpi? Jei Rumio reputacija sugriauta, tai žmonės nustos ir tave laikę garsaus žmogaus sūnumi. Tave tai baugina?

Pasiryžęs nesileisti jo įerzinamas, aš nekreipiau dėmesio į šias piktas pastabas. Vis dėlto ne iš karto įstengiau jam atsakyti.

– Gal tu eik savo keliais ir palik mus ramybėje? Mums buvo

taip gera, kol tavęs nebuvo, – atšoviau. – Mano tėvas gerbiamas mokslininkas ir šeimos žmogus. Judu neturite nieko bendra.

Ištempęs kaklą, giliai suraukęs kaktą, Šamsas įkvėpė oro. Staiga jis man pasirodė senas ir bejėgis. Šmėstelėjo mintis, kad galėčiau nesunkiai jį partrenkti, sudaužyti kaip kamuolį, ir niekas nespėtų atlėkti į pagalbą. Ši mintis buvo tokia klaiki, tokia pikta ir sykiu tokia baugiai gundanti, kad teko nusukti akis.

Kai vėl pažvelgiau į Šamsą, pamačiau, kad jis apžiūrinėja mane skaisčiu, gyvu žvilgsniu. Ar jis gali skaityti mano mintis? Mane apėmė nejaukus jausmas, pasklido nuo rankų iki kojų, tarsi būčiau badomas tūkstančiais adatėlių; keliai sulinko ir nebelaikė manęs. Tikriausiai tai juodoji magija. Nė kiek neabejojau, kad Šamsas puikiai išmano juodžiausius burtus.

– Tu manęs bijai, Aladinai, – patylėjęs tarė Šamsas. – Žinai, ką tu man primeni? Žvairą pameistrį!

– Apie ką tu kalbi? – paklausiau.

– Tai tokia istorija, pasaka. Mėgsti pasakas?

Gūžtelėjau pečiais.

– Neturiu joms laiko.

Šamso lūpomis perbėgo lengva niekinama šypsenėlė.

– Žmogus, kuris neturi laiko pasakoms, neturi jo ir Dievui, – pasakė jis. – Nejau nežinai, kad Dievas – geriausias pasakotojas?

Ir nelaukdamas, kol aš ką nors atsakysiu, papasakojo šią istoriją:

Kartą gyveno amatininkas, jis turėjo labai piktą, kartėlio kupiną pameistrį, be to, dar žvairą. Šiam pameistriui viskas akyse dvejinosi. Vieną dieną amatininkas jo paprašė atnešti iš sandėlio puodynę medaus. Pameistrys grįžo tuščiomis rankomis.

„Meistre, ten stovi dvi puodynės, – pasiskundė jis. – Kurią tau atnešti?“

Gerai pažinodamas savo pameistrį, meistras tarė:

„Gal tu imk ir sudaužyk vieną puodynę, o man atneši antrą?“

Deja, pameistrys buvo per kvailas, kad suprastų šių žodžių

išmintį. Jis padarė kaip lieptas. Sudaužė vieną puodynę ir labai nustebo pamatęs, kad podraug sudužo ir antra.

– Ką tu mėgini man pasakyti? – paklausiau. Nereikėjo rodyti savo įniršio Šamsui, bet aš jau negalėjau susivaldyti. – Tos tavo amžinos istorijos! Tebūnie jos prakeiktos! Ar nemoki kalbėti tiesiai?

– Bet juk viskas labai aišku, Aladinai. Aš tau mėginu pasakyti, kad tau, kaip žvairajam pameistriui, nuolatos dvejinasi akyse, – atsakė Šamsas. – Tavo tėvas ir aš esame viena. Jei sudaužysi mane, sudaužysi ir jį.

– Tu ir mano tėvas neturite nieko bendra, – atrėžiau aš. – Jei sudaužysiu antrą puodynę, išlaisvinsiu pirmąją.

Kunkuliavau įsiūčiu ir pagieža, todėl nė nepagalvojau apie savo žodžių pasekmes. Tada nepagalvojau. Pagalvojau tik daug vėliau.

Bet tada jau buvo per vėlu.

Šamsas

Konija, 1246 metų birželis

Beveik visi siaurapročiai tvirtina, kad šokis – tai šventvagystė. Jiems atrodo, kad Dievas mums dovanojo muziką – ne tik tą muziką, kurią mes pažadiname savo balsais ir instrumentais, bet ir muziką, persmelkiančią visas gyvybės formas, – o paskui pats uždraudė jos klausytis. Nejau jie nemato, kad visa gamta dainuoja? Viskas šiame pasaulyje juda tam tikru ritmu – plaka širdis, plasnoja paukščio sparnai, pučia vėjas audringą naktį, kalvis kala geležį, negimęs kūdikis įsčiose klausosi jį supančių garsų... Viskas ir visi aistringai, spontaniškai įsilieja į vieną didingą melodiją. Besisukančių dervišų šokis – tai tik viena nenutrūkstamos grandinės grandis. Lygiai kaip viename jūros vandens lašelyje telpa visas vandenynas, taip mūsų šokis atspindi ir apgaubia kosmoso paslaptis.

Kelias valandas prieš pasirodymą mudu su Rumiu pasitraukėme į tylų kambarį medituoti. Prie mūsų prisidėjo šeši dervišai, kurie turėjo suktis tą vakarą. Mes visi drauge atlikome apsiplovimus ir meldėmės. Paskui apsivilkome kostiumus. Anksčiau buvome išsamiai aptarę, kokie jie turėtų būti, ir pasirinkome paprastus audinius, žemės spalvas. Medaus spalvos kepuraitė simbolizuoja antkapį, ilgas baltas sijonas – įkapių drobulę, o juodas apsiaustas – kapą. Mūsų šokis rodo, kaip sufijai atsikrato savasties, tarsi nusimesdami seną odą.

Prieš eidamas į sceną Rumis padeklamavo eilėraštį:

Gnostikas pabėgo nuo penkių juslių
Ir šešių krypčių ir leidžia tau suvokti, kas yra už jų.

Taip jausdamiesi, buvome pasirengę. Iš pradžių pasigirdo *ney* garsas. Tada ant scenos pasirodė Rumis, kuriam buvo skirtas *semazenbashi* vaidmuo. Vienas paskui kitą susirinko dervišai, kukliai nulenkę galvas. Paskutinis pasirodė šeichas. Kad ir kaip aš priešinausi, Rumis neatlyžo ir pareikalavo, kad šį vakarą aš atlikčiau jo vaidmenį.

Hafizas padeklamavo Korano surą: *Žemėje tikrai esama ženklų žmonėms, kurie yra įsitikinę; ir jumyse taip pat. Nejau nematote?*

Tada užgrojo *kudüm*, pritardamas veriantiems *ney* ir *rebab* garsams.

Paklausykite nendrės, kokią istoriją ji seka,
kaip ji apdainuoja išsiskyrimą:
nuo tos dienos, kai mane nukirto nendryne,
mano aimanos spaudžia ašaras vyrams ir moterims.

Atsidavęs į Dievo rankas, pradėjo suktis pirmasis dervišas; jo sijono palankos švelniai šiureno, tarsi būtų gyvos. Tada prie jo prisidėjome mes visi, sukomės tol, kol aplinkui mus nebeliko nieko, tik Vienis. Tai, ką gavome iš dangaus, perdavėme į žemę, iš Dievo – žmonėms. Kiekvienas iš mūsų tapo grandimi, jungiančia Mylimąjį su Numylėtuoju. Muzikai nutilus, mes visi nusilenkėme gamtos stichijoms: ugniai, vėjui, žemei ir vandeniui, taip pat penktajai stichijai – tuštumai.

Nesigailiu to, kas įvyko tarp manęs ir Kaichusravo pasirodymui pasibaigus. Bet gailiuosi, kad įstūmiau Rumį į tokią keblią padėtį. Kaip žmogus, kuris visada naudojosi privilegijomis ir valdovo

globa, jis niekada nebuvo nuo jo atsiskyręs. Dabar jis bent iš dalies nujaučia, ką visą laiką tikriausiai junta paprastas žmogus, – gilią, esminę prarają tarp valdovų ir valdinių.

Ir tai turbūt jau reiškia, kad mano laikas Konijoje baigiasi.

Kiekviena meilė ir draugystė – tai netikėto persimainymo istorija. Jei prieš pamildami ir pamilę mes išliekame tokie pat, tai reiškia, kad mylėta nepakankamai.

Įvesdinus Rumį į poeziją, muziką ir šokį, jo persimainymas iš esmės baigtas. Rumis – kitados griežtas mokslo vyras, kuris nemėgo poezijos, ir pamokslininkas, kuris maloniai klausėsi savo balso, mokančio kitus, – dabar pats virsta poetu, visiškos tuštumos balsu, nors tikriausiai dar pats tai ne visai suvokia. O aš – aš irgi pasikeičiau, keičiuosi toliau. Keliauju nuo būties prie niekio. Nuo vieno metų laiko prie kito, nuo vieno etapo prie kito, nuo gyvenimo prie mirties.

Mūsų draugystė – palaima, Dievo dovana. Mes suklestėjome, džiaugėmės, pražydome, gėrėjomės vienas kito draugija, ragavome visiškos pilnatvės ir palaimos.

Prisiminiau, ką man kadaise sakė Baba Zamanas. Kad pavyktų išgauti šilką, šilkverpis turi žūti. Vienas sėdėdamas sukimosi arenoje, visiems išsiskirsčius ir šurmuliui nutilus, aš supratau, kad mano laikas su Rumiu baigiasi. Per mudviejų draugystę Rumis ir aš patyrėme neapsakomą grožį, sužinojome, ką reiškia susidurti su begalybe – kai du veidrodžiai be galo atspindi vienas kitą. Bet visur galioja senas posakis: kur meilė, ten ir širdgėla.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ BIRŽELIO 29-OJI

Bauginantys ir keisti dalykai nutinka žmonėms, kai jie pasirengę netikėtumams ir staigmenoms, sakė Azizas. Bet Ela nė kiek nebuvo pasiruošusi vienam netikėtumui, kuris įvyko šią savaitę: Azizas Z. Zahara atvyko į Bostoną susitikti su ja.

Buvo sekmadienio vakaras. Rubinšteinų šeima kaip tik susėdo prie stalo vakarieniauti, tada Ela pastebėjo naują telefono žinutę. Pamaniusi, kad rašo kuri nors jos bičiulė iš maisto gaminimo klubo, ji neskubėjo jos skaityti. Patiekė šeimai vakaro skanėstą: keptą antį su medumi, pakeptomis bulvėmis ir karamelizuotais svogūnais laukinių ryžių patale. Jai padėjus ant stalo lėkštę su antimi, visi pagyvėjo. Net Dženetė, nors prislėgta to, kad matė Skotą su nauja mergina ir suprato jį vis dar tebemylinti, pasijuto išalkusi.

Vakarienė buvo ilga, neskubi, su geru vynu ir įprastomis kalbomis. Ela dalyvavo visuose pokalbiuose, kurie vyko prie stalo. Su vyru aptarė, ar nevertėtų sodo pavėsinę nudažyti ryškiai mėlynai, su Dženete pasišnekėjo apie užgriuvusias paskaitas koledže, su dvyniais sutarė išsinuomoti keletą naujų DVD, tarp jų naujausią „Karibų jūros piratų" filmą. Tik sukrovusi į indaplovę nešvarias lėkštes ir padavusi visiems *crème brûlée* su baltuoju šokoladu ji sumanė pažiūrėti, kas jai parašė žinutę.

Labas, Ela, aš Bostone, dirbu Smitsono muziejaus žurnalui. Ką tik išlipau iš lėktuvo. Gal norėtum susitikti? Apsistojau „Onyx" viešbutyje, būtų malonu tave pamatyti, Azizas

Ela padėjo ant stalo telefoną ir atsisėdo prie stalo valgyti deserto, jausdama, kaip svaigsta galva.

– Gavai žinutę? – paklausė Deividas, pakėlęs galvą nuo lėkštės.

– Taip, nuo Mišelės, – nė akimirkos nedvejojusi atsakė Ela.

Nusukęs sielvartingą veidą, Deividas nusišluostė lūpas servetėle, tada stulbinamai lėtai ir kruopščiai sulankstė ją tobulu keturkampiu.

– Aišku, – ištarė baigęs.

Ela žinojo, kad vyras ja netiki, nė truputėlio netiki, ir vis dėlto buvo įsitikinusi, kad privalo laikytis savo versijos – ne tam, kad įtikintų vyrą ar apgautų vaikus, o tam, kad galėtų žengti šį vienintelį žingsnį iš namų į Azizo viešbutį. Todėl kalbėjo toliau, atidžiai pasverdama kiekvieną žodį:

– Ji man pranešė, kad rytoj rytą agentūroje bus susirinkimas, aptarinės kitų metų katalogą. Nori, kad aš irgi dalyvaučiau.

– Na, tai tada reikia važiuoti, – atsakė Deividas, žybtelėjęs akimis; buvo aiškiai matyti, kad jis irgi įsitraukė į žaidimą. – Gal nori, aš tave pavešiu rytoj rytą, galėsim važiuoti kartu? Nesunkiai atšaukčiau keletą susitikimų.

Ela nustėrusi įsmeigė akis į vyrą. Ką jis mėgina daryti? Nejau nori iškelti sceną vaikų akivaizdoje?

– Būtų puiku, – atsakė, prisiversdama nusišypsoti. – Bet tada reikėtų išvažiuoti iš namų prieš septynias. Mišelė sakė, kad nori pasikalbėti su manimi prieš visiems susirenkant.

– A, tada tai jau nieko neišeis, – įsiterpė Orli, puikiai žinodama, kaip tėvas nemėgsta anksti keltis. – Tėtis nieku gyvu neatsikels laiku!

Ela ir Deividas pažvelgė vienas į kitą, jų žvilgsniai susirėmė virš vaikų galvų; kiekvienas laukė, kol priešininkas pirmas atsitrauks.

– Tas tiesa, – galiausiai nusileido Deividas.

Ela su palengvėjimu linktelėjo, nors pasijuto šiek tiek iškaitusi nuo savo įžūlumo: tą pačią akimirką ją aplankė dar viena, kur kas drąsesnė mintis.

– Taip, išvažiuoti reikėtų labai anksti. Tiesą sakant, – pasakė ji, – o gal man geriau važiuoti *dabar?*

Vien nuo minties, kad rytoj rytą ji važiuos į Bostoną ir pusryčiaus su Azizu, jai pradėjo smarkiau plakti širdis. Tačiau dar labiau ji norėjo pamatyti Azizą tuojau pat, šį vakarą, o ne rytoj – rytojus kažkodėl staiga pasirodė toks tolimas. Nuo namų iki Bostono beveik dvi valandos kelio, bet Elai tai nerūpėjo. Jis atskrido pas ją iš pat Amsterdamo. Ji tikrai gali nuvažiuoti dviejų valandų kelią.

– Galėčiau dar prieš dešimtą būti Bostone. O rytoj iš pat ryto nuvažiuočiau į agentūrą, kad spėčiau prieš susirinkimą pasikalbėti su Mišele.

Deivido veidu perbėgo kančios šešėlis. Atrodo, praėjo amžinybė, kol jis įstengė atsakyti. Tą ilgą akimirką jis žvelgė akimis žmogaus, kuris neturi nei jėgų, nei jausmų, kad sustabdytų savo žmoną, einančią susitikti su kitu vyru.

– Galėčiau šiandien nuvažiuoti į Bostoną ir pernakvoti bute, – lyg ir vaikams, bet iš tiesų tik Deividui paaiškino Ela. Taip ji mėgino užtikrinti vyrą, kad tarp jos ir to, su kuriuo ketina susitikti, nebus jokio kūniško ryšio.

Deividas pakilo nuo kėdės su taure vyno rankoje. Plačiu rankos mostu rodydamas duris, jis su pasitikėjimu nusišypsojo Elai ir pernelyg noriai pareiškė:

– Gerai, brangioji, jei tau taip geriau, tikrai važiuok dabar.

– Bet mama, aš maniau, kad tu man vakare padėsi spręsti matematiką, – pasipriešino Avi.

Ela pajuto, kaip iškaito jos veidas.

– Žinau, mielasis. Bet gal tai galima padaryti rytoj?

– O, tegu važiuoja, – Orli erzindama atsisuko į brolį. – Tau

juk nereikia, kad mama amžinai būtų prie šono? Kada pagaliau užaugsi?

Avi susiraukė, bet nieko nebesakė, Orli palaikė Elą, Dženetei buvo vis vien, tad Ela sugriebė telefoną ir nulėkė į viršų. Vos spėjusi uždaryti miegamojo duris, ji griuvo ant lovos ir parašė Azizui žinutę:

Negaliu patikėti, kad tu čia. Po dviejų valandų būsiu „Onyx".

Žiūrėdama į telefono ekrane siunčiamą žinute, Ela pajuto augančią paniką. Ką ji daro? Bet nebebuvo kada galvoti. Jei ir teks pasigailėti dėl šio vakaro – o ji spėjo, kad veikiausiai teks, – tai bus vėliau. Dabar reikia skubėti. Per dvidešimt minučių ji įšoko į dušą, džiovintuvu išsidžiovino plaukus, išsivalė dantis, išsirinko suknelę, numetė, apsivilko kitą, paskui dar vieną, susišukavo plaukus, šiek tiek pasidažė, susirado mažus auskarus, kuriuos jai aštuonioliktojo gimtadienio proga dovanojo senelė Ruta, ir dar kartą persirengė.

Giliai įkvėpusi oro pasipurškė kvepalais. Calvin Klein, „Eternity". Šis buteliukas seniausiai stovėjo vonios spintelėje. Deividas nemėgo kvepalų. Jis sakė, kad moterys turi kvepėti kaip moterys, o ne kaip vanilės ankštys ar cinamono lazdelės. Bet europiečiai vyrai tikriausiai mano kitaip, nutarė Ela. Juk Europoje visi labai vertina kvepalus?

Pasiruošusi ji apžiūrėjo veidrodyje atsispindinčią moterį. Kodėl jis jai nepranešė, kad atvyksta? Jei būtų žinojusi, būtų nuėjusi pas kirpėją, pasidariusi manikiūrą, aplankiusi kosmetologę, gal net išmėginusi naują šukuoseną. Kas bus, jei Azizui ji nepatiks? Kas, jei jie nepajus traukos vienas kitam, ir jis pasigailės atskridęs iki pat Bostono?

Netrukus ji atsipeikėjo. Kam jai reikia keisti išvaizdą? Koks skirtumas, ar tarp jų bus trauka, ar ne? Bet koks nuotykis su šiuo vyriškiu tikrai bus visiškai laikinas. Ji turi šeimą. Jos gyvenimas

nusistovėjęs. Čia jos praeitis, čia ir ateitis. Pyktelėjusi ant savęs, kad įsivaizduoja tokius neįtikėtinus dalykus, ji nutarė daugiau apie tai nebegalvoti – šitai jai visada lengvai sekdavosi.

Be penkiolikos aštuntą Ela atsisveikindama pabučiavo vaikus ir išėjo iš namų. Deivido nebuvo matyti.

Kai ji ėjo prie automobilio, rankoje žvangindama Bostono buto raktus, mintys tebebuvo apmirusios, bet širdis smarkiai daužėsi.

PENKTA DALIS

Tuštuma

Tai, kieno esimas išryškėja nebuvime

Sultonas Valadas

KONIJA, 1246 METŲ LIEPA

Beveik visai užduseęs, vos įstengdamas tiesiai stovėti tėvas įėjo į mano kambarį; jis atrodė kaip šešėlis to žmogaus, koks kitados buvo. Po akimis ryškėjo tamsūs grėsmingi ratilai, tarsi visą naktį būtų nemiegojęs. Tačiau labiausiai nustebau pamatęs, kad jo barzda visiškai balta.

– Sūnau, padėk man, – ištarė jis nesavu balsu.

Pribėgau prie jo ir sugriebiau už rankos.

– Viską padarysiu, tėve, tik pasakyk.

Jis minutę patylėjo, tarsi slegiamas naštos žodžių, kuriuos netrukus turės ištarti.

– Šamso nebėra. Jis mane paliko.

Akimirką mane užliejo sumaištis ir keisto palengvėjimo jausmas, bet apie tai neprasitariau. Labai nuliūdęs ir suglumęs vis dėlto suvokiau, kad gal visa tai į gera. Argi gyvenimas dabar nepasidarys lengvesnis ir ramesnis? Tėvas pastaruoju metu įgijo daugel priešų, ir tik dėl Šamso kaltės. Norėjau, kad viskas vėl būtų taip, kaip buvo prieš jam pasirodant. Ar gali būti, kad Aladinas teisus? Argi mums visiems be Šamso nebuvo geriau?

– Nepamiršk, ką jis man reiškia, – tarė tėvas, tarsi pajutęs, ką mąstau. – Jis ir aš esame viena. Tas pats mėnulis turi šviesiąją ir tamsiąją pusę. Šamsas – tai mano neklusnioji esybė.

Aš susigėdęs linktelėjau. Širdis apmirė. Tėvui nebereikėjo nieko daugiau sakyti. Dar niekada žmogaus akyse nebuvau matęs

tokios kančios. Negalėjau apversti liežuvio ir prabilti, todėl nutylėjau.

– Noriu, kad tu surastum Šamsą – žinoma, su sąlyga, jei jis pats nori būti surastas. Grąžink jį. Pasakyk, kaip man gelia širdį. – Tėvo balsas virto šnibždesiu. – Pasakyk, kad jo nebuvimas mane žudo.

Aš jam pažadėjau parvesti Šamsą namo. Jis sugriebė mano ranką ir suspaudė su tokiu dėkingumu, kad man teko nusukti akis, nes nenorėjau, kad jis mano žvilgsnyje pamatytų neryžtingumą.

Visą savaitę naršiau Konijos gatves, tikėdamasis aptikti Šamso pėdsakus. Tuo metu jau visi miestelėnai sužinojo apie jo dingimą, ir sklido įvairių kalbų, kur jis galėtų būti. Sutikau raupsuotąjį, kuris be galo mylėjo Šamsą. Jis prirodė man daugybę nelaimingų, viltį praradusių žmonių, kuriems buvo padėjęs klajoklis dervišas. Net neįtariau, kad Šamsą myli tiek daug žmonių, nes tai buvo žmonės, kurie man iki šiol atrodė nematomi.

Vieną vakarą pavargęs ir sutrikęs parsliūkinau namo. Kera man atnešė lėkštę ryžių košės, kvepiančios rožių esencija. Paskui prisėdo greta ir žiūrėjo, kaip aš valgau, o jos šypseną rėmino liūdesio pusmėnuliai. Negalėjau nepastebėti, kaip ji paseno per pastaruosius metus.

– Girdėjau, tu stengiesi surasti Šamsą ir grąžinti jį atgal. Ar žinai, kur jis išėjo? – paklausė ji.

– Sklinda kalbos, kad galėjo patraukti į Damaską. Bet dar girdėjau žmones sakant, neva jis ėjęs į Isfahaną, Kairą ir net Tebrizą, savo gimtąjį miestą. Reikia patikrinti visur. Aš keliausiu į Damaską. Kiti tėvo mokiniai vyks į likusius miestus.

Keros veidą nušvietė iškilminga išraiška ir ji sumurmėjo, tarsi mąstydama balsu:

– Mavlana rašo eiles. Jos tokios gražios. Šamso dingimas jį pavertė poetu.

Nuleidusi akis į persišką kilimą, sudrėkusiais skruostais, papūtusi putnias lūpas Kera atsiduso ir padeklamavo šias eilutes:

Aš regėjau karalių Šlovės veidu
Jis yra saulės akis dangaus saulė

Ore atsirado kažin kas, ko anksčiau nebuvo. Mačiau, kad Kera labai kenčia. Pakako dirstelėti į jos veidą, ir buvo aišku, kaip jai sunku stebėti vyro kančias. Ji buvo pasirengusi padaryti viską, kas jos galioje, kad tik jis dar bent kartą nusišypsotų. Ir sykiu juto palengvėjimą, gal net džiaugsmą, galiausiai nusikračiusi Šamso.

– O kas bus, jei man nepavyks jo rasti? – išgirdau savo klausimą.

– Tada nieko nepadarysi. Ir toliau gyvensime, kaip gyvenome iki tol, – atsakė ji, o akyse žybtelėjo vilties kibirkštėlė.

Tą akimirką aš visiškai aiškiai, be jokių abejonių supratau jos užuominą. Man nebūtina rasti Šamsą iš Tebrizo. Net nebūtina keliauti į Damaską. Galiu rytoj išvykti iš Konijos, paklaidžioti aplink, susirasti jaukią pakelės užeigą, pagyventi joje kelias savaites ir grįžęs apsimesti, kad visur ieškojau Šamso. Tėvas patikės mano žodžiais ir daugiau apie tai nebekalbės. Gal taip ir būtų geriausia, ne tik Kerai ir Aladinui, kuris įtarinėjo Šamsą iš pat pradžių, bet ir mano tėvo mokiniams, galiausiai ir man pačiam.

– Kera, – paklausiau, – ką man daryti?

Ir ši moteris, kuri atsivertė į islamą, kad ištekėtų už mano tėvo, kuri man ir mano broliui buvo nuostabiausia motina, kuri mylėjo savo vyrą taip, kad atmintinai išmoko eilėraščius, jo rašytus kitam, tik pažvelgė į mane su kančia akyse ir nieko neatsakė. Staiga ji nebeteko žodžių.

Atsakymą teks rasti pačiam.

Rumis

KONIJA, 1246 METŲ RUGPJŪTIS

Be saulės pasaulis tuščias – Šamso nebėra. Šis miestas šaltas ir liūdnas, mano siela tuščia. Naktį negaliu užmigti, o dieną tik slampinėju, nieko neveikdamas. Esu ir čia, ir ne čia – tarsi šmėkla tarp žmonių. Negaliu suvaldyti irzulio, kurį man visi kelia. Kaip jie gali gyventi, tarsi niekas nebūtų pasikeitę? Kaip gyvenimas gali būti toks pat, jei nebėra Šamso iš Tebrizo?

Kiekvieną dieną nuo aušros iki sutemų vienišas sėdžiu bibliotekoje ir negalvoju daugiau apie nieką, tik apie Šamsą. Prisimenu, kaip jis kartą šiurkščiu balsu man tarė:

„Ateis diena, ir tu tapsi meilės balsu."

Nežinau, ar tai tiesa, bet šiuo metu tyla man iš tiesų kelia skausmą. Žodžiai leidžia prasibrauti į mano širdies tamsybę. Juk to Šamsas visą laiką ir norėjo, ar ne? Padaryti iš manęs poetą!

Gyvenimas tobulas. Kiekvienas nutikimas, didingas ar visai mažutis, kiekviena mūsų ištverta nelaimė yra dalis dieviškojo plano, kuriuo siekiama šio tikslo. Kovoti – tai būti žmogumi. Taip rašoma ir Korane: *Mes tikrai atskleisime savo kelius tiems, kurie kovoja už mus.* Dievo plane nėra tokio dalyko kaip atsitiktinumas. Ir neatsitiktinai tą spalio mėnesio dieną beveik prieš dvejus metus mano ir Šamso keliai susikirto.

– Aš pas tave atėjau ne dėl vėjo, – sakė Šamsas.

Ir papasakojo man šią istoriją:

Kartą gyveno sufijas mokytojas, toks išmanus, kad jam buvo suteiktas Jėzaus alsavimas. Jis turėjo tik vieną mokinį ir buvo juo visai patenkintas. Bet mokinys manė kitaip. Trokšdamas, kad visi galėtų žavėtis jo mokytojo galiomis, jis nuolatos įkalbinėjo šį pasiimti daugiau mokinių.

„Gerai, – galiausiai sutiko mokytojas. – Jei tau nuo to bus geriau, padarysiu, kaip prašai."

Tą dieną jie nuėjo į turgų. Ant vieno prekystalio pamatė paukščių pavidalo saldėsius. Kai mokytojas į juos papūtė, paukščiai atgijo ir nuskriejo, nešami vėjo. Miesto gyventojai, netekę žado, susibūrė aplink ir ėmė juo žavėtis. Nuo tos dienos visas miestas ėmė giedoti pagyras mokytojui. Netrukus jis turėjo tiek mokinių ir sekėjų, kad senasis mokinys beveik nebeįstengdavo su juo susitikti.

„O, mokytojau, aš klydau. Senais laikais buvo daug geriau, – aimanavo mokinys. – Padaryk ką nors. Prašau, padaryk, kad jie dingtų."

„Gerai. Jei tau nuo to bus geriau, aš juos išvaikysiu."

Kitą dieną, per pamoką, mokytojas paleido vėją. Jo sekėjai pasibaisėjo. Vienas po kito jie nusigręžė ir išėjo savo keliais. Liko tik senasis mokinys.

„Kodėl tu neišėjai su kitais?" – paklausė mokytojas.

Ir mokinys atsakė:

„Aš ne su pirmuoju vėju pas tave atėjau ir neišeisiu su paskutiniu."

Visais savo veiksmais Šamsas siekė mano tobulėjimo. Miestelėnai to negalėjo suprasti. Šamsas tyčia kurstė paskalų liepsnas, pylė druską ant žaizdų ir kalbėjo žodžius, kurie paprasto žmogaus ausims skamba kaip šventvagystė, skirtus sukrėsti ir provokuoti net tuos, kurie jį myli. Jis sumetė į vandenį mano knygas, priversdamas mane pamiršti viską, ko buvau išmokęs. Visi girdėjo, kaip jis kritikuoja šeichus ir mokslininkus, bet mažai kas

žinojo, koks jis gabus *tafsir*. Šamsas iš pagrindų išmanė alchemiją, astrologiją, astronomiją, teologiją, filosofiją ir logiką, bet šias žinias slėpė nuo neišmanėlių akių. Jis buvo *faqih*, o elgėsi, tarsi būtų *faqir*.

Jis atvėrė mūsų namus prostitutei ir privertė mus laužti su ja duoną. Pasiuntė mane į užeigą ir paragino kalbėtis su girtuokliais. Kartą privertė elgetauti prie tos pačios mečetės, kurioje kitados sakydavau pamokslus, prieš tai apavęs mane raupsuotojo elgetos batais. Iš pradžių atskyrė mane nuo gerbėjų, paskui nuo valdovų ir priartino prie paprastų žmonių. Jo dėka aš susipažinau su žmonėmis, kurių šiaip niekada gyvenime nebūčiau sutikęs. Būdamas įsitikinęs, kad reikia sunaikinti visus stabus, kurie skiria asmenį nuo Dievo – tarp jų ir šlovę, turtus, pareigas, net religiją, – Šamsas nukirto visus lynus, kuriais aš laikiausi prisirišęs prie įprasto gyvenimo. Kas kartą susidūręs su proto ribotumu, prietarais ar tabu, jis griebdavo jautį už ragų ir kovodavo.

Dėl jo aš ištvėriau įvairius išbandymus ir egzaminus, etapus ir stadijas, ir po kiekvieno iš jų net ištikimiausių savo sekėjų akyse atrodžiau vis didesnis pamišėlis. Anksčiau aš turėjau daugybę gerbėjų; dabar nebenoriu žiūrovų. Smūgis po smūgio Šamsas galiausiai sugriovė mano reputaciją. Jo dėka aš išmokau vertinti beprotybę, pažinau vienišumą, bejėgiškumą, šmeižtą, atstumtį ir galiausiai – širdgėlą.

Kai matai, kas naudinga, – bėk šalin!
Gerk nuodus ir išpilk gyvybės vandenį!
Atsisakyk saugumo, gyvenk, kur baisu!
Mesk lauk reputaciją, patirk nešlovę ir gėdą!

Juk mes visi patiriame išbandymų? Kiekvieną dieną, kiekvieną minutę Dievas mūsų klausia: *Ar pameni sandorą, kurią sudarėme prieš tai, kai buvai atsiųstas į šį pasaulį? Ar supranti savo vaidmenį atskleidžiant mano lobius?*

Dažniausiai mes nesame pasirengę atsakyti į šiuos klausimus. Jie pernelyg baugūs. Bet Dievas kantrus. Jis klausia mūsų dar kartą, ir dar.

Ir jei šioji širdgėla irgi yra išbandymo dalis, mano vienintelis troškimas yra jai pasibaigus atrasti Šamsą. Mano knygos, pamokslai, šeima, turtai, vardas – esu pasirengęs atsisakyti visko, jei tik gausiu dar bent kartą pamatyti jo veidą.

Neseniai Kera man pasakė, kad aš beveik prieš savo valią darausi poetas. Niekada nevertinau poetų, bet nenustebau, tai išgirdęs. Bet kuriuo kitu metu gal būčiau priešinęsis jos žodžiams, bet dabar jau nebe. Iš mano burnos be paliovos veržiasi poezijos posmai, ir jų klausantis tikrai galima pagalvoti, kad aš tampu poetu. Kalbos sultonas! Bet iš tiesų, bent kiek aš galiu spręsti, šie eilėraščiai yra ne mano. Aš tik įrankis garsams, kurie įdedami man į burną. Tarsi plunksnakotis, užrašantis tuos žodžius, kuriuos jam liepia, arba fleita, grojanti natas, kurios į ją įpučiamos, aš tiesiog atlieku tai, kas man priklauso.

Stebuklingoji Tebrizo saule! Kur tu?

Šamsas

Damaskas, 1247 metų balandis

Balandį pavasaris Damaske jau visai įsibėgėjęs, nuo mano išvykimo iš Konijos praėjo dešimt mėnesių – tada mane ir rado Sultonas Valadas. Po skaisčiai žydru dangumi aš žaidžiau šachmatais su krikščioniu atsiskyrėliu, vardu Pranciškus. Tai buvo žmogus, kurio vidinę pusiausvyrą nelengva išjudinti, žmogus, žinantis, ką reiškia nuolankumas. O kadangi islamas reiškią vidinę ramybę, kurią lemia nuolankumas, man Pranciškus buvo tikresnis musulmonas už daugelį tų, kurie skelbiasi tokie esą. Viena iš keturiasdešimties taisyklių skelbia: *Nuolankumas – tai ne silpnumas ir ne pasyvumas. Jis neskatina nei pulti į nevilį, nei pasiduoti. Priešingai. Nuolankume glūdi tikroji galia – galia, kylanti iš vidaus. Tie, kurie atsiduoda dieviškajai gyvenimo esmei, gyvena netrikdomoje ramybėje ir taikoje, net kai aplink juos visas pasaulis dejuoja krečiamas vis naujų išbandymų.*

Aš perkėliau rikį, priversdamas Pranciškaus karalių pakeisti pozicijas. Greitai ir drąsiai apsisprendęs jis perkėlė pėstininką. Pradėjau įtarti, kad šią partiją pralaimėsiu, tik staiga pakėliau galvą ir susidūriau tiesiai su Sultono Valado žvilgsniu.

– Malonu tave matyti, – pasakiau. – Tai vis dėlto nutarei manęs ieškoti.

Jis liūdnai šyptelėjo, paskui surimtėjo, nustebęs, kad aš žinau apie jo išgyventą vidinę kovą. Bet būdamas garbingas žmogus nė neketino neigti tiesos.

– Iš pradžių tiesiog klajojau, užuot tavęs ieškojęs. Bet paskui

pajutau, kad ilgiau taip nebegaliu. Negaliu prisiversti meluoti savo tėvui. Atkeliavau į Damaską ir pradėjau tavęs ieškoti, bet tave nelengva rasti.

– Tu doras žmogus ir geras sūnus, – tariau. – Netrukus ateis diena, kai tapsi tikru draugu savo tėvui.

Sultonas Valadas sielvartingai papurtė galvą.

– Tu esi vienintelis draugas, kurio jam reikia. Noriu, kad keliautum į Koniją su manimi. Mano tėvas tavęs ilgisi.

Išgirdus šį kvietimą, mano galvoje suūžė daugybė minčių, bet nė viena iš pradžių neatrodė aiški. Mano *nafs* baimingai sutiko pasiūlymą grįžti ten, kur manęs visiškai nelaukia.

Neklausyk jo. Tavo misija atlikta. Tau nebereikia grįžti į Koniją. Atmink, ką tau sakė Baba Zamanas. Tai pernelyg pavojinga. Jei grįši į tą miestą, daugiau niekada iš jo nebeišeisi.

Norėjau toliau klajoti po pasaulį, regėti vis naujus žmones, aplankyti naujus miestus. Damaske man irgi patiko, lengvai galėčiau čia pasilikti iki kitos žiemos. Kelionė į naują vietą dažnai sukelia žmogui vienišumo ir liūdesio jausmus. Bet lydimas Dievo aš jaučiuosi patenkintas ir džiaugiuosi savo vienatve.

Ir vis dėlto puikiausiai žinojau, kad Konijoje liko mano širdis. Taip ilgėjausi Rumio, kad skausmas vėrė net tariant jo vardą. Galų gale koks gi skirtumas, kuriame mieste būsiu, jei Rumio nebus greta? Ten, kur jis gyvena, yra ir mano *qibla*.

Perkėliau karalių šachmatų lentoje. Pranciškus, pamatęs pragaištingą mano klaidą, plačiai atmerkė akis. Bet šachmatuose, kaip ir gyvenime, būna ėjimų, kuriuos darai norėdamas laimėti, ir būna ėjimų, kuriuos darai, nes jie yra teisingi.

– Labai prašau keliauti su manimi, – meldė Sultonas Valadas, pertraukdamas mano mintis. – Žmonės, kurie skleidė apie tave apkalbas ir blogai su tavimi elgėsi, dabar atgailauja. Šį kartą viskas bus geriau, pažadu.

Mano berniuk, tu negali pažadėti tokio dalyko, norėjau jam pasakyti. *Niekas negali to pažadėti!*

Tačiau tik linktelėjau galva ir atsakiau:

– Norėčiau dar kartą pasižiūrėti, kaip Damaske leidžiasi saulė. Rytoj galėsime keliauti į Koniją.

– Tikrai? Ačiū tau! – Sultono Valado veidas iš palengvėjimo nušvito. – Tu net neįsivaizduoji, kaip tai svarbu mano tėvui.

Aš atsisukau į Pranciškų, kuris kantriai laukė, kol aš vėl grįšiu prie žaidimo. Kai įsitikino, kad dėmesingai žiūriu į jį, jo lūpose pasirodė padaužiška šypsena.

– Saugokis, bičiuli, – pergalingu balsu pareiškė jis. – Tau matas.

Kimija

Konija, 1247 metų gegužė

Blykčiodamas paslapties pilnomis akimis, atsainus ir tolimas kaip niekada anksčiau, į mano gyvenimą sugrįžo Šamsas iš Tebrizo. Jis atrodė labai pasikeitęs. Ilgi plaukai krinta ant akių, oda įdegusi Damasko saulėje, pats atrodo jaunesnis ir išvaizdesnis. Bet jame atsirado dar kažkas, ir šios permainos aš niekaip negaliu nusakyti. Jo akys ryškios ir beatodairiškos kaip anksčiau, bet jos spindi kitaip. Negaliu atsikratyti įtarimo, jog tai akys žmogaus, kuris jau viską matė ir daugiau nebenori kovoti.

Bet man atrodo, kad Rumis pasikeitė dar labiau. Maniau, kad Šamsui grįžus išnyks visi jo rūpesčiai, bet atrodo, jog taip neįvyko. Tą dieną, kai Šamsas sugrįžo, Rumis pasveikino jį už miesto sienų, įteikė gėlių. Bet netrukus pirmųjų dienų džiaugsmas prigeso, Rumis pasidarė dar neramesnis ir labiau visų šalinosi negu anksčiau. Manau, aš supratau priežastį. Jis kartą jau prarado Šamsą ir dabar bijo jo vėl netekti. Galiu tai suprasti geriau už bet ką kitą, nes ir aš pati bijau jo netekti.

Vienintelis žmogus, kuriam aš pasakoju apie šiuos savo jausmus, yra Gevher, Rumio velionė žmona. Na, gal ne visai *žmogus*, bet vaiduokliu aš jos irgi nepavadinčiau. Ji ne tokia svajinga ir tolima, kaip kiti man žinomi vaiduokliai; nuo pat tos dienos, kai aš atėjau į šiuos namus, ji juda aplink mane tarsi lėtai sruvenantis vanduo. Nors mudvi kalbamės apie viską, pastaruoju metu mus domina vienintelė tema: Šamsas.

– Rumis atrodo toks nuliūdęs. Kaip aš norėčiau jam padėti, – šiandien pasakiau Gevher.

– Gal ir gali padėti. Šiomis dienomis jį kažkas slegia, bet jis apie tai dar niekam nepasisakė, – mįslingai atsakė Gevher.

– Kas tai?

– Rumis mano, kad jei Šamsas vestų ir sukurtų šeimą, miestelėnai pradėtų mažiau jo nekęsti. Sumažėtų paskalų, o Šamsui nebereikėtų vėl iškeliauti.

Mano širdis suspurdėjo. Šamsas ves! Bet ką gi?

Gevher pašnairavo į mane ir tarė:

– Rumis mąsto, ar tu nenorėtum tekėti už Šamso.

Apstulbau. Nesakau, kad tai pirmas kartas, kai mane aplankė mintis apie santuoką. Man penkiolika, aš žinau, kad esu nuotakos amžiaus, bet žinau ir kitką – ištekėjusios merginos amžinai pasikeičia. Jų žvilgsnis pasikeičia, jų elgesys darosi kitoks – visiškai kitoks, ir visi su jomis pradeda kitaip elgtis. Net maži vaikai gali atskirti ištekėjusią moterį nuo netekėjusios.

Gevher švelniai nusišypsojo ir paėmė mane už rankos. Ji pastebėjo, kad daugiausia nerimo man kelia santuoka, o ne tai, kad reikėtų ištekėti už Šamso.

Rytojaus dieną po pietų aš nuėjau pas Rumį ir radau jį įsigilinusį į knygą, pavadintą „Tahafut al-Tahafut“.

– Sakyk, Kimija, – meiliai paklausė jis, – ką galiu dėl tavęs padaryti?

– Kai mano tėvas atvedė mane tau, tu jam pasakei, kad mergaitė nebus tokia gera mokinė kaip berniukas, nes jai teks ištekėti ir auginti vaikus – ar tai atsimeni?

– Žinoma, atsimenu, – atsakė jis, o jo riešutų spalvos akys prisipildė smalsumo.

– Tą dieną aš pažadėjau niekada netekėti, kad visada galėčiau likti tavo mokine, – kalbėjau, o mano balsas silpnėjo slegiamas

žodžių, kuriuos netrukus turėsiu ištarti. – Bet gal būtų galima ištekėti ir paskui neišeiti iš šių namų. Tai yra, jei aš ištekėčiau už žmogaus, jau gyvenančio čia...

– Ar mėgini man pasakyti, kad norėtum tekėti už Aladino? – paklausė Rumis.

– Aladino? – pakartojau apstulbusi. Kodėl jis pamanė, kad aš norėčiau tekėti už Aladino? Juk jis man kaip brolis.

Rumis tikriausiai pamatė mano nuostabą.

– Nelabai seniai Aladinas buvo atėjęs pas mane prašyti tavo rankos, – pasakė jis.

Aš kūktelėjau. Žinojau, kad merginai nedera per daug klausinėti apie tokius dalykus, bet neištvėriau nesužinojusi daugiau.

– O ką tu atsakei, mokytojau?

– Atsakiau, kad pirmiausia turėtų pasiklausti tavęs, – tarė Rumis.

– Mokytojau... – pasakiau, ir mano balsas nutrūko. – Aš atėjau tau pasakyti, kad norėčiau tekėti už Šamso iš Tebrizo.

Rumis beveik netikėdamas pažvelgė į mane.

– Ar tu tuo tikra?

– Tai galėtų būti geras sprendimas daugeliu požiūrių, – pasakiau, o manyje poreikis pasakyti dar daugiau grūmėsi su apgailestavimu, kad pasakiau per daug. – Šamsas įeitų į mūsų šeimą, ir jam niekada nebereikėtų iš čia išvykti.

– Tai tu dėl to nori už jo ištekėti? Kad padėtum pasilikti? – paklausė Rumis.

– Ne, – atsakiau. – Tai yra, taip, bet ne tik... Aš tikiu, kad Šamsas iš Tebrizo yra mano likimas.

Tai beveik prilygo prisipažinimui, kad aš myliu Šamsą iš Tebrizo.

Pirmoji apie santuoką sužinojo Kera. Netekusi žado iš nuostabos, ji sutiko naujieną trapia šypsena, bet vos tik mudvi likome namie vienos, apipylė mane klausimais:

– Ar tu tikrai šito nori? Taip elgiesi ne tam, kad padėtum Rumiui, ar ne? – klausė ji. – Tu tokia jauna! Ar nemanai, kad geriau būtų ištekėti už savo amžiaus žmogaus?

– Šamsas sako, kad meilė ištrina visas ribas, – atsakiau aš jai.

Kera garsiai atsiduso.

– Mano vaike, kaip aš norėčiau, kad viskas būtų taip paprasta. – pareiškė ji, pasikišdama po skraiste žilų plaukų sruogą. – Šamsas yra klajoklis dervišas, nesuvaldomas žmogus. Tokie vyrai kaip jis neskirti sėsliam šeimos gyvenimui, jie retai tampa gerais šeimos tėvais bei vyrais.

– Nieko tokio, jis galės pasikeisti, – tvirtai pareiškiau. – Aš jam suteiksiu tiek meilės ir laimės, kad jis privalės pasikeisti. Išmoks būti ir geru vyru, ir geru tėvu.

Tuo mūsų pokalbis baigėsi. Kad ir ką Kera įžiūrėjo mano veide, daugiau ji nebesipriešino.

Tą naktį miegojau ramiai, jausdamasi pakylėta ir ryžtinga. Iš kur galėjau žinoti, kad darau dažniausią ir skausmingiausią klaidą, kurią daro moterys visais laikais: naiviai manau, kad mano meilė pakeis vyrą, kurį myliu.

Kera

KONIJA, 1247 METŲ GEGUŽĖ

Bandyti kalbėti apie tokį subtilų dalyką kaip meilė, yra tas pats, kaip mėginti pagauti vėjo gūsį. Nujauti, kokios žalos pridarys vėjas, bet ne tavo galioje jį sustabdyti. Pamažu aš nustojau klausinėti Kimiją – ne dėl to, kad mane būtų įtikinę jos atsakymai, bet todėl, kad jos akyse pamačiau moters meilę. Lioviausi abejoti šia santuoka ir susitaikiau su ja kaip su vienu iš daugelio keistų dalykų gyvenime, kurių negaliu nei pakeisti, nei suvaldyti.

Ramadano mėnuo praėjo taip greitai ir buvo toks gausus darbų, kad aš nebeturėjau laiko apie tai galvoti. Eidas išpuolė sekmadienį. Po keturių dienų mes ištekinome Kimiją už Šamso.

Vestuvių išvakarėse įvyko tai, kas visiškai pakeitė mano nuotaiką. Buvau virtuvėje viena, sėdėjau prieš duonos minkymo lentą su kočėlu ir ruošiau svečiams paplotėlius. Staiga, negalvodama apie tai, ką darau, pradėjau iš duonos tešlos lipdyti figūrą. Nulipdžiau mažytę, minkštą Motiną Mariją. Savąją Motiną Mariją. Pasitelkusi peilį, aprengiau ją ilgu apsiaustu, išlipdžiau ramų ir kupiną užuojautos veidą. Taip pasinėriau į darbą, kad nepamačiau, jog kažkas stovi už manęs.

– Ką tu čia darai, Kera?

Man širdis vos neiššoko iš krūtinės. Atsigręžusi pamačiau Šamsą, stovintį prie durų ir stebintį mane tiriamomis akimis. Pamaniau, kad reikėtų paslėpti tešlą, bet jau buvo per vėlu. Šamsas priėjo prie padėklo ir pažvelgė į figūrėlę.

– Ar čia Marija? – paklausė jis, ir kai neatsakiau, atsisuko į mane visas švytėdamas. – Klausyk, ji tokia graži. Ar tau trūksta Marijos?

– Aš jau seniai atsiverčiau. Aš musulmonė, – trumpai atsakiau.

Bet Šamsas kalbėjo toliau, tarsi manęs neišgirdęs.

– Gal tu svarstai, kodėl islame nėra tokios moters kaip Marija. Žinoma, yra Aiša, Fatima, bet tau tikriausiai neatrodo, kad tai tas pats.

Man pasidarė nesmagu, nežinojau, ką atsakyti.

– Galiu tau papasakoti istoriją? – paklausė Šamsas.

Ir štai ką jis man papasakojo:

Kartą ėjo keturi keliautojai – graikas, arabas, persas ir turkas. Priėję mažą miestelį jie sumanė nusipirkti ko nors užvalgyti. Kadangi pinigų turėjo mažai, galėjo rinktis tik ką nors vieną. Kiekvienas iš jų pasakė, kad norėtų gardžiausio dalyko pasaulyje. Paklaustas, kas tai, persas atsakė: „angoor", graikas: „staphalion", arabas paprašė „aneb", o turkas norėjo „üzüm". Neįstengdami suprasti vienas kito, jie susiginčijo.

Taip ir ginčijosi, vis labiau pykdami ir riedamiesi, kol juos pertraukė pro šalį ėjęs sufijas. Paėmęs jų pinigus, sufijas nupirko kekę vynuogių. Tada sudėjo vynuoges į indą ir stipriai suslėgė. Davė keliautojams išgerti sultis, o odeles išmetė, nes svarbiausia yra vaisiaus esmė, o ne jo išorinis pavidalas.

– Krikščionys, žydai ir musulmonai yra kaip šie keliautojai. Jie ginčijasi dėl išorės pavidalo, bet sufijui rūpi esmė, – tarė Šamsas ir nusišypsojo man tokio susijaudinimo kupina šypsena, kad buvo sunku jam nepasiduoti.

– Noriu tau pasakyti, kad tau neverta jaustis praradus Motiną Mariją, nes jos išvis nevertėjo atsisakyti. Net būdama musulmonė, vis tiek gali jausti jai prieraišumą.

– Aš... aš nemanau, kad tai būtų gerai, – sumikčiojau.

– Nesuprantu, kas čia bloga. Religijos kaip upės, jos visos įteka į tą pačią jūrą. Motina Marija išreiškia gailestingumą, malonę,

prisirišimą ir besąlygišką meilę. Ji ir asmeniška, ir visuotinė. Net būdama musulmonė, tu gali ją mylėti, ir net gali savo dukterį pavadinti Marija.

– Aš neturiu dukters, – atsakiau.

– Turėsi.

– Taip manai?

– Aš žinau.

Išgirdusi šiuos žodžius, pasijutau sujaudinta, bet neilgai trukus jaudulį nuplovė kitas jausmas: vienybė. Vieną neįprastą ramybės ir darnos akimirką mudu drauge žvelgėme į Marijos figūrėlę. Mano širdis pajuto šilumą Šamsui, ir pirmą kartą nuo to laiko, kai jis atėjo į mūsų namus, aš įžvelgiau jame tai, ką matė Rumis: didelės širdies žmogų.

Bet vis tiek abejojau, ar jis bus geras vyras Kimijai.

Ela

Bostonas, 2008 metų birželio 29-oji

Baigiantis kelionei į Bostoną Ela buvo tokia įsitempusi, kad nebegalėjo normaliai mąstyti. Viešbučio vestibiulyje stoviniavo grupė japonų turistų, kurie visi atrodė kokių septynių dešimčių metų ir vienodai apsikirpę. Ji perėjo vestibiulį, apžiūrinėdama paveikslus ant sienų, kad nereikėtų žiūrėti į aplinkinių akis. Bet neilgai trukus jos drovumą įveikė smalsumas. Ir tą pačią akimirką, kai žvilgsnis slystelėjo į laukiamąją zoną, ji pamatė Azizą, žiūrintį tiesiai į ją.

Jis vilkėjo dengiamosios spalvos marškinius, mūvėjo tamsias velvetines kelnes, veidas apžėlęs poros dienų barzda, kuri, kaip Elai pasirodė, jam labai tinka. Garbanoti kaštonų spalvos plaukai krito ant žalių akių, ir dėl to jis atrodė šelmiškas ir pasitikintis savimi. Jis buvo liesas ir lengvas, lieknas ir lankstus, visai kitoks negu Deividas su brangiais, siuvėjo siūtais kostiumais. Jam kalbant buvo girdėti škotiška tarmė, kuri Elai atrodė žavinga; jis šypsojosi laisvai, atrodė nuoširdžiai patenkintas ir susijaudinęs ją matydamas. Ela negalėjo nepaklausti savęs, kas čia blogo, jei jie drauge išgers kavos.

Vėliau ji nebepajėgė prisiminti, kaip vienas puodelis kavos virto keliais, kada pokalbis nukrypo intymesne linkme, kaip vieną akimirką jis greitai pabučiavo jos piršto galiuką; lygiai taip pat, kaip nebepajėgtų paaiškinti, kodėl nė nesistengė jo sustabdyti. Neilgai trukus niekas nebeatrodė svarbu, kol tik jis kalba, o ji gali

neatitraukdama akių žiūrėti į mažą duobutę jo lūpų pakraštyje ir svarstyti, koks būtų jausmas ją pabučiavus. Buvo pusė dvyliktos. Ela sėdėjo viešbutyje su vyru, apie kurį nieko nežinojo, tik buvo skaičiusi jo elektroninius laiškus, jo parašytą romaną ir kalbėjusi su juo telefonu.

– Tai tu čia atskridai dėl Smitsono muziejaus žurnalo užduoties? – paklausė Ela.

– Tiesą sakant, aš čia atskridau dėl tavęs, – atsakė Azizas. – Perskaitęs tavo laišką aš panorau atskristi ir pamatyti tave.

Vis dėlto dar buvo likę kelių, kuriais galima pasitraukti iš šios svaigiai judančios greitkelio juostos. Iki tam tikro laiko buvo galima apsimetinėti, kad viskas vyksta tik draugiškai – elektroniniai laiškai, telefono skambučiai, net žvilgsniai. Na taip, žaismė, truputis flirto, bet ne daugiau. Ji būtų galėjusi nubrėžti ribą. Būtų, kol jis nepaklausė:

– Ela, ar nenorėtum užeiti į mano kambarį?

Jei tai buvo jųdviejų žaidžiamas žaidimas, tai šią akimirką jis staiga tapo rimtas. Jo klausimas priminė, kad viskas pernelyg realu, tarsi būtų pakeltas uždangalas ir į juos pažvelgtų tiesa, nuogutėlė tiesa, kurią jis visą laiką slėpė. Ela pajuto, kaip kažkas sujudėjo jos pilve, burbuliuojantis nesmagus jausmas, kurį ji suprato esant paniką, bet atsisakyti neketino. Tai pats impulsyviausias jos sprendimas per visą gyvenimą, tačiau kartu ji jautėsi taip, tarsi viskas jau būtų nuspręsta už ją. Jai beliko tik susitaikyti.

608 kambarys buvo malonių juodos, raudonos, pilkos ir rusvos spalvos tonų. Šiltas ir erdvus. Ela pamėgino prisiminti, kada paskutinį kartą gyveno viešbutyje. Atmintyje iškilo sena kelionė į Monrealį su vyru ir vaikais. Po to visas atostogas jie leisdavo vasarnamyje Rod Ailende, ir jai nebebuvo reikalo apsistoti ten, kur kas dieną keičia rankšluosčius ir pusryčius ruošia kiti žmonės.

Viešbučio kambaryje ji pasijuto tarsi kitoje šalyje. Gal taip ir buvo. Ji jau dabar juto malonią laisvę, žmogaus patiriamą tik mieste, kuriame jis ničnieko nepažįsta.

Bet vos tik ji įėjo į kambarį, vėl pradėjo jaudintis. Taip, kambarys skoningai įrengtas ir erdvus, bet jo centre buvo didžiulė dvigulė lova. Stovėdama prie jos Ela pasijuto nesmagiai, tarsi nusikaltusi. Ji ėmė grumtis su vidiniais klausimais, tačiau nieko nepešė. Ar jie dabar mylėsis? Ar to reikia? Jei tai įvyks, kaip ji po to pažiūrės į akis savo vyrui? Bet juk Deividui po daugybės jo romanų nė karto nebuvo sunku pažiūrėti jai į akis, ar ne? Ką Azizas pamanys apie jos kūną? Kas bus, jei jis jam nepatiks? Gal jai reikėtų dabar pagalvoti apie savo vaikus? Kažin, jie jau miega, o gal dar žiūri televizorių? Jei jie sužinotų, ką ji dabar ketina daryti, ar kada nors jai atleistų?

Pajutęs Elos nesmagumą Azizas paėmė ją už rankos ir nuvedė prie kampe stovinčio krėslo, toliau nuo lovos.

– Ša, – sušnibždėjo jis. – Tavo galvoje prer daug triukšmo. Per daug balsų.

– Kaip aš gailiuosi, kad mes nesusitikome anksčiau, – išgirdo save sakant Ela.

– Gyvenime nebūna nei anksti, nei vėlai, – atsakė Azizas. – Viskas nutinka tada, kada turi nutikti.

– Ar tu tikrai tuo tiki?

Jis nusišypsojo ir nusibraukė plaukus nuo akių. Tada atidarė lagaminą ir ištraukė Gvatemaloje pirktą užtiesalą bei dėžutę, kurioje buvo kaklo papuošalas iš turkio ir raudonų koralų karoliukų su sidabrine besisukančio dervišo figūrėle.

Ela leido jam užsegti papuošalą jai ant kaklo. Toje vietoje, kur prie odos prisilietė jo pirštai, ji juto šilumą.

– Ar tu gali mane mylėti? – paklausė ji.

– Aš tave jau myliu. – Azizas nusišypsojo.

– Bet tu manęs net nepažįsti!

– Kad mylėčiau, man nereikia pažinti.

Ela atsiduso.

– Tai beprotybė.

Azizas ištiesė ranką ir ištraukė segtuką, laikantį jos plaukų kuodą, paleisdamas plaukus. Tada švelniai nuvedė ją prie lovos. Lėtai, švelniai, vis platesniais ratilais kilo delnais nuo jos pėdų iki kulkšnių, paskui aukštyn iki pilvo. Visą laiką jo lūpos murmėjo žodžius, kurie Elai skambėjo kaip slaptas senovinis kodas. Staiga ji suprato. Jis meldėsi. Rankos glamonėjo visą jos kūną, akys buvo kietai užmerktos, o lūpos meldėsi už ją. Tai buvo dvasingiausias išgyvenimas, kokį tik ji buvo patyrusi. Ir nors ji, kaip ir jis, nenusirengė nė vieno drabužio, nors tame nebuvo nieko kūniško, sykiu tai buvo ir pats seksualiausias jos išgyvenimas.

Jos delnai, alkūnės, pečiai, visas kūnas iškart sudilgsėjo keista energija. Ją apėmė toks didingas geismas, kad ji pajuto tarsi plūduriuotų šiltuose, banguojančiuose vandenyse, kuriuose įmanoma tik pasiduoti ir šypsotis. Juto jį gaubiančią gyvybę, kuri netrukus apgaubė ir ją, tarsi abu būtų paskendę šviesos sraute.

Dabar ir ji užsimerkė, plaukdama nežinoma upe, už nieko nebesilaikydama. Kas žino, gal kelionės gale laukia krioklys, bet net jei Ela būtų įstengusi sustoti, kažin ar būtų to norėjusi.

Ela pajuto deginimą tarp kojų, kai jo ranka palietė jos pilvą, sukdama ratą. Ji nesididžiavo savo kūnu, klubais, šlaunimis ir krūtų forma, po trijų vaikų ir tiek metų anaiptol netobula, bet nerimas pamažu dingo. Jausdamasi saugi, globojama, ji paniro į palaimos būseną. Ir staiga suprato, kad gali mylėti šį žmogų. Gali jį labai mylėti.

Tai jusdama, apsikabino Azizą ir prisitraukė jį arčiau, pasirengusi eiti toliau. Bet jis staiga atsimerkė, pabučiavo jos nosies galiuką ir atsitraukė.

– Tu manęs nenori? – paklausė Ela, pati apstulbinta trapaus savo balso.

– Nenoriu daryti nieko, dėl ko tu paskui jaustumeisi nelaiminga.

Dalis jos norėjo verkti, bet kita dalis juto pakilimą. Ją apėmė keistas lengvumas. Buvo visiškai sutrikusi, bet didžiausiai savo nuostabai suvokė, kad kartais visai gera taip jaustis.

Pusę dviejų nakties Ela atidarė savo buto Bostone duris. Ji atsigulė ant odinės sofos, nenorėdama eiti į jų su vyru miegamąjį. Ne todėl, kad žinojo, jog vyras ten miegojo su kitomis moterimis. Taip jai atrodė geriau – tarsi šis butas jai nepriklausytų, kaip ir anas viešbučio kambarys, tarsi ji čia būtų tik viešnia, o tikroji jos savastis lauktų kitur.

Šamsas

Konija, 1247 metų gegužė

Gražuole nuotaka, neverk,
Atsisveikink su mama, su tėvu
Rytoj išgirsi, kaip čiulba paukščiai
Bet viskas jau bus kitaip...

Mūsų vestuvių naktį aš išsmukau į vidinį kiemą ir sėdėjau ten, klausydamasis senos anatolietiškos dainos, sklindančios iš namų drauge su kitais garsais. Moterų dalyje grojo muzikantės. Aš stovėjau, mąsčiau ir dainavau, drebėjau ir jaučiausi nutirpęs – viskas vienu metu. Mąsčiau apie dainos žodžius. Kodėl moterys per vestuves visada dainuoja liūdnas dainas? Sufijai sieja mirtį su vestuvėmis ir savo mirties dieną švenčia kaip sąjungą su Dievu. Moterys irgi sieja vestuves su mirtimi, nors dėl visai kitų priežasčių. Jas užlieja liūdesio banga net kai jos laimingai išteka. Kiekvienoje vestuvių šventėje įprasta gedėti mergelės, kuri netrukus taps žmona ir motina.

Svečiams išsiskirsčius aš grįžau į namus ir ėmiau medituoti tyliame kampelyje. Paskui nuėjau į kambarį, kur manęs laukė Kimija. Radau ją sėdinčią ant lovos, apsirengusią baltu drabužiu, puoštu aukso gijomis; jos plaukai supinti į daugybę kaselių ir kiekviena iš jų papuošta karoliukais. Buvo neįmanoma įžiūrėti jos veido išraiškos, nes veidą dengė tankūs raudoni nėriniai. Kambaryje nebuvo šviesos, išskyrus žvakę, mirkčiojančią prie

lango. Ant sienos kabantis veidrodis buvo uždengtas aksomo uždangalu, tarsi jaunamartei nederėtų regėti jame savo atvaizdo vestuvių naktį. Prie mūsų lovos buvo padėtas granatas ir peilis, kad mes galėtume valgyti vaisių ir susilauktume tiek vaikų, kiek jo viduje sėklų.

Kera man papasakojo apie vietos papročius ir priminė, kad aš, atskleidęs nuotakos skraistę, turiu jai dovanoti vėrinį, puoštą aukso monetomis. Bet aš niekada gyvenime neturėjau aukso monetų ir nenorėjau sveikinti savo nuotakos monetomis, pasiskolintomis iš ko nors kito. Todėl atskleidęs Kimijos skraistę padovanojau jai šukas, pagamintas iš vėžlio kiauto, ir švelniai pabučiavau į lūpas. Ji nusišypsojo. Ir aš vieną akimirką susidrovėjau tarsi mažas vaikas.

– Tu labai graži, – pasakiau jai.

Ji išraudo. Bet paskui ištiesė pečius, iš paskutiniųjų stengdamasi atrodyti ramesnė ir labiau suaugusi, negu kada nors išvis bus.

– Aš dabar tavo žmona, – pasakė ji.

Paskui parodė gražų kilimą, patiestą ant grindų, kurį buvo išaudusi savo rankomis, labai stengdamasi, ruošdama kraitį. Ryškios, kontrastingos spalvos. Vos pamatęs iškart supratau, kad kiekvienas šio kilimo mazgelis, kiekvienas jo rašto vingis kalba apie mane. Kimija audė savo svajones.

Aš vėl ją pabučiavau. Jos šiltos lūpos pervėrė mano kūną aistros bangomis. Ji kvepėjo jazminais ir lauko gėlėmis. Išsitiesęs greta jos, įkvėpiau jos aromatą, paliečiau jos krūtį, mažą ir stangrią. Tenorėjau tik įeiti į ją ir pranykti joje. Ji dovanojo save man taip, kaip rožė atsiveria lietui.

Aš atsitraukiau.

– Atleisk, Kimija, aš negaliu.

Ji pažvelgė į mane tylėdama, apstulbusi, pamiršusi alsuoti. Jos akyse išryškėjusio nusivylimo buvo neįmanoma ištverti. Aš pašokau ant kojų.

– Man reikia eiti, – pasakiau.

– Dabar negalima, – ištarė Kimija balsu, kuris skambėjo visai

kaip ne jos. – Ką pasakys žmonės, jei tu dabar išeisi iš kambario? Visi supras, kad santuoka neįvyko. Ir manys, kad kalta esu aš.

– Ką tu kalbi? – paklausiau, beveik kalbėdamasis su savimi, nes supratau, ką ji turi galvoje.

Nusukusi akis ji kažką nesuprantamai sumurmėjo, o paskui tyliai tarė:

– Visi manys, kad aš nebesu nekalta. Ir man teks gyventi užsitraukus gėdą.

Man net kraujas užvirė nuo minties, kad visuomenė primeta savo nariams tokias juokingas taisykles. Šie garbės reikalavimai susiję ne su Dievo sukurtąja harmonija, o su tvarka, kurią stengiasi palaikyti patys žmonės.

– Nesąmonė. Žmonėms derėtų rūpintis savo reikalais, – paprieštaravau, bet žinojau, kad Kimija teisi.

Greitu judesiu čiupau peilį, padėtą prie granato. Kimijos veide pamačiau išgąstį, kurį greitai pakeitė išraiška žmogaus, supratusio, kokia liūdna padėtis, ir su ja susitaikiusio. Nedvejodamas persirėžiau peiliu kairį delną. Mano kraujas nulašėjo ant paklodės ir paliko tamsiai raudonas dėmes.

– Paduok jiems šią paklodę. Tada visi užsičiaups, o tavo vardas išliks švarus ir tyras, koks turėtų būti.

– Prašau, palauk! Neik, – meldė Kimija. Ji pakilo nuo lovos, bet nežinodama, ką daryti, dar kartą pakartojo: – Aš dabar tavo žmona.

Tą akimirką supratau, kokią baisią klaidą padariau ją vesdamas. Sprogstančia iš skausmo galva išėjau iš kambario į naktį. Tokiam žmogui kaip aš nieku gyvu negalima vesti. Aš neskirtas atlikti vedusio žmogaus pareigas. Aiškiai tai supratau. Didžiausią liūdesį man kėlė šio supratimo kaina.

Pajutau stiprų norą pabėgti nuo visko, ne tik iš šių namų, šios santuokos, šio miesto, bet ir nuo kūno, kuris man duotas. Tačiau mintis, kad rytoj rytą pamatysiu Rumį, sulaikė mane čia. Negaliu jo dar kartą palikti.

Aš įkliuvau į spąstus.

Aladinas

KONIJA, 1247 METŲ GEGUŽĖ

Buvau priverstas priimti sprendimą, kurio, žinojau, vėliau labai pasigailėsiu, aš nutylėjau ir atvirai nesipriešinau šiai santuokai. Bet tą dieną, kai Kimija turėjo ištekėti už Šamso, prabudau kankinamas tokio skausmo, kokio dar niekada nebuvau jutęs. Sėdėdamas lovoje gaudžiau kvapą tarsi skęstantysis, o paskui, niršdamas ant savęs paties už savigailą, ėmiau trankyti sau per veidą. Iš mano lūpų išsprūdo duslus atodūsis. Ir tas garsas privertė mane suvokti, kad jau nebesu savo tėvo sūnus.

Aš neturiu motinos. Neturiu tėvo. Nei brolio. Nei Kimijos. Esu pasaulyje vienui vienas. Paskutiniai mano pagarbos tėvui likučiai išnyko pernakt. Kimija jam buvo kaip duktė. Maniau, jis ją myli. Bet atrodo, kad jam iš tiesų rūpi vienintelis žmogus – Šamsas iš Tebrizo. Kaip tėvas gali išleisti Kimiją už tokio žmogaus? Kiekvienam aišku, kad Šamsas bus niekam tikęs vyras. Kuo daugiau apie tai galvojau, tuo aiškiau suvokiau, kad mano tėvas paaukojo Kimijos laimę vien tik norėdamas užtikrinti Šamso saugumą – o kartu paaukojo ir mano laimę.

Visą dieną, negalėdamas išvengti ruošimosi vestuvėms, grūmiausi su šiomis mintimis. Visi namai buvo išblizginti, miegamąjį, į kurį bus nuvesti jaunavedžiai, išpurškė rožių vandeniu, kad išvaikytų piktąsias dvasias. Bet jie pamiršo pikčiausią blogį! Kaip ketina nuvaikyti Šamsą?

Vakarop nebegalėjau ilgiau tverti. Nutaręs nedalyvauti iškilmėse, kurios man taps gryniausia kančia, pasukau prie durų.

– Aladinai, palauk! Kur eini? – man už nugaros garsiai ir aiškiai nuskambėjo brolio balsas.

– Šiandien aš liksiu pas Iršadą, – pasakiau, nežiūrėdamas į jį.

– Ar išprotėjai? Kaip gali nedalyvauti vestuvėse? Jei tai sužinos mūsų tėvas, jam širdis pliš.

Pajutau, kaip mano pilve kyla šaltas įniršis.

– O kaip kitos širdys, kurias sudaužė mūsų tėvas?

– Apie ką tu kalbi?

– Gal nesupratai? Tėvas surengė šias vestuves tik norėdamas įsiteikti Šamsui, kad šis ir vėl nepabėgtų! Jis patiekė jam Kimiją tarsi ant sidabro padėklo.

Brolis suspaudė lūpas ir atrodė įsižeidęs.

– Aš žinau, ką tu manai, bet tu klysti, – pasakė jis. – Manai, kad tai vestuvės iš prievartos, o iš tiesų pati Kimija norėjo ištekėti už Šamso.

– Tarsi jai kas būtų leidęs pasirinkti, – atšoviau.

– O Dieve! Nejau nesupratai? – sušuko brolis, iškėlęs delnus, tarsi prašydamas Dievo pagalbos. – Ji myli Šamsą.

– Nebekartok to. Tai netiesa. – Mano balsas lūžinėjo tarsi pavasario ledas.

– Mano broli, – prakalbo Sultonas Valadas, – labai prašau, nesileisk jausmų apakinamas. Tu pavydi. Tačiau net pavydą galima panaudoti tinkamai, jis gali padėti siekiant aukštesnio tikslo. Net netikėjimas gali būti pozityvus. Tai viena iš taisyklių. Trisdešimt penktoji taisyklė: *Šiame pasaulyje mus veda į priekį ne panašumai ar taisyklės, o aiškūs prieštaravimai. Kiekviename iš mūsų gyvena visi pasaulio prieštaravimai. Todėl tikinčiajam būtina susidurti su jame gyvenančiu netikėliu. O netikėlis privalo pažinti jame tūnantį tylų tikintįjį. Iki tos dienos, kai pavyks tapti Insan-i Kâmil, tobulu žmogumi, tikėjimas bus laipsniškas procesas, ir jam visada reikės jo priešybės – netikėjimo.*

Man tai buvo paskutinis lašas.

– Klausyk, man jau bloga nuo šitų sufijų paistalų. Be to, kodėl aš turėčiau paklausyti tavęs? Visa tai juk tavo kaltė. Tau reikėjo palikti Šamsą Damaske. Kodėl parvežei jį atgal? Jei vėl užvirs košė, o ji tikrai užvirs, tu būsi dėl visko kaltas.

Brolis prikando lūpą, o jo veido išraiška priminė baimę. Tą akimirką supratau, kad pirmą kartą mūsų abiejų gyvenime jis manęs bijo, bijo to, ką aš galiu padaryti. Tai buvo keistas, tačiau neįprastai guodžiantis jausmas.

Eidamas į Iršado namus nuošaliomis, siauromis, dvokiančiomis gatvelėmis, kad niekas nematytų mano ašarų, tegalėjau galvoti tik apie viena: Šamsą ir Kimiją vienoje lovoje. Mintis apie tai, kaip jis nuvelka jos vestuvinę suknią ir liečia jos baltą odą šiurkščiomis, bjauriomis savo rankomis, kėlė pasišlykštėjimą. Man ėmė sukti pilvą.

Žinojau, kad riba peržengta. Kas nors turi ką nors daryti.

Kimija

Konija, 1247 metų gruodis

Buvome jaunavedžiai – bent tokiais mus visi laikė. Susituokėme jau prieš septynis mėnesius. Per visą tą laiką jis nė karto nemiegojo su manimi kaip vyras. Kad ir kaip stengiausi nuslėpti tai nuo žmonių, buvo akivaizdu, kad jie įtaria. Kartais bijodavau, kad manoji gėda užrašyta man ant kaktos. Tarsi taip iš tiesų būtų, tai pirmas dalykas, kurį pastebi visi, pažvelgę į mane. Aš kalbuosi su kaimynėmis gatvėje, dirbu sode ar deruosi turguje su prekiautojais, tačiau kiekvienas žmogus, net nepažįstamieji, metę į mane žvilgsnį, iš karto supranta, kad aš ištekėjusi moteris, tačiau dar nekalta.

Nesakau, kad Šamsas niekada neateina į mano kambarį. Ateina. Kiekvieną vakarą prieš užeidamas klausia, ar aš sutinku. Ir kiekvieną kartą aš atsakau tą patį.

– Žinoma, – sakau. – Tu mano vyras.

Paskui visą dieną laukiu jo užgniaužusi kvapą, tikėdamasi ir melsdamasi, kad šį kartą mūsų santuoka pagaliau įvyks. Bet kai jis galiausiai pasibeldžia į mano duris, įėjęs tenori sėdėti su manimi ir kalbėtis. Dar jam patinka, kai mes drauge skaitome. Jau perskaitėme „Leilą ir Medžnuną“, „Farchadą ir Širin“, „Jusufą ir Zuleiką“, „Rožę ir lakštingalą“ – pasakojimus apie įsimylėjėlius, kurių meilė nepaisė jokių kliūčių. Šių pasakojimų herojai labai stiprūs ir ryžtingi, bet pačios istorijos mane slegia. Gal dėl to, kad širdies gilumoje žinau, jog niekada nepatirsiu tokios didžiulės meilės.

Kai neskaitome knygų, Šamsas pasakoja apie keturiasdešimt klajojančio islamo mistiko taisyklių – pamatinius meilės religijos principus. Kartą, aiškindamas vieną taisyklę, jis padėjo galvą man į skreitą. Lėtai užsimerkė, balsas tilo, kol pamažu virto šnabždesiu, ir jis užmigo. Aš pirštais šukavau jo ilgus plaukus, mano lūpos bučiavo jo kaktą. Atrodo, praėjo amžinybė, kol jis pravėrė akis. Prisitraukęs mane artyn, švelniai pabučiavo. Tai buvo didžiausios palaimos akimirka, kokią esame drauge patyrę. Bet ir viskas. Iki šios dienos jo kūnas man yra neištirtas žemynas, kaip ir jam – manasis.

Per tuos septynis mėnesius aš irgi kelis kartus buvau jo kambaryje. Bet kiekvieną kartą, kai nepranešusi ateinu pas jį, mano širdį suspaudžia nerimas, nes niekada nežinau, kaip jis mane priims. Šamso nuotaikos neįmanoma nuspėti. Kartais jis toks meilus ir šiltas, kad aš pamirštu visus savo sielvartus, bet kartais būna be galo irzlus. Sykį užtrenkė duris man priešais nosį, rėkdamas, kad nori pabūti vienas. Išmokau dėl tokių dalykų neįsižeisti, išmokau netrukdyti jam, kai jis paskendęs meditacijose.

Kelis mėnesius po vestuvių aš apsimetinėjau esanti patenkinta, gal ne tiek dėl kitų, kiek dėl savęs. Prisiverčiau žiūrėti į Šamsą ne kaip į vyrą, bet kaip į draugą, sielos dvynį, mokytoją, net sūnų. Nelygu diena, nelygu jo nuotaika, aš jį laikiau vienu arba kitu, vaizduotėje aprengdama jį skirtingais drabužiais.

Ir iš pradžių to pakako. Nesitikėdama per daug, ėmiau laukti mūsų pokalbių. Man buvo be galo malonu, kad jis vertina mano mintis ir skatina mane kūrybiškiau mąstyti. Aš tiek daug iš jo išmokau ir laikui bėgant supratau, kad pati galiu jį kai ko išmokyti – pavyzdžiui, šeimos gyvenimo džiaugsmų, kurių jis niekada nebuvo ragavęs. Ir dabar tebetikiu, kad niekas nemoka jo taip prajuokinti, kaip aš.

Bet to negana. Kad ir ką daryčiau, niekaip negalėjau atsikratyti minties, kad jis manęs nemyli. Neabejojau, kad jam patinku, kad jis man nori gero. Bet tai nė iš tolo nepanašu į meilę. Ši mintis

buvo tokia įkyri, taip graužė mane iš vidaus, kad išėdė visą kūną ir sielą. Ėmiau šalintis žmonių, kurie mane supo, draugių ir kaimynių. Labiausiai mėgdavau sėdėti savo kambaryje ir šnekėtis su mirusiaisiais. Mirusieji, kitaip negu gyvieji, niekad nieko neteisia.

Vienintelė mano draugė, išskyrus mirusiuosius, buvo Dykumų Rožė.

Vienijamos to paties noro atsiriboti nuo visuomenės, mudvi artimai susidraugavome. Ji dabar sufija. Gyvena vienatvėje, seniai palikusi viešnamį. Kartą pasakiau, kad pavydžiu jai drąsos ir ryžto pradėti gyvenimą iš naujo.

Ji papurtė galvą ir atsakė:

– Bet aš nepradėjau gyvenimo iš naujo. Aš tik numiriau dar būdama gyva.

Šiandien aš nuėjau aplankyti Dykumų Rožės visai dėl kitos priežasties. Ketinau išlikti rami ir tiesiog su ja pasikalbėti, bet vos įėjusi pradėjau springti ašaromis.

– Kimija, ar tau viskas gerai? – paklausė ji.

– Aš nekaip jaučiuosi, – prisipažinau. – Manau, man reikia tavo pagalbos.

– Žinoma, – atsakė ji. – Kuo galiu tau padėti?

– Tai dėl Šamso... Jis nesiartina prie manęs... tai yra, na, neateina pas mane, – sumikčiojau aš, bet galiausiai įstengiau pabaigti sakinį: – Noriu būti jam patraukli. Noriu, kad tu mane išmokytum, kaip tai padaryti.

Dykumų Rožė iškvėpė, tarsi atsiduso.

– Aš daviau priesaiką, Kimija, – pasakė ji, o jos balse nuskambėjo nuovargis. – Pažadėjau Dievui išlikti švari ir tyra, niekada net negalvoti apie tai, kaip moteris gali suteikti malonumą vyrui.

– Bet tu nesulaužysi savo priesaikos. Tik padėsi man, – meldžiau aš. – Tai man reikia išmokti, kaip padaryti Šamsą laimingą.

– Šamsas yra žmogus, patyręs nušvitimą, – ištarė Dykumų Rožė kiek tylesniu balsu, tarsi bijodama, kad kas nors nugirs. – Aš nemanau, kad tai geriausias būdas prie jo artintis.

– Bet jis juk vyras, argi ne? – įtikinėjau aš. – Juk visi vyrai yra Adomo vaikai, juos sieja kūniškumas? Nesvarbu, patyręs nušvitimą ar ne, vis tiek jis turi kūną. Net ir Šamsas, ar ne?

– Taip, bet... – Dykumų Rožė čiupo savo *tasbih* ir ėmė pirštais varstyti karoliukus, susikaupusi, palenkusi galvą.

– Ak, labai prašau, – maldavau aš. – Tau vienintelei galiu tai pasakyti. Jau praėjo septyni mėnesiai. Kiekvieną rytą aš prabundu slegiama to paties sunkumo krūtinėje, kiekvieną naktį užmiegu apsiašarojusi. Daugiau taip nebegaliu. Man reikia sugundyti savo vyrą!

Dykumų Rožė nieko neatsakė. Aš nusimečiau skraistę, sugriebiau jos galvą ir priverčiau ją pažvelgti į mane. Paklausiau:

– Sakyk tiesą. Aš bjauri?

– Žinoma, ne, Kimija. Tu graži jauna moteris.

– Tada padėk man. Išmokyk mane rasti kelią į vyro širdį, – neatlyžau.

– Kartais kelias į vyro širdį gali nuvesti moterį toli nuo jos pačios, mano brangioji, – mįslingai tarė Dykumų Rožė.

– Man tai nerūpi, – atsakiau. – Esu pasiruošusi eiti kiek reikės.

Dykumų Rožė

Konija, 1247 metų gruodis

Blizgančiomis nuo ašarų akimis ji meldė padėti; veidas ištinęs, krūtinė kilnojasi vis smarkiau ir greičiau – galiausiai aš pažadėjau, kad pagelbėsiu. Net guosdama ją širdies gilumoje žinojau, kad viskas beviltiška, žinojau, kad nereikėjo pasiduoti jos maldavimams. Ir vis tiek nesuprantu, kaip galėjau neįžvelgti besiartinančios tragedijos? Draskoma kaltės vis klausiu savęs, kaip galėjau būti tokia naivi ir nematyti, kuo viskas baigsis?

Bet tą dieną, kai ji atėjo pas mane verkdama ir melsdama pagalbos, aš negalėjau jos atstumti.

– Prašau, pamokyk mane, – meldė ji, kukliai sudėjusi rankas į skreitą kaip gera mergaitė, kokia ji buvo išmokyta būti. Ji jau nebeturėjo ko tikėtis, tačiau viltis jos balse vis tiek skambėjo.

Kam nuo to bus blogiau? – pamaniau, ir mano širdis iš užuojautos suvirpėjo. Dėl Dievo, juk ji nori suvilioti savo vyrą. Ne svetimą! Ją veda vienintelis motyvas – meilė. Kaip gali iš to išeiti kas nors neteisinga? Gal jos aistra per stipri, bet ji vis tiek *halal*, argi ne? *Halal* aistra!

Vidumi pajutau kažkokius spąstus, bet kadangi juos paspendė Dievas, man neatrodė, kad bus pavojinga į juos įkliūti. Todėl ir nutariau padėti Kimijai, šiai kaimo mergaitei, kuri žinojo apie grožį tik tiek, kad mokėjo chna išsipiešti rankas.

Pamokiau ją, kaip tapti gražesnei, patrauklesnei. Ji buvo stropi mokinė, labai troško mokytis. Parodžiau, kaip ilgai gulėti kvapiose

voniose, kaip sušvelninti odą kvapiaisiais aliejais ir tepalais, kaip daryti medaus ir pieno kaukes. Daviau į plaukus įsipinti ambros rutuliukų, kad jie nuolat skleistų saldų kvapą. Levandų, ramunėlių, rozmarinų, čiobrelių, lelijų, mairūnų ir alyvuogių aliejai – paaiškinau, kaip ir kam kiekvieną iš jų naudoti, kokius smilkalus naktį deginti. Paskui pamokiau, kaip balinti dantis, chna dažyti rankų ir kojų nagus, blakstienas bei antakius juodinti anglimi, raudonai ryškinti lūpas ir skruostus; kaip padaryti, kad plaukai atrodytų vešlūs ir šilkiniai, o krūtys didesnės ir apvalesnės. Mudvi nuėjome į krautuvėlę turguje, kurią praeityje net pernelyg gerai žinojau. Ten jai nupirkome šilkinių rūbų ir apatinių – tokių ji niekada iki tol nebuvo nei mačiusi, nei lietusi.

Paskui aš ją išmokiau, kaip šokti vyro akivaizdoje, kaip naudotis Dievo jai duotu kūnu. Po dviejų savaičių ji buvo pasirengusi.

Tą vakarą aš paruošiau Kimiją Šamsui iš Tebrizo taip, kaip piemuo paruošia aukai ėriuką. Pirmiausia ji išsimaudė šiltoje vonioje, išsitrynė odą muiluotu audeklu, o plaukus išsitepė aliejais. Paskui aš jai padėjau apsivilkti drabužius, kuriuos moteris turi dėvėti tik savo vyrui, ir tai tik vieną ar du kartus gyvenime. Išrinkau jai vyšnių spalvos suknią ir rausvą apsiaustą su auksiniais hiacintais, gražiai pabrėžiantį jos krūtų formą. Galiausiai gausiai išdažėme veidą. Paskui dar papuošėme kaktą perlų vėriniu, ir Kimija atrodė tokia graži, kad aš negalėjau nuo jos akių atitraukti.

Kai baigėme ruoštis, Kimija atrodė nebe nepatyrusi, drovi mergaitė, o moteris, liepsnojanti meile ir aistra. Moteris, pasirengusi drąsiam žingsniui dėl vyro, kurį myli; pasirengusi, jei reikia, už tai sumokėti. Kai aš stovėjau ir apžiūrinėjau ją prieš išeinant, prisiminiau Korano surą apie Josifą ir Zuleiką.

Zuleiką, lygiai kaip ir Kimiją, degino aistra vyrui, kuris neatsakė į jos viliones. Kai miesto moterys ėmė piktai apie ją liežuvauti, Zuleika jas visas sukvietė į puotą. *Ji davė joms visoms po peilį ir tarė (Josifui): „Išeik, stok prieš jas.“ Kai jos jį pamatė, ėmė girti, ir (apstulbusios) susipjaustė rankas; tada pasakė: „Dieve,*

apsaugok mus! Tai ne mirtingas žmogus! Jis ne kas kitas, tik kilnus angelas!“

Kas galėtų apkaltinti Zuleiką už tai, kad ji taip geidė Josifo?

– Kaip aš atrodau? – neramiai paklausė Kimija, prieš apsisiausdama skraistę ir išeidama pro duris į gatvę.

– Tu atrodai nuostabiai, – atsakiau. – Tavo vyras ne tik šią naktį mylės tave, jis ir rytoj ateis, prašydamas pakartoti.

Kimija taip išraudo, kad jos skruostai pasidarė tamsiai raudoni. Aš nusijuokiau, netrukus ėmė juoktis ir ji, o jos juokas šildė mane tarsi saulės šviesa.

Aš tikrai taip maniau, nes buvau visiškai tikra, kad jai pavyks prisivilioti Šamsą, kaip nektaru svyranti gėlė privilioja bitę. Tačiau kai mūsų akys susitiko, prieš pat jai atveriant duris, aš pamačiau jos žvilgsnį temdantį abejonės šešėlį. Staiga mane apėmė nesmagus jausmas, tarsi kokia bloga nuojauta, kad nutiks kažkas baisaus.

Bet aš jos nesustabdžiau. O juk turėjau žinoti. Turėjau numatyti, kas bus. Kaip gyva sau to nedovanosiu.

Kimija

Konija, 1247 gruodis

Bebaimis, žvalus ir protingas Šamsas iš Tebrizo daug išmano apie meilę. Bet yra vienas dalykas, apie kurį jis nežino nieko: tai neatsakytos meilės kančia.

Tą vakarą, kai Dykumų Rožė mane aprengė, aš pajutau jaudulį ir drąsą, kurios net neįtariau turinti. Švelnus šilko suknios šnarėjimas, prisilietus prie mano kūno, kvepalų aromatas, rožių žiedlapių skonis burnoje – visa tai mane vertė jaustis nejaukiai, bet kartu teikė neįprastos drąsos. Grįžusi namo pamačiau savo atvaizdą stikle. Mano kūnas nebuvo toks putnus ir baltas, o krūtinė – tokia apvali, kaip būčiau norėjusi, bet vis tiek, man atrodo, buvau graži.

Įsitikinau, kad visi namiškiai tikrai nuėjo miegoti. Tada susisupau į ilgą, storą skraistę ir nutipenau į Šamso kambarį.

– Kimija, aš tavęs nelaukiau, – tarė jis, vos atidaręs duris.

– Man reikia tave pamatyti, – atsakiau ir įžengiau vidun, nė nelaukusi, kol jis mane pakvies. – Prašau, uždaryk duris.

Šamsas atrodė sutrikęs, bet pasielgė kaip lieptas.

Kai kambaryje likome dviese, man prireikė keleto akimirkų, kol išdrįsau. Nusisukau nuo jo, giliai įkvėpiau ir vienu greitu judesiu nusisiaučiau skraistę, o drauge su ja ir apsiaustą. Beveik iškart pajutau nugara nustebusį savo vyro žvilgsnį, nuslydusį nuo mano sprando iki pat kojų pėdų. Ten, kur mane lietė jo žvilgsnis, jutau šilumą. Bet toji šiluma – nežinau, ar tikra, ar tik mano iš

jaudulio įsivaizduota – netrukus virto šalta tyla, apgaubusia kambarį. Neramiai besikilnojančia krūtine stovėjau prieš Šamsą, nuoga ir gundanti, kokios, sakoma, yra hurijos danguje.

Sunkioje, neišsakytų žodžių pritvinkusioje tyloje mudu stovėjome, klausydami už langų ūžiančio vėjo, kuris vaitojo, siautė ir draskė viską mieste.

– Kaip manai, ką tu darai? – šaltai paklausė jis.

Man buvo labai sunku prabilti, bet aš atsakiau:

– Aš tavęs noriu.

Šamsas iš Tebrizo apėjo pusratį aplink mane ir sustojęs tiesiai priešais privertė pažvelgti jam į akis. Man sulinko keliai, bet aš neparpuoliau. Tik žengiau žingsnį į priekį ir prisispaudžiau prie jo visu kūnu, šiek tiek pasiraiviusi, dovanodama jam savo šilumą, kaip mane buvo išmokiusi Dykumų Rožė. Ėmiau glamonėti jo krūtinę ir šnibždėti švelnius meilės žodžius. Pirštais perbėgau jo raumeningą nugarą, gerte gerdama jo aromatą.

Šamsas atšoko, tarsi prilietęs įkaitusią krosnį.

– Tu manai, kad nori manęs, tikrai manai, kad tau to reikia, bet iš tiesų tik nori palepinti savo įskaudintą savastį.

Apkabinau jį ir stipriai pabučiavau. Įkišau liežuvį jam į burną ir ėmiau jį judinti, prisiminusi, ką man sakė Dykumų Rožė: „Vyrams patinka čiulpti žmonų liežuvius, Kimija. Visiems patinka."

Jo lūpų skonis buvo kaip gervuogių, saldžiarūgštis, bet vos tik man pasirodė, kad mudu sujungia malonumo pliūpsnis, Šamsas mane sustabdė ir atstūmė.

– Aš tavimi nusivyliau, Kimija, – pasakė Šamsas. – O dabar gal galėtum išeiti iš mano kambario?

Jo žodžiai nuskambėjo labai šiurkščiai, bet veide nebuvo matyti nė pėdsako jokio jausmo. Nei pykčio, nei mažiausio susierzinimo. Ir aš nebūčiau galėjusi pasakyti, kas mane labiau įskaudino: jo šiurkštūs žodžiai ar jo bespalvis, blausus veidas.

Dar niekada gyvenime nebuvau taip pažeminta. Pasilenkiau, norėdama pasiimti apsiaustą, bet rankos taip virpėjo, kad neįsten-

giau išlaikyti slidaus, švelnaus audeklo. Tada pasičiupau skraistę ir skubiai susisiaučiau. Kūkčiodama, dusdama, vis dar pusnuogė išbėgau iš kambario tolyn nuo jo, nuo tos meilės, kuri, kaip dabar supratau, buvo gyva tik mano vaizduotėje.

Daugiau Šamso nebemačiau. Po tos nakties nebeišėjau iš savo kambario. Visą laiką gulėjau lovoje ir nebeturėjau ne jėgų, o veikiau noro kur nors eiti. Praėjo savaitė, dar viena, o paskui aš lioviausi skaičiavusi dienas. Jėgos pamažu seko. Tik mano delnai atrodė tebegyvi. Jie prisiminė Šamso rankų ir jo odos šilumą.

Niekada nežinojau, kad mirtis turi kvapą. Stiprų kvapą, primenantį marinuotą imbierą ir sutrintus pušų spyglius, aitrų ir kartų, bet nebūtinai nemalonų. Pažinau šį kvapą tik tada, kai jis pasklido mano kambaryje, apsiautė mane tarsi tirštas, drėgnas rūkas. Man pakilo karštis, prasidėjo kliedesiai. Žmonės ėjo manęs lankyti. Kaimynai, draugai. Kera sėdėjo prie mano lovos užtinusiomis akimis, pelenų pilkumo veidu. Kitoje pusėje stovėjo Gevher ir šypsojosi savo švelnia šypsena, išryškinančia duobutes jos skruostuose.

– Tegul bus prakeiktas tas eretikas, – sakė Safija. – Vargšė mergaitė susirgo iš širdgėlos. Ir tik dėl jo!

Mėginau pratarti žodį, bet balsas nesklido iš gerklės.

– Kaip tu gali kalbėti tokius dalykus? Ar jis Dievas? – tarė Kera, stengdamasi padėti. – Kaip gali mirtingam žmogui priskirti tokias galias?

Bet Keros niekas nesiklausė, o aš nebūčiau įstengusi nieko įtikinti. Kad ir kaip ten būtų, netrukus suvokiau, kad galiu sakyti ką noriu ar nesakyti nieko, rezultatas bus tas pats. Žmonėms, kurie nekentė Šamso, mano liga suteikė dar daugiau priežasčių jo nekęsti, o aš net ir norėdama nebūčiau galėjusi pajusti jam neapykantos.

Neilgai trukus aš panirau į niekio būseną, kurioje visos spalvos ištirpo baltume, o visi garsai virto nepaliaujamu ūžesiu. Nebeatpažinau žmonių veidų, negirdėjau jų balsų, nesupratau, ką jie sako.

Nežinau, ar Šamsas iš Tebrizo buvo užėjęs į mano kambarį manęs aplankyti. Tikriausiai ne. Gal jis būtų norėjęs mane pamatyti, bet prie manęs budinčios moterys jo neįleido. O gal jis galiausiai atėjo, gal sėdėjo prie mano lovos ir valandų valandas grojo *ney*, laikė mane už rankos ir meldėsi už mano sielą. Norėčiau tuo tikėti.

Ir vis dėlto dabar tai jau visai nebesvarbu. Aš ant jo nepykau ir jo nekaltinau. Kaip galėčiau tai daryti, juk plaukiau gryniausio suvokimo srovėje?

Dievas turi tiek gerumo ir užuojautos, jis viską paaiškina. Viskas paremta tobulos meilės sistema. Praėjus dešimčiai dienų po tos nakties, kai nuėjau į Šamso kambarį apsisiautusi šilkais ir iškvepintais nėriniais, dešimčiai dienų po to, kai susirgau, aš panirau į gryniausios nebūties upę. Plaukiojau joje, kiek širdis geidė, galiausiai pajutusi, kad tai ir turėtų būti paskutinis Korano skaitymas – jis juntamas kaip begalybės lašas!

Ir šie sraunūs vandenys nuplukdė mane iš gyvenimo į mirtį.

Ela

Bostonas, 2008 metų liepos 3-ioji

Bostonas dar niekada nebuvo toks spalvingas ir gyvas, pamanė Ela. Nejau ji iki šiol buvo akla miesto grožiui? Azizas prabuvo Bostone penkias dienas. Kiekvieną dieną Ela atvažiuodavo iš Nortamptono į Bostoną su juo pasimatyti. Jie kukliai, elegantiškai pietaudavo „Mažojoje Italijoje", aplankė Meno muziejų, ilgai vaikščiojo Bostono parke ir prieplaukoje, ėjo į akvariumą žiūrėti banginių ir daug kartų gėrė kavą mažose, pilnose žmonių kavinukėse netoli Harvardo aikštės. Be atvangos kalbėjosi apie įvairiausius dalykus – tradicinių kulinarijų keistybes, įvairias meditacijos technikas, aborigenų meną, gotiškus romanus, paukščių stebėjimą, sodininkystę, kaip išauginti tobulus pomidorus ir kaip aiškinti sapnus, be paliovos pertraukinėjo vienas kitą ir užbaiginėjo vienas kito sakinius. Ela nebeatsiminė, kada buvo tiek daug su kuo nors šnekėjusi.

Būdami gatvėje, tarp žmonių, jie stengėsi nesiliesti vienas prie kito, nors tai darėsi vis sunkiau. Menki atsitiktinumai kėlė jaudulį, ir Ela ėmė nekantriai laukti, kol jų rankos netyčia susilies. Skatinama keistos drąsos, kurios nė neįtarė turinti, Ela restoranuose ir gatvėse laikė Azizą už rankos, bučiavo į lūpas. Ji ne tik nebijojo, kad ją pamatys, jai net atrodė, kad sielos gilumoje trokšta būti pamatyta. Kelis kartus jie parėjo į viešbutį kartu, ir kiekvieną kartą beveik pradėdavo mylėtis, nors taip niekada ir nesimylėjo.

Tos dienos rytą, kai Azizui reikėjo išskristi atgal į Amsterdamą, jie buvo jo kambaryje, o jo lagaminas stovėjo tarp jų tarsi bjaurus artėjančio išsiskyrimo ženklas.

– Aš turiu tau kai ką pasakyti, – tarė Ela. – Jau per ilgai apie tai galvoju.

Azizas kilstelėjo antakį, pajutęs staiga pasikeitusį Elos toną. Paskui atsargiai atsakė:

– Aš tau irgi turiu kai ką pasakyti.

– Gerai, sakyk.

– Ne, tu sakyk.

Ela vis dar šypsodamasi nuleido akis, mąstydama, ką pasakyti ir kaip. Galiausiai prabilo:

– Prieš tau atvykstant į Bostoną mudu su Deividu vieną vakarą nuėjome į restoraną ir ilgai kalbėjomės. Jis manęs klausinėjo apie tave. Pasirodo, jis man nežinant perskaitė mūsų elektroninius laiškus. Aš neapsakomai supykau ant jo, bet neneigiau tiesos. Tiesos apie mus.

Dabar Ela baimingai pakėlė akis, norėdama pažiūrėti, kaip Azizas reaguos į jos prisipažinimą.

– Trumpai tariant, aš pasakiau savo vyrui, kad myliu kitą žmogų.

Gatvėje pasigirdusios keleto ugniagesių mašinų sirenos užgožė įprastus miesto garsus. Elą jos trumpam išblaškė, bet netrukus ji tęsė:

– Žinai, tai pasirodys tikra beprotybė, bet aš labai gerai viską apgalvojau. Noriu vykti su tavim į Amsterdamą.

Azizas nuėjo prie lango ir pažvelgė žemyn, į šurmuliuojančius ir skubančius žmones. Tolumoje nuo vieno pastato kilo dūmai – tirštas juodas debesis kybojo ore. Azizas tylėdamas pasimeldė už ten gyvenančius žmones. Kai prakalbo, atrodė, jog kreipiasi į visą miestą.

– Aš labai norėčiau pasiimti tave į Amsterdamą, bet negaliu pažadėti ateities.

– Ką tai reiškia? – baikščiai paklausė Ela.

Tai išgirdęs Azizas grįžo atgal, atsisėdo prie jos, uždėjo delnus jai ant rankų ir jas glostydamas išsiblaškęs tarė:

– Kai tu pirmą kartą man parašei, mano gyvenime buvo labai keistas laikotarpis.

– Nori pasakyti, kad tavo gyvenime jau kažkas yra?

– Ne, mieloji, ne. – Azizas šyptelėjo, paskui šypsena užgeso. – Nieko panašaus. Atsimeni, aš tau rašiau apie tris savo gyvenimo etapus? Tai buvo trys pirmosios žodžio SUFI raidės. Tu manęs taip ir nepaklausei apie ketvirtąjį etapą, o aš, nors ir labai stengiausi, neprisiverčiau tau pats apie jį papasakoti. Apie savo susidūrimą su raide I. Ar norėtum dabar apie tai sužinoti?

– Taip, – atsakė Ela, nors bijojo visko, kas galėtų sugriauti šią akimirką. – Taip, norėčiau.

Tą liepos mėnesio dieną viešbučio kambaryje, likus kelioms valandoms iki skrydžio į Amsterdamą, Azizas papasakojo Elai, kaip jis 1977 metais tapo sufiju, kaip prisiėmė naują vardą ir – bent taip tikėjosi – naują likimą. Nuo to laiko jis ėmė keliauti po pasaulį, dirbo fotografu, o širdyje buvo klajoklis dervišas. Jis įgijo artimų draugų šešiuose žemynuose – žmonių, kurie jį laikė savo šeimos nariu. Daugiau nebebuvo susituokęs, bet tapo dviejų našlaičių Rytų Europoje globėju. Azizas niekada nenusiimdavo nuo kaklo saulės pavidalo medaliono, kurį nešiojo norėdamas prisiminti Šamsą iš Tebrizo, ir gyveno klajodamas, skaitydamas, mokydamas – taip, kaip sufijų dervišai, visur ir visada regėdamas Dievo ženklus.

Prieš dvejus metus jis sužinojo savo diagnozę.

Viskas prasidėjo nuo gumbelio pažastyje, kurį jis, atrodo, pastebėjo per vėlai. Paaiškėjo, kad tai piktybinė melanoma – labai pavojingas odos vėžys. Gydytojai sakė, kad perspektyvos nekokios, bet prieš pranešdami galutinį sprendimą turėjo atlikti daug

tyrimų. Po savaitės paskelbė blogą naujieną. Melanoma išplito į vidaus organus ir pažeidė plaučius.

Tada jam buvo penkiasdešimt dveji. Jam pasakė, kad paskutinis jo gimtadienis bus penkiasdešimt penktasis.

Ela pajudino lūpas, norėdama ką nors pasakyti, bet negalėjo ištarti nė žodžio, o burna išdžiūvo tarsi smėlis. Skruostais nuriedėjo dvi ašaros, bet ji jas skubiai nusišluostė.

Azizas kalbėjo toliau – tvirtu, ryžtingu balsu. Jis pasakė, kad taip prasidėjo naujas ir tam tikru požiūriu produktyviausias jo gyvenimo laikotarpis. Žemėje dar buvo daug vietų, kurias jis norėjo pamatyti, ir pirmiausia jis pasirūpino į jas nuvykti. Jis įkūrė Amsterdame sufijų fondą, užmezgė ryšius visame pasaulyje. Mėgėjiškai grodamas *ney*, jis koncertavo drauge su sufijų muzikantais Indonezijoje, Pakistane ir Egipte, net įrašė albumą su žydų ir musulmonų mistikais Kordoboje, Ispanijoje. Grįžo į Maroką aplankyti dervišų buveinės, kurioje pirmą kartą gyvenime susipažino su tikrais sufijais. Mokytojas Samidas buvo seniai miręs, Azizas pasimeldė ir pameditavo prie jo kapo, mąstydamas apie savo gyvenimo kelią.

– Paskui užsidariau ir ėmiau rašyti romaną, kurį seniai norėjau parašyti, bet iš tingumo ar bailumo vis atidėliojau, – mirktelėjęs akį tarė Azizas. – Žinai, tai buvo vienas iš dalykų, kuriuos seniai norėjau padaryti. Pavadinau knygą „Saldi šventvagystė“ ir pasiunčiau ją į Ameriką literatūros agentūrai, nieko nesitikėdamas ir sykiu būdamas pasirengęs viskam. Po savaitės gavau intriguojantį elektroninį laišką nuo mįslingos bostonietės.

Ela nesusilaikė nenusišypsojusi. Silpna pagarbos ir užuojautos šypsena, kupina švelnumo ir skausmo.

Azizas pasakė, kad nuo tos akimirkos viskas pasikeitė. Iš žmogaus, besirengiančio mirti, jis virto žmogumi, įsimylėjusiu pačiu netinkamiausiu metu. Staiga teko perkilnoti visus dėlionės gabalėlius, kuriuos jis, atrodo, seniai buvo sudėliojęs į vietas. Dvasingumas, šeima, gyvenimas, mirtingumas, tikėjimas, meilė – jis pajuto vėl mąstąs apie šiuos dalykus, apie jų prasmę; jis nenorėjo mirti.

Šį naują, paskutinį gyvenimo etapą jis pavadino susidūrimu su raide I žodyje SUFI. Dar jis pasakė, kad šis laikotarpis sunkesnis už visus ankstesnius, nes atėjo kaip tik tuo metu, kai jis jau manėsi išsprendęs beveik visus, o gal ir visus vidinius konfliktus; kai manė esąs dvasiškai subrendęs ir pasiekęs pilnatvę.

– Sufizmas moko, kaip mirti dar esant gyvam. Aš žingsnis po žingsnio perėjau visus reikiamus etapus. Ir kaip tik tada, kai jau maniau, jog viską susitvarkiau, kaip perkūnas iš giedro dangaus pasirodo moteris. Ji parašo man, aš jai atsakau. Po kiekvieno elektroninio laiško aš laukdavau atsakymo užgniaužęs kvapą. Žodžiai tapo dar brangesni negu anksčiau. Visas pasaulis virto tuščiu ekranu, laukiančiu, kol jį prirašysiu. Ir aš supratau, kad privalau su ja susipažinti. Privalau daugiau laiko praleisti su ja. Staiga man nepakanka to, ką turiu gyvenime. Suvokiu, jog mirtinai bijau, kad kažkuri dalis manęs pasirengusi sukilti prieš Dievą, kurį taip gerbiau ir kuriam taip paklusau.

– Bet mes turėsime laiko... – ištarė Ela, pagaliau atgavusi žadą.

– Gydytojai man sako, kad liko šešiolika mėnesių, – lengvai, bet tvirtai ištarė Azizas. – Gal jie klysta. O gal ir ne. Aš nežinau. Supranti, Ela, aš galiu tau dovanoti tik dabarties akimirką. Aš pats tik tiek turiu. Bet iš tiesų niekas niekada daugiau nieko neturi. Tiesiog mėgstame apsimesti, kad turime.

Ela pažvelgė žemyn, į savo pėdas, palinkusi į šoną, tarsi dalis jos būtų pasirengusi parpulti, o kita dalis ją prilaikytų. Ji ėmė verkti.

– Prašau tavęs, nereikia. Aš labiau už viską norėjau, kad tu su manimi vyktum į Amsterdamą. Norėjau tau pasakyti: „Keliaukime po pasaulį kartu. Apžiūrėkime tolimas šalis, susipažinkime su kitais žmonėmis, drauge gėrėkimės Dievo kūriniais."

– Būtų labai gera, – atsakė Ela, šniurkščiodama tarsi vaikas, kuriam įsiraudojus pasiūlytas ryškiaspalvis žaisliukas.

Azizo veidas aptemo. Jis nusuko akis nuo jos ir pažvelgė pro langą.

– Bet aš bijojau tavęs to prašyti. Bijojau tave net paliesti, jau nekalbant apie mylėjimąsi. Kaip galiu prašyti tavęs būti su manimi, palikti savo šeimą, jei negaliu tau pasiūlyti ateities?

Gūždamasi nuo jo klausimo Ela atsakė:

– Kodėl mes tokie pesimistai? Tu gali kovoti su liga. Gali tai padaryti dėl manęs. Dėl mūsų.

– Kam reikia su viskuo kovoti? – norėjo žinoti Azizas. – Mes vis kalbame, kad reikia kovoti su infliacija, kovoti su AIDS, kovoti su vėžiu, kovoti su korupcija, terorizmu, net su anstvoriu... Nejau negalime kitaip žvelgti į pasaulį?

– Aš ne sufija, – nekantriai sumurmėjo Ela, o jos balsas nuskambėjo kaip svetimas, daug vyresnio žmogaus.

Tą akimirką jos galvoje sukosi daugybė minčių: jos tėvo mirtis, skausmas dėl artimo žmogaus savižudybės, po to – ilgi apmaudo ir apgailestavimų metai, kiekvienos atsiminimų smulkmenos peržiūrėjimas, svarstymai, ar viskas nebūtų buvę geriau, jei šios smulkmenos būtų susiklosčiusios kaip nors kitaip.

– Žinau, kad tu ne sufija, – nusišypsojo Azizas. – Ir neprivalai ja būti. Tiesiog būk Rumiu. Daugiau tavęs nieko neprašau.

– Kaip tai? – paklausė ji.

– Neseniai tu manęs klausei, ar aš esu Šamsas, atsimeni? Sakei, kad aš tau jį primenu. Man labai malonu buvo tai girdėti, bet aš negaliu būti Šamsas. Manau, jis visais požiūriais pranoko mane. Bet tu gali būti Rumis. Jei leisiesi, kad tave apimtų meilė, kad ji tave pakeistų pirmiausia savo buvimu, o paskui – savo nebūtimi...

– Aš ne poetė, – dabar atsakė Ela.

– Rumis irgi nebuvo poetas. Bet jis pasikeitė ir juo tapo.

– Nejau nesupranti? Aš paprasčiausia namų šeimininkė, dėl Dievo, trijų vaikų motina, – sušuko Ela.

– Mes visi esame, kas esame, – sumurmėjo Azizas. – Ir visi keičiamės. Tai kelionė iš vieno taško į kitą. Tu gali nukeliauti šią kelionę. Ir jei tau pakaks drąsos – man taip pat – mes galiausiai abu galėsime aplankyti Koniją. Ten aš noriu numirti.

Ela giliai įkvėpė.

– Nekalbėk taip.

Azizas kurį laiką žiūrėjo į ją, paskui nuleido akis. Jo veide atsirado nauja išraiška, balsas nutolo, tarsi jis gretai skrietų nuo jos tolyn lyg sausas, vėjo nešamas lapas.

– O jei ne, – lėtai tarė jis, – tada važiuok namo, Ela. Grįžk į savo namus, pas savo vaikus. Mieloji, spręsti tau. Kad ir ką pasirinktum, aš gerbsiu tavo sprendimą ir visada mylėsiu tave, iki pat galo.

Girtuoklis Suleimanas

Konija, 1248 metų kovas

Begalė kraujo, prakaito ir ašarų. Prašalaičiai mano, kad girtuokliai – tinginiai, kuriems daugiau nėra ko veikti. Iš kur jiems žinoti, kad, norint kas dieną gerti vis daugiau vyno, reikia didelių pastangų. Mes nešame ant savo pečių viso pasaulio naštą.

Pavargęs ir suirzęs snaudžiau, pasidėjęs galvą ant stalo, ir sapnavau ne patį maloniausią sapną. Nepažįstamo miesto gatvėmis mane ginėsi didžiulis, juodas, įniršęs kaip velnias bulius. Aš bėgau nuo jo, neturėdamas nė mažiausio supratimo, ką blogo padariau, kuo jį suerzinau; varčiau prekystalius, barsčiau ant žemės prekes, užsitraukiau visų turgaus prekiautojų pyktį. Galiausiai įbėgau į plačią gatvę, kuri netrukus virto akligatviu. Ten atsitrenkiau į milžinišką kiaušinį, dydžio sulig namu. Staiga kiaušinis ėmė skeldėti ir iš jo išsirito neapsakomo bjaurumo paukščiukas, visas šlapias, garsiausiai čirškiantis. Mėginau pabėgti iš to akligatvio, bet danguje pasirodė paukščiuko motina ir ėmė piktai dėbsoti į mane, tarsi aš būčiau kaltas, kad jos jauniklis toks bjaurus. Kai paukštė pradėjo leistis žemyn, nutaikiusi į mane aštrų snapą ir dar aštresnius nagus, aš pabudau.

Atsimerkiau ir suvokiau, kad buvau užmigęs prie stalo, stovinčio netoli lango. Burnoje jutau surūdijusių vinių skonį, vos ištvėriau, kaip norėjau dar išgerti, bet jaučiausi toks pavargęs, kad neįstengiau pasijudinti. Todėl sėdėjau, pasidėjęs ant stalo

apsunkusią galvą, skęsdamas stingulyje ir klausydamas įprastų užeigos garsų.

Girdėjau, kaip šalia manęs ginčijasi žmonės, tai garsiau, tai tyliau, tarsi spiečiančios bitės. Vyrai sėdėjo prie gretimo stalo; iš pradžių pasvarsčiau, kad reikėtų pasukti galvą ir pažiūrėti, kas jie tokie, bet nė vienas mano raumuo nepajudėjo. Tada ir išgirdau pikta lemiantį žodį: žmogžudystė.

Iš pradžių pamaniau, kad tai tik girtuoklių kliedesiai. Užeigoje dar ne to galima prisiklausyti, pamažu išmoksti nepaisyti to, ką išgirsti. Bet jų kalbos skambėjo pernelyg grėsmingai, kad nekreiptum į jas dėmesio, tad aš ėmiau klausytis pastatęs ausis. Net išsižiojau galiausiai įsitikinęs, kad jie kalba rimtai. Ir dar giliau pasijutau sukrėstas, kai supratau, ką tokį ketina nužudyti: Šamsą iš Tebrizo.

Kai tik jie pakilo nuo stalo, aš lioviausi apsimetinėjęs miegantis ir pašokau ant kojų.

– Christosai, eik šen! Greičiau! – surikau, apimtas panikos.

– Kas tau vėl nutiko? – atbėgo Christosas. – Ko taip susijaudinai?

Bet aš negalėjau pasakyti. Negalėjau net jam. Staiga visi aplink man ėmė rodytis įtartini. Kas, jei šiame sąmoksle prieš Šamsą dalyvauja ir daugiau žmonių? Reikia užsičiaupti ir atidžiai dairytis aplink.

– Nieko! Išalkau, ir tiek, – atsakiau. – Gal galėtum man atnešti sriubos? Tik pridėk daugiau česnako. Man reikia išsiblaivyti!

Christosas klausiamai pažvelgė į mane, bet buvo pratęs prie mano besikeičiančių nuotaikų, todėl daugiau nieko neklausinėjo. Po kelių minučių atnešė dubenį ožkos žarnokų sriubos, deginamai karštos ir aitrios, paskubomis ją srėbdamas, nusideginau liežuvį. Pakankamai išsiblaivęs išlėkiau į gatvę įspėti Šamso iš Tebrizo.

Pirmiausia nubėgau į Rumio namus. Jo ten nebuvo. Paskui aplaksčiau mečetę, medresę, arbatinę, kepyklą, hamamą... Patikrinau visas krautuvėles ir rūsius amatininkų gatvėje. Net dirstelė-

jau į senos čigonės palapinę, pastatytą griuvėsiuose, – gal kartais jis užsuko pas ją, kad išrautų skaudamą dantį ar nuimtų užkeikimą? Visur apieškojau, ir mano nerimas kas minutę augo. Mane ėmė graužti baimė. Kas, jei jau per vėlu? Kas, jeigu jis jau nužudytas?

Po keleto valandų, nebesugalvodamas, kur dar ieškoti, nuliūdęs ir išsekęs pasukau atgal į užeigą. Ir tarsi burtų galia per kelis žingsnius nuo užeigos susidūriau tiesiai su juo.

– Sveikas, Suleimanai. Atrodai susirūpinęs, – šypsodamasis tarė Šamsas.

– O, Dieve mano! Tu gyvas! – sušukau ir puoliau jo apkabinti.

Pagaliau ištrūkęs iš mano glėbio, Šamsas linksmai pažvelgė į mane.

– Aišku, aš gyvas. O ką, gal tau atrodau panašus į vaiduoklį?

Nusišypsojau, bet šypsena netrukus dingo. Galva taip gėlė, kad bet kuriuo kitu metu būčiau tuojau pat išlenkęs keletą butelių vyno, kad kuo greičiau prisigerčiau ir apsvaigęs užmigčiau.

– Kas nutiko, mano bičiuli? Ar viskas gerai? – įtariai paklausė Šamsas.

Sunkiai nurijau seilę. Kas, jei jis nepatikės, kai papasakosiu jam apie sąmokslą? Kas, jei pamanys, kad tai tik vyno įkvėpti kliedesiai? Gal taip ir yra. Net aš pats nebuvau tuo įsitikinęs.

– Tave nori nužudyti, – pasakiau. – Neįsivaizduoju, kas jie tokie. Nemačiau jų veidų. Supranti, aš užmigau... Bet tai ne sapnas. Tai yra, ne, buvo ir sapnas, bet šito aš nesusapnavau. Ir nebuvau girtas. Na, buvau išgėręs keletą taurių, bet ne...

Šamsas uždėjo ranką man ant peties.

– Nusiramink, mano bičiuli. Aš suprantu.

– Tikrai?

– Taip. O dabar grįžk į užeigą ir dėl manęs nesijaudink.

– Ne, ne! Aš niekur neisiu. Ir tu neik, – prieštaravau. – Tie žmonės nejuokauja. Tau reikia būti atsargiam. Negalima grįžti į Rumio namus. Ten jie pirmiausia tavęs ieškos.

Šamsas tylėjo, nekreipdamas dėmesio į mane apėmusią paniką.

– Klausyk, derviše, mano namai ankšti ir nelabai jaukūs. Bet jei tau nesvarbu, gali gyventi pas mane kiek nori.

– Ačiū tau už rūpestį, – sumurmėjo Šamsas. – Bet atsitinka tik tai, ko nori Dievas. Tai viena iš taisyklių: *Šis pasaulis sukurtas abipusės sąveikos principu. Nei gerumo lašas, nei pykčio krislas neliks be atsako. Nebijok kitų žmonių rezgamų sąmokslų, apgavysčių ar melo. Jei kas nors tau spendžia spąstus, atsimink, jog tą daro ir Dievas. Jis pats didžiausias sąmokslininkas. Net lapas nesujuda Jam nežinant. Tiesiog be išlygų tuo tikėk. Viską, ką daro Dievas, Jis daro labai gražiai.*

Tai taręs, Šamsas man pamerkė ir pamojo atsisveikindamas. Žiūrėjau, kaip jis sparčiu žingsniu traukia per purviną gatvę Rumio namų link, nepaisydamas mano įspėjimo.

Žmogžudys

KONIJA, 1248 METŲ KOVAS

Bepročiai! Nenaudėliai! Juk sakiau jiems, kad neitų su manimi. Paaiškinau, kad visada dirbu vienas, kad nepakenčiu, kai užsakovai kišasi į mano reikalus. Bet jie neatlyžo, neva dervišas turi antžmogiškų galių, todėl jiems reikia savo akimis pamatyti, kaip jis mirs.

– Gerai, – galiausiai nusileidau. – Bet nesirodykite prie manęs, kol viskas nebus baigta.

Jie pažadėjo. Dabar jų jau buvo trys. Tie du, kuriuos prisiminiau iš ankstesnio susitikimo, ir trečiasis, atrodantis toks pat jaunas ir įsitempęs kaip kiti. Visi buvo apsivynioję veidus juodomis skraistėmis. Tarsi man būtų rūpėję sužinoti, kas jie tokie!

Po vidurnakčio aš jau buvau prie Rumio namų. Peršokau akmenų tvorą, atsidūriau vidiniame kieme ir pasislėpiau už krūmo. Užsakovai buvo mane užtikrinę, kad Šamsas iš Tebrizo kiekvieną naktį medituoja vidiniame kieme, prieš atlikdamas apsiplovimus arba po jų. Man reikėjo tik jo sulaukti.

Naktis buvo vėjuota, neįprastai vėsi šiam metų laikui. Kalavijas mano rankoje buvo sunkus ir šaltas, du koralų karoliukai, puošiantys rankeną, šiurkščiai spaudė delną. Dėl visa ko dar buvau pasiėmęs mažą durklą, įdėtą į makštis.

Mėnulį supo blyškiai melsvas švytėjimas. Tolumoje klykė ir ūbavo nakties gyvūnai. Vėjas, besidaužantis į medžius, atnešė iki manęs saldų rožių aromatą. Keista – nuo šio kvapo man pasidarė

nesmagu. Jau eidamas į šiuos namus buvau nekokios nuotaikos. Bet dabar ji dar labiau sugedo. Stovėdau, apgaubtas saldaus aromato, ir jutau vis stiprėjantį troškimą viską mesti ir kuo greičiaiu dingti iš šios nejaukios vietos.

Bet aš pasilikau, ištikimas duotam žodžiui. Nežinau, kiek praėjo laiko. Mano akys apsunko, norom nenorom pradėjau žiovauti. Vėjo įniršis stiprėjo, o mano atmintis dėl kažkokios nesuprantamos priežasties ėmė rausti tamsius, nerimą keliančius atsiminimus apie visus mano nužudytus žmones. Ši bloga nuojauta mane nustebino. Paprastai prisimindamas praeitį aš nesijaudindavau. Kartais susimąstydavau, panordavau atsiskirti nuo kitų, gal net paniurdavau – bet baimės ir jaudulio niekada nejutau.

Kelis kartus patyliukais pašvilpavau dainas, norėdamas pasitaisyti nuotaiką, o kai tai nepadėjo, įsmeigiau akis į užpakalines namo duris ir sušnibždėjau:

– Nagi, eikš, Šamsai. Neversk manęs per ilgai čia laukti. Išeik į vidinį kiemą.

Nė garso. Nė judesio. Nieko.

Staiga pradėjo lyti. Iš vietos, kurią buvau pasirinkęs, galėjau matyti, kas darosi lauke. Netrukus lietus taip įsismarkavo, kad gatvės virto urduliuojančiais upeliais, o aš kiaurai permirkau.

– Prakeikimas, – ištariau. – Prakeikimas! Prakeikimas!

Jau svarsčiau, ar nereikėtų eiti namo, bet staiga pro lietaus barškenimą į stogus ir gatves išgirdau kažkokį kitą garsą. Pajutau, kad kieme esu ne vienas.

Tai buvo Šamsas iš Tebrizo. Laikydamas rankoje aliejinę lempą jis pasuko mano pusėn ir sustojo už kelių žingsnių nuo krūmo, kuriame aš slėpiausi.

– Graži naktis, ar ne tiesa? – paklausė.

Aš aiktelėjau, neįstengdamas suvaldyti sutrikimo. Ar su juo yra dar kas nors, o gal jis kalbasi pats su savimi? Ar jis žino, kad esu čia? Nejau galėtų justi mano buvimą? Mano galvoje virte virė klausimai.

Tik staiga šovė dar viena mintis. Kaip gali neužgesti lempa, kurią jis nešasi rankoje, juk toks vėjas ir lietus? Kai tik apie tai pagalvojau, nugara nubėgo šiurpuliai.

Prisiminiau, kokios kalbos sklido apie Šamsą. Žmonės kalbėjo, esą jis taip gerai įvaldęs juodąją magiją, kad gali bet ką paversti bliaunančiu asilu ar aklu šikšnosparniu: pakanka tik surišti virvelę iš to žmogaus drabužių skutelių ir sumurmėti piktuosius užkeikimus. Aš pats niekada netikėjau tokiomis nesąmonėmis ir dabar neketinau jomis patikėti, bet kol stovėjau ir žiūrėjau į liūtyje negęstančią Šamso lempelę, pradėjau taip drebėti, kad vos išstovėjau.

– Prieš daug metų Tebrize turėjau mokytoją, – tarė Šamsas, pastatydamas lempą ant žemės ir dingdamas man iš akių. – Jis mane išmokė, kad viskam yra savas laikas. Tai viena iš paskutinių taisyklių.

Apie kokias taisykles jis kalba? Kas čia per mįslės? Man teko skubiai apsispręsti, išlįsti iš krūmo dabar ar palaukti, kol jis pasisuks nugara – bet jis neketino suktis. Jei žino, kad aš čia esu, man nebėra prasmės slėptis. Bet jei kartais jis to nežino, turiu gerai apgalvoti, kada geriausia pasirodyti.

Bet tą akimirką pamačiau anų trijų vyrų figūras, nerimastingai mindžiukuojančias po sodo tvoros atbraila ir sutrikau dar labiau. Tikriausiai jie nesupranta, kodėl aš dar nepuoliau užmušti dervišo.

– Tai trisdešimt septinta taisyklė, – toliau kalbėjo Šamsas. – *Dievas yra kruopštus laikrodininkas. Jo tvarka tokia tiksli, kad viskas žemėje vyksta nustatytu laiku. Ne anksčiau ir ne vėliau. Ir visiems, be jokios išimties, laikrodis eina tiksliai. Nes kiekvienam yra laikas mylėti ir laikas mirti.*

Tą akimirką supratau, kad jis kalba su manimi. Žino, kad aš čia. Žinojo, dar prieš išeidamas į vidinį kiemą. Mano širdis ėmė smarkiai plakti. Pasijutau taip, tarsi aplink būtų dingęs oras. Nebeliko prasmės toliau slėptis. Tad aš paprasčiausiai atsistojau ir

išlindau iš krūmo. Lietus liovėsi taip pat staiga, kaip buvo prasidėjęs, ir viskas paskendo tyloje. Mudu stovėjome akis į akį, žmogžudys ir auka; nepaisant padėties keistumo viskas atrodė natūralu, beveik ramu.

Aš išsitraukiau kalaviją ir užsimojau iš visų jėgų. Dervišas išsisuko nuo smūgio labai mikliai, aš nesitikėjau to iš jo ūgio žmogaus. Jau ketinau užsimoti dar kartą, bet staiga tamsoje šmėstelėjo figūros ir iš niekur išnirę šeši vyrai užpuolė dervišą su vėzdais ir ietimis. Atrodo, anoji trijulė atsivedė draugų. Kilo įnirtingas mūšis, visi parkrito ant žemės, raitėsi, paskui pašoko ant kojų ir vėl parkrito, laužydami į šipulius vieną po kitos visas ietis.

Aš stovėjau ir žiūrėjau, sukrėstas ir įtūžęs. Dar niekada anksčiau man nėra tekę stebėti žmogžudystės, kurią atlikti buvau pasamdytas pats. Taip įnirtau ant trijų jaunuolių už įžūlumą, kad vos nepalikau ramybėje dervišo ir neužpuoliau jų pačių.

Tačiau neilgai trukus vienas iš jų ėmė garsiai šaukti:

– Pagalbos! Gelbėk mus, Šakalo Galva! Jis mus nužudys!

Mikliai tarsi žaibas sviedžiau šalin kalaviją, išsitraukiau iš už diržo durklą ir puoliau į mūšį. Mes septyniese parbloškėme dervišą ant žemės, ir aš vienu staigiu smūgiu pervėriau jam širdį. Iš jo burnos išsiveržė vienintelis kimus šūksnis, vėliau balsas nutrūko. Jis nebejudėjo ir nebealsavo.

Mes drauge pakėlėme keistai lengvą jo kūną ir įmetėme į šulinį. Garsiai gaudydami orą, žingtelėjome atgal ir ėmėme laukti, kol pasigirs į vandenį įkritusio kūno plekštelėjimas.

Bet jo nebuvo.

– Kas čia, po velnių, darosi? – paklausė vienas iš vyrų. – Nejau jis neįkrito?

– Aišku, įkrito, – atsakė kitas. – Kaip galėjo neįkristi?

Juos apėmė panika. Mane irgi.

– Gal jis užkliuvo už kokio kablio sienoje, – svarstė trečiasis.

Mintis atrodė nekvaila. Nebandę išsiaiškinti, mes patenkinti

jos griebėmės, nors visi puikiai žinojome, kad šulinių sienose nebūna kablių.

Nežinau, kiek ilgai dar laukėme, vengdami žiūrėti vieni kitiems į akis. Vidinį kiemą pervėrė šaltas vėjo gūsis, berdamas mums po kojomis išdžiūvusius gluosnio lapus. Aukštai danguje tamsi ryto mėlynė vos buvo pradėjusi brėkšti violetu. Būtume taip stovėję iki įdienojant, jei nebūtų atsidariusios užpakalinės durys iš namo nebūtų išėjęs žmogus. Iškart jį pažinau. Tai buvo Mavlana.

– Kur tu? – pašaukė jis rūpesčio kupinu balsu. – Ar tu čia, Šamsai?

Išgirdę šį vardą, mes visi septyniese leidomės į kojas. Šeši vyrai peršoko sodo tvorą ir dingo naktyje. Aš likau paskutinis, ieškojau durklo, kurį galiausiai radau po krūmu, visą purviną. Žinojau, kad negalima čia likti, negalima gaišti nė sekundės, bet negalėjau atsispirti pagundai ir atsigręžiau.

Atsigręžęs pamačiau, kaip Rumis nusvirduliavo į kiemą ir staiga pasuko kairėn, prie šulinio, tarsi nuojautos vedamas. Pasilenkė ir pažvelgė žemyn, kurį laiką taip pastovėjo, laukdamas, kol akys apsipras su tamsa šulinio viduje. Paskui staiga atsilošė, parkrito ant kelių ir ėmė muštis į krūtinę, baisiai šaukdamas:

– Jį nužudė! Nužudė mano Šamsą!

Aš peršokau per tvorą ir palikęs sode durklą su dervišo krauju leidausi bėgti, kaip dar niekada nebuvau bėgęs.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ RUGPJŪČIO 12-OJI

Buvo graži, šilta, saulėta rugpjūčio diena. Tokia pat, kaip kitos. Ela atsibudo anksti rytą, paruošė pusryčius vyrui ir vaikams, palaukė, kol jie išėjo – kas į darbą, kas į šachmatų ar teniso klubus, – tada grįžo į virtuvę, atsivertė virimo knygą ir pasirinko vakarienės meniu:

Špinatų sriuba su grietinėle ir grybais
Moliuskai su garstyčių majonezu
Keptos jūrų šukutės su šalavijų ir sviesto padažu
Sodo žalumynų salotos su spanguolėmis
Cukinijų ir ryžių apkepas
Rabarbarų ir vanilės kremo pyragas, puoštas pinučiais

Patiekalus gamino visą popietę. Baigusi ištraukė geriausius indus. Padengė stalą, sulankstė servetėles, pamerkė gėlių. Orkaitės laikrodį nustatė keturiasdešimčiai minučių, kad apkepas būtų paruoštas lygiai septintą. Paruošė džiūvėsėlius salotoms, užpylė ant jų padažą – tirštą, riebų, kaip Avi mėgsta. Norėjo uždegti žvakes, bet apsigalvojo. Geriau palikti stalą šitaip. Kaip nepriekaištingą paveikslą. Nepaliestą. Nejudintą.

Tada pasiėmė lagaminą, kurį jau seniau buvo susikrovusi, ir išėjo iš namų. Eidama sumurmėjo vieną iš Šamso taisyklių: *Niekada ne per vėlu klausti savęs: „Ar aš pasirengęs pakeisti savo gyvenimą? Ar pasirengęs keistis iš vidaus?“*

Net jei bent viena tavo gyvenimo diena yra tokia pat kaip ankstesnė, – labai gaila. Kiekvieną akimirką, sulig kiekvienu įkvėpimu reikia atsinaujinti, kas kartą atsinaujinti. Yra vienintelis būdas gimti naujam gyvenimui: mirti dar prieš mirtį.

Aladinas

KONIJA, 1248 METŲ BALANDIS

Buvo praėjusios trys savaitės po Šamso mirties, kai aš, nei gyvas, nei miręs, kiekvieną minutę vis galvodamas, kaip elgtis, galiausiai išdrįsau ir nuėjau pasikalbėti su tėvu. Radau jį bibliotekoje, sėdintį vienišą prie židinio, nejudantį tarsi alebastro statula, o jo veidu šmėsčiojo šešėliai.

– Tėve, ar galiu su tavimi pasikalbėti? – paklausiau.

Lėtai, vangiai, tarsi plaukdamas į krantą per atsiminimų ir svajų jūrą, jis pažvelgė į mane, bet nieko neatsakė.

– Tėve, aš žinau, kad tu manai, jog aš prisidėjau prie Šamso mirties, bet aš tau garantuoju, kad...

Staiga tėvas pakėlė pirštą ir nutraukė mano kalbas.

– Tarp mudviejų su tavimi, sūnau, žodžiai išdžiūvo. Aš nenoriu girdėti nieko, ką tu kalbėsi, ir pats neturiu ko tau pasakyti, – tarė jis.

– Labai prašau, nekalbėk taip. Leisk man paaiškinti, – maldavau aš, jausdamas, kaip virpa mano balsas. – Prisiekiu Dievui. Tai ne aš. Žinau, kas tai padarė, bet tikrai ne aš.

– Mano sūnau, – vėl mane pertraukė tėvas, ir jo sielvartas išseko, jį pakeitė baugi ramybė žmogaus, galiausiai susitaikiusio su šiurpia tiesa, – sakai, jog kaltas ne tu, bet tavo drabužio palankas kruvinas.

Aš krūptelėjau ir tuojau pat dirstelėjau į drabužio palankus. Ar taip gali būti? Nejau tą vakarą išsikruvinau? Apžiūrėjau palanką,

paskui rankoves, rankas, nagus. Viskas atrodė švaru. O kai vėl pakėliau galvą, susidūriau su tėvo akimis ir tik tada supratau, kad jis man buvo paspendęs šiuos spąstus.

Nejučia patikrinęs, ar mano drabužio palankas nekruvinas, aš galutinai išsidaviau.

Tai tiesa. Aš tą vakarą buvau užeigoje. Aš pasakiau žmogžudžiui, kad Šamsas turi įprotį naktimis medituoti vidiniame kieme. Ir vėliau, naktį, kai Šamsas lietuje kalbėjosi su savo žudiku, aš buvau vienas iš šešių, slapčia besiklausančių po sodo tvora. Kai nutarėme, kad reikia pulti, nes kelio atgal nebėra, o žmogžudys kažkodėl delsia, aš jiems parodžiau kelią į mūsų kiemą. Bet tai ir viskas. Ten ir sustojau. Mūšyje nedalyvavau. Jį užpuolė Baibarsas, padedamas Iršado ir kitų. O kai šiuos apėmė panika, viską užbaigė Šakalo Galva.

Vėliau daugel kartų išgyvenau atmintyje tą akimirką, todėl pasidarė sunku atskirti, kas ten buvo tikra, o kas – mano vaizduotės padarinys. Vieną ar du kartus įsivaizdavau, kaip Šamsas pasprunka nuo mūsų, pabėga į anglies juodumo naktį, ir šis vaizdas buvo toks ryškus, kad beveik pats juo patikėjau.

Jo nebėra, bet visur liko jo pėdsakai. Šokis, poezija, muzika – viskas, kas, man rodėsi, dings drauge su juo, pasiliko mūsų gyvenime. Mano tėvas tapo poetu. Šamsas sakė tiesą. Kai sudaužoma viena puodynė, sudūžta ir antra.

Mano tėvas visada buvo mylintis žmogus. Jam artimi visų tikėjimų žmonės. Jis geras ne tik musulmonams, bet ir krikščionims, žydams, net pagonims. Kai jo gyvenime atsirado Šamsas, šis meilės ratas taip išsiplėtė, kad apėmė net labiausiai puolusius visuomenės narius – prostitutes, girtuoklius, elgetas, žemiausius iš žemiausių.

Tikiu, kad jis galėtų mylėti net Šamso žudikus.

Bet buvo ir iki šiol tebėra vienas žmogus, kurio mylėti jis neįstengia: jo paties sūnus.

Sultonas Valadas

KONIJA, 1248 METŲ RUGSĖJIS

Bedaliai elgetos, girtuokliai, prostitutės, vagys... Jis dalija nusikaltėliams savo auksą ir sidabrą. Po anos šiurpios nakties tėvas nebeatsigavo. Visi kalba, kad jis neteko proto iš sielvarto. Paklaustas, ką veikia, jis pasakoja istoriją apie Imraulą Keisą, Arabijos karalių, kuris buvo visų labai mylimas, neapsakomai turtingas ir gražus, bet vieną dieną nei iš šio, nei iš to išėjo, palikęs šį tobulą gyvenimą. Keisas apsivilko dervišo drabužius, išdalijo savo turtus ir nuo tos dienos ėmė klajoti iš vienos šalies į kitą.

– Štai kaip žmogų paveikia mylimojo netektis, – sako mano tėvas. – Tavoji karaliaus savastis subyra į dulkes, ir išryškėja dervišo savastis. Dabar, kai Šamsas dingo amžinai, dingau ir aš. Aš nebesu nei mokytojas, nei pamokslininkas. Esu niekio įsikūnijimas. Čia yra mano *fana*, čia ir mano *baqa*.

Neseniai į mūsų duris pasibeldė rusvaplaukis pirklys, kuris atrodė kaip didžiausias pasaulio melagis. Jis pasakė, kad pažįsta Šamsą iš Tebrizo labai seniai, dar kai anas gyvenęs Bagdade. Paskui pritildė balsą ir patikliai šnibždėdamas prisiekė, kad Šamsas gyvas ir sveikas, jis slepiasi ir medituoja ašrame Indijoje, laukia, kol ateis laikas išeiti.

Kol jis visa tai kalbėjo, veide nebuvo matyti nė mažiausio sąžiningumo pėdsako. Bet mano tėvą tarsi karštligė būtų apėmusi. Jis paklausė pirklio, ko šis norėtų už tokią stebuklingą žinią. Nė

kiek nesigėdydamas pirklys atsakė, kad jaunystėje jis svajojęs tapti dervišu, bet kadangi gyvenimas susiklostė kitaip, tai jis bent norėtų turėti tokio garsaus mokslininko kaip Rumis durtinį. Tai išgirdęs, tėvas nusivilko aksominį durtinį ir įteikė jam – tiesiog čia pat, iš karto.

– Bet tėve, kodėl tu atidavei savo brangų durtinį tam žmogui, juk puikiai žinai, kad jis meluoja? – paklausiau, kai šis išėjo.

Ir štai ką man atsakė tėvas:

– Ar manai, kad durtinis – per didelė kaina už melagystę? Bet įsivaizduok, mielas mano sūnau, jei jis būtų sakęs tiesą, jei Šamsas iš tiesų būtų gyvas, aš nepagailėčiau nė savo gyvybės!

Rumis

Konija, 1260 metų spalio 31-oji

Bėgant laikui, skausmas pamažu virsta sielvartu, sielvartas – tyla, o tyla virsta vienišumu, beribiu ir bedugniu tarsi tamsūs vandenynai. Šiandien sukanka šešiolika metų nuo tos dienos, kai mudu su Šamsu susitikome priešais „Cukraus pirklių užeigą". Kasmet paskutinėmis spalio dienomis aš pasitraukiu į vienatvę, kuri kasdien slegia vis labiau. Keturiasdešimt dienų praleidžiu *chilla*, mąstydamas apie keturiasdešimt taisyklių. Prisimenu ir apmąstau kiekvieną iš jų, bet pačioje mano proto gilumoje yra tik Šamsas iš Tebrizo ir spindi man.

Žmogus manai, kad jau nebegalėsi daugiau gyventi. Manai, kad užgeso tavo sielos šviesa, kad nuo šiol tau amžius lemta praleisti tamsoje. Bet kai tave apgaubia tokios neperregimos tamsybės, kai užmerki pasauliui abi akis, tavo širdyje atsiveria trečioji akis. Ir tik tada suvoki, kad regėjimas kertasi su vidiniu pažinimu. Jokios akys neregi taip aiškiai ir skaisčiai kaip meilės akys. Po sielvarto ateina kitas metų laikas, kitas slėnis, kita savastis. Ir mylimąjį, kurio niekur neberasi, tu pradedi matyti visur.

Matai jį lašelyje vandens, kuris įkrinta į vandenyną, potvyniuose, kurie paklūsta mėnulio ritmui, ryto vėjyje, kuris nešioja gaivius kvapus; matai jį smėlyje išpieštuose geomantijos simboliuose, mažyčiuose saulėje blizgančiuose uolienų krisleliuose, naujagimio šypsenoje ar savo paties pulsuojančiose venose. Kaip gali sakyti, kad Šamso nebėra, kai jis visur?

Lėtai, visa esybe sukdamasis sielvarto ir ilgesio ritmu, aš kiekvieną dieną, kiekvieną minutę esu su Šamsu. Mano krūtinė – tai urvas, kuriame Šamsas ilsisi. Tarsi kalnas, saugantis savyje aidą, aš laikau viduje Šamso balsą. Nebeliko nė mažiausio krislo mokslininko ir pamokslininko, kuriuo aš kitados buvau. Meilė atėmė iš manęs visus įpročius, visus darbus. Užtat ji pripildė mane poezijos. Ir nors puikiai žinau, kad jokiais žodžiais neišreikši šios vidinės mano kelionės, aš tikiu žodžiais. Esu tikintysis žodžiais.

Du žmonės man padėjo išgyventi sunkiausius laikus: mano vyresnysis sūnus ir šventasis, vardu Saladinas, auksakalys. Klausydamasis, kaip jis triūsia savo krautuvėlėje, tobulai kalinėdamas aukso lakštus, aš patyriau stebuklingą įkvėpimą ir sugalvojau paskutinį besisukančių dervišų šokio akordą. Ritmas, sklindantis iš Saladino krautuvėlės, sutapo su pasaulio pulsu, dieviškuoju ritmu, apie kurį tiek daug kalbėjo ir kurį taip brangino Šamsas.

Paskui mano vyresnysis sūnus vedė Saladino dukterį Fatimą. Ji smalsi ir sumani, primena Kimiją. Išmokiau ją skaityti Koraną. Ji man tapo tokia brangi, kad pradėjau vadinti ją savo dešiniąja akimi, o jos seserį Hediją – kairiąja. Brangioji Kimija man seniai įrodė, kad mergaitės yra ne blogesnės mokinės už berniukus, o gal net geresnės. Aš rengiu *sema* pamokas moterims ir patariu sufijų seserims tęsti šią tradiciją.

Prieš ketverius metus pradėjau deklamuoti *Mathnawi*. Pirmoji eilutė atėjo man į galvą nei iš šio, nei iš to, kai žiūrėjau, kaip saulės šviesa perskrodžia tamsą. Nuo tos dienos eilėraščiai liejasi man iš burnos tarsi savaime. Aš jų neužrašinėju. Tai Saladinas kruopščiai užrašė pirmuosius posmus. O mano sūnus viską perrašė. Jų dėka eilėraščiai išliko, nes iš tiesų jei manęs dabar kas nors paprašytų juos padeklamuoti, nebeįstengčiau. Prozos ar poezijos žodžiai būriais atlekia pas mane, o paskui lygiai taip pat staiga palieka, tarsi migruojantys paukščiai. Aš tik upės pakrantė, kurioje jie nutupia ir pailsi, prieš pakildami skristi į tolimus kraštus.

Pradėdamas eilėraštį niekada iš anksto nežinau, ką pasakysiu. Gal jis bus trumpas, o gal ilgas. Nieko neplanuoju. O kai eilėraštis būna baigtas, aš vėl nutylu. Gyvenu tyloje. Žodis „Tyla", *Khamush*, yra vienas iš dviejų parašų, kuriuos naudoju savo *ghazals*. Kitas – Šamsas iš Tebrizo.

Pasaulis juda ir keičiasi tokiu greičiu, kad mes, žmonės, neįstengiame to nei suprasti, nei suvaldyti. 1258 metais Bagdadą užėmė mongolai. Miestas, kuris didžiavosi savo šlove ir ištverme, kuris skelbėsi pasaulio centru, patyrė pralaimėjimą. Tais pačiais metais mirė Saladinas. Mes su dervišais iškėlėme dideles iškilmes, ėjome gatvėmis su būgnais ir fleitomis, šokome ir dainavome iš džiaugsmo, nes taip dera laidoti šventąjį.

1260 metais atėjo mongolų eilė pralaimėti. Juos įveikė Egipto mameliukai. Vakarykščiai nugalėtojai šiandien pralaimi. Kiekvienas nugalėtojas linkęs manyti, kad jo pergalė amžina. Kiekvienas pralaimėjęs mano, kad jis įveiktas amžiams. Bet abu jie klysta dėl tos pačios priežasties: viskas keičiasi, išskyrus Dievo veidą.

Saladinui mirus, mokinys Husamas, kuris taip greitai ir ir taip toli nuėjo dvasios keliu, kad visi jį vadina Husamu Čelebiu, padėjo man užrašyti eilėraščius. Tai jis tas raštininkas, kuriam aš padiktavau visą *Mathnawi*. Husamas yra kuklus ir dosnus; jei kas nors jo paklausia, kas jis toks ar ką jis veikia, jis iškart atsako: „Aš esu kuklus Šamso iš Tebrizo sekėjas. Štai kas aš toks."

Mažu pamažu tau sueina keturiasdešimt, paskui penkiasdešimt, šešiasdešimt, ir su kiekvienu dešimtmečiu jautiesi vis labiau užbaigtas. Privalai eiti, nors nebėra vietos, į kurią turėtum atvykti. Pasaulis sukasi, nepaliaujamai ir negailestingai, sukasi Žemė ir Mėnulis, bet visa tai judėti verčia ne kas kita, kaip paslaptis, glūdinti visuose mumyse, žmonėse. Tai žinodami mes, dervišai, šoksime savo meilę ir širdgėlą, net jei niekas daugiau nesupras, ką mes darome. Šoksime vidury susirėmimo ar didžiulio karo – mums tas pats. Šoksime įskaudinti ir geliančiomis širdimis, šoksime džiaugsmingi ir pakylėti, po vieną ir drauge, lėtai ir greitai,

kaip teka vanduo. Šoksime savo kraujyje. Visame, kas yra ir buvo pasaulyje, esama tobulos darnos ir subtilios pusiausvyros. Taškai nuolatos keičiasi vietomis, keičia vienas kitą, bet ratas išlieka tas pats. Trisdešimt devintoji taisyklė: *Dalys keičiasi, bet visuma visada išlieka ta pati. Kai pasaulį palieka vienas vagis, gimsta kitas. Kiekvieną padorų žmogų, kuris išeina, pakeičia kitas padorus žmogus. Taip ne tik niekas nelieka, kaip buvo, bet ir niekas iš esmės nepasikeičia.*

Kai miršta vienas sufijas, tuo pat metu kur nors gimsta kitas.

Mūsų religija – meilės religija. Mus visus sieja širdžių grandinė. Jei (ir kai) nutrūksta viena grandis, kur nors pridedama kita. Mirus vienam Šamsui iš Tebrizo, kur nors kitoje vietoje, kitu laiku gims kitas.

Vardai keičiasi, jie ateina ir išeina, bet esmė lieka ta pati.

Ela

KONIJA, 2009 METŲ RUGSĖJO 7-OJI

Budėdama prie jo lovos, įsitaisiusi plastiko kėdėje, ji staiga atsimerkė ir įsiklausė į netikėtą garsą. Kažkas tamsoje kalbėjo nežinomus žodžius. Ji suprato, kad tai iš lauko sklinda kvietimas melstis. Tuoj prasidės nauja diena. Bet ją apėmė jausmas, kad sykiu tai kažko pabaiga.

Paklausk bet kurio žmogaus, pirmą kartą išgirdusio rytinį kvietimą melstis, ir jis pasakys tą patį. Kad tai nuostabu, sodru ir paslaptinga. Bet kartu nerealu, beveik šiurpu. Lygiai kaip meilė.

Nakties tyloje šis garsas pažadino Elą. Ji kelis kartus tamsoje sumirksėjo, kol galiausiai suprato, kad vyro balsas sklinda į kambarį pro atvirus langus. Tik po geros minutės susivokė, kad ji jau nebe Masačusetse. Tai ne erdvus namas, kuriame ji gyvena su savo vyru ir trimis vaikais. Visa tai liko kitame laike – tokiame tolimame ir miglotame, kad dabar jis veikiau primena pasaką, o ne jos pačios praeitį.

Ne, ji nebe Masačusetse. Ji visai kitoje pasaulio dalyje, Turkijos miesto Konijos ligoninėje. O vyras, kurio gilų ir tolygų alsavimą ji dabar girdi greta rytinio kvietimo melstis, yra ne jos vyras, už kurio ji ištekėjo prieš dvidešimt metų, bet mylimasis, dėl kurio ji vieną saulėtą praėjusios vasaros dieną paliko vyrą.

– Ar tu tikrai ketini palikti vyrą dėl žmogaus, kuris neturi jokios ateities? – klausinėjo jos draugės ir kaimynės. – O kaip vaikai? Ar manai, kad jie tau kada nors atleis?

Taip Ela galiausiai suprato, kad jei visuomenės akyse ir yra kas nors blogesnio už moterį, paliekančią savo vyrą, tai tas blogesnis dalykas – moteris, paliekanti savo ateitį ir iškeičianti ją į dabarties akimirką.

Ji įjungė stalinę lempą ir gintarinėje šviesoje apžvelgė kambarį, tarsi norėdama įsitikinti, kad niekas jame nepasikeitė per tas kelias valandas, kol ji buvo užsnūdusi. Tai buvo mažiausia jos kada nors matyta ligoninės palata – tiesa, gyvenime jai neteko matyti daug ligoninės palatų. Beveik visą vietą užėmė lova. Visi kiti daiktai buvo sustatyti aplink lovą – medinė spintelė, kvadratinis kavos staliukas, dar viena kėdė, tuščia vaza, padėklas su įvairių spalvų tabletėmis, o prie jo knyga, kurią Azizas skaitė nuo pat šios kelionės pradžios – „Aš ir Rumis".

Į Koniją jie atvyko prieš keturias dienas ir pirmas dienas praleido mieste kaip paprasti turistai – apėjo paminklus, muziejus ir archeologinių kasinėjimų vietas, prisivalgė vietos patiekalų, fotografavo viską, ką pamatydavo naujo, net paprasčiausius ir paikiausius dalykus. Viskas sekėsi labai gerai iki vakar dienos, kai Azizas, jiems pietaujant vietos restorane, susmuko ant grindų ir buvo skubiai nugabentas į artimiausią ligoninę. Nuo to laiko ji sėdėjo prie jo lovos, laukdama ir nežinodama, ko tikėtis, vildamasi, nors nebuvo jokios vilties, ir sykiu tylomis, beviltiškai kivirčydamasi su Dievu, taip greitai atsiėmusiu meilę, kurią labai vėlai jai dovanojo.

– Mielasis, ar miegi? – paklausė Ela. Neketino trukdyti, bet jai reikėjo, kad jis atsibustų.

Atsakymo nebuvo, tik trumpam sutriko jo alsavimo ritmas, tarsi sekoje būtų praleistas vienas akordas.

– Ar nemiegi? – pakartojo ji pašnibždomis, kartu stengdamasi kalbėti garsiau.

– Nebemiegu, – lėtai atsakė Azizas. – Kas tau, negali miegoti?

– Ryto malda... – ištarė Ela ir nutilo, tarsi tuo viskas būtų paaiškinta: jo silpstanti sveikata, jos didėjanti baimė jo netekti ir visiška meilės beprotybė – viskas tilpo šiuose dviejuose žodžiuose.

Azizas atsisėdo lovoje, jo žalios akys nemirkčiojo. Neryškioje lempos šviesoje, apsuptas baltų paklodžių jo veidas atrodė liūdnai išblyškęs, bet jame buvo kažin kokia galia, gal net nemirtingumas.

– Ryto malda ypatinga, – sumurmėjo jis. – Ar žinai, kad iš visų penkių kasdienių maldų, privalomų musulmonui, ryto malda laikoma švenčiausia, kartu ji – didžiausias išbandymas?

– O kodėl?

– Turbūt todėl, kad ji mus pažadina iš sapnų, o mums tai nepatinka. Norėtume ir toliau miegoti. Todėl ryto kvietime melstis yra eilutė, kurios nėra kituose kvietimuose: „Melstis geriau negu miegoti."

Bet mums su tavimi gal geriau miegoti, pamanė Ela. *Jei tik galėtume užmigti drauge.* Ji ilgėjosi lengvo, nepertraukiamo miego, užburto kaip Miegančiosios Gražuolės – šimto metų visiškos užmaršties, kad sušvelnėtų šis skausmas.

Neilgai trukus kvietimas melstis nutilo, jo aidai sklido rimstančiais raibuliais. Išblėsus paskutiniam garsui, pasaulis ėmė rodytis keistai saugus, bet nepakeliamai tylus. Jau metai, kaip jie drauge. Vieni meilės ir suvokimo metai. Beveik visą tą laiką Azizas jautėsi gerai, galėjo keliauti drauge su Ela, bet per pastarąsias dvi savaites jo sveikata regimai pašlijo.

Ela žiūrėjo, kaip jis vėl užsnūsta, – koks rimtas ir be galo brangus jo veidas. Galvoje sukosi neramios mintys. Ji giliai atsiduso ir išėjo iš kambario. Ėjo koridoriais, kurių sienos buvo nudažytos žalios spalvos atspalviais, įeidama į palatas, kuriose matė ligonius – senus ir jaunus, vyrus ir moteris, vienus sveikstančius, kitus merdinčius. Stengėsi nekreipti dėmesio į smalsius jų žvilgsnius, bet jos šviesūs plaukai ir mėlynos akys švieste švietė apie tai, kad ji svetimšalė. Niekada ir niekur ji dar nebuvo jautusis tokia svetima. Bet anksčiau Ela ir nebuvo linkusi keliauti.

Po kelių minučių ji jau sėdėjo prie fontano mažame, maloniame ligoninės sodelyje. Fontano viduryje buvo angeliuko skulptūra,

o baseinėlio dugne švytėjo kelios monetos, kiekviena iš jų reiškė kažkieno slaptą troškimą. Ela pagraibė kišenėje, ieškodama monetos, bet nerado daugiau nieko, tik kelis prirašytus lapelius ir pusę javainių batonėlio. Žvilgsniu apmetusi sodelį, pamatė akmenukus. Gludžius, juodus, blizgančius. Paėmusi akmenuką, ji užsimerkė ir įmetė jį į fontaną, lūpomis murmėdama troškimą, kuris, kaip ji puikiai žinojo, tikrai neišsipildys. Akmenukas atsimušė į fontano sieną ir atšokęs nukrito tiesiai akmeniniam angelui ant kelių.

Jei čia būtų Azizas, pamanė Ela, jis pasakytų, jog tai ženklas.

Grįžusi po valandos ji rado palatoje gydytoją ir jauną slaugę su skara, o Azizo veidas buvo užklotas paklode.

Jis mirė.

Azizą palaidojo Konijoje, taip pat kaip ir jo numylėtąjį Rumį.

Ela pasirūpino viskuo, stengdamasi suplanuoti visas smulkmenas, bet sykiu pasitikėdama Dievo pagalba ten, kur jai nepavyks. Pirmiausia sutarė dėl laidojimo vietos – po didžiule magnolija senose musulmonų kapinėse. Paskui rado sufijų muzikantų, kurie sutiko pagroti *neys* ir išsiuntinėjo elektroninius laiškus Azizo draugams, kviesdama į laidotuves. Didžiausiam jos džiaugsmui daugelis jų įstengė atvykti, net iš tokių tolimų vietų kaip Keiptaunas, Sankt Peterburgas, Muršidabadas ar San Paulas. Tarp jų buvo fotografų, kaip ir jis, mokslininkų, žurnalistų, rašytojų, šokėjų, skulptorių, verslininkų, ūkininkų, namų šeimininkių, atvyko ir Azizo įvaikiai.

Ceremonija buvo šilta ir džiaugsminga, joje dalyvavo visų tikėjimų žmonės. Jie šventė jo mirtį, nes žinojo, kad jis būtų to norėjęs. Vaikai, niekieno neprižiūrimi, patenkinti žaidė. Meksikietis poetas dalijo visiems *pan de los muertos*, senas Azizo draugas škotas visur mėtė rožių žiedlapius, kurie krito tarsi konfeti,

kiekvienu spalvotu blyksniu liudydami, kad mirties neverta bijoti. Vienas iš vietos gyventojų, senas sukumpęs musulmonas, kuris stebėjo reginį plačiai išsišiepęs, tačiau skvarbiomis kaip grąžtai akimis, pasakė, jog tai tikriausiai beprotiškiausios laidotuvės, kokios tik yra kada įvykusios Konijoje, išskyrus Mavlanos laidotuves prieš daugelį šimtmečių.

Praėjus dviem dienoms po laidotuvių Ela, galiausiai likusi viena, vaikščiojo po miestą, žiūrėdama į pro šalį einančias šeimas, pardavėjus krautuvėlėse ir gatvės prekiautojus, nekantraujančius parduoti bet ką. Žmonės spoksojo į amerikietę, vaikštinėjančią gatvėmis užtinusiomis nuo verksmo akimis. Ji buvo čia visiškai svetima, ji visur buvo visiškai svetima.

Grįžusi į viešbutį, prieš išsiregistruodama ir išvykdama į oro uostą, Ela nusivilko švarkelį ir apsivilko minkštą, persikų spalvos angoros megztuką. *Pernelyg švelni ir nuolanki spalva moteriai, kuri stengiasi nebūti nei viena, nei kita,* pamanė ji. Paskui paskambino Dženetei, kuri vienintelė ši trijų vaikų pritarė motinos sprendimui paklusti širdies balsui. Orli ir Avi iki šiol su ja nesikalbėjo.

– Mama! Kaip tu? – paklausė Dženetė, ir jos balse nuskambėjo šiluma.

Ela pasilenkė į tuštumą ir nusišypsojo, tarsi duktė stovėtų greta. Tada beveik negirdimai ištarė:

– Azizas mirė.

– O, mama, labai užjaučiu.

Trumpam stojo tyla, abi svarstė, ką kalbėti toliau. Pirmoji prakalbo Dženetė:

– Mama, ar dabar grįši namo?

Ela mąsliai palenkė galvą. Dukters klausime ji išgirdo kitą – neištartą – klausimą. Ar ji grįš atgal į Nortamptoną pas vyrą, ar nutrauks skyrybų procesą, kuris jau spėjo virsti abipusių pagiežos išraiškų ir kaltinimų labirintu? Ji neturi pinigų, neturi darbo. Bet visada gali privačiai mokyti anglų kalbos, dirbti žurnale arba, kas žino, vieną dieną tapti gera grožinės literatūros redaktore.

Trumpam užsimerkusi, Ela išvydo savo ateitį. Ji niekada nebuvo gyvenusi savarankiškai, tačiau, kad ir kaip keista, visai nesijautė vieniša.

– Vaikeli, aš tavęs pasiilgau, – pasakė ji. – Pasiilgau ir tavo brolio ir sesės. Atvažiuosi manęs aplankyti?

– Žinoma, atvažiuosiu, mama, mes visi atvažiuosim. Bet ką tu dabar darysi? Tikrai negrįši?

– Skrisiu į Amsterdamą, – atsakė Ela. – Ten yra tokių neįtikėtinai žavingų butukų su vaizdu į kanalą. Galėsiu išsinuomoti. Reikia išmokti geriau važinėti dviračiu. Nežinau... Neketinu nieko planuoti, mieloji. Gyvensiu šia diena. Pažiūrėsiu, ką sakys širdis. Juk tai viena iš taisyklių, tiesa?

– Kokių taisyklių, mama? Apie ką tu kalbi?

Ela priėjo prie lango ir pažvelgė į dangų, – jis buvo stulbinamos tamsiai mėlynos spalvos. Jis sukosi neregimu savo paties greičiu, tirpo niekyje ir atrado jame begalę galimybių, tarsi besisukantis dervišas.

– Keturiasdešimta taisyklė, – lėtai ištarė ji. – *Gyvenimas be meilės yra tuščias. Neklausk savęs, kokios meilės ieškoti, – dvasinės ar materialios, dieviškos ar pasaulietiškos, rytietiškos ar vakarietiškos... Perskyros tik gimdo naujas perskyras. Meilė neturi nei pavadinimo, nei apibrėžimo. Ji yra tokia, kokia yra, paprasta ir gryna.*

Meilė – tai gyvenimo vanduo. O mylintysis – ugnies siela!

Kai ugnis pamilsta vandenį, pasaulis ima suktis kitaip.

Padėka

„Dost“ turkiškai reiškia „draugas“. Esu neapsakomai dėkinga draugams, gyvenantiems įvairiose vietose, – Stambule, Amsterdame, Berlyne ir Londone. Šis romanas įkvėptas daugelio žmonių istorijų ir tylėjimo. Esu labai dėkinga Marly Rusoff, savo literatūros agentei, tikėjusiai manimi nuo pirmos dienos ir visada kiaurai mane permačiusiai savo trečiąja vidine akimi. Dėkoju brangiajam Michaeliui Radulescu už jo nepaliaujamą paramą ir tikėjimą, vien už tai, kad jis buvo šalia, kai man reikėjo pagalbos. Esu skolinga savo redaktoriui Pauliui Slovakui už begalę neįkainojamų patarimų ir vidinę išmintį, taip pat už vertingus patarimus, rankraščiui keliaujant tarp Stambulo ir Niujorko.

Ypatingą padėką noriu išreikšti visame pasaulyje gyvenantiems sufijams – tiems, kuriuos jau esu sutikusi, ir tiems, kuriuos dar sutiksiu; jų vardai ir pasai skirtingi, bet jie visi turi tą patį stulbinamą gebėjimą pažvelgti į viską dvejopai, savo ir kito žmogaus požiūriu. Dėkoju jums, mieli Zeynepai, Emirai, Hande ir Beyza, už jūsų skirtą laiką, kantrybę, draugiškumą ir vertingą indėlį. Nuoširdžiai dėkoju Mercanui Dede už jo dosnią širdį ir nepakartojamą draugystę.

Galiausiai dėkoju Eyupui ir savo vaikams už tai, kad parodė man, gimusiai nomadei, jog įmanoma apsistoti vienoje vietoje ir vis tiek išlikti laisvai. Jūsų indėlis į šią knygą toks didelis, kad aš nesiimu jo apsakyti.

Žodynėlis

baqa – pastovumas, ateinantis po sunaikinimo, aukštesnysis gyvenimo su Dievu etapas

baraqa – palaima

dervišas – tas, kuris eina sufijo keliu

fana – fiziškai gyvo žmogaus savasties su(si)naikinimas

faqih – teisės mokykla

faqir – sufijas, išpažįstantis dvasios neturtą

ghazal – eilėraščio tipas, būdingas indų, persų ir arabų civilizacijai (gazelė)

hadith – pranašo Mohameto žodžiai ir darbai

hafiz – žmogus, atmintinai mokantis Koraną

hamamas – turkiška pirtis

Insan-i Kâmil – sufijų mokyme tobulas žmogus; šiame etape žmogus neturi lyties, todėl jį pasiekti įmanoma tiek vyrams, tiek moterims

inshallah – „jei Alachas panorės"

khaneqah – dervišų centras

kismet – sėkmė, laimė, lemtis

kudüm ir **rebab** – muzikos instrumentai

medresė – aukštesnioji mokykla, kurioje mokomasi labai įvairių dalykų

maktab – pradinė mokykla

maqamat – raidos etapai

nafs – apgaulinga, netikra savastis

ney – nendrinė fleita, kuria dažniausiai groja malavių dervišai

qibla – kryptis, į kurią musulmonas atsuka veidą kasdien melsdamasis

salwar – plačios kelnės

saqui – tas, kuris pilsto vyną

sema – dvasinis besisukančių dervišų šokis

semazenbashi – šokių mokytojas

Shafi, **Hanefi**, **Hanbali** ir **Maliki** – keturios sunitų islamo teisės mokyklos

šariatas – 1. islamo taisyklių ir reikalavimų rinkinys, 2. pagrindinė kryptis, pagrindinė vieta

tafsir – aiškinimai ir komentarai, dažniausiai Korano

Tahafut al-Tahafut – Averoeso veikalas „Nerišlumo nerišlumas“, kuriame autorius gina aristoteliškąją filosofijos tradiciją islamo mąstyme

tariqa – sufijų ordinas arba kelias, mistinė kelionė

tasbih – rožinis

zikr – Dievo prisiminimas

Shafak, Elif

Sa51 Keturiasdešimt meilės taisyklių : romanas / Elif Shafak ; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius : Tyto alba, 2012. – 399, [1] p.

ISBN 978-9986-16-915-4

Elif Shafak (Elif Šafak; g. 1971 m.) – žymiausia ir populiariausia jaunesniosios kartos turkų rašytoja. „Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – tai aistringas ir patrauklus pasakojimas apie du lygiagrečiai tekančius gyvenimus: Elos Rubinštein, keturiasdešimtmetės amerikietės namų šeimininkės, ir XIII a. sufijų mistiko Rumio. Šiuos likimus skiria aštuoni šimtai metų, o jungia... meilė. Meilė, kurios ieško Ela, ir meilė, kuria alsuoja Rumis. Meilės taisyklės nepavaldžios laikui: Rumio istorija panaši į Elos istoriją, o rašytojo misija – išlaisvinti Elą, kaip Šamsas išlaisvino Rumį. „Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – romanas apie sukrečiančią meilės galią keisti gyvenimus net ir tada, kai atrodo, kad viskam jau per vėlu.

UDK 821.111(73)-31+821.512.161-31

ELIF SHAFAK

Keturiasdešimt meilės taisyklių

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Rasa Drazdauskienė*
Viršelio dailininkė *Asta Puikienė*

Tiražas 2 500 egz.
SL 1686. 2012 10 01. 14,32 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 249 7453, info@tytoalba.lt, www.tytoalba.lt
Spausdino Standartų spaustuvė, S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

Tačiau tai įvyko. Ir įvyko taip greit, kad Ela, tiesą sakant, neturėjo laiko susivokti, kas vyksta, neturėjo laiko griebtis atsargumo priemonių, jei tik nuo meilės išvis galima kaip nors apsisaugoti. Meilė užklupo Elą staiga ir netikėtai, tarsi į ramų jos gyvenimo tvenkinį nežinia iš kur būtų įmestas akmuo.

Elif Shafak (Elif Šafak; g. 1971 m.) – žymiausia ir populiariausia jaunesniosios kartos turkų rašytoja, šiuo metu gyvenanti tai Stambule, tai Londone. Kontroversiška, aistringa jos proza pakerėjo daugybę viso pasaulio skaitytojų, jos kūriniai išversti į daugiau nei dvidešimt kalbų. Lietuviškai išleistas jos skandalingiausias romanas „Stambulo pavainikė“ (*Tyto alba*, 2010 m.).

„Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – tai aistringas ir patrauklus pasakojimas apie du lygiagrečiai tekančius gyvenimus: Elos Rubinštein, keturiasdešimtmetės amerikietės namų šeimininkės, ir XIII a. sufijų mistiko Rumio. Šiuos likimus skiria aštuoni šimtai metų, o jungia... meilė. Meilė, kurios ieško Ela, ir meilė, kuria alsuoja Rumis.

Ką daryti, jei tau keturiasdešimt metų, vaikai užaugo, o jausmai vyrui išblėso? Kad išsklaidytų tuštumą, Ela Rubinštein įsidarbina literatūros agentūroje, nustebindama savo šeimą. Pirmoji užduotis – perskaityti romaną „Saldi šventvagystė“, pasakojantį apie sufijų mistiką Rumį ir jo mokinį Šamsą, ir parašyti recenziją. Knyga taip sukrečia Elą, kad ji visai netikėtai parašo laišką jos autoriui. Taip prasideda Elos pasikeitimo ir meilės istorija. Ji mokosi iš Šamso ir Rumio, vadovaujasi keturiasdešimčia meilės taisyklių, teigiančių, kad kiekviename iš mūsų glūdi meilė, ji visagalė. Meilės taisyklės nepavaldžios laikui: Rumio istorija panaši į Elos istoriją, o rašytojo misija – išlaisvinti Elą, kaip Šamsas išlaisvino Rumį.

„Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – romanas apie sukrečiančią meilės galią keisti gyvenimus net ir tada, kai atrodo, kad viskam jau per vėlu.

ISBN 978-9986-16-915-4
TYTO ALBA
9 789986 169154
www.tytoalba.lt